

MIȘCAREA LITERARĂ

Anul VIII, nr. 3-4 (31-32), 2009 BISTRITA

◉ **Seducția lecturii** – articole despre **Ion Vlad** de Cristian Vieru, Gheorghe Glodeanu, Andrei Moldovan, Ion Moise, Marius Voinea, cu un interviu de Olimpiu Nușfelean ◉ **Cec în alb** de Adrian Suciu ◉ **Eveniment** ◉ **O carte în dezbatere: *Liviu Rebreanu prin el însuși*** de Niculae Gheran și Andrei Moldovan ◉ **Poezia Mișcării literare:** Ștefan Doru Dăncuș, Marius Conkan ◉ **Proza Mișcării literare:** Ion Iachim, Marian Nicolae Tomi ◉ **Teatrul Mișcării literare:** Ion Moise ◉ **Dialogurile Mișcării literare:** George Arion ◉ **Eseu: *Soldatul și bunul Dumnezeu*** de Mircea Moț ◉ **Colocviul Mișcării literare: *Lectura captivă – Ce citim? De ce citim?*** ◉ **Raft** ◉ **Correspondența lui Liviu Rebreanu** cu Horia Petra-Petrescu ◉ **Echivalențe lirice:** Miguel de Unamuno ◉ **Poezie albaneză** ◉

Revistă de literatură, artă, cultură
Serie nouă
Anul VIII, nr. 3-4 (31-32), 2009, Bistrița

Apare trimestrial
sub egida Uniunii Scriitorilor din România
Editor: Consiliul Județean Bistrița-Năsăud
Director fondator: Liviu Rebreanu (1924)

Redacția:

Olimpiu NUȘFELEAN (director)
Ioan PINTEA (redactor șef)
Ion MOISE (redactor șef adjunct)
Virgil RAȚIU (secretar de redacție)
Andrei MOLDOVAN

Coperta: Marcel LUPȘE

(În imagine Ion Vlad)

Număr ilustrat cu lucrări de Florin BUCIULEAC

Tehnoredactare: Adrian NĂSTASE

Adresa redacției: Bistrița,

str. Arțarilor, nr. 46/A/16, 420069

Telefon/fax: 0749.248708, 0263.233345

E-mail: olimpiu49@yahoo.com

ioanpintea2002@yahoo.com

Administrația: Centrul Județean pentru Cultură
Bistrița-Năsăud, str. Grigore Bălan, nr. 11, Bistrița

Marketing: Alexandru CÂȚCĂUAN,
Casa de Cultură a Sindicatelor, Bistrița.

Aparițiile inițiale ale revistei au fost sprijinite
de Casa de Cultură a Sindicatelor
și S.C. Aletheia, Bistrița.

Tiparul: S.C. Eikon S.R.L. Cluj-Napoca

ISSN 1583-1957

Redacția respectă grafia autorilor.

CUPRINS

Editorial: Lectura ca amânare a morții/ 1
Cristian VIERU: Ion Vlad – Modernitatea receptării literaturii/ 2
Gheorghe GLODEANU: Zodia romanului/ 6
Andrei MOLDOVAN: Homo narrativus și aventurile lui/ 9
Ion MOISE: Romanul ca știință/ 12
Marius VOINEA: Ion Vlad – lectura ca viziune/ 15
Ion VLAD: „Marea magie a povestirii convertite în roman sau în alte structuri e darul cel mai de preț al creației memorabile, vrednice de durată ființei istorice”/ 18
Ion VLAD: Bio-bibliografie/ 21
Adrian SUCIU: Nu dau doi bani pe poezi/ 22
Viorel MUREȘAN: În căutarea miezului liric/ 24
Nicolae AVRAM: Casa poetului/ 28
Virgil RAȚIU: „Răutățile” unui profesionist/ 30
Andrei MOLDOVAN: Spre o poetică a tăcerii/ 32
Gavril MOLDOVAN: Istoria literaturii române de azi pe mâine/ 35
Ion CREȚU: Rebreanu și scriitorii străini/ 38
Ion MOISE: Liviu Rebreanu prin el însuși/ 41
Corneliu LUPEȘ: Unde, când și cum ai murit, domnule Rebreanu?/ 43
Olimpiu NUȘFELEAN: Pe când un Rebreanu „definitiv”?/ 47
Constantin CUBLEȘAN: Neamul Rebrenilor (Ilderim Rebreanu)/ 49
Mircea POPOVICI: Cultura și scriitorii în viziunea lui Rebreanu/ 54
Gavril MOLDOVAN: Liviu Rebreanu prin noi înșine/ 58
Andrei MOLDOVAN: „Noutatea constă în faptul că e un dialog postum, fără a intra în ficțional.”/ 60
Colocviul revistei Mișcarea literară: Lectura captivă – Ce citim? De ce citim?
(Articole de Olimpiu Nușfelean, Flavia Teoc, Virgil Rațiu, Andrei Moldovan, Ion Moise, Daniela Fulga, Vasile George Dâncu, Al. C. Miloș, Ion Radu Zăgreanu, Elena M. Cîmpan, Suzana Deac)/ 62
Ștefan Doru DĂNCUȘ: SCRUM/ 77
Ion IACHIM: Noiembrie 1888 sau Călătorie prin Regatele Săptămânii/ 81
George ARION: „Pe mapamond, asistăm la o expansiune fără precedent a literaturii de suspans. În România, autorul de romane polițiste are un statut precar”/ 91
Mircea MOȚ: Soldatul și bunul Dumnezeu/ 97
Ionela-Silvia NUȘFELEAN: Fugă prin... Anotimpurile după Zenovie/ 100
Marius CONKAN: Poezii/ 102
Tudorica BINDEA: Poezii/ 105
Marian Nicolae TOMI: O decizie înțeleaptă/ 108
Ion MOISE: GENERALUL Comedie tragică în trei tablouri/ 111
Cristina-Maria FRUMOS: Limbajul simbolic – Iphigenia, de Mircea Eliade/ 135
Ion BUZAȘI: Tertulian Langa – scriitorul/ 138
Marieta GĂUREAN: Cartea – prieten sau dușman?/ 142
Ion MOISE: Cum l-am cunoscut pe Francisc Păcurariu/ 144
Gavril MOLDOVAN: Pagini retrospective/ 146
Ion DUMITRESCU: Poetul Dimitrie Iov/ 148
Raft: Gavril MOLDOVAN: Teofil Răchiteanu, „Paznic al albei singurătăți”; **Ion MOISE:** Victor Știr și derizoriul spectacolului diurn; **Virgil RAȚIU:** Poezia noastră cea de toate zilele, de Elena M. Cîmpan; **Virgil RAȚIU:** Apostoli de pământ, poeme de Florica Dura; **Ion Radu ZĂGREANU:** O dublă evadare ratată; **Menuț MAXIMINIAN:** Nicolae Băciut – Povestea răsăritului; **Ion MOISE:** Imobiliarele lui Ovidiu Pojar; **Lavinia TĂȚAR:** Un jurnal de călătorie cultural; **Carla POP:** Iubire de bufon; **Virgil RAȚIU:** Teodora din Carpați, roman de Ioan Bedindeal; **Aurel PODARU:** Un debut semnificativ; **Iulia BULZ:** Adam și Eva în „Biblioteca pentru toți”; **Alina MOLDOVAN:** Despre cultura tradițională; **Anamaria FIGAN:** La noi, românii, întâi se aud cântecele și apoi răsare soarele; **Cornel UDREA:** Miracolul cotidian; **Ion MOISE:** Un reprezentativ studiu monografic – Casa de Cultură a Sindicatelor din Bistrița/ 151
Virgil RAȚIU: O nouă carte de Serghei Dovlatov/ 169
Ionel POPA: Limbajul – expresivitatea – stilul în concepția lui Liviu Rebreanu/ 171
Mircea POPA: Din corespondența lui Liviu Rebreanu cu Horia Petra-Petrescu/ 173
Antoaneta TURDA: Witold Gombrowicz și fuga din Realitate și din Polonia/ 176
Miguel de UNAMUNO: Poezii/ 181
Sali BASHOTA: Poezii/ 184
Halil HAXHOSAJ: Poezii/185
Pilo ZYBA: Poezii/186
Arqile V. GJATA: Poezii/187
Georges STEINER: „Umanismul este auxiliarul barbariei”/ 188
Ioan Sabin MUREȘAN: Arabia preislamică/ 190
Florin BUCIULEAC: Plastică/ 195
Lucian PERȚA: Parodii pur și simplu/ 202
CITITOR DE REVISTE/ 204
Al. CÂȚCĂUAN: Note/ 208

Ion Vlad – Modernitatea receptării literaturii

Cristian VIERU

Există în critica literară o serie de personalități cărora le datorăm deschiderea către o receptare modernă, aceștia lăsând în urmă o serie de studii de valoare majoră la care se raportează posteritatea, volume ce intră în bibliografia obligatorie a fiecărui student la litere. Unul dintre numele fără de care peisajul critic contemporan ar fi fost mai sărac este cel al profesorului clujean Ion Vlad. Născut în spirit transilvănean și educat la școala istoricului literar Dimitrie Popovici, cariera dascălului și a cercetătorului a fost strălucită, destinul său fiind legat de realizări notabile, de premii ale academiei și de conferirea unui statut, unanim recunoscut în conștiința breslei filologice, de voce critică pertinentă și valoroasă. Într-o lume în care există o tendință de detronare a lecturii, criticul aduce în prim plan receptarea modernă, subliniind totodată rolul esențial al cărții în formarea personalității umane. Aproape toate studiile profesorului debutează cu un capitol care vorbește despre destinul operei literare și despre importanța pe care o are cunoașterea unui text.

Seducția lecturii

Este dificil ca în câteva pagini dedicate operei lui Ion Vlad să poți surprinde toate aspectele profunde ale preocupărilor literare. Voi încerca în cele ce urmează să schițez, cronologic, câteva dintre principiile care au stat la baza celor mai importante studii ale teoreticianului.

În 1970 este publicat volumul *Descoperirea operei*. În *Explicația* autorului din debutul cărții apare o idee nouă care aduce

în discuție importanța criticii: „*Maturitatea mișcării literare se confirmă și prin gradul ridicat de intelectualitate relevabilă în cercetarea critică și teoretică, ultima cu obligația de a formula categoriile specifice ale comunicării literare.*” Se continuă prin

sublinierea valorii modelelor literare ale predecesorilor, care reprezintă puncte de reper pentru contemporaneitate. Rolul criticii este acela de a conferi „*maturitatea și responsabilitatea literaturii*”. Este surprinzătoare forța cu care autorul își exprimă propria viziune a scrisului. Condeiul profesorului lasă în urmă o cercetare clară și originală în același timp. Iată un exemplu al originalității în discuție în încercarea de a da o definiție scriiturii: „*Opera literară se impune drept o realitate dinamică situată în cadrele largi ale unor raporturi diverse, detectabile, păstrându-și natura ei specifică, cu funcții estetice precise, cu posibilități de comunicare pentru un univers ce se revelează sensibil.*”

Majoritatea studiilor criticului se formează în jurul dorinței acestuia de a sublinia importanța actului lecturii. Tot în *Descoperirea operei* găsim un capitol dedicat acestui aspect. Cu riscul de a mă repeta, subliniez atributul ce îl caracterizează pe cercetător: profunzimea demonstrației, însoțită de claritatea scriiturii. Se ia în discuție raportul autor-cititor. Receptorul este perceput în ipostaza celui mai important „*exeget*”. Este vorba aici de angajarea intelectuală a lectorului, stabilindu-se și o serie de condiții sine-qua-non ale acestui act: „*Plăcerea cărții, seducțiile lecturii, satisfacția de a fi realizat*

dialogul cu cititorul, fervoarea apropierei de operă și capacitatea de a recrea”. Nimic nu este omis în stabilirea coordonatelor acestui univers al lecturii. Se vorbește chiar de dispoziția intelectuală și emoțională a cititorului ca factor determinant în acest triumf autor-cititor-scriitură. Așadar, în accepțiunea lui Ion Vlad, lectura este ridicată la nivel de artă.

Capitolul **Valorile unei culturi** se concentrează asupra importanței pe care o au marile nume ale trecutului în punerea unor baze fundamentale ale criticii. Se face un elogiu lui T. Vianu, D. Popovici, G. Călinescu, Perpessicius sau Negoițescu. Ion Vlad subliniază însă că nu intenționează să facă vreo ierarhizare ci doar să arate cât de valoroase sunt, pentru contemporaneitate, cercetările acestora. Principiile de teorie literară sunt îmbinate armonios cu analiza unor situații de istorie literară, dorindu-se astfel evidențierea momentelor definitorii din cadrul evoluției scrierilor românești. Perioada interbelică este considerată cea mai fructuoasă deoarece conține „*cele mai complexe și mai contradictorii procese ale literaturii noastre*.” Acest lucru este afirmat deoarece criticul observă că fenomenul generează apariția unor numeroase studii de analiză literară.

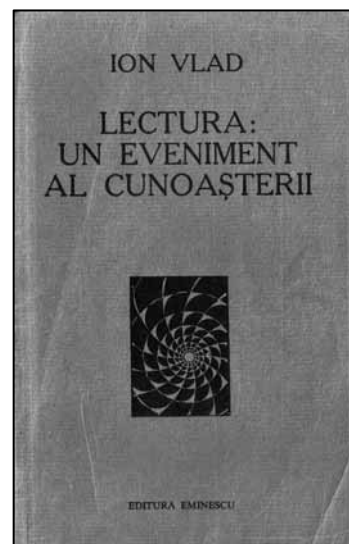
În 1972 este publicată lucrarea de doctorat a profesorului, **Povestirea. Destinul unei structuri epice**. La cei 43 de ani, scriitorul are acum toate atributele unui critic complex, perfect format, care deține și folosește abil cele mai subtile instrumente de analiză oglindite într-un limbaj critic excepțional. Prefața se concentrează pe ideea perenității povestirii, idee ce legitimează scrierea acestei cărți bine întemeiate, atât teoretic, cât și practic prin recitirea întregii literaturi românești. Autorul își va proclama scrierea „*un elogiu al narațiunilor de totdeauna*.” Se invocă ideea unei tradiții oglindite în continuitatea raportării la specia în discuție de la Ion Neculce până la contemporani. Este evidențiată importanța marilor modele pe care literatura universală le-a conferit: „*Epopaea sau poemul, cântecul de gestă, celebra saga din literaturile nordice, balada sau romanul, ne descoperă o oră*

istorică favorabilă epicii.” Studiul, structurat în trei părți distincte, **Examen teoretic și preliminarilor istorice, Ceremonial și orizont epic (Povestirea, formă esențială a epicului) și Alte dimensiuni interioare (Motive și surse epice. Viziunea povestitorului)**, este, după cum afirmă și autorul, o lucrare consacrată povestirii. Raportându-se la această „*structură exemplară cu valoare de arhetip*”, Ion Vlad încearcă o radiografie a operelor unora dintre cei mai importanți prozatori români: Sadoveanu, Agârbiceanu, Voiculescu.

Importanța ceremonialului epic este adusă în prim-plan, autorul luând în discuție toate resorturile interioare ale povestirii. Fiecare dintre cele trei părți ale studiului începe cu unul sau cu mai multe citate din opere majore, care subliniază arta și importanța povestitului. Spre exemplu, secțiunea inițială a cărții are în deschidere două pasaje din *Muntele vrăjit* de T. Mann.

Studiul tratează problema speciei, care, în accepțiunea autorului, reprezintă nucleul tuturor celorlalte forme epice. Aceasta se poate „*converti în anecdotă, sau în nuvelă sau în roman, (...) uneori în literatura de anticipație științifico-fantastică. (...) Povestirea este formă fundamentală în epos*”. Ideea indirectă este că această formă de proză se dovedește apropiată de specificul românesc, de spiritul acestui popor care are ca atribut exprimarea într-un mod artistic a sentimentelor. Spre deosebire de toate celelalte specii ale genului, povestirea pune în valoare interpretarea naratorului care, surprins în mijlocul unui „*recital dramatic*”, „*restituie în memorie un fapt de altădată*.”

Vlad surprinde toate „*ingredientele*” unei relatări de succes: „*tonalitatea elegiacă, sinceritatea (uneori disimulată din discreție și demnitate sufletească)*.” Cultura vastă a

teoreticianului clujean își face simțită prezența în incursiunile printre marile studii de specialitate ale lui M. Butor, G. Genette, R. Barthes. Interesant este că autorul susține sau combate prin argumente pertinente ideile celor de mai sus. Se preia o idee din operele străine care este dezvoltată apoi de Ion Vlad într-o manieră originală: „*Oricum, de acord cu M. Butor, povestirea depășește limitele stricte ale literaturii, devenind (în plan ontologic și gnoseologic) un constituent al lumii controlate de repere intelectuale (ale gândirii și ale propensiunii ei). Povestirea ține de natura intimă a ființei în continuă aventură a cunoașterii, confruntată cu datele unui univers a cărui descifrare devine posibilă prin transmitere.*” Voi insista pe această idee a orizontului comparatist al cărții, pe varietatea exemplelor ce susțin suportul teoretic al demersului științific. Este des amintit G. Chaucer cu ale sale **Povestiri din Canterbury**, una dintre cele mai cunoscute serii narative din literatura universală, se intră apoi în tainele fabulosului oriental, se trece la romanele medievale, incursiunea oprindu-se la Alecu Russo, cu o scurtă analiză a **Amintirilor** prozatorului român. Acest capitol intitulat **Preliminarii istorice: Povestirea în conștiința literaturilor** oferă o adevărată paradă a titlurilor ce rămân în tezaurul literaturii universale sau românești. Moto-ul ce precedă secțiunea sus amintită este extras din romanul **F** al lui D. R. Popescu: „*Și în fața acestei materii care se distruge ireversibil tu știi că singura formă care este eternitatea este povestirea.*” Avem sentimentul că Ion Vlad nu omite din evocarea sa nicio operă fundamentală care are „*o certă substanță narativă*”. Capitolul prinde forma unei adevărate sinteze de istorie literară ce se constituie într-o succintă, dar clară prezentare a scrierilor fundamentale. Se vorbește chiar și despre importanța traducerilor făcute de unii dintre autorii români (este amintită în acest sens contribuția lui Odobescu care a avut inițiativa tălmăcirii din limba franceză a unei povestiri ce va servi drept model creatorilor autohtoni). Prin raportarea la o serie de scriitori minori se face dovada unei cunoașteri profunde a

literaturii românești, dar se și confirmă perenitatea speciei în cadrul literaturii.

Ne vom opri asupra celei de-a doua părți a volumului în discuție **Ceremonial și orizont epic (Povestirea, formă esențială a epicului)**. Primul capitol al acestei secțiuni este precedat de un moto al lui G. Călinescu: „*O poveste nespusă de cineva e un scenariu de commedia dell'arte nejuțat.*” Dacă în capitolul anterior s-au dat exemple de opere ce ne oferă un spectacol al pildelor, acum teoreticianul Ion Vlad va analiza cu abilitate suita de tehnici de construcție a povestirii. Se vorbește de un „*regizor savant*” de care este nevoie, de un „*rafinament câștigat în timpul milenar al evoluției speciei.*”

Toate amănuntele de mai sus sunt puse în slujba „*satisfacerii auditoriului*”. Prezența unui „*spațiu afectiv și a unui material inspirator*” este definitorie: „*ore de calm, de aduceri-aminte, de retrospective, de închinare însoțită de un vin bun la ceasul confesiunilor.*” Aluzia la Hanu-Ancuței este evidentă aici. Teoreticianul aduce în discuție alte aspecte fără de care actul povestirii nu și-ar putea găsi farmecul: „*suspansul și nota de dramatism.*” Autorul ne atrage atenția că întreg ceremonialul este constituit în spiritul unor legi „*controlate de rigoarea tradiției.*” Povestitorul, având deci „*conștiința acestor repetări*”, reia motive la fel de vechi precum umanitatea, astfel devenind „*rapsodul vechilor lumi.*” Sunt atinse cu profunzime și alte aspecte ale universului povestirii: „*arta narării care salvează genul de comunicare uscată și neatractivă*”, „*reflecția introductivă*”, sau „*prezența spațiului epopeic*”. Cartea căreia i-am dedicat rândurile de mai sus rămâne valoroasă prin bogăția de informații conținute, prin spectacolul de trimiteri la opere literare cu care este susținut demersul teoretic.

În anul 1972 nu iese de sub tipar doar lucrarea de doctorat a profesorului, **Povestirea. Destinul unei structuri epice**, ci și un alt studiu, la fel de valoros, intitulat **Convergențe**, care dovedește forța scriitoricească a criticului. Voi aduce în discuție un element important care face obiectul celui de-al doilea volum menționat mai sus. Ion Vlad analizează două teze cu privire la conceptul de

Voi încheia acest demers, realizat în scopul creionării personalității cercetătorului clujean, cu prezentarea pe scurt a celei de-a șaptea cărți apărută în 1977. Este vorba de studiul **Lectura: un eveniment al cunoașterii**. Critica românească avea nevoie de o asemenea lucrare care să propună o perspectivă modernă asupra actului receptării operei literare. Se evocă cele mai vechi elogii aduse cărții în literatura românească. Acestea sunt de origine umanistă, fiind prezente în opera lui Miron Costin (**Lauda lecturii**). Se realizează din nou o incursiune prin timpuri depărtate, prin opere vechi precum istoria. Ideea că „*logosul este depozitarul vieții*” a fost înțeleasă de Costin, Sadoveanu și Shakespeare. Cuvântul „*transformat în carte își asigură un loc în memoria replicilor*”, dar el nu există decât prin citire și re-citire. Cartea este „*mesager al înțelepciunii, memorie peste veacuri*”

[illegible]

Întreaga operă a lui Ion Vlad este rezultatul dăruirii sale, al întregii activități de la catedră. Profesorul conștientizează nevoia unor studii de teorie literară moderne, punându-și talentul incontestabil și vasta cultură de care dă dovadă în slujba acestui demers altruist pentru generațiile viitoare.

Zodia romanului

Gheorghe GLODEANU

Spre deosebire de cărțile sale anterioare care vizau, cu predilecție, romancierii autohtoni, în ***Romanul universurilor crepusculare*** (2004), reputatul critic și teoretician literar Ion Vlad s-a oprit la câteva nume de referință ale romanului european: Thomas Mann, Robert Musil, Hermann Broch, Günter Grass, Curzio

Malaparte, Heinrich Böll, L.-F. Céline. Cartea reunește cinci capitole ample, precedate de o scurtă notă introductivă, care insistă pe relația dintre eternitate și timp. Capitolul ce deschide investigațiile se intitulează ***Preliminarii la „romanul de idei”***. Pentru început, exegetul își pune o serie

de întrebări specifice condiției romanului universal: Există oare o heraldică distinctă a „romanului de idei”? Sunt oare actuale și, mai mult, viabile taxonomiile de acest fel în sfera atât de deschisă și de heterogenă a formelor romanului? În ce măsură poate fi validată o sintagmă precum aceasta: „roman de idei”? În prelungirea opiniilor susținute de un estetician de talia lui Mihail Bahtin, Ion Vlad pledează în favoarea renunțării la prejudecățile privind statutul „închis” al literaturii și pentru promovarea dialogului cu celelalte zone ale cunoașterii. Contribuția a doi mari fizicieni (danezul Niels Bohr și germanul Werner Heisenberg) la dezvoltarea mecanicii cuantice are surprinzătoare consonanțe în literatură – relevă autorul ***Aventurii formelor*** – și, în acest sens, este invocat un exemplu celebru: Lawrence Durrell. În celebra sa tetralogie epică elaborată între 1957-1960, acesta impune

o concepție radical schimbată asupra timpului, anulând atât viziunea proustiană, cât și cea impusă de către Virginia Woolf. Ion Vlad este de părere că punerea în abis are rolul de a sublinia revolta împotriva timpului-memorie. Nu întâmplător, Durrell considera ***Cvartetul Alexandria*** un „poem al relativității” și propune conceptul einsteinian al timpului, într-o narațiune „stereoscopică” cu un caracter „stereofonic”. Discutând viziunea despre roman a scriitorului, exegetul relevă faptul că „o experiență de acest fel pretinde, desigur, o altă construcție epică, o altă morfologie narativă și, ceea ce era de demonstrat: un roman prezidat de idee și de meditația asupra poeticii sale, prin natura discursului și prin supremația intelectuală”. Informația vehiculată este extrem de bogată, iar tehnica citatului se dovedește exemplară, relevând rigoarea specifică universitarului de aleasă vocație. În prelungirea observațiilor lui Henry Miller privind metamorfozele pe care le-a cunoscut romanul la începutul secolului XX, Ion Vlad remarcă faptul că această formă a epicului rămâne o tentativă de a explora și de a examina – sub specia ontologicului – destinul ființei. Între amplele secțiuni dedicate unor creații majore ale literaturii universale sunt intercalate ample pasaje teoretice vizând poetica acestui gen deschis și acaparator care este romanul.

În viziunea lui Ion Vlad, romanul rămâne o eternă povestire, verbul „a nara” devenind aproape sinonim cu a imagina o serie de lumi posibile. Aristotel, Umberto Eco, Paul Ricoeur, M. Bahtin, J. Derrida sunt doar câteva din referințele culturale la care trimite frecvent teoreticianul literar în susținerea eșafodajului ideatic al lucrării sale. În plus, autorul își asumă opinia lui Jacques Dubois, după care „realismul” renaște în fiecare epocă sub forme noi, care revoluționează viziunea și

înțelegerea noastră asupra realului, precum și poetica operelor. Romanul continuă să fie *istorie epică, povestire*, chiar dacă devine un instrument de explorare a conștiințelor și de investigare a existenței. Exegetul relevă mutațiile survenite în zbuciumata istorie a romanului și remarcă restructurarea esențială operată de către James Joyce în istoria speciei. Este relevant apoi rolul excepțional al lui Dostoievski în aventura spirituală a romanului, celebrul scriitor rus fiind considerat un veritabil întemeietor al romanului modern, un autor care a influențat puternic devenirea speciei. Criticul literar trece în revistă și ideile teoretice ale lui Milan Kundera din *Arta romanului* și *Testamentele literare*. Pornind de aici, romanul este considerat elaborare, efort arhitectural, construcție, de unde și conștiința activă a scriitorilor.

Abordând problema *Alternativelor în poetica romanului*, Ion Vlad corectează aserțiunile filosofului Richard Rorty, aserțiuni inspirate, în marea lor majoritate, din reflecțiile lui Milan Kundera. Autorul *Confluențelor* afirmă că poetica și teoria romanului sunt încă datorare să recitească și să re-descopere coordonatele romanului-eseu și ale romanului intelectual. Mai mult, este de părere că un insolit tratat de demonologie poate fi extras din operele marilor prozatori torturați de întrebări. Exegetul relevă ecoul operei dostoievskiene asupra marilor autori ai secolului XX, discuția insistând asupra romanelor majore ale imperiului rus și ale spațiului austriac.

După o ingenioasă și extrem de competentă introducere teoretică, începând cu cea de a doua secțiune a investigațiilor, eseistul acordă o atenție mult mai sporită analizei de text, de un interes deosebit bucurându-se doi scriitori emblematici pentru spațiul central-european abordat, Robert Musil și Hermann Broch. Aria investigațiilor continuă să fie extrem de largă, pe lângă romancierii nominalizați pe coperta cărții, Ion Vlad făcând trimiteri sugestive la toți romancierii reprezentativi care au contribuit la înnoirea romanului european la începutul secolului XX: Proust, Joyce, V. Woolf, Kafka etc. În cazul lui Robert Musil, este

recomandată o lectură ce trebuie să sesizeze și subtextul operei, apoi este abordată pe larg condiția personajelor. Pe tot parcursul investigațiilor sale, Ion Vlad rămâne același cititor atent, ale cărui lecturi pertinente sunt mereu nuanțate prin sugestiile livrești ce vin din sfera teoriei formelor literare. Sunt relevate cu predilecție pasajele cu încărcătură metatextuală, în măsură să furnizeze numeroase sugestii în privința viziunii despre artă a scriitorului abordat. Predilecția romancierilor pentru formula eseului este considerată o soluție expresivă pentru inciziile în lumea trăită de erou, pentru „*tratatul de anatomie și antropologie socială imaginat de romancier*”. Cititorul atent reține un personaj elocvent pentru formula discursului narativ din celebrul roman *Omul fără însușiri*. Este vorba de Ulrich, personaj ce reprezintă chintesența unui timp istoric damnat, infernal prin ampla și heteroclită sa cosmogonie. Romanul *Omul fără însușiri* este numit sugestiv un „*manual de anatomie consacrat imperiului, oamenilor și stărilor sale*”. Este semnificativ pentru exercițiul critic asumat de către exeget faptul că o operă supusă unei radiografii atente devine întotdeauna pretextul unor discuții mult mai ample, al unor ecouri livrești ce vizează o întreagă familie de spirite. Ca urmare, Ion Vlad nu se ocupă doar de Musil, ci își extinde investigațiile și asupra unor scriitori precum Broch, Kafka, Thomas Mann, Gombrowicz și Günter Grass. Opțiunile criticului se explică prin fascinația sa pentru romanul-eseu, pentru discursul românesc cucerit și mereu atras de reflexivitate. Criticul literar se definește ca un cititor de romane, cu atât mai mult cu cât această formă a epicului reafirmă și certifică total preeminența și condiția de a fi a povestirii. La rândul lui, romanul este caracterizat drept o meditație și o istorie despre condiția omului, despre destinul ființei subjugate și amenințate. Lectura lui Musil, a lui Broch și a lui Günter Grass ia în considerare un anume specific al prozei germane (și de expresie germană), înclinată vizibil spre reflexivitate, spre supunerea unui examen generalizator al universului narativ imaginar.

Formula „eseului” este identificată încă din cartea întâi a celebrului roman al lui Robert Musil prin câteva secțiuni care insistă tocmai pe această soluție. ***Omul fără însușiri*** este considerat un roman total, recursul la formula eseistică justificând complexitatea, reflexivitatea și itinerariile superioare ale meditației. Opera scriitorului configurează climatul spiritual al epocii, cu deziluziile, ratările sau strălucirile ei. Ion Vlad ne propune, probabil, comentariul cel mai amplu și mai competent ce a fost consacrat la noi romanului ***Omul fără însușiri*** de la traducerea acestuia. În finalul observațiilor sale, criticul relevă faptul că opera lui Musil descinde din gândirea filosofică germană, din tensiunea acesteia, dar și din spiritul revoltat și auster al lui Martin Luther sau din sceptica meditație a lui Lichtenberg.

Cea de a treia secțiune a cărții are un titlu simbolic pentru universul românesc asumat: ***Experiențele lucidității. Experiențele dramei***. Ion Vlad abordează acum opera lui Hermann Broch, viziunea despre literatură a acestuia fiind reconstituită pornind de la sugestiile oferite de lectura operei memorialistice a lui Elias Canetti, prietenul autorului trilogiei ***Somnambulii***. Broch a fost fascinat de Freud și, în epoca lui Joyce, conștientizează faptul că natura romanului se modifică radical, imaginând noi destine și câștigând o nouă substanță narativă. Pe parcursul comentariilor, nu sunt ignorate nici observațiile lui Milan Kundera dedicate autorului ***Somnambulilor*** în ***Arta romanului***. Oprindu-se la câțiva scriitori fascinați de idee și de meditație, teoreticianul literar remarcă faptul că laitmotivul acestor scriitori dintr-un spațiu circumscris istoric și geografic în zilele inexorabilului crepuscul al Imperiilor este degradarea, descompunerea și, în cele din urmă, dispariția. Este un final de epocă ce anunță nori întunecați și seisme grave. Hermann Broch zugrăvește un timp tragic al degradării valorilor, iar temele prezentate justifică asumarea unui anumit tip de ficționalizare a lumii, eseu. Broch reia un motiv frecvent întâlnit la generația sa: soarta imperiului, destrămarea și descompunerea lui. Extrem de ingenioase se dovedesc observațiile lui Ion Vlad despre romanul de război. Autorul ***Aventurii formelor*** relevă faptul că ***Somnambulii*** demitizează tradițiile eroice, ale patriotismului și ale invincibilității prusace.

Sunt identificate sursele kafkiene ale acestei proze, dar nu sunt ignorate nici influențele lui Joyce asupra scriitorului. Odată pretextul creat, sunt relevate și câteva din ecourile operei autorului ***Oamenilor din Dublin*** asupra literaturii române.

În continuarea lecturilor sale extrem de profitabile, teoreticianul literar se oprește la ***Resursele antiromanului***. De data aceasta, comentariile vizează îndeosebi operele lui Witold Gombrowicz și Ernst Jünger. Scriitorul polonez este așezat în rândul marilor prozatori, fiind considerat un precursor al scriitorilor formați la școala existențialismului și a absurdului. Cu alte cuvinte, este vorba de o literatură în măsură să zdruncine structurile și convențiile realismului clasic. Ion Vlad se dovedește un exeget mereu deschis la noutate. Chiar dacă și în cărțile sale precedente apăreau frecvente trimiteri la marile repere ale eposului, ***Romanul universurilor crepusculare*** este prima lucrare consacrată integral romanului european.

În secțiunea intitulată ***Amintirea romanului picaresc***, Ion Vlad vorbește de condiția romanului german după 1945 și de puternica influență exercitată de Franz Kafka. Relevând solidaritatea unei generații de scriitori (precum cei afiliați „Grupului 47”), criticul se oprește, cu predilecție, la opera lui Günter Grass. Modelele romanului picaresc german sunt descoperite în celebra ***Tobă de tinichea***, considerată o carte emblematică, cronica parodică a unei epoci infernale. În finalul investigațiilor este reconstituită și figura contradictorie a lui Céline și este discutată pe larg „trilogia germană” a acestuia. În ciuda erorilor comise în timpul celui de-al doilea război mondial, autorul ***Călătoriei la capătul nopții*** este integrat în galeria marilor scriitori ai secolului XX, martori cutremurați ai evenimentelor, ale crimelor și suferințelor îndurate de către oameni.

Romanul universurilor crepusculare reprezintă un voiaj inițiat în operele câtorva din prozatorii cei mai reprezentativi ai secolului XX, uniți prin predilecția lor pentru reflexivitate și formula romanului-eseu. Ion Vlad se dovedește, o dată în plus, un cititor de aleasă vocație, care surprinde trăsăturile marcante ale fiecărui scriitor și care știe să îmbine în mod subtil cunoștințele teoreticului cu investigația în profunzime a textului.

Homo narrativus și aventurile lui

Andrei MOLDOVAN

Dacă modul propus de profesorul Ion Vlad în abordarea teoriei literare, implicit a criticii, nu a tulburat spectaculos peisajul scrisului românesc, e pentru că domnia sa a ținut să fie o prezență oarecum discretă, cu o ținută academică, fără să caute „tulburările” lumii literare, cu toate implicațiile ei, mai mult sau mai puțin ademenitoare. E bine, e rău?

Oricum ar fi, autorul *Aventurii formelor* propune o perspectivă necesară asupra textului literar, rod al unor sinteze, interpretări și viziuni de mare profunzime. Ceea ce impune fără doar și poate, este acceptarea literaturii ca studiu al formelor, într-o evoluție de multe ori pasionantă, marcând însăși existența istorică a literaturii. Formele sunt într-o permanentă devenire, mereu în mișcare, dinamice, încât, pe bună dreptate, criticul vede în poetica lor o dominantă a retoricii. Argumentația ce stă în spatele afirmațiilor, construită impecabil, conferă discursului un ton ferm, apropiat de un ritual profetic: „De altminteri, devenirea (evoluția) formelor realizează una dintre cele mai spectaculoase reprezentări ale istoriei reale a literaturii. Marea aventură istorică a formelor e, de fapt, itinerarul extraordinar parcurs în timp, prin metamorfoze, prin numeroase mutații și prin aleatorii treceri ale formelor. Epocile și mentalitatea lor, istoria receptării, a alegerii sau contestării formelor apar ca un dramatic *happening* jucat pe scena a ceea ce poate fi o altă istorie a literaturii.” (*Aventura formelor*, Editura Didactică și Pedagogică, R. A., București, 1996, p. 19) Dacă nu vom putea accepta că formele sunt vii, că ele au viață, ca orice ființă, vom fi departe de discursul captivant al autorului.

E de observat că profesorul Ion Vlad, unul dintre puținii teoreticieni cu o viziune atât de limpede, dar și îndrăzneță, invocând triada: retorică, poetică și logică a formelor în studiul teoriei literare, ține să accentueze

importanța ce o are poetica istorică pentru relevarea elementului generic, prezent într-un fel sau altul în orice poetică descriptivă. Tot aici, nu pot să nu spun că e extrem de ispititor să alături logica spațiului artei, nu ca metodă de cercetare, ceea ce ar fi în firea lucrurilor, ci ca principiu ce generează lumea operei de artă. Ar fi o altă mare încercare pentru Euclid, capabilă, cred, să exploreze spații fabuloase ale ființei creatoare.

Dar să revenim în domeniul poeziei istorice, pentru că ea conduce inevitabil la forme arhetipale. I. Vlad afirmă că povestirea reprezintă arhetipul oricărei forme artistice, născută din vocația omului de a comunica: „HOMO NARRATIVUS este instanța originară și, implicit, arhetipală a formelor literare, iar perceperea vizuală poate fi interpretată, în afara speculațiilor imaginabile, ca mod de a gândi, elabora și recepta formele precum și recrearea lor într-o teorie, reprezentare globală și generală la nivel conceptual, a unei experiențe definitorii pentru natura și supraviețuirea – în și prin memorie – a acestui *homo narrativus* situat la începutul Povestirii ca mesaj prim al omului.” (Op. cit., p. 12) Primatul modului narativ asupra celorlalte, din viziune diacronică, pare să fie dincolo de orice îndoială. Unul dintre reperele de susținere pe care se clădește este studiul lui Gérard Genette, *Introducere în arhitext*, cu relevarea poeticilor antichității, precum cele ale lui Aristotel, Platon și Horațiu. Spații largi ale teoriei și criticii literare de pretutindeni vin

să contribuie – mai mult sau mai puțin – la conturarea lui *homo narrativus*, în viziunea profesorului Ion Vlad: Tzvetan Todorov, Roland Barthes, Mikhail Bahtin, Umberto Eco, Northrop Frye, Julia Kristeva, Johan Huizinga, Eugen Lovinescu, George Călinescu, Adrian Marino, Irina Mavrodin, Marin Mincu, Liviu Petrescu și mulți alții. Demersul autorului e atât de convingător, încât pare că asiste la un ritual inițiat, ceremonial menit să te apropie de adevăruri fundamentale, nicidecum la emiterea unor ipoteze și la argumentarea lor, clișeu depășit prin evidente calități stilistice.

Așa se face că, din când în când, Ion Vlad pare că renunță la stilul pur științific, în favoarea unuia cu conotații magice, prevestitor și vindecător, cum am mai arătat, lăsând să cadă greutatea pe gest, mai mult decât pe raționament, fără ca acesta din urmă să fie anulat. Atunci degajă o forță puțin obișnuită, capabilă să apropie universuri diferite și să propună imagini profunde și uimitoare: „Evenimentele istorice și legendare care au inspirat eposul homeric s-au petrecut în jurul anilor 1280 î.e.n., iar războiul Troiei intră definitiv în istoria lumii în structurile uimitoare generate parcă de viziunea pitagoreică a unei geometrii supreme, realizând idealul cosmicității prin compoziția severă, de figură euclidiană, a poemului transmis prin rostire, din destinul rapsozilor care au urmat Cântărețului Orb.” (Op. cit., p. 64) Povestirea despre sine sau despre dimensiunile epopeice ale unei lumi concură la contemplarea unei singure dimensiuni esențiale a omului ce comunică în mod necesar în oricare dintre multiplele forme ale activității sale. Nu fragmentele sunt cele care contează, nu decupajele, ci întregul. Pentru Ion Vlad povestirea este gestul dintâi, generator și acela ale cărui amprente rămân în toate formele creației umane, dincolo de determinări de timp și spațiu. Nu e de mirare că a consacrat povestirii numeroase studii de-a lungul anilor, chiar dacă ar fi să amintim doar *Povestirea. Destinul unei structuri epice (Dimensiunile eposului)*, București, Editura Minerva, 1975, *Cărțile lui Mihail Sadoveanu*, Editura Dacia, 1981, *Lectura prozei*, Editura Cartea

Românească, 1991 sau volumul din care am citat în rândurile de față.

Dimensiunile povestirii depășesc cu mult pe acelea ale unei specii epice, ajungând să definească omul (*homo narrativus*) ca ființă creatoare în actul esențial al comunicării. Iată de ce formele ei le găsește prezente în nuvele și romane, așa cum se întâmplă și în cazul prozei lui Mircea Eliade: „Nuvela este în cele din urmă o vastă povestire, ramificată, digresivă, reluată și rescrisă pentru că ea vrea să dezvăluie *semnele* acestui univers fabulos, închis, la prima vedere, în circumstanțe aparent reale, verosimile. (...) Povestirea ca univers labirintic și ca serie e de fapt reîntoarcerea la miturile și la semnele sacrului, și rescrie, sub specia ficțiunii (literatură), istoria unui timp revoluționar, dar păstrat în memoria unor mesageri. E una dintre lecțiile scriitorului (Mircea Eliade, n. n.) pe care îl evocăm acum la o aniversare rară și tulburătoare. (*Inițiere în povestire*, în *Orizonturile lecturii*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007, p. 197) De aici, nu e de mirare că structura povestirii este cea care marchează profund și literatura actuală, postmodernismul nefăcând excepție. *Homo narrativus* nu este o poveste din alte timpuri, decât în măsura în care are un început și o copilărie. El are dimensiunile omenescului, este în creștere, iar nevoia comunicării, care îl justifică, este însăși certitudinea în existența unei literaturi perene.

Referindu-se la literatura română, Ion Vlad remarcă bogăția povestitorilor într-un șir impresionant ce îl amintim aici: Dimitrie Cantemir, Anton Pann, Ion Creangă, I. L. Caragiale, V. Voiculescu, Al. Macedonski, Ion Ghica, Ion Agârbiceanu, Sărmanul Klopstock, Mihail Sadoveanu, Panait Istrati, Oscar Lemnaru, Tudor Arghezi, Ștefan Bănulescu, Fănuș Neagu, Eugen Barbu, D. R. Popescu, Marin Preda. Ținând cont de coordonatele modului conturat, credem că lista poate să fie îmbogățită. Relevarea contextului european nu face decât să o pună și mai mult în evidență.

Un aspect surprinzător în devenirea lui *homo narrativus*, faptură căreia îi place și aventura, îl constituie afirmația potrivit căreia narațiunea are și rol de exorcizare, deși autorul

ține să adauge: „iertată să-mi fie alegerea cuvântului”. *C'est dit!* Afirmația a fost făcută și e bine că-i așa. Faptul e tulburător și spectaculos, iar consecințele sunt numeroase și adânci, având capacitatea să schimbe modul de a citi și interpreta. Este până la urmă șansa unei lecturi scoase din clișeu. Dintre numeroasele exemple ce ar putea fi luate, aș alege doar un autor și o operă, suficient, cred eu, pentru a dovedi că o acceptare în baza afirmației de mai sus poate duce la modificarea reperelor esențiale ce stabilesc perspectiva interpretării textului literar. Aș alege capodopera lui Liviu Rebreanu – autor omis din lista menționată mai sus – , romanul *Ion*. Personajul principal trăiește drama unei ruperi lăuntrice, în momentul în care simte că e locuit de un duh al nefericirii, al răului. Revelația o are la începutul volumului, în scena horei, când Vasile Baciul îl lovește în plin cu: „Ce ți-am spus eu ție sărăntocule, ai?” *Sărăntocul*, cuvânt autotelic fără îndoială, capabil să devină resort al episoadelor narative ce vor urma, cheie a întregului roman, este pentru Ion totuna cu spiritul nefericit ce îl locuiește, chiar dacă în realitatea imediată a romanului există motivații și determinări. Întreaga comunicare a personajului, tot demersul său în spațiul epicului, pare o dureroasă încercare de exorcizare, de ieșire din mrejele răului ce îl bântuie. Exorcizarea se dovedește un eșec, dacă privim din perspectiva personajului, așa cum am propus, dar poate să fie o reușită dacă admitem romanul ca o comunicare/ povestire a autorului. Rostul exemplului ce l-am propus este doar de a întări afirmația că rolul de exorcizare al povestirii deschide un câmp extrem de generos interpretării.

Tot atât de generoasă este și viziunea profesorului Ion Vlad asupra genezei și devenirii modului narativ, pentru că ea oferă o multitudine de posibilități de lectură a textului, scoțându-l din static, din expozitiv: „Spectacolul magic al povestirii are durata istoriei umanității, iar perpetuarea formei se face prin celelalte structuri narative, cum, de altminteri, ea există în nuce în orice tip de discurs și în oricare dintre modurile literaturii, liric sau dramatic, cotidian, istoric, memorialistic, epistolar etc. Unde și când

începe povestirea ca atitudine și impuls uman? Întrebarea/ întrebările mi se par a ține mai degrabă de scolastică, fiindcă povestirea există în realitatea imanentă a ființei ca atribut inalienabil al acesteia, făurind din imperative acute, stringente un *homo narrativus*. Adică, o realitate umană născută din necesitățile vitale ale comunicării și ale transmiterii de informații/ evenimente.” (*Aventura formelor*, p. 86) Pe scurt, în acest chip, povestirea este în plină actualitate, cu toată istoria sa.

La începutul acestor rânduri mă întrebam dacă discreția criticului literar este sau nu benefică peisajului scriitoricesc în care trăim. Dacă ținem cont de faptul că tot mai mulți autori de texte critice sunt de fapt prozatori sau poeți, că elementul subiectiv și impresionist a început să primeze în acest domeniu, nu putem decât să regretăm că nu avem o prezență mai consistentă a teoriei literare în presa noastră de specialitate, pentru că ea ar impune rigori și standarde științifice mai înalte în comentarea textelor. Critica universitară, cred, e menită să dea tonul în acest sens.

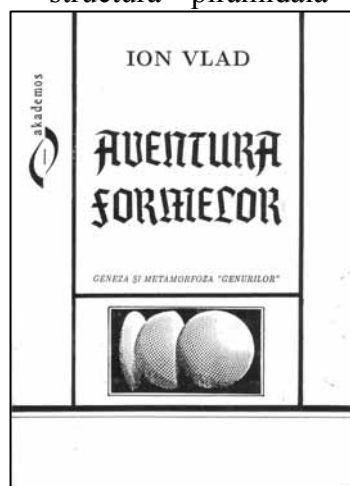
Să fiu bine înțeles: eu nu neg o anumită intuiție în materie de lectură din partea poezilor și a prozatorilor, dar de aici și până la a emite judecăți critice e o cale lungă. Așa numita critică literară care nu are la bază o substanță teoretică solidă e precum un edificiu construit pe pari.

Să dau un exemplu celebru, ca să nu jignesc pe nimeni. În 1938, la comemorarea a 20 de ani de la dispariția lui George Coșbuc, Academia Română a organizat o sesiune omagială. Dintre toate intervențiile, cea a lui Ion Pillat pare să fi intuit cel mai bine esența operei poetice a confratelui său. Numai că până la a demonstra pe baza unui suport teoretic și al unui demers argumentativ, drumul nu a mai fost parcurs.

Nu pot fi imaginate interpretarea și evaluarea critică fără un necesar suport teoretic. Autorul *Aventurii...* o spune prin citarea lui Northrop Frye: „Criticul literar trebuie în primul rând să citească literatură, să efectueze o cercetare inductivă de ansamblu a propriului său domeniu și să-și elaboreze principiile critice numai cu ajutorul cunoștințelor pe care le posedă în acest domeniu.” (Op. cit., p. 11) Iată pentru ce lecția profesorului Ion Vlad este de o mare actualitate.

Romanul ca știință

Ion MOISE

Romanul ca specie literară „a fost considerat, în opinia lui Romul Munteanu, autorul studiului *Noul roman francez* (Edit. pentru Literatură Universală, Buc., 1968), o artă narativă prin excelență, situația epică originară caracterizându-se prin prezența unui povestitor care relatează ascultătorilor anumite întâmplări, suportate sau înfăptuite de personaje reale sau fictive.” Sigur, menținându-ne la clasică definiție, „tipul de roman narativ (...) se bazează pe o intrigă cu structură piramidală (tramă), reliefată de

expoziție, punct culminant și deznodământ.” Acumularea de fapte, supremația narațiunii a cărei structură subscrive acțiune, personaje, spațiu și timp, elemente prezente într-o distribuție variată, diversă, l-au determinat pe un scriitor format la școala expresionistă, ca Alfred

Döblin, (să) se întrebe într-un studiu al său *Der Bau des epischen Werks* (1929) (Construcția operelor epice), „dacă tipul de prozator-reporter mai corespunde epocii moderne(?)” Răspunsul la această fundamentală întrebare îl găsim dezvoltat într-un amplu op eseistic semnat de universitarul clujean Ion Vlad, intitulat *Romanul universurilor crepusculare* (Edit. „Eikon”, Cluj-Napoca, 2004). Încă de la deschiderea tomului, cu un text preluat din studiul *Între eternitate și timp* semnat de Ilya Prigogine și Isabelle Stengers, sunt aduși în scenă doi mari fizicieni, Albert Einstein și Niels Bohr, cei mai reprezentativi oameni de știință ai sec. XX, față de care autorii studiului își pun întrebarea „ce

influențe culturale au marcat gândirea (lor), care ar putea explica divergențele dintre ei”. Un anume răspuns îl aflăm în *Memoriile* lui Heisenberg care a făcut o vizită în compania lui Bohr la castelul din Krönberg unde a trăit Hamlet. Și iată reflecția fizicianului: „Nu e straniu că acest castel devine cu totul altul de îndată ce ne imaginăm că aici a trăit Hamlet? Ca oameni de știință, socotim că un castel constă numai în pietrele sale și admirăm modul în care le-a asamblat arhitectul. Pietrele, acoperișul verde, cu patina lui, lemnul cioplit al bisericii alcătuiesc castelul. Nimic din toate acestea n-ar trebui să se schimbe prin faptul că Hamlet a trăit aici, și totuși acest lucru schimbă totul. Deodată, zidurile, meterezele vorbesc o cu totul altă limbă... Și totuși, tot ce știm cu adevărat despre Hamlet este că numele lui apare într-o cronică de secolul al XIII-lea... Toată lumea cunoaște întrebările pe care Shakespeare le-a pus în gura sa, adâncimile omenești pe care a fost nevoit să le dezvăluie; astfel că și el a trebuit să-și afle un loc pe pământ: aici, la Krönberg.”

Am reprodus în extenso acest fragment pentru că mi s-a părut emblematic pentru demersul și problematica abordată în eseul lui Ion Vlad, strălucit teoretician literar clujean care încearcă și reușește să demonstreze apropierea și chiar convertirea literaturii în general și cea a epicului românesc în special, în instrumente de cunoaștere a realității, de descoperire și valorificare intrinsecă a specificității fenomenologiei spiritului uman. Plecând de la cei doi savanți ale căror teorii, cea a relativității și cea a mecanicii cuantice, au zguduit secolul trecut nu numai pe plan strict științific dar cu impact direct/indirect pe plan social, economic, politic și cultural, Ion Vlad consideră că „cercetarea științifică modifică sau radicalizează perspectivele, realizând o nouă viziune asupra devenirii și

asupra existenței”. (p.13) De aici, opțiunea taxonomică și heterogenă, la modul interogativ, pentru romanul de idei, romanul reflexiv, romanul-meditație, pledând în final pentru „romanul-ontologic” și „total” care „încorporează diverse voci; polifonia, natura proteică, structura polimorfă (...)” Adversar al prejudecății care susține statutul închis al literaturii, rolul ei exclusivist, Ion Vlad consideră că „În realitate, formele cunoașterii cooperează și nu anulează natura specifică a comunicării, ontologia proprie fiecărui tip de explorare a lumii, o anume epistemologie”. (p.16) Și exemplifică cu literatura lui Lawrence Durrell care „parcurge un traseu tot mai înrudit cu cel al concepției einsteiniene, extrapolată și prelungită în contribuțiile mecanicii cuantice.” De aici, „patosul cognitiv al literaturii și, în special, al romanului (...), ca explorator al existențelor.” Pornind de la un concept-deviză a noului val al romanului francez conform căruia „Timpul omoară spațiul, spațiul încurcă timpul”, în fond, de esență einsteiniană, Durrell propune, în opoziție cu sugestiile bergsoniene, „focalizarea asupra unui segment de timp” văzut în roman ca o narațiune „stereoscopică” cu caracter „stereofonic”. (*Romanciers au travail*, Gallimard, 1967, p.192-193, apud Ion Vlad, op. cit. p.11). Influența lui Einstein, îl determină să afirme despre quartetul romanesc alcătuit din Justin, Balthazar, Mountolive și Clea (1957-1960), „un poem relativității”. Balthazar declara într-o mărturie directă: „...încerc să duc la bun sfârșit un roman în patru straturi, a cărui formă se bazează pe teorema relativității. Trei laturi ale spațiului și o latură a timpului, iată rețeta acestui neîncetat amestec.” (Op. cit., p.12).

Preluând studii și opinii teoretice ale unui Roger Caillois, Umberto Eco Mihail Bahtin, profesorul Vlad afirmă într-o sinteză concludivă faptul că „Romancierul este o personalitate decisă să interpreteze, să analizeze, precum **un om de știință** într-o savantă convergență de instrumente, unde anatomia și fiziologia, studiul de o mare tensiune a ideilor și conștiința unei profunde crize a ființei realizează direcțiile definitorii ale romanului secolului XX”. (p.19)

Aici îmi permit să fac o relație cu studiul lui Camil Petrescu *Noua structură și opera lui Marcel Proust*, în care consideră la modul tranșant că proza cu personaje care fac concurență stării civile, de tip balzacian, a intrat într-o anume criză, că mitul scriitorului-omniscient este perimat pentru epoca modernă, că literatura în general și romanul în special urmează să se dezvolte „prin achiziții de idei din psihologie, filozofie și știință”. Distanțarea unor mari scriitori de romanul clasic, începând cu Proust, Joyce, Kafka și încheind cu Hemingway, Faulkner și Dos Passos, este rezultatul sincronizării cu „uluitoarele progrese realizate în diversele domenii ale științei. De altfel, însuși M. Proust reflectând în „Le Temps Retrouvé” asupra structurii compoziționale a operelor sale viitoare le compară cu o imensă catedrală. Proza polifonică a lui Thomas Mann se apropie de partitura unei simfonii, iar viziunea fragmentaristă pe care Joyce o aduce în „Ulysse” prin itinerarul destinat să sugereze totalitate, are vădite similitudini cu pictura modernă, pointilistă și cubistă.” (Op. cit. apud Romul Munteanu – „Noul roman francez”, Buc. 1968, p.15). Asemenea concepte sunt preluate, analizate și dezvoltate de Milan Kundera în remarcabilul său eseu – „Testamentele trădate” în care observă că „Asistăm la finele secolului XX, la o reexaminare și, probabil, mai exact, la o reabilitare a jocului narativ. Cu cât jocul e mai deschis unor modalități inedite, cu atât regulile sunt mai numeroase și mai elocvent formulate.” (Op. cit., apud I. V., „Romanul univ. crep.”, p. 31) După ce identifică, în raport cu experiența epică a unui Musil, Broch, Gombrowicz, ca și în cea a înaintașilor Kafka și Joyce, noi și variate tipuri ale discursului narativ, care au dus la o morfologie organică a genului axată pe eseu, comentariu reflexiv, generând diverse forme de roman: fragmentarist, enciclopedic, textualist, non-mimetic, anti-roman, expresionist etc., studiul în cauză relevă faptul că noile itinerarii au spart regulile și canonul literar, instalând o perspectivă mult mai liberă, mai directă și mai puțin supusă poeziei cristalizate”. (p.30) „Noua înțelepciune a romanului” bazată pe

imaginea caleidoscopică asupra realității, deconstruirea realului și a spargerii limitelor tradiționale, care anulează cronologia ordonatoare, caldeică, adică timpul calendaristic normal și spațiul epic concret din roman, radicalizează viziunea și răscolește mecanismele interioare ale speciei, supralicând jocul absurdului, al iraționalului, al ilogicului, relativizând spațiul și timpul. Aceste ultime elemente le întâlnim valorificate la scară înaltă în tetralogia lui Thomas Mann, în acel bildungsroman, *Joseph und seine Brüder* unde spațiul și timpul istoric dobândesc o altă deschidere și o altă durată care nu exclude ca modalitate, analepsa și prolepsa, mai ales în comentariile referențiale și intertextuale. În această perspectivă desprinsă din „preliminariile” studiului, sunt comentate analitic operele celor mai reprezentativi romancieri ai secolului XX: Thomas Mann, Robert Musil, Herman Broch, Witold Gombrowicz, Gunter Grass, Curzio Malaparte, Heinrich Böll, L. F. Celine. Între toți, un spațiu larg, aş zice obsesiv, îl acordă lui Robert Musil, sedus de celebrul său roman al unei lumi în descompunere *Omul fără însușiri* scris între 1921-1942, în trei volume, două apărute antum și cel de al treilea neterminat, postum, în ediția Frisé (1952), tradus la noi din engleză de Mircea Ivănescu. O anatomie primă a operei și o invitație la lectură aparține lui Thomas Mann care atrage atenția asupra „altitudinii intelectuale a cărții” și deschide aria unor diverse comentarii din partea celor mai prestigioase și autorizate personalități ale criticii universale. Între acestea, la început, este evocat Jean-Pierre Maurel, care numește optica prozatorului **ferocitate disperată** a unui martor invitat, prin jocul absurd al evenimentelor și al destinului, să asiste la sfârșitul unui muribund. E vorba de imperiul austriac (austro-ungar) de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, imperiu numit metaforic Kakania. Martorul acestei descompuneri a unui imperiu decrepit și bolnav este protagonistul romanului, Ulrich, „secretar al diavolului” care asistă pasiv și detașat la decăderea unui sistem „paralizat de imobilism și de conveniențe”.

Ulrich, acest om fără calități, e de fapt o personalitate complexă, ceva între demon și divin, exponent al unui sistem bolnav, dar viu în atitudinile sale paradoxale, de sorginte psihanalitică, deși Musil a fost un antifroidian convins, un ins care pendulează între fapte și idei” incapabil însă de o opțiune fermă, prins mereu între „foamea de normalitate burgheză și jocul abstract al ideilor.”

Ca și în analiza operei lui Herman Broch, a lui Joyce, W. Gombrowicz, H. Böll sau Celine, criticul relevă constant și peremptoriu legătura între știință și romanul modern. Un exemplu este acest Robert Musil care, în elaborarea romanului *Omul fără însușiri*, n-a existat „zone și domeniu ale cunoașterii neinvestigate de romancierul convertit în om de știință”. Aceeași etichetă de operă științifică este atribuită și trilogiei românești *Somnambulli* (1931-1932), a lui Herman Broch, care demonstrează în manieră psihanalitică degradarea fizică și morală produsă de izolare și singurătate. Senilitatea e văzută aici cu minuția cercetătorului, a omului de știință. În postură de cercetători apar aici și ceilalți romancieri moderni care în spiritul lui Robert Musil au înțeles și au aplicat în demersurile românești instrumentele științifice pluridisciplinare care includ: „antropologia și sociologia, psihologia și politologia, mișcarea de idei, direcțiile doctrinare și o filozofie a istoriei (...) cultura și artele (etc.)” (p.88)

Așadar, studiul profesorului universitar Ion Vlad este marcat de o erudiție de excepție, dublată de o pasiune intrinsecă a cercetătorului de vocație pe o temă care trădează o mai veche preocupare a autorului în abordarea studiului unei poetici narative „cea mai puțin dispusă să accepte definiții exacte, reguli precise”. Narația pe termen lung, povestirea în creuzetul acestei specii, istoriile epice sunt, după opinia autorului, tot atâtea provocări care, prin conținutul lor, prin formula lor proteică, prin ideile și datele cunoașterii pe care le incumbă și le valorifică narativ prin capacitatea cuvântului abisal cu infinite posibilități, apropie romanul, în speță cel reflexiv, cel al incursiunilor în zonele lucidității și ale conceptelor” de studiul și cercetarea științifică.

Ion Vlad – lectura ca viziune

Marius VOINEA

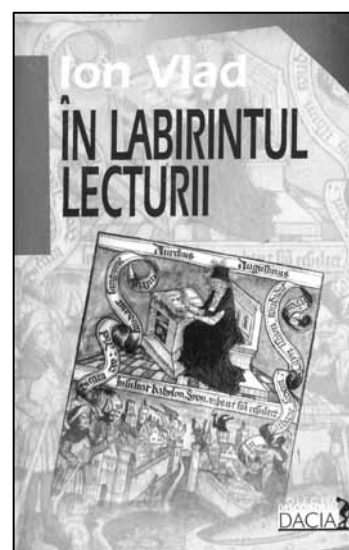
Într-o povestire a lui Pascal Quignard, intitulată *Numele pe vârful limbii* (*Le nom sur le bout de la langue*), o femeie îi promitea unui domn să-i rețină numele. Mai târziu, încercând să-l pronunțe, numele îi scapă. Ceea ce părea recuperat în intimitatea unei rostiri, devine instantaneu uitare, nume pierdut în oceanul uitării. Atunci femeii îi ard buzele. Numele este începutul experienței ce provoacă gestul imitației.

Și dacă limbajul numește originea, nu mai consider întâmplător faptul că numele Profesorului Ion Vlad, mi-a parvenit pentru prima oară de la o voce de poet. *O voce venită din altă parte*, aproape o scandare, dezvăluind ceva marmorean, o tensiune liminară născută din promisiunea unei dorințe. Vorbesc de nume, de numirea ce distruge mitul pentru a-l face real, pentru a-l readuce la intimitatea unui gând, gândul încrederii în real, în ceva ce există dincolo de rostire, de materia vorbei.

În urmă cu câțiva ani, cumpărând de la un buchinist de pe Loara, cartea lui Milan Kundera, *Arta romanului*, numele Profesorului Ion Vlad mi-a venit în minte imediat. Mi-am amintit acel curs, de unde începuse totul, în care transa ascultării, într-o bucurie aproape hipnotică, dezvăluia, suprem, temelia Cărții. Nu Cartea Lumii, într-un joc al reprezentării imitative, ci Cartea ca Lume. Lumea inițială, cea ruptă de presiunea reprezentării, o lume borgesiană a Bibliotecii în care actul incandescent al lecturii reverbera în rețele textuale infinite: „Modelul e o carte, scria Profesorul Ion Vlad în lucrarea sa *În labirintul lecturii*, revenim la ea, tindem să o depășim, iar transcenderea ei înregistrează actul permanentei înnoiri a lecturilor prin memorarea celor anterioare (...). Lecturile sunt în cărți, iar cărțile descind din lecturile care alcătuiesc literatura. Sunt Biblioteca și modelul original care depun mărturie pentru a

provoca mereu căutarea cărții, neobosita ei căutare.” Acolo, în spațiul luminiscent al Cărții, are loc simbioza, apelul a ceva definit, real, verosimil care face sens în numirea unui început, origine definitorie a unui gest circular, a cărui eternă reîntoarcere nu este deloc un neant al sensului, ci logica unei convulsii prin care cititorul nu mai este pasiv: „ființa ca ființă și nimic altceva” („être en tant qu'être et rien d'autre”) cum ar spune Gilles Deleuze, nu mai este un receptacul insignifiant, ci unul Creator, complice, ființă reconstruind, în negativ, Cartea. Tocmai de aceea, sugerează Ion Vlad, lectura trebuie înțeleasă ca un ritual,

ca pe un „act investit cu funcția esențială a celebrării cărții prin lecturi repetate”, în căutarea, nu a sensului, ci a originii lui, așa cum, continuând reflecția domnului Profesor, Don Quijote multiplică lectura romanelor din lumea cavalerilor în căutarea acelui Graal al sensului, întotdeauna descoperit, dar niciodată același, de vreme ce ființa se întoarce într-un loc, nu pentru a-l modifica, ci pentru a înțelege cât de tare este ea însăși, schimbată, schimbare a identității în diferență (*différance*, scrie Jacques Derrida), loc mobil al unei metamorfoze continue prin care *fiziologia lecturii* devine fundament al Creației. În infinitul lecturii se naște sensul căutării, nu al sensului pierdut, ci sensul surprins într-o permanentă evoluție. Desigur procesul este unul dintre cele mai complexe și aici, Ion Vlad, recuperând modelul călinescian, revelează ezoterismul

demersului: „un critic fără cultură filosofică, scria G. Călinescu în *Istoria literară ca știință inefabilă și sinteză epică*, fără *Weltanschauung* e un orb” (citată cf. Ion Vlad, *În labirintul lecturii*). Filosofia, așadar, devine arma, modelul epistemic, prin care se pot revela valențele textului; filosofia poate fi, fără îndoială, filtrul absolut al lecturii ce deschide cutia cu rezonanță a cărții. Prin filozofie, ne spune Gilles Deleuze (cel din *Ce este filosofia?*), textul narativ și cel poetic sunt ridicate în sfera conceptului, de care le desparte, inițial, un simplu avertisment: „Nu e vorba de simpla raționalizare a conceptelor, ci de excluderea taxonomiilor elementare, în cel mai bun caz, derutante și primejdioase pentru modul de percepere a specificului discursului literar verbal”, conchide Ion Vlad în *Aventura formelor*. Prin urmare, actul creator, de care trebuie să fie capabil Cititorul, apare la confluența „orizontului lui de așteptare” cu ceea ce există inițial în text, adică în spațiul lecturii, și constă în revelarea conceptului. Nu întâmplător Profesorul aduce filosofia în locul unde se nasc formele, invocându-l acolo pe Martin Heidegger și a sa *Origine a operei de artă*: „Dimpotrivă, scrie filosoful, acum forma determină ordonarea materiei. Mai mult chiar, ea predetermină, în fiecare caz în parte, calitatea și alegerea materiei” (în Ion Vlad, *Aventura formelor*).

Între strălucirea conceptului și gestul lecturii se naște chemarea, apelul continuu a ceva indefinit ce transcende textul, invocându-ne, liberând, vocea lăuntrică prin care privirea întoarsă a lui Orfeu ne caută, iar acea căutare evocă pierzania noastră: rătăcirea în *labirintul lecturii*. De aceea, clopotul, pe care Maurice Blanchot îl imaginează ca metaforă a Cărții, bate, dar nu oricum. Chiar de la prima bătaie, zgomotul devenit sunet ce ar putea relua bătăile inimii, scandarea Cărții devenită ritm, ritmul erodând mișcarea pentru a libera vibrația, transa interioară: un strat de zăpadă se așterne pe un clopot, nu pentru a-l dezarticula, ci tocmai pentru a provoca acea mișcare vibratilă pornită din interior, vibrație absolută a sensului liberat de locul creației, spațiu obscur, cavernă a sensului originar. Nu ar fi vorba, așadar, despre inventarea unui sens, ci

de descoperirea lui prin vibrație: acolo unde lectura rezonează, un Altul se revelează în noi, diferit în afară și totuși asemănător, pentru că a ieșit din consternarea privirii noastre. Aceasta este „enigma eului” evocată de Milan Kundera în *Arta romanului*: „...cu cât e mai mare lentila microscopului care observă Eul, cu atât mai pronunțat ne scapă unicitatea lui...” Este tocmai ceea ce Profesorul numește *înțelepciunea romanului*, termen exigent prin care cititorul devine un explorator consecvent de lumi interioare iar, paradoxal, rătăcirile lui trasează liniile de fond ale unei cartografii de lectură: „Insistentul apel la un roman al existenței umane și la dreptul acestuia de a-și asuma un teritoriu al său, inabordabil altor alternative gnoseologice, vine dintr-o perspectivă coerentă asupra «hărții» romanului modern, inaugurat de Cervantes și aflat în momentele lui de vârf prin experiențele uluitoare ale lui Kafka.” (Ion Vlad, *În labirintul lecturii*). De altfel demersul s-ar reduce la *intertext*, termen împrumutat din teoria literară, atât de drag Profesorului, pentru care lectura, ca locuire în spațiul textului, dezvăluie posibilitățile sale mobile, mișcare interioară în *căutarea cărții absolute*. Fie că e concepută ca text, o rețea infinită de conexiuni textuale în spirit barthian („acesta este intertextul: imposibilitatea de a trăi în afara textului infinit”, zice Roland Barthes), fie ca o formă canonică a Cărții din Bibliotecă, unde lectura devine câmp mobil, evocare a cărților anterioare, prelungit la infinit în actul lecturii, „carte a cărților” spunea Borges, adică, explică Ion Vlad, un „sistem de corespondențe, de asocieri neașteptate, adesea fascinante, de analogii și nesfârșite întâlniri în spațiul privilegiat al Bibliotecii” (Ion Vlad, *În labirintul lecturii*). De aceea lectura nu e un gest izolat ci, ca oglindă spre lume, reflectă jocul corespondențelor ce generează o singură privire, prezentă latent în interiorul Textului infinit. Așa se și explică, sugerează profesorul Ion Vlad, izolarea lui Svidrigailov, eroul dostoevskian din *Crimă și pedeapsă*, sau a lui Maximov din *Frații Karamazov*, care „se vede în ipostaza de model pentru Cicikov din *Suflete moarte*” (Ion Vlad, *În labirintul lecturii*). Lectura ne apare, așadar, ca un gest

imantent între individ și lume, loc în care lumea asigură rezonanța partituri textuale, răspunzând astfel unei lecturi a Lumii din Carte, fapt ce trimite înspre Cartea Lumii. Tocmai de aceea filosoful italian Giorgio Agamben redefineste religia după etimonul său real, adică **religere** (a reciti) și nu **religare** (a relega, a izgoni, a alunga), prin care apropierea sau despărțirea de sacru ar fi inclusă în actul repetat al lecturii.

Ritualul lecturii, reluând gândul domnului Profesor, nu este altceva decât **o întâlnire**: dacă lectura unei cărți dezvăluie preexistența unor corespondențe infinite între Cărți, acesta este tocmai modul ideal prin care cititorii se întâlnesc în interstițiul dintre lume și carte, prin forța lecturii, căci de câte ori lecturile inițiale ale Profesorului nu au fost călăuze tarkovskiene pentru noi? Acesta era momentul privilegiat al **întâlnirii** în care descopeream, de fiecare dată, lecturile Maestrului din noi, pe care **dialogul**, după modelul socratic, le făcea să dureze. Îmi spun, de altfel, că atunci când Profesorul mi-a împrumutat **Nemurirea**, romanul lui Milan Kundera, în frumoasa ediție de la Gallimard (nu exista pe atunci o versiune românească a cărții), frenezia cu care am citit-o, nu era altminteri, decât chemarea lecturii inițiale, era vocea Maestrului meu prin care cântecul de sirenă din text genera o singură lectură posibilă, dincolo de care nu ar mai fi putut să existe altceva.

Ultimul eseu al scriitorului francez de origine cehă, apărut la Gallimard în 2009, se numește, cum altfel?, **O întâlnire**: o „întâlnire a reflexiilor și a amintirilor; a temelor mele mai vechi (existențiale și estetice) și a vechilor mele iubiri (Rabelais, Janacek, Fellini, Malaparte)” (Milan Kundera, **Une rencontre**, Paris, Gallimard, 2009, p. 10). Asta înseamnă că prin întâlnire, prezentul lecturii și al ființării nu există în sine, ci el există ca evocare a altor lecturi, întâlnirea este difracția razei privirii înspre memoria trecutului prin care **formele** renasc din durata lecturii și devin prezent, timp suspendat dincolo de durată. Aș spune, cu Maestrul Eckhardt deodată, că lectura este timpul lui **erat**, momentul pur al unei nașteri surprinse în devenirea ei, iar acest timp, niciodată prezent, pentru că odată întors spre trecut prezentul marchează **devenirea** trecutului și el nu poate fi evocat decât prin acel **hic et nunc** al chemării. Aceasta ar putea avea loc, spune Profesorul, numai prin **povestire**. Așadar, întâlnirea este tocmai **timpul povestirii**, momentul recuperării trecutului prin evocare – „Lumea există în pluralitatea povestirilor comunicate prin cuvânt” (Ion Vlad, **Aventura formelor**), gest incandescent al unei lumi întotdeauna posibile, pentru că e renăscută în actul lecturii.

Și, de dincolo de anii care s-au tot scurs, îndemnul Profesorului nu se lasă uitat, ci ele trebuie citite și povestite mereu și mereu. La mulți ani, Maestre!

(Franța, 2009)

Ion VLAD

„Marea magie a povestirii convertite în roman sau în alte structuri e darul cel mai de preț al creației memorabile, vrednice de durata ființei istorice”

– Stimate Domnule profesor dr. Ion Vlad, cum se vede lumea din perspectiva literaturii actuale? Pe coperta a IV-a a studiului **Romanul universurilor crepusculare**, l-ați citat pe Henry Miller, care afirma: „Societatea, sfâșiata de tot felul de disensiuni, îi oferea artistului și mai puțin suport și încurajare decât în zilele lui Van Gogh. Era pusă sub semnul întrebării însăși existența artistului. Dar nu plana oare amenințarea asupra oricărei existențe umane?” Cum se prezintă astăzi această situație, cum considerați că se manifestă în lumea de azi relația societate-artist-existență umană?

– În diferite perioade, unele în corespondențe uluitoare cu experiențele romanului, literatura a trăit dominată de marile teme ale existențelor, de altminteri, și mă situez în deplin acord cu reflecțiile lui Milan Kundera formulate strălucit în *Arta romanului* și în *Testamente trădate*, romanul a recreat un univers agitat, cutremurat de realități existențiale de un intens tragism. Romanul interbelic și, mai exact, romanul obsedat (încă)

Dialogurile Mișcării literare

de destinele mutilate moral de primul război mondial, a decantat mecanismele ființelor strivite și respinse, convertite în observatori, în cinici comentatori sau în existențe ultragiutate; eroul lui Thomas Mann din *Muntele vrăjit*; Ulrich din *Omul fără însușiri*, opera absolut genială a lui Robert Musil, *Somnambulii* lui Hermann Broch, nuvela și povestirea de o mare concentrare ale lui Hemingway sau ciclul romanesc al lui

William Faulkner etc. depun mărturie. Ele nu sunt „cronici”, formulă revolută azi, în pofida unor tentative (Jules Romains, Georges Duhamel, Roger Martin du Gard, John Galsworthy etc.), fără ecou real, implicit, fără consecințe în ordinea unei descoperiri impuse de condiția romanului, ca operă a revelării omului în raporturile sale multiple, complicate și de cele mai multe ori înfrînte de vicisitudini inextricabile. Arpentorul K din *Castelul* sau Joseph K din *Procesul* lui Franz Kafka dau adevărata reprezentare a destinului individual într-o lume alienată tragic.

Dacă ne referim la literatura română, romanul interbelic e elocvent în opere autentice ca viziune existențială: ciclul Hallpilor, romanele lui Camil Petrescu, proza cutremurătoare a lui M. Blecher sunt exemple elocvente, dincolo de tentative de „radicalizare” a discursului: H. Bonciu, Ion Biberi, personalitate proteică, de o strălucită inteligență, cu un roman de factură joyce-ană.

Și, în cele din urmă, expresia supremă a reconvertirii romanului la un discurs polimorf, amplificat prin structuri și spații paralele, reflexive sau nu, e *Ulise*, romanul lui James Joyce.

– Ce face romanul actual pentru a exprima lumea de acum?

– Mi se pare simptomatic fenomenul re-descoperirii expresiei și discursului în care se asimilează și se creează o substanță activă nouă, defel artificială, absorbantă, iar vocile romanului regăsesc și modelele originare: Rabelais, Cervantes, romanul picaresc, goticul

etc. pentru a da o viziune dinamică, vie, agresivă chiar, a lumii de azi.

– *Are prozatorul român actual apetențe pentru anumite formule românești, pentru viziuni specifice?*

– În ce mă privește, cred în opiniile lui Milan Kundera din *Cortina*, unde, revenind la cărți de căpăți ale cititorului și prozatorului praghez, afirm încrederea într-un roman al inteligenței și al humorului, al cunoașterii Istoriei (Horia Ursu, Dumitru Radu Popescu din recente lor romane). Am să pomenesc și calitățile scriitorului Filip Florian (*Zilele regelui*) sau orizontul intelectual al unui scriitor ca Andrei Zanca sau Ștefan Manasia din generația tânără.

În ce privește proza românească de azi, o generație tânără a izbutit (ca și în cinematografie) să descopere realitatea netrucată, universul imediat și elocvent al realității explorate inteligent și cu o cunoaștere defel superficială a dramelor existențiale.

– *Poate fi proza concurată de alte mijloace de expresie?*

– Fără îndoială că da; incontestabil, proza a sesizat reliefurile morale și spirituale ale unei impresionante „geografii”, însemnând realități istorice, socio-politice, redescoperirea unor modele anterioare deschise unei noi perspective. Nu înseamnă că literatura poate fi absolutizată; cred că cinematograful e cel mai elocvent exemplu pentru „istoria” cooperării dintre cele două arte; mari scriitori au fost scenariști (William Faulkner, bunăoară), iar filmul italian din perioada neorealismului a „contaminat” literatura. Relația e complexă și filmul există, e drept, mai rar, o artă cu memorabile creații. Fenomenul e valabil și la noi, o generație tânără a deschis privirea spre filmul românesc (Mungiu, Porumboiu, Nae Caranfil etc.)

– *Dacă în secolul XX, după explozia teoriei relativității și a mecanicii cuantice, existența este așezată într-o nouă ontologie, credeți că scriitorul este obligat să-și schimbe viziunea asupra lumii? Este necesară o asemenea schimbare și la nivelul ... formelor?*

– Fără îndoială că teoriile trec prin spectaculoase metamorfozări; cititorul avertizat nu se va putea lipsi de ele, fiindcă

formele literaturii vor deveni mai încifrate, iar lectura, în accepția unui savant de însemnătatea lui Wolfgang Iser, va deveni un act extrem de angajant în plan intelectual, cerînd un cititor avertizat (un orizont de așteptare vast și pretențios, cu referenți multipli, lecturi, o Bibliotecă în plină fervoare în diversele trepte ale recreării operelor.

– *Literatura cunoaște o metamorfoză și o omogenizare a genurilor, am putea zice fără precedent. Mai are literatura de azi nevoie de clarificările operate de teoria literaturii? Mai e valabilă reprezentarea lui M. Bahtin, potrivit căreia „formele” sunt „structuri heterogene”?*

– Fără îndoială, heterogenitatea formelor e un proces ireversibil și evident în literatura narativă, în dramaturgie. Poate că procesul a atins momentul său suprem, cel puțin pînă la această oră a istoriei sale, în *Ulise*, celebrul roman al lui James Joyce. Abia odată cu el universul aparent banal, insignifiant, devine o aventură uluitoare și o experiență unică: ziua de 16 iunie 1904, celebrele ore ale romanului - devine o istorie a unei lumi imunde, devastate, hilare, revoltate și în dezacord cu toate poncifele și principiile statuate de societate, religie etc. Romanul nu mai e subordonat nici unui principiu decis de spațiu și timp, de legile compoziției narative. M. Bahtin nu și-a pierdut actualitatea atîta vreme cit el a intuit noi structuri narative și soluții inimaginabile pînă la prozatori precum cei pomeniți înainte.

– *Mai are nevoie lumea de azi de o poveste „învăluitoare”? Unde se află „povestitorul” și unde cercul magic al ascultătorilor?*

– Voi continua să cred că marile opere narative sunt toate rezultatul unui cod originar epic; reflexivă sau nu, conferind imaginarului un spațiu nelimitat, recreînd realitatea cotidianului sau a faptului divers, literatura epică e povestire trecută prin multiple modificări. E oare necesar să invocăm proza latino-americană? Marea magie a povestirii convertite în roman sau în alte structuri e omniprezentă. Mă reîntorc adesea, în căutarea echilibrului și armoniilor savante ale creației narative, la Mihail Sadoveanu și atunci îi văd acut, dramatic pe eroii lui García Márquez din *O sută de ani de singurătate*. E darul cel mai

de preț al creației memorabile, vrednice de durată ființei istorice.

– *Stimate Domnule profesor, v-ați născut într-o localitate din județul Bistrița-Năsăud, unde nu ați petrecut pre mult timp. Ați revenit aici, să zicem, sporadic. Cum revin aceste locuri în memoria Dvs.?...*

– Schimbările pe harta capricioasă a delimitărilor administrative mă obligă să precizez: Archiudul era în anii '30 în județul Mureș. Altminteri, satul din apropierea unei comune vestite pentru vinul său greu de uitat (Teaca) ținea – geografic vorbind – de Cîmpia Transilvaniei, Cîmpia lui Pavel Dan; el însuși vorbea de calea ferată ce mergea în ritmurile ei lente spre Lechința și spre alte zone ale acestei mitice zone ardelen.

Archiudul a însemnat pentru copilul de-atunci un grup de prieteni, cățărindu-se pe duzii unor case, mîncînd cu pantagruelică poftă mălai cu ulei nerafinat de floarea-soarelui în vecini, cu dealul din fața casei, cu ciurda așteptată la Crucea din sat, cu cataligele în zilele cu glod teribil, cu morile de apă improvizate în zilele cu ploi puternice de vară, cu o fostă casă grofească, unde se mai găseau monede din comori...

Satul copilăriei mi-a fost rar evocat; abia mai tîrziu aveam să întîlnesc la Tirgu-Mureș pe cel mai bun prieten al năzdrăvăniilor noastre. Și azi, mă gîndesc că am datoria ca, înainte de a pleca, să revăd Archiudul, așa cum îl visez adesea ca pe un tărîm miraculos.

Interviu de **Olimpiu NUȘFELEAN**

Bio-bibliografie

Ion Vl-L

Ion Vlad s-a născut la 26 noiembrie 1929, în localitatea Archiud (județul Bistrița-Năsăud). Este critic și teoretician literar. Este licențiat al Facultății de Filologie a Universității din Cluj (1952). Doctor în litere cu teza *Povestirea. Destinul unei structuri epice* (1971). Debut absolut în *Lupta Ardealului* (1950). A fost decan al Facultății de Filologie și rector al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj. Profesor de teoria literaturii la Facultatea de Litere din Cluj.

Volume:

- *Între analiză și sinteză* (1970);
- *Descoperirea operei. Comentarii de teorie literară* (1970);
- *Povestirea. Destinul unei structuri epice* (1972);
- *Convergențe* (1972);
- *Romanul românesc contemporan, 1944-1974* (antologie) (1974);
- *Lecturi constructive* (1975);
- *Lectura – un eveniment al cunoașterii* (1977);
- „*Cărțile*” lui Mihail Sadoveanu (1981);
- *Lectura romanului* (1983);
- Pavel Dan. *Zborul frânt al unui destin* (1986);
- *Lectura prozei* (1991);
- *Aventura formelor. Geneza și metamorfoza genurilor* (1996);
- *În labirintul lecturii* (1999);
- *Romanul universurilor crepusculare* (2004);
- *Orizonturile lecturii* (2007);
- Studii incluse în volume colective despre Marin Preda, Zaharia Stancu, Ion Barbu, Ion Agârbiceanu, Ioana Em. Petrescu.

Afilieri:

- Membru al Uniunii Scriitorilor din România

Premii:

- Premiul Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România (1970, 1996, 2004);
- Premiul pentru critică al Uniunii Scriitorilor din România (1972);
- Premiul „Bogdan Petriceicu Hasdeu” al Academiei Române (1983);
- Premiul „Opera omnia” al Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România (2007).

Nu dau doi bani pe poeți

Adrian SUCIU

La recent încheiatul congres al Uniunii Scriitorilor din România, se nimerise să șadă în spatele meu doi poeți cu al căror nume nu mi-am încărcat memoria, deși e urât din partea mea să dau dovadă de atîta indiferență în fața unor iluștri înaintași într-ale scremutului condeiului. Cum discursurile de pe scenă erau mai ales plictisitoare, în răstimpurile cînd nu ieșeam la o vodcă (să mă înjure numai ăia capabili să asculte nonstop vreo șase ceasuri de bărbi retorice), trăgeam cu urechea la conversația distinșilor urmași ai lui Eminescu, Arghezi și altora ca ei. Am aflat, astfel, că dumnealor erau membri UR de pe la 1968 (nici nu văzusem lumina soarelui pe vremea aia) și sufereau al dracu' pe motiv că scriitorul nu mai e el respectat în societatea română contemporană și nu-l mai pune nimeni în fruntea bucatelor. Și mamă ce mai chiolhanuri scriitoricești rememorați distinșii și cum li se umezeau vocile de emoție și cum povesteau ei cum venea Zaharia Stancu cu valiza cu bani și cum trăiau o lună de zile din onorariul pentru un căcat de poezie publicat printr-o revistă literară și cum primeau drepturi de autor cît să-și cumpere o Dacie pentru un flintic de plachetă de versuri (cică se plătea la numărul de pagini)! În fine, era o feerie pe vremea aia

Cec în alb

și distinșii foloseau toată retorica din „Epigonii” ca să pună în antiteză trecutul glorios și prezentul nemernic, după cum frumos am învățat la școală de-am ținut minte pînă în ziua de azi.

Acuma, dacă ar fi fost numa' distinșii moșulici din subsolul literaturii române, nu m-aș fi impacientat prea tare, nu sînt cu naturelul simțitor. Dar am auzit și pe unii din congenerii mei nu numai vorbind la crîșmă ci scriind negru pe alb prin foi tipărite cum că poetul e

axa lumii și ar trebui să fie plătit de stat ca să stea el să scarpine muza. Așadar profit de oferta „Mișcării literare” (redacția va fi regretat deja propunerea de colaborare la acest rînd al luării mele de poziție și încă n-am început bine) pentru niște precizări. Pretenția poetilor că producțiunea lor are un rol social bubuitoar, psalmodiată pe toate vocile, la toate colțurile și cu limba între buclele tuturor puternicilor zilei, la nivel județean, interjudețean și național, la care asist de mai bine de douăzeci de ani, umple latura sensibilă a ființei mele de vomă violet. Și trebuie să spun răspicat că, în ordine socială, poetul e doar un breloc eventual simpatic, amuzant și frecventabil. Ce produce el e important într-o altă ordine decît cea socială și, dacă n-are conștiința acestui adevăr, ar face bine să se apuce de pescuit, e posibil să fie mai util acolo.

De-aceea, pretenția poetului de a fi recunoscut, de-a fi plătit și răsplătit de societate e nu numai tembelă dar și producătoare de avortoni. De la Romanticism încoace, o stafie bîntuie România: poetul mizer, chinuit de muză, încotoșmănat în zdrențe, băutor de cafea ieftină și alcool contrafăcut, fumător de mahoarcă, consumator de parașute ofilite, ros de o boemă gratuită și, eventual, de oftică. Trăitor din mărunțișuri, poetul nostru trebuie musai să fie nepotrivit pentru a-i încredința vreo sumă de bani altfel decît ca ofrandă adusă pe altarul literaturii. Trebuie să fie incapabil de vreun gînd lucid și pragmatic, sub sancțiunea sinuciderii muzei din dotare (de obicei, vreo gîscă bovarică, slinoasă și neepilată).

Astfel încît mă bucur că nu se cîștigă nimic material din poezie: dacă din perversiunea asta fertilă a spiritului ar ieși și

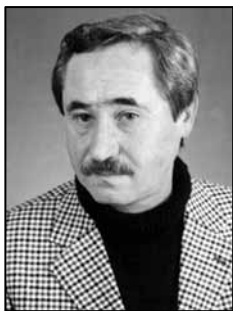
bani, n-ai încăpea de poeți în autobuz. Fără bani, însă, rămîn în poezie pe termen lung numai cei cretini și cei cu vocație. În concluzie:

1. Nu dau doi bani pe poetul cu ambiții sociale pe barba poeziei lui;
2. Îl ignor pe poetul incapabil de o carieră extraliterară, neputincios în a hrăni și adăposti o familie, sau, dacă e burlac convins, în a se hrăni și adăposti pe el;

3. Îl disprețuiesc pe poetul care își construiește opera avînd în vedere, ca finalitate, recunoașterea socială și recompensa.

PS. Pentru adepții modelului „romantic”: Eminescu a muncit de i-au sărit capacele ca să-și cîștige pîinea. Sigur, el nu avea așa niște meditații profunde despre spiritul pur care trebuie să refuze socialul și preocupările meschine.

În căutarea miezului liric

Viorel MUREȘAN

Primele manifestări ale cuiva într-o carieră (artistică) se cheamă **debut**, iar acesta – când vine după amânări repetate – poate

semăna cu o consacrare, sau, dimpotrivă, se întâmplă să lase netulburate apele axiologice. În poezie, adevărata măsură a talentului se dă mai rar la prima apariție, mai cu seamă dacă poetul e unul care construiește sistematic, până dincolo de vârsta maturității. Așa este, cred, și cazul lui Daniel Săuca (v.

Cartierul vestic al iadului), poet autentic, aflat la sfârșitul unei lungi ucenicii, datorată în parte și unei structurale sfeli.

Gândacul cu cinci pene roz este titlul sub care se adună un vast grupaj de poeme de un lirism agresiv, provocator, aflat sub pecetea imaginarului nocturn, și migrând dinspre intertextualism către suprarrealismul ceșos. La îndemâna poetului stă deocamdată

Eveniment

limbajul în răspăr, prezent la optzeciști, însă și mai evident la promoția următoare:

*Răsfoiesc oglinda
gunoiul erotic
în pliscul porumbeilor chiori
la bursa din Londra
orașul s-a deschis la fermoar
(Prima treaptă)*

Pe aceeași linie ușor teribilistă se înscrie și efortul de a imagina o nouă specie lirică (în cinci versuri): **dantrenul**, termen fabricat dintr-un radical onomastic, după modelul **catrenului**, deși adevărata obsesie a titlurilor la Daniel Săuca pare a fi vizând formele concrete: **psalm**, **baladă**, **simfonie...** Alteori, efecte stilistice remarcabile generează mixtura dintre ingambament și episodul cromatic:

*Mă fotografiez cu sângele prieten
la marginea raiului
cotropit
aprend, ca de obicei, o țigară
râncedă și fără început
te vād
goală ca o minge de foc
cum culegi
mere din livadă
cu strigăte roșii
genunchii se frâng
simfonia începe să curgă
în craterul speranței*

(Simfonia nr.8 pentru Cetatea Pierdută)

Fără să fie un calofil pedant, Daniel Săuca, adesea, combină grotescul cu sublimul, precum în **Simfonia nr. 4 pentru vioară și cor antic**. Poemele, cele mai multe, au o textură epică, de punere în scenă a unei *apariții-dispariții*, ca să ne folosim de o expresie a lui Roland Barthes. Iată finalul unui poem:

*Doamna cu ciorapi negri
care ne-a servit cu cinci mii de beri
la barul de la marginea lumii
spală acum geamurile iadului
cu sodă caustică
și ne întreabă dacă vrem să ne uităm
înăuntru
ne uităm pe geamul spălat cu sodă
caustică*

și vedem cum
 Doamna cu ciorapi albaștri
 care ne-a servit cu cinci mii de beri
 spală acum geamurile raiului
 cu sodă caustică
 și ne întrebă dacă vrem să ne uităm
 înăuntru.

Valoarea unuia dintre cele mai bune poeme din volumul de debut al lui Daniel Săuca, cel care dă și titlul întregului – **Gândacul cu cinci pene roz** – derivă exact din această monotonie retorică asumată, care ar putea fi și calea de urmat a poetului. Demersul ce va urma în evoluția sa este intensificarea căutării unui miez liric.

*
 * *

A doua carte în biografia unui poet este esențială. Dacă la debut, unele bâjbăieli erau aproape inerente, acum cititorul trebuie să simtă o cristalizare la cele mai importante etaje ale textului: cel stilistic și cel existențial. Când aceasta s-a produs, putem avea speranța că ruta pe care ne aflăm nu duce către râpi ierboase. Poetul Daniel Săuca, prin *Cartierul vestic al iadului*, se află la a doua sa carte de poezie, care nu s-a desprins total de prima. Lucru laudabil însă, autorul nu e nici pe departe un neștiutor, el și-a croit cu luciditate maximă un program din această emisie lirică lentă, mereu controlată, adesea reprimată : *Scriu foarte greu poezie. Firește, dacă ceea ce este cuprins între copertile acestei cărți poate fi numit poezie. Scriu foarte greu poezie și pentru că am, mai mereu, pornirea de a „perfecționa” versuri mai vechi, de a le da noi valențe, noi simboluri. Într-un demers, evident, introspectiv și retrospectiv al propriului parcurs literar și spiritual. Acest volum s-a născut din „cadavrul” precedentului meu op(u)leț) liric, cel de debut, Gândacul cu cinci pene roz, apărut, ehei, în urmă cu fix... 10 ani. Multe versuri din acea carte au fost rescrise, reformulate ori esențializate. Acest „carnagiu” literar l-am considerat necesar și pentru a ilustra, mai mult sau mai puțin simbolic, mai mult sau mai puțin credibil universul Cartierului vestic al iadului, un cartier în care se manifestă și „cadavrele memoriei...”*.

Probabil și pentru a încheia o etapă de „creație” (cam lungă ce-i drept). Oricum, asta am știut, asta am făcut.

S-a vorbit tot mai apăsător în ultima vreme despre o nouă generație (sau numai promoție) literară – cea a *douămiiștilor*, unde cred că e încadrabil și Daniel Săuca, nu doar ca vârstă biologică. Sociologic și strict literar, acest poet corespunde noii paradigme: s-au succedat circa 10 ani de când revista *Vatra* a găzduit programele și manifestele acelor tineri veniți să se ia la trântă cu precursorii lor nemijlociți, optzeciști, timp egal cu cel scurs și de la debutul în volum al lui Daniel Săuca. Apoi, venind dinspre gazetărie, acesta se arată interesat și de relația sa cu un public, nu neaparat numeros, dar inițiat, pentru care își clădește atât de scrupulos utopia întunecată a *Cartierului vestic al iadului*. Titlul acesta, pentru a rămâne în interiorul noii generații artistice, ar fi potrivit pentru una din peliculele tinerilor cineaști, foarte premiate la marile festivaluri de film. Alte câteva elemente comune celor mai mulți dintre douămiiști, recognoscibile și aici, ar fi neoexpresionismul funambulesc, venit parcă să calmeze oarecum setea textualistă și inter-textualistă a antecesorilor, apoi anticalofilia îmbinată cu o angajare existențială greu de reprimat. E o deplasare de accent de pe estetic pe situația însăși de om a poetului, o – dacă vreți – coborâre în *cartierul vestic al iadului*.

Într-un text adresat cititorilor, cum am văzut, întins ca o cursă pe ultima pagină din volum, autorul se apără că nu toate poemele de aici sunt noi. Dar mărturisim că ele migrează, îmbogățite stilistic și mai ales ideatic, de la cartea debutului, la cea de acum, asemenea unor metafore adormite, care prind viață pe măsură ce contextul se dezvoltă. Cel mai bine e marcat acest fapt de *Gândacul cu cinci pene roz*, poem ce încheia volumul precedent și devine acum liminar. Conservându-și miezul liric de la o carte la alta, această piesă câștigă în autoritate printr-o mai bună organizare internă. Ea rămâne un poem vital în creația lui Daniel Săuca, mai cu seamă în noua variantă, unde se fixează toposul *vânătorii* protagonistului, esențial pentru adâncirea relației pe care poetul o are cu universul său imaginar:

„Gândacul cu cinci pene roz
a pornit la vânătoare de eter
și-a lustruit inima dreaptă, și-a îngropat inima
stângă

între buze o țigară timidă, plină de tâlc
era frumos gândacul cu cinci pene roz
pornit la vânătoare de eter
doamnele își întorceau privirea spre răsărit
domnii aruncau spre cer săbii din cele vechi
gândacul cu cinci pene roz trecea nepăsător pe
străzi

la vânătoare de eter
gândacul cu cinci pene roz era totuși prea trist
spre cartierul vestic al iadului
nici măcar vâzduhul nu se lepăda de gânduri
cetatea dintâi își lumina măruntaiele
Gândacul cu cinci pene roz
a pornit la vânătoare de eter
și-a lustruit inima dreaptă, și-a îngropat inima
stângă

între buze o țigară timidă, plină de tâlc
era frumos gândacul cu cinci pene roz
pornit la vânătoare de eter
doamnele își întorceau privirea spre răsărit
domnii aruncau spre cer săbii din cele vechi
gândacul cu cinci pene roz trecea nepăsător pe
străzi

la vânătoare de eter
gândacul cu cinci pene roz era totuși prea trist
spre cartierul vestic al iadului
striga în zadar după Dumnezeu
să coboare la ușa sunetelor
să urle împreună
Gândacul cu cinci pene roz
a pornit la vânătoare de eter
și-a lustruit inima dreaptă, și-a îngropat inima
stângă

între buze o țigară timidă, plină de tâlc
era frumos gândacul cu cinci pene roz
pornit la vânătoare de eter
doamnele își întorceau privirea spre răsărit
domnii aruncau spre cer cu săbii din cele vechi
gândacul cu cinci pene roz trecea nepăsător pe
străzi

la vânătoare de eter
gândacul cu cinci pene roz era totuși prea trist
spre cartierul vestic al iadului
bătăile inimii erau prăfuite
de liniștea umbrelor...”

Simbolul cardinal al textului e unul cu sensuri rele, de posibilă sugestie kafkiană, dar atunci semantica sa capătă și o fațetă existențială. Poezia a devenit, în noua ei variantă, *o baladă*, unde tema este *vânătoarea de eter*, iar *gândacul cu cinci pene roz* se cristalizează drept *un reprezentant alegoric al poetului*. Edificiul textual, retorica ce-l ia pe cititor prin învăluire, volutele, perioadele sintactice, toate sunt baladești, ca și decorurile ori *urletul* împreună cu Dumnezeu. Un proces evolutiv similar cunoaște și poemul *Să ne uităm înăuntru*, dezvoltat, extins față de forma inițială spre o devenire baladescă. La fel și *Simfonia nr. 8 pentru Cetatea Pierdută*, care, împreună cu cele amintite, par ediții augmentate ale primelor versiuni.

Centrul atracției în noua carte devine un poem inedit în șapte părți, având titlul aproape comun cu al volumului. *La pas prin cartierul vestic al iadului* e o sintagmă care presupune peripatetism și colocvialitate, sugerate acestea și de adresarea directă, la persoana a doua, ca și cum textul l-ar conține și pe cititor. E o poezie în care acesta-și găsește chipul:

Nu ți-ai mai văzut nici mâinile ,nici umerii

Aproape că ți-au mai rămas numai ochii

Învăluși în eterul flămând

Rostogolindu-se în marea din noi.

E desenată harta unui topos spre care poetul se află în curs de mutare. Aici, *urletul*, smuls din starea lui primitivă și transformat în *psalm*, devine temă lirică, fără a se metamorfoza în operă de viziune religioasă. E un eden răsturnat parodic, unde un demiurg vorbește convingător, dar nu imperativ, unei ființe ca de fum, cu identitate incertă:

Iar au căzut gardurile

Și gândurile

Și clopotele

Ți-am sărat și ți-am pipărat

Urletele

Și săruturile

Și te-am smuls din lumină

Ca să vezi

Cum se sfârșesc

Începuturile

Și lacrimile

Și poemele

*Și te-am aruncat din iubire
Ca să înțelegi
Cum încep
Morțile
Și gândurile.*

Mediocritatea existențială, vidul interior fac obiectul altei poeme, al cărei titlu numește întregul noului op. O umanizare rituală a extincției se petrece în acest topos, unde poetul și moartea sa se așează ca doi harnici contabili la masă pentru a preda inventarul cu întreaga zestre nativă a ființei. Spre final, textul este deturnat în derizoriu spre banalul gest ștrengăresc al aruncării cu pietre, ca într-o pagină de teatru al absurdului:

*A venit moartea în vizită de lucru iară
Și m-a întrebat de tine
Iubita mea cu ochi verzi și cu ochi albaștri
Mi-ai spus că totul este desprins din eter
Și așa nu are rost să folosesc cuvântul moarte
Și așa nu sună bine poetic,*

*Și așa amândoi nu mai suntem
Și așa am început să aruncăm cu pietre
Dar a venit moartea în vizită de lucru iară
Și m-a întrebat de tine
Iubita mea cu ochi verzi și ochi albaștri
Și ne-a rugat să predăm pe bază de borderou
Ochii, inima, creierul, mâinile, picioarele,
Stomacul, ficatul, pancreasul,
Intestinele, anusul, testiculele și ovarele,
Plămânii
Până n-a mai rămas nimic din noi
Și așa am semnat de predare,
Și așa moartea venită în vizită de lucru iară
A semnat de primire
Și așa am rămas numai noi doi
Și așa am început să aruncăm cu pietre.*

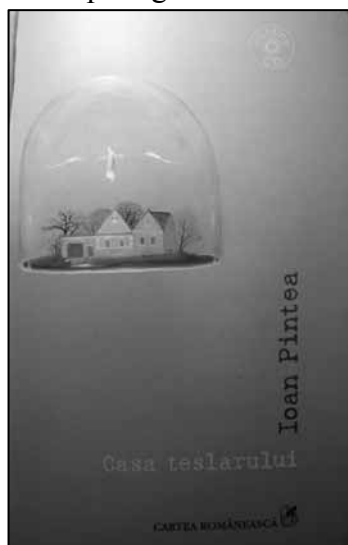
Cartea se încheie cu un cvartet de introspecție, expresie – poate – a unei experiențe vecine cu viziunea. E o posibilă ipostază a liricii cele mai noi, care merită a fi cunoscută.

Casa poetului

Nicolae AVRAM

Homer fu cel dintâi care a invocat muza. Mai apoi, i s-a dezvăluit lui Dante în călătoria sa prin grădina raiului. Aceași zeiță care, în

zilele noastre, l-a făcut pe Ioan Pinte să descindă netăinuit din „spațiul miotic”, în orașul Saeculum-ului. Muză care l-a determinat să mediteze, zile și nopți, după cum însuși mărturisește, asupra unui „obiect ciudat”: sferă dumnezeiască, deși socotită ireversibil stinsă, pe care a

regăsit-o remarcabil și în *Casa teslarului* (Cartea Românească, 2009).

Cine este fabuloasa făptură care îl bântuie și de care se lasă posedat până la delirul extatic, oracular, ne-o arată chiar poetul: „inspirația este o gură de deasupra care/ nu te mai lasă cu lucrurile din jur să te-nțelegi/ se aude de departe cum trosnește peste capete/ refăcând memoria precum o oglindă spartă” (*inspirația*). „Inspirația” este așadar aceea ființă misterioasă pe care o așteaptă toată noaptea poetul în odaia sa c-un început de poem: „de câte ori vecinul trage apa la baie mă ridic/ în mijlocul camerei și aștept inspirația de multe ori/ sosește dimineața pentru că duhul bate acolo unde vrea/ și când vrea” (*toți mi-au spus: „au fost zile fierbinți, s-a căzut la datorie, au ieșit cu piepturile goale, au strigat victorie, au strigat fără violență, au murit pentru noi”*).

Ioan Pinte este adeptul unei poezii pure în transpunere religioasă. Pentru că el știe foarte bine, – e „știutor, (...), e slobod, e

sănătos” (vorba lui Steinhardt) – care este esența poeziei: „punctul de întâlnire dintre natural și ideal”, cum eminamente a definit-o poetul irlandez Seamus Heaney. Chintesență surprinsă de Ioan Pinte într-o imagine emblematică: „inspirația și îngerul/ stau ca două stârvuri la picioarele lui francisc de asisi” (*despre boli, inspirație și alte cuvinte*), – unde „îngerul”, proiecție al propriului eu (?!), este o altă obsesie, este o altă entitate importantă în poezia lui Pinte.

Autorul volumului *Casa teslarului* are mereu tendința de a reface pas cu pas lumea sa interioară, copleșitoare, prin (auto)revelare și imprimarea unui sens. Și nu orice fel de sens, ci unul al entuziasmului straniu, cosmic aș zice (*Quintelnic*). Așadar, pentru Pinte, muza poeziei lirice nu este Euterpe, ci „apollinaire”. Dar, poate și „sylvia plath”, „emily dickinson” sau mai curând „konstantinos kavafis”. Este un argument în plus pentru a spune că poetul face parte din rarii scriitori care „se aleg cu o tematică de care nu scapă toată viața. Nu ei își aleg temele, ci tema îi alege pe ei.” (Herta Muller)

De altfel, îmi place să cred că Pinte își scrie poemele cu dragoste. Cu talent. Cu implicare. Dar și cu responsabilitate. Morală și metafizică, dacă ar fi să ne luăm după Tudor Vianu. Dar ăst lucru nu este ușor. Nu este o joacă: „și cum poemele se nasc/ precum copiii care nu vor să vină/ pe lume trase cu forcepsul” (*cântec de Înviere*). Și pentru a reuși e nevoie de o anumită erudiție. De travaliu poetic. De un oareșicare principiu deosebit. Totuși, izbânda e a ființelor perfecte. Spirituale. De rang superior. Și abia atunci, șansa apare sub masca fascinației magice a ineluctabilului: „dacă ai norocul să fii un serafim/ și-i timpul prielnic și direcția de zbor/ e pe deasupra cimitirului/ poți să auzi vocile poeților cum se înalță la cer/ și poți vedea cum

focuri de aur ard în mințile lor” (*cântec de Înviere*).

Ca și la alți poeți importanți, la Pinteza muza vine de undeva de foarte departe, chiar de la facerea lumii. Inspirația este de natură divină, iar viziunea poetului coerentă și matură: „stâlpul înalt și zvelt ca o ispită/ ridicat dintr-o dată între ei și marea roșie/ precum zidul berlinului în fața inspirației/ îi mai surprinde.../ au ei poezii vii o tehnică anume/ lângă ei Dumnezeu se face mic/ mic de tot” (*cântec de Înviere*).

Dacă în *Frigul și Frica* (Dacia, 1992) și în *Mormântul gol* (Dacia, 1999), Ioan Pinteza adoptă o atitudine de detașare, impersonală, postmodernistă, în *Casa teslarului*, lucrurile par potrivite altfel. Sunt mai limpezi. Apar multe elemente biografice dragi poetului. Curcubeul apare pe cer. Este esențial faptul că îl simți pe poet că vrea să se destăinuie. Mai mult ca oricând. Că este mai comunicativ. Mai cald. Mai emoționant. De o „emoționantă umanitate” (Irina Petraș). Că dă la iveală o taină. Un gând ascuns (*jocul cu tauri din curtea natală*).

Imaginile cad în cascadă. Versuri impecabile străbătute de singurătate și tristețe. Un discurs poetic care înfioară. În „*melancolie*”, de pildă, poetul spune ceva despre îmbătrânire. Astfel pășește echilibrat. Nu în urma lui Steinhardt., cum s-ar bănuia. Ci a profesorului Miron. Un dascăl drag sufletului său. Și tot aici descoperă iubirea și gloria. Pacea și liniștea. Copilăria și emoția. Frigul și frica (*melancolie*).

Fără îndoială, textele lui Ioan Pinteza sunt în cea mai mare parte de inspirație creștină. Această caracteristică fundamentală a fost frumos creionată de criticul Andrei Moldovan: „Poetul este magul care oficializează un ritual unic și bizar. Este un ritual în care simboluri creștine nu pot exista fără cele păgâne” (*Erezii lirice*, Ed. Limes, 2004). Acum, în privința semnelor creștine pe care Pinteza le utilizează sau le transfigurează în lirica sa, din punctul meu de vedere, mi se pare că dă „cărțile” pe față. Fără măști. Și asta dacă admitem că poezia „nu este altceva decât o înveșmântare a gândurilor în imagini” (Kant). Că uneori bate monedă pe locuri comune. Este, de pildă, cazul poemului *cu pradă să umplem vizuina*, unde poetul face trimitere în(directă) la „Geneza, 41” (Iosif interpretează visurile lui Faraon).

Laurențiu Ulici nota undeva despre Ioan Pinteza că este, „prin limbaj și atitudine în fața discursului poetic, un optzecist întârziat care caută, intuitiv, să se adapteze la retorica nouăzecistă”. Pe de altă parte, Andrei Moldovan în aceleași *Erezii lirice*, îl încadra pe Pinteza, în viziunea sa, printre poezii „eretici”, cu mențiunea că: „orice personalitate poetică puternică are o însemnată doză de erezie”. Eu cred totuși că Ioan Pinteza în *Casa teslarului* a reușit să atingă capătul unui drum și să se întâlnească în anumite puncte cu doi dintre poezii „eretici”, fundamentali, din literatura română: Virgil Mazilescu și Ioan Mureșan. Poeți cu care, de altfel, Ioan Pinteza a avut privilegiul să se vadă și să se cunoască în „eternitatea convențională, numită timp istoric, Cenuclul Saeculum” (Cornel Cotuțiu), grupare scriitoricească (1980–1990) „mitraliată” de regretatul Radu Săplăcan, în cadrul căreia Pinteza s-a format ca poet și căreia îi datorează enorm. În această „eternitate convențională” (admirabil spus), lui Ioan Pinteza i s-a arătat drumul său poetic. Propriu. A înțeles ce înseamnă angajarea și responsabilitatea în poezie. Respectul față de valorile culturale. Caracterul divin, perfecțiunea, cosmicitatea și frumusețea poeziei. Și a înțeles, mai presus de toate, că „exigența” la care făcea atât de des referire Radu Săplăcan se definește prin rigoare, autenticitate și originalitate.

În definitiv ce este *Casa teslarului*? Este, cu siguranță, locuința lui Iosif unde tatăl cioplește „lemn mântuitor”. Este casa copilăriei. Dar este și cartea regăsirii și a cunoașterii de sine. Este o casă a Inspirației. A poeziei. Și a lui Dumnezeu. Este o carte despre prietenii și familia lui Ioan Pinteza. Despre Violeta și copiii Ioana și Andrei care „în fiecare zi intră și se roagă la catedrală/ aprinde și stinge lumânări” (*tată și fiu*). Nu este casa „ucenicului lui Steinhardt” și nici a „părintelui Ioan”. Ci, este casa poetului Ioan Pinteza, care mărturisește: „eu aproape am devenit o găză singuratică” (*o așa mare iubire*). Iată, în încheiere, cum începe un superb poem de dragoste, intitulat *penelopa* (după unii cea mai frumoasă figură feminină a lumii antice): „n-am văzut tristețe mai fermecătoare decât a ta/ marea ți-a adus în corăbii de aur/ cei mai frumoși pețitori/ văd de aici de departe/ cum se leagănă luntrile lor/ lângă țărnelul natal”.

„Răutățile” unui profesionist

Virgil RAȚIU

Cine are simțul umorului, dar numai cine are simțul umorului, este invitat să achiziționeze cartea lui Alex Ștefănescu, *Cum te poți rata ca scriitor* sau *Câteva metode sigure și 250 de cărți proaste* (Ed. Humanitas, București, 2009). Cu adevărat cărțile pe care le

ia în seamă Alex Ștefănescu în acest volum nu le-am numărat. Să tot fie 250. Dar după „inventarul” meu, în ultimii ani au apărut „pe piață” mult mai multe cărți proaste. Într-un fel sau altul, era de așteptat ca după „Tichia de mărgăritar”, rubrica sa din „România literară”, de ani și ani, Alex Ștefănescu să publice o astfel de

carte. Întrucât consider că nu are haz să caut anumiți scriitori „crucificați” în aceste pagini, prefer să vă ofer câteva mostre prin care Alex Ștefănescu îi tratează pe toți cei contabilizați, dar pe care îi tratează cu o bunăvoință pe care nu mulți critici literari au manifestat-o de-a lungul timpului. În această carte Alex Ștefănescu nu se răfuiește cu nimeni, nu ridică mănua, nici baioneta. Alex Ștefănescu își exprimă opiniile despre cei citați cu o seninătate debordată, niciodată jignind, dar întotdeauna argumentat:

„Ovidiu Băjan este un poet talentat, cu un temperament de răzvrătit, specializat în contestarea lumii. (...) O singură dată are Ovidiu Băjan dreptate și atunci anume când constată că «poezia [sa] duhnește a alcool și a căcat». Este și concluzia criticului, care însă, paralizat de prejudecăți, nu ar fi îndrăznit să o formuleze atât de tranșant.”

„Din versurile incluse în carte (e vorba de Petre Berea, Ed. Millenium, Piatra Neamț – n.n.) ar putea fi confecționate texte pentru romane. Dar romanele care ar rezulta n-ar fi dintre cele mai inspirate. Cui folosesc asemenea versuri? Cel mult lui Petre Berea însuși, care în ipostaza de versificator reușește, poate, mai bine decât vorbind în proză să o cucerească pe aleasa inimii sale. Aceasta este însă o problemă a sa, intimă, și nu înțelegem de ce am fost convocați și noi, cititorii, să asistăm la seducerea unei femei.”

„Pentru Stela Brie, autoarea romanului «Taina unei vieți» (Ed. Altes, Reșița), literatura e un salon de înfrumusețare a realității. Viața de fiecare zi intră ciufulită, nespălată și zdrențăroasă în mâinile de cosmeticiană ale romancierei și iese apoi în lume pieptănată, elegantă și frumos mirositoare. (...) Ar fi minunat dacă raportul situației de România, pe care îl solicită periodic Uniunea Europeană, ar fi întocmit de Stela Brie. Am putea citi atunci că la noi copiii străzii au mânuțele fine și catifelate ca petalele florilor, că deasupra gunoaielor răspândite peste tot în perimetrul scumpei noastre patrii splendorile zilei poartă veșminte de azur...” Etc.

„Toate aceste fabulații (e vorba de romanul „Rețetarium”, de Costi Gurgu, 2007), lipsite de justificare estetică, par mai degrabă produsul unui delir decât al unui act de creație. (...) Dropșii îți înfig în Morminiu colții lor de polistiren extrudat, din rănile lui Morminiu curg trei globule roșii și două albe, absorbite imediat de instalația de recuperare a pierderilor fiziologice, apare, salvator Piți-piți, înarmat cu un ștecher de ultimă generație... Copiii nesupravegheați de maturi improvizează adeseori asemenea istorisiri fără sfârșit, unele mai năstrușnice decât romanul lui Costi Gurgu. Dar nu le publică. Și nici nu se consideră scriitori.”

„Romanul «Când vine vremea găștelor sălbătice» de Cristian Robu-Corcan (Ed. Tritonic, București, 2008) este scris la persoana întâi, din perspectiva unui tânăr, bibliotecar la o bibliotecă (ca și autorul). El ne este prezentat ca un nonconformist, pe care ar trebui să-l simpatizăm. Dar nu putem s-o facem, întrucât actele lui de nonconformism sunt puerile. (...) Ca mulți alți autori care suferă de amatorism, Cristian Robu-Corcan își prezintă în mod greșit condiția omului superior (...), crezând că ea presupune o indisciplină socială, un dispreț față de cei din jur”...

„Ioan Nistor are, în critica literară, discursul unui hagiograf. El îi proslăvește, ceremonios, nu pe sfinți, ci pe diverși poeți și prozatori contemporani, folosind o terminologie critică sofisticată. Cartea care ilustrează activitatea sa de critic – «Fragmente osiriene în zodia sinecdocii», Ed. Ardealu, Alba Iulia, 2007 – oferă sute de exemple de stil caraghios-apologetic, de un bombasticism greu imaginabil...” (Urmează nume de scriitori, cărora prin faptul că le dedică texte critice bănuiesc că le provoacă nu bucurii, ci deservicii evidente – n.n.) De pildă: „În poezia lui Aurel Pantea, criticul remarcă «trei tipuri esențiale de motilitate regresivă» și anume «coborârea voluntară edulcorată, coborârea injonționată înglobantă și coborârea jonționată neîncorporantă». Un iubitor de poezie nu poate fi decât încântat de perspectiva de a găsi într-o carte de versuri trei forme de motilitate regresivă”...

„Există adjective consacrate ca «eminescian», «arghegian», «călinescian»... Știm cu toții de la numele căror scriitori derivă. (...) Iată însă că de curând a fost pus în circulație și adjectivul «doclinian», de la Octavian Doclin, un poet cu o operă modestă, din județul Caraș-Severin. Încercarea de a acredita acest termen o face Doru Timofte, un autor aproape necunoscut, care de curând a scris o carte întreagă despre Octavian Doclin... («Apologia lui Esau, eseu asupra poeziei lui Octavian Doclin», Ed. Marineasa, Timișoara, 2001). Adjectivarea numelui unui poet fără mare valoare este propagandistică și abuzivă. Și mai este și caraghioasă. De altfel, în întregime, cartea lui Doru Timofte alunecă în ridicol, din cauza inadecvării la obiect”...

„Vampirii s-au modernizat. Nu mai sug sângele oamenilor direct din carotidă, ci îl

extrag întâi cu o seringă, îl transferă într-o fiolă, îl analizează în laborator, cu aparate sofisticate, ca să fie siguri că nu este infestat cu viruși, și abia după aceea și-l inoculează... Aceasta este ideea, năstrușnică și puerilă, pe care se bazează romanul științifico-fantastico-polițist, *Cinând cu Dracula* (Aletheia, Bistrița, 2003), publicat recent de o autoare din Bistrița, Melania Cuc. Culmea este că ea are talent, dar și-l investește într-o afacere literară de la început sortită falimentului, într-un fel de FNI al literaturii. Știe să povestească, dar nu știe ce să povestească...”

„În ceea ce o privește pe Cecilia Burtică, autoarea care a publicat de curând volumul «Actul poetic și visul suicidal» (pref. de prof. dr. Dumitru Gherghina, Didactica Nova, Craiova, 2002), mai există ceva inexplicabil, și anume faptul că scrie într-un stil prețios, uneori rebarbativ, inhibant pentru cititor. Este o contradicție între caracterul senzațional-popular al subiectului cărții și acest mod de a scrie accesibil unui cerc restrâns de snobi: «Pe aceste concepte se creează tematica disonantă, oximoronică baudelairiană care suprasolicită demofilicul pe cale intelectuală pentru a accede la idealitate. Moartea ca principiu ultim este idealitatea totală, evaziunea supremă. Toată filozofia morții baudelairiene, dacă am pute-o numi astfel, este intercondiționată de o suită de lexeme oximoronice care invadează volumul până la obsesie”. Evident, obsesia autoarei se exersează asupra „oximoronicității”, combinație „științifico-fantastică” ce nu are nici o legătură cu „visul suicidal”...

Consider că am oferit citate suficiente și lămuritoare. Cine știe, probabil Alex Ștefănescu va continua să scrie despre cărți proaste. Rubrica sa din *R.L.* ar fi păcat să lipsească. Nu aceasta este însă problema. Problema constă în faptul că, fără îndoială, niciunul dintre autorii vizați în carte sau în rubrica sa nu citesc, nu achiziționează cartea, nu răsfoiesc nici *R.L.* Printr-o astfel de atitudine aceștia consideră că se conservă față de „răutățile” unui profesionist care, indiscutabil, din punctul de vedere al veleitarilor, „se crede tare și mare”. Alex Ștefănescu nu este nici „tare”, nici „mare”. Este obiectiv, cu descrieri la obiect iar tratamentul aplicat „pacienților”/„clienților” este un rețetar compus chiar din materialele aduse de ei.

Spre o poetică a tăcerii

Andrei MOLDOVAN

Reeditat, volumul lui V. Fanache (*Chipurile tăcute ale veșniciei în lirica lui Blaga*, Editura Limes, 2007, prima ediție fiind în 2003), o monografie a operei lirice blagiene, dintr-o perspectivă inedită, cum lasă să se vadă și titlul cărții, stârnește încă un mare interes, cel puțin din câteva motive. Mai întâi, autorul lansează, la începutul studiului ce-l propune, o problemă de mare interes pentru teoria literară: dreptul la existență al unei poetici a tăcerii.

Domnia sa începe prin a ne convinge că există o artă a tăcerii, lucru ce-l izbutește, prin prisma poeziei lui Lucian Blaga. Poezia tăcerii este pusă fără îndoială în relație directă cu atitudinea față de cuvânt. Dacă mulți scriitori consideră cuvântul poetic drept o întoarcere spre funcția dintâi, cea sacră, pentru autorul

Poemelor luminii lucrurile stau puțin altfel. El trăiește căderea din sacralitate a cuvântului și existența adevărilor fundamentale dincolo de verb.

Ca să fie limpede cum s-a ajuns la asta, e util să rememorăm, cât se poate de sintetic, în ce constă concepția lui Blaga despre artă, implicit despre poezie – iertat să-mi fie didacticismul. El consideră că ființa omenească pătrunde în adâncurile cunoașterii prin două modalități. Prima este științifică, pe baza noțiunilor și raționamentelor, prin logică, o creație umană și mărginită, având însăși limitele celui care a creat-o. Logica e o încercare omenească de a reface legica, un dat pe care omul nu-l stăpânește și îl cunoaște doar în fragmente. Un astfel de mod prin care, pe

baza unor fărâme, se încearcă reconstituirea întregului, este numit minuscunoaștere. Rezultatul e o creație omenească, limitată. A doua modalitate este cea artistică, prin care ființa participă la tainele lumii, renunțând la serviciile oferite de logică, trăind misterele, adevărurile adânci, prin contopirea cu ele. Să observăm că pentru poetul nostru, rostul cuvântului este mai degrabă reclamat în prima modalitate de cunoaștere, ca noțiune pe baza căreia se construiesc raționamentele. De aici și teama de rostire, „refuzul rostirii”, remarcat de altfel de autorul *Chipurilor tăcute...*: „Cunoașterea mută a existenței prin reducerea limbajului la un rol secund este cu atât mai incitantă cu cât scapă înțelesurilor clare adâncind astfel tăcerea.” (Op. cit., p.7) De altfel aceeași atitudine în fața neputinței cuvintelor există și la Rainer Maria Rilke, poet expresionist ce îi este aproape și din care îmi permit să citez câteva versuri: „De-a oamenilor vorbă îmi e groază./ Ei totul spun atât de deslușit:/ asta se cheamă câine și cealaltă – casă,/ și aici e-nceput și acolo e sfârșit.” (*De-a oamenilor vorbă îmi e groază*, traducere de Maria Banuș) „Vorba”, pierdută de protecția divină, rămânând doar cu funcția ei de comunicare interumană, poate să limiteze cunoașterea poetică și menirea poetului. De aici și preferința pentru tăcere: „Opțiunea pentru tăcere se impune ca soluție necesară, singura verosimilă, pentru poetul care realizează că pronunțându-se despre un lucru sau altul îi limitează fatal înțelesul. Cum poate fi depășită dilema între a folosi cuvintele sau a recurge la tăcere?” (*Chipurile tăcute...*, p. 9) Răspunsul dat întrebării din finalul citatului poate să ne spună dacă există soluții, caz în care putem afirma că există și o artă a tăcerii.

Persoană cu o solidă cultură, marcată în primul rând de bogate cunoștințe teoretice, profesorul V. Fanache este și un om de dialog (pentru că o argumentație presupune să ai în

vedere existența a cel puțin unui interlocutor asupra căruia să reverși harul persuasiunii), așa că îi este la îndemână să ne convingă că există cu adevărat o artă a tăcerii. De aici, până la a afirma că este și o poetică a tăcerii, nu e decât un pas mic, pentru că orice artă, nu-i așa, are o poetică a sa, dezvoltă fără doar și poate structuri. Acum cred că ne situăm într-un punct cheie, destul de riscant, pentru că am putea construi sofisme, aluneca în speculații, cultiva ambiguități sau am putea să ne învârtim într-un cerc vicios, fără puțină clarificări problemei ce a fost lansată.

Dacă există o poetică a tăcerii, ea trebuie să ființeze în structuri proprii. E o cerință firească. Numai că, tăcerea se opune rostirii, se opune cuvântului, iar poezie, ca artă literară, nu există înafara lui. Invocarea unei cunoașteri dincolo de cuvinte se face tot cu ajutorul cuvintelor. Nu ne mirăm când criticul îl citează pe Nicolae Balotă care se întreabă pe bună dreptate dacă „va apare, oare, în secolul nostru o estetică a tăcerii” (*Expresie și non expresie*, în vol. *Euphorion*, 1968). Răspunsul lui V. Fanache este imediat și fără ezitare: „Toate semnele artistice recente dau un răspuns afirmativ.” (*Chipurile tăcute...*, p. 15) Nu vom intra acum în detalii, deși e chestiunea care ne preocupă în mod deosebit, până când nu vom face mai întâi o sintetică privire asupra întregii cărți ce o avem în discuție.

Autorul, după ce a lansat provocarea, revine la ceea ce și-a propus prin titlu, la relevarea unor chestiuni ce țin în primul rând de *semnificat*, și într-o mai mică măsură de *semnificant*, lucru la care căutăm să fim foarte atenți. *Chipurile* metaforice ale unor comunicări abisale cu cosmosul se înfățișează rând pe rând în tentativa izbutită de a contura o imagine tulburătoare a tăcerilor lirice ale lui Lucian Blaga. Universul său poetic se materializează prin făpturile aerului, cu cerul albastru și văzduhul, ale pământului, apei (lacrima, izvorul, marea), ale somnului ca imagine a increatului, ale trecerii, petrecerii, creației și cântecului, ale focului și iubirii. Mai întins și mai cuprinzător este capitolul dedicat imaginii pământului ca depozitar al veșniciei pentru ființă. Poetul însuși, cu înclinația sa spre o lume abisală, vede în pământ nu doar liniștea și uitarea, ci și neliniștea metafizică: „Privit la suprafață, pământul se înfățișează ca spațiu născător de viață, într-o mișcare fără

oprire, dar în interiorul lui coboară cei plecați din viață, pentru a-și continua un alt mod de existență, nu mai puțin fascinant. Blaga se îndreaptă cu un interes poetic ieșit din comun spre lumea subpământeană, mai adecvată viziunii sale mitice, înclinată spre mister. (Op. cit., p.101) Așa se face că problema satului este inclusă în *Chipurile pământului* („numind satul o realitate care a creat veșnicia”), cu mențiunea de luat în seamă că poetul se apropie de sat într-un moment în care tema „părea grav compromisă”.

Numai că satul lui Blaga este altfel decât cel al predecesorilor săi, este un spațiu al regăsirii ființei, al creației capabile să atingă abisurile eterne. Tot aici, cu relevarea unor semnificații importante, este și drumul ca semn al damnației și angoasei, dar și al trecerii spre moarte, în relație cu umbletul și popasul. Toate acestea duc spre o imagine a unui peisaj transcendent, sensibil. Observațiile criticului surprind saltul major ce îl face lirica blagiană în privința spațiului: „Aparent, elementele spațiale la care apelează Blaga sunt cele folosite de pasteliștii dintotdeauna: pământul, marea, copacul, lanul, muntele, amurgul toamnei și arșița verii, stampă rurală și cea citadină. În fond, distanța față de creația descriptivă tradițională este enormă, în toate aceste semne ale naturii, preocuparea poetului este să descopere sufletul, latura vie, comuniunea misterioasă dintre viață și spațiul matrice, relația dintre chip și misterul nașterii sale în lume. Semnele naturii sunt implicit interpretate ca semnale tulburătoare ale transcendenței.” (Op. cit., p.130.) Aici și în multe alte aspecte ale poeziei sale, Blaga este cu rădăcini adânci în universul eminescian, dar nu ca un imitator, ci ca un spirit creator.

Există o mare tentație, sunt nevoit să o mărturisesc, să te lași purtat de acest Vergilius dantesc – l-am numit pe V. Fanache – prin universul liricii blagiene, să te bucuri de frumusețile și tenebrele ce ți le descoperă din barca sa, ca de niște bunuri ce-ți aparțin deopotrivă, dar pe care doar poetul a știut să le atingă pentru a se face văzute. Deși nu ne-am propus un asemenea demers, cum am mai spus-o, vom mai zăbovi doar la un „chip” relevant al veșniciei blagiene, cel al somnului. Întâlnindu-se aici cu viziunea lui Eminescu, poetul din Lancrăm vede și el în somn o stare eternă a materiei, a increatului, spațiu din care

ființa este trimisă „în lumină” și în care „trecerea” o întoarce inevitabil în „eterna pace”. Dincolo de asemenea aspecte care ar putea face obiectul unei analize intertextuale ce ar scoate în evidență, nu mă îndoiesc de asta, geniul creator al amândurora, V. Fanache amintește de dublul aspect al somnului blagian: un somn al lumii și altul „ca stare existențială a ființei. Mai mult, pentru Blaga somnul are și o valoare creatoare, lucru bine punctat în volumul dedicat poetului: „Moment repetabil în zonele tenebroase ale increatului, somnul este și prilejul acumulării unei expresii pe care ființa, odată revenită la starea trezirii o fructifică în acte creatoare, dă curs vieții înțeleasă ca mișcare spre ceva, ca realizare de sine. Or, numai starea de somn, asemenea monadelor evocate în *Perspectivă* regenerează energia primară necesară mișcării în momentul trezirii.” (Op. cit., p.154) Iată ființa creatoare renăscând prin întoarcerea în increat, un lucru înălțător.

E vremea să revin asupra a ceea ce spuneam că mă preocupă mai întâi de toate: elemente ale semnificantului, capabile să ducă, eventual, spre o posibilă poetică a tăcerii, căutare la care am consimțit, prin provocarea lansată de autorul volumului. Vom elimina de la început acele accepțiuni ale cuvântului care duc mai degrabă spre explorări în domeniul poieticii decât în cel al poeziei, atât din spațiul poeziilor ce fac obiectul analizei tomului ce-l avem în atenție, cât și din cel al afirmațiilor sau argumentațiilor criticului. Spre exemplu: „Tăcerea este starea primordială, rădăcină mitică – am putea spune – din care a luat ființă atât creatorul cât și opera sa.” (N. Balotă, op. cit., p. 296, citat de V. Fanache la p. 51) E o problemă de laborator al creației. Noi vom insista asupra acelor lucruri care pot decide într-un fel sau altul structurile poetice.

Mai întâi, ne mărginim la câteva observații. Vedem că autorul *Chipurilor tăcute...*, referindu-se chiar la sintagma din titlul volumului, spune la un moment dat că „aceste imagini depășesc cuvântul apropiindu-se de transcendență” (Op. cit., p. 239). Apoi face observația că imaginea (chipul) spune mai mult decât cuvântul, înfățișată „ca o tăcută reprezentare a universului” (Op. cit., p. 31), pentru ca în alt loc să afirme că în poezia lui Blaga „cuvântul se află într-o permanentă pierdere de substanță față de tăcere” (Op. cit.,

p. 41). Pe alocuri este invocat cântecul ca formă superioară a cuvântului (cu referire în unul dintre cazuri și la Verlaine). Spicuirile de acest fel ar putea să continue. În oricare dintre exemplele de mai sus avem de-a face cu o calitate de bază a cuvântului poetic, aceea de a avea capacitatea să depășească sensurile dobândite în vorbirea comună, de a se lepăda de hainele uzului cotidian și de a dobândi semnificații noi, de a comunica dincolo de sine. Nimic nou sub soare, pentru că – e ceva vreme de atunci – Roman Jakobson a numit această însușire a cuvintelor de a comunica dincolo de misia lor ordinară, *autotelică*, iar Tudor Vianu i-a spus *reflexivitate*. Cred că aici e unul dintre punctele de pornire spre o poetică a tăcerii, pentru că nu poți construi o structură decât pornind dinspre semnificant. Altfel ai toate șansele ca întreg demersul să fie mai ambiguu decât un poem.

Am spus că ar putea fi vorba doar despre unul dintre punctele de pornire, pentru că – evident – nu poate fi singurul. V. Fanache, mergând de la o afirmație a lui Roland Barthes, aduce în discuție „cuvântul interogativ” al lui Blaga, întrebarea fără răspuns sau răspunsul prin tăcere. Autorul remarcă: „Literaturii îi este proprie neputința de a răspunde întrebărilor fundamentale legate de eventualele descifrări ale unui sens în chipurile existenței dar și puterea întrebărilor de a rămâne deschise în fața misterelor vieții.” (Op. cit., p. 186) Cuvântul interogativ este în același timp și o poartă spre necuvânt, spre neiființă, spre tăcere. Cuvântul ca nume, în raport cu neiființa – ne spune tot V. Fanache – se neantizează: „Cu cât se depărtează de ființa vie, numele plutește singur, îi dispare substanța, se neantizează.” (Op. cit., p. 199) Este și asta o cale, printre altele, ce poate deschide porțile spre o poetică a tăcerii având ca suport cuvântul poetic. Cu siguranță că vor fi și altele.

Revenind la întrebarea ce și-o punea N. Balotă în 1969, dacă va apare o poetică a tăcerii în „secolul nostru”, nu putem decât să remarcăm mai întâi că deja vorbim de un secol trecut, iar noi, abia spre sfârșitul primei decade a unui veac nou, considerând că există deja bazele științifice ale unui astfel de studiu, ne vedem în postura de a răspunde cu optimism: vor trăi și vom vedea.

Istoria literaturii române de azi pe mâine **45 de ani de literatură angajată**

Gavril MOLDOVAN

A apărut recent la Editura „Semne”, București, 2009, voluminoasa lucrare *Istoria literaturii române de azi pe mâine* de Marian Popa (coperta: Mircea Dumitrescu, tehnoredactare: Adrian Stancu), înfățișând patru decenii și jumătate de literatură marxist-leninist-stalinist-ceausistă, perioadă ce a însemnat, după propria mărturisire a autorului, „distanțarea de evoluționismul anterior și stabilizarea uzurpării într-un climat de frustrare”. Marian Popa s-a născut în București în anul 1938. După studii medii și universitare în orașul natal, își ia licența în limba și literatura română (1966) la Facultatea de Filologie a Universității din București, fiind reținut ca asistent, apoi lector la catedra de literatură universală și comparată. El s-a făcut cunoscut prin publicarea *Dicționarului de literatură română contemporană* (1971) și prin lucrări cum sunt: *Homo fictus* (1968), *Modele și exemple* (eseuri 1971), *Camil Petrescu* (1972), *Călătoriile epocii romantice* (1975) ș.a. Părăsește țara și se stabilește în Occident de unde urmărește cu atenție, ba chiar cu voluptate am putea spune, meandrele înfricoșătoare și ilogice pe care le-a urmat comunismul românesc în varianta lui ceaușistă.

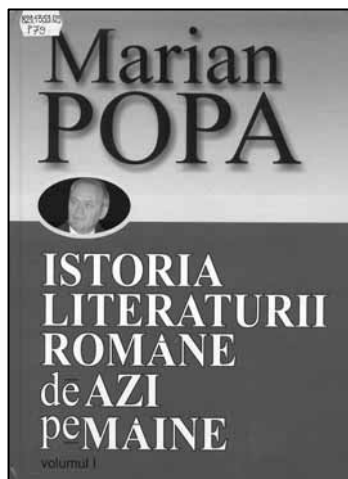
Istoria literaturii române de azi pe mâine este concepută în două volume totalizând 2306 pagini, format mare. Este o ediție revăzută și adăugită. Ea analizează cu mare asumare intelectuală viața literară din perioada 23 august 1944 – 22 decembrie 1989, cu toate abuzurile politice legate de dominația mediocrității asupra spiritualului ce s-a manifestat în intervalul de timp ce a cuprins domniile lui Gheorghiu-Dej – Ana Pauker – Ceaușescu. A fost o perioadă de involuție a societății românești în întregul ei ansamblu, când se luau de pe soclu cele mai reprezentative și mai însemnate valori și se

puneau în loc produse execrabile, anestetice și politizate. „Marxism-leninism-stalinismul pseudointernaționalizant – spune autorul în «Argument» – a încercat să distrugă nu numai valorile locale, dar însăși ideea de valoare etalonată prin tradiționalele categorii metafizice, ca și pe aceea de geniu, care individualizează entitățile etnice”.

Domnul Marian Popa acordă o atenție sporită factorilor de ordin politic, cultural, economic, sociologic și chiar biologic într-o conexiune ce poate explica instaurarea și persistența unui climat malign ce a influențat și alterat orice inițiativă culturală pornită din vechile tradiții românești. Totul trebuia să fie nou, omul nou, folclorul nou, literatura nouă etc. Ruptura aceasta a reprezentat de fapt prima fază a dezintegrării naționale și trecerea spre deznaționalizare sută la sută. Lucrarea dorește să fie un diagnostic complet și veridic al unei boli canceroase care cu greu se va vindeca în decursul istoriei viitoare a popoului nostru. Cultul personalității, bunăoară, are și în prezent, după douăzeci de ani de la Revoluția din Decembrie 1989, adânci urme în societatea și conștiința românească, reminiscențele lui mai fiind încă viabile.

Istoria literaturii române de azi pe mâine este o lucrare extraordinară, un spectacol lingvistic care incită cititorul și-l introduce într-un labirint de informații, multe din ele inedite. Un stil inconfundabil, o exprimare pitorească, elegantă, doctă, te face să crezi în puterea sugestivă a limbii române. Domnul Marian Popa dă folosință amplă și putere nouă unor cuvinte uzuale dar și neologismelor, multiplicându-le sensul. Sunt citate în economia volumelor multe surse, ziare, reviste, opere literare etc. Autorul analizează orice fapt care ar putea avea repercusiuni asupra culturii, literaturii din

această perioadă. Nicăieri mai bine ca aici nu veți putea lua cunoștință de problema raporturilor dintre majoritari și minoritari (unguri, evrei, germani) sau de instaurarea terorii comuniste în România imediat după 23 august 1944, lucru realizabil în bună măsură cu aportul alogenilor preferați de sovietici în detrimentul autohtonilor refractari la început la comunism. Ce-i drept, comunismul la noi nu

putea fi așa de dur și de original dacă nu-i dădeam și noi o mână de ajutor. Oameni politici, printre care mulți străini, activiști de partid, milițieni, securiști desprinși din masa societății românești au uitat dintr-odată de neam și țară și au luat-o pe cazacioc. La rândul

lor, scriitorii au publicat „opere” de care acum se rușinează, dacă mai sunt în viață. Dacă pe Mihai Beniuc, Dan Deșliu, Veronica Porumbacu, A. Toma, Victor Tulbure și mulți alții i-a scutit Dumnezeu de remușcări, în cazul când am presupune că le-ar fi avut, așa cum le-a avut Mihail Roller care s-a sinucis în anul 1958, în schimb, Nina Cassian, S. Damian, Adrian Păunescu ș.a. nu par să-și facă prea mari procese de conștiință și continuă să scrie acum după alte tipare. Dar culmea, tot în acest răstimp de 45 de ani de literatură angajată, s-au scris cărți memorabile, cum sunt: *Bietul Ioanide*, *Enigma Otiliei*, *Moromeșii*, *Bunavestire*, *Fețele tăcerii* ș.a. Scriitorii cei mai responsabili și mai profesioniști n-au dat decât în parte tribut presiunilor ideologului.

Istoria domnului Marian Popa este exhaustivă și permisivă, spre deosebire de cea a lui Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române*, Editura „Paralela 45” – 2008, mai zgârcită cu numele autorilor inserați, și decât *Istoria literaturii române contemporane* a lui Alex. Ștefănescu, Editura „Mașina de scris” – 2005, omisivă, selectivă și mai restrânsă ca număr de pagini. Istoria domnului Marian Popa este atotcuprinzătoare.

Ea conține multe amănunte definitorii sub raportul completării fișei biografice a scriitorilor sau al altor aspecte. Citatele joacă un rol important, ele ocupând cam un sfert (poate mai mult!?) din economia lucrării. Sunt reproduse și comentate poezii partinice, luări de poziție la comanda vremii în articole obediente, sunt divulgate comportamente nevrotice sau lașități compromițătoare. Este o istorie dureros de tristă care, de multe ori, te face să te jenezi că ești român. Cum poți să nu fii pătruns de asemenea sentimente când afli cum un scriitor de geniu care a fost și este G. Călinescu s-a aflat numărat printre primii instauratori ai cultului personalității lui Stalin la noi în țară? Tot el a cerut prin articolele sale publicate în presa vremii renunțarea la sărbătorile Crăciunului, motivându-și neadevărul prin „argumentul” că poporul român nu este religios. Participant la procesul lui Mihai Antonescu, G. Călinescu ignoră înscenarea, nerealizând tragedia națională ce se petrecea. Nici salutul lui de rupere a relațiilor României cu Vaticanul nu poate fi înțeles, mai ales că venea din partea unui fost bursier al Vaticanului. La rândul său, Sadoveanu nu poate fi înțeles în contextul în care cel mai bun prieten al lui, Ionel Pop, fruntaș al Unirii de la 1918 și coleg de vânătoare și pescuit cu autorul lui *Mitrea Cocor*, este arestat iar Sadoveanu nu-l apără deși o putea face. Până când oare vor permite scriitorii să fie folosiți de către politicieni?, pare să fie o idee a acestei lucrări.

Istoria literaturii române de azi pe mâine analizează o perioadă de 45 de ani de mascaradă politico-literară, de literatură realist-socialistă, o perioadă de sovietizare în prima ei fază, una de ușor dezgheț poststalinist, apoi din nou un răstimp de strângere a șurubului de pe vremea lui Ceaușescu. Există totuși o rezistență pasivă încă din primii ani, fapt ce l-a determinat pe Leonte Răutu să amintească scriitorilor, sub formă de reproș, că poporul nu gustă literatura așa-zis nouă, că eroii comuniști din cărți nu sunt veridici și credibili, că nu posedă caracteristicile „omului de tip nou”. Și, mai departe, acest călău al culturii române citează o strofă clandestin-ironicizantă care circula în epocă: „Haide

Leano sus în șură/ să-ți citesc dintr-o broșură”. Aceste vagi proteste ar fi luat pe vremea lui Ceaușescu forme mai radicale, culminând cu revolta lui Marin Preda care i-ar fi spus lui Ceaușescu: „Tovarășe secretar general, dacă mai continuă acest realism socialist, eu, Marin Preda, mă sinucid”.

Istoria aceasta nu putea fi scrisă, de către un istoric literar care trăiește în țară. Făcând parte din diasporă, Marian Popa radicalizează judecățile și spune lucrurilor pe nume, ceea ce un pământean n-ar fi putut face pentru că își periclita și își îndepărta prietenii și cunoștințele literare. Nu este o istorie comodă. Ea incriminează orice gest reprobabil, orice abatere a scriitorului de la etica profesională în timpuri în care era greu să-ți păstrezi dreaptă coloana vertebrală. Marian Popa are talentul necesar istoricului literar. Iată ce scrie despre el *Dicționarul biografic al literaturii române* de Aurel Sasu, Editura „Paralela 45” – 2006: „Un critic cu mari disponibilități investit cu spirit enciclopedic și cu talent histrionic, în descendență călinesciană. Ironia, autoironia, vocația parodică dublează de fiecare dată demonstrația, operând incizii radicale, trezind latențe represive insolite, la limita unde tonul pedant, fals academic întâlnește deriziunea amară”. Investit deci cu asemenea însușiri, domnul Marian Popa scrie o operă care nu menajează pe nimeni, ci redă adevărul așa cum s-a manifestat el, sau minciuna, prostia, lașitatea, obediența cutărui sau cutărui scriitor. Pentru edificare vezi capitolul intitulat „Janus

bimens”, vol. II, pag. 197 sau din vol. I „Cazul Arghezi” (pag. 119), ori tot din vol. I, paragraful 1, „Un exemplu de angajare: G. Călinescu” (pag. 329). Condiția scriitorului vârstnic, a tinerilor, a minorităților, conflictele, grupurile și grupările, destalinizarea formală, condiția materială a scrisului, detenții și sancțiuni prin organizații etc., toate sunt puse sub o lupă atentă a unui analist necruțător care vrea ca prin demascarea trecutului să facă curat în prezent și chiar și-n viitor dacă s-o putea.

Aceasta însă nu înseamnă că perioada respectivă nu a dat opere de seamă. Climatul moral duplicitar și politizat nu a reușit să diminueze elanul creativ al multor scriitori, mai ales în partea a doua a perioadei, când apar cărți ce fac să supraviețuiască literatura, scrise de autori, ce-i drept, duplicitari și conformiști, după obiceiul pământului dar care nu duceau lipsă de talent. Nu însă cu *Lazăr de la Rusca* sau cu *Minerii din Maramureș* s-a primenit literatura, ci cu adevărate lucrări care vor defini și în viitor răutatea epocii în care au fost scrise. Vom încheia spunând că *Istoria* domnului Marian Popa era necesară cel puțin pentru clarificarea între noi a unor expectative și sinuozități morale de care acum ne place să credem că am scăpat. Despre această Istorie se pot spune multe lucruri, se pot face comparații și emite laude sau sancțiuni. Important este că ea a fost scrisă și pusă în fața noastră ca o oglindă în care se poate privi un neam întreg prin reprezentanții lui cei mai aveniți.

Rebreanu și scriitorii străini

Ion CREȚU

... ucenic al scrisului chinuit.

Literatura română, mai ales începând din secolul al 19-lea, s-a dezvoltat sub influența literaturii occidentale. Acest fapt este atât de pregnant încât unii observatori grăbiți ai fenomenului merg până acolo încât susțin aberația că avem, nici mai mult nici mai puțin, decât o literatură *second hand*. Ce-i drept, este

greu de imaginat Eminescu – poetul nostru național! – în afara culturii germane; Macedonski, în afara culturii franceze, Camil Petrescu – în afara lui Proust, Călinescu în afara lui Balzac, Breban în afara lui Mann etc. De aici însă până a susține inexistența unei culturi autentice românești este cale lungă. Să reținem

opinia lui Rebreanu relativă la datoria noastră față de Occident: „*Occidentul a influențat poporul nostru numai la suprafață, cum s-ar spune: l-a civilizat, dar sufletul a rămas același. Civilizația n-are și nu poate avea suflet.*” Etc.

Liviu Rebreanu par lui-même

din acest unghi, tocmai singulară. Cum ar putea fi de imaginat, de pildă, o întreagă generație de scriitori americani – așa-zisa generație pierdută, după expresia poetesei Gertrude Stein, care și-a petrecut cea mai mare parte a vieții la Paris (Hemingway, Fitzgerald, Dos Passos, Steinbeck etc.) –, în afara spați-

ului cultural francez? Dar la fel se poate spune, de pildă, despre unii scriitori luați individual, cum sunt Merimée și cultura spaniolă, Byron și cultura greacă, Durrel și cultura orientală etc. Culturi mari, vezi, de exemplu, cultura franceză, nu pot fi înțelese cu adevărat în afara puternicilor influențe venite din afara: din Italia, Germania, Anglia, Spania etc.

Rebreanu face figură aparte printre colegii de generație prin abilitatea sa de a citi (informa) în mai multe limbi străine, fapt care i-a facilitat contactul permanent cu literatura europeană. Sigur, nu era unicul care cunoștea bine (cel puțin) o limbă străină. Cine se uită la biblioteca lui Minulescu, un exemplu luat la întâmplare, dincolo de legăturile cărților, care vorbesc despre un bibliofil rafinat, marea majoritate a volumelor sunt în franceză.

După cum afirmă, în mai multe rânduri, autorii volumului *Rebreanu prin el însuși*, unele dintre afirmațiile lui Rebreanu referitoare la contemporanii săi suferă de conformism; sunt, potrivit unei sintagme la zi, *politically correct*, când nu păcătuiesc prin evidențierea unor talente despre care nu s-a mai prea auzit, gen Petrașincu sau Gregorian. El are și o explicație plauzibilă pentru prudența sa: „E dificil, spune el, să apreciezi pe un contemporan, acum când aceasta se bazează pe diferitele simpatii și antipatii personale.” Or Rebreanu este om pățit. Excepție de la tipul de declarații conformiste menționat mai sus îl face, spre cinstea sa, opinia tranșantă, printre altele, potrivit căreia „Un singur înaintaș rămâne neîntrecut și va rămâne totdeauna: Caragiale!!”

Rebreanu nu este din cale afară de original nici în privința scriitorilor străini luați în mod individual, deși, trebuie spus, în aprecierea fenomenului literar occidental global,

judecata sa este profundă, corectă și demnă de toată încrederea. Iată o singură mostră, deși exemplele sunt numeroase. „Există un specific epic al popoarelor?” este întrebat. „Evident, da. Dar numai la popoarele cu o cultură veche; francezii – epicul clar, fără obscurități, rațional; englezii – epicul amănunțit, dar nebuloș și în idealuri și în contururi; rușii – epicul imensității în care e toată ființa lor etnică; germanii – epicul orchestral, după mine un amestec de epic englez și rusesc...” etc.

Ar fi eronat să vedem în autorul lui *Ion* un specialist în literaturile occidentale, ci, mai degrabă, un bun cunoscător și un constant observator al dinamicii lor. De altfel, el însuși precizează: „Lecturile atente din toate literaturile lumii, declară el, fac parte din îndatoririle mele de scriitor.”

În privința scriitorilor străini preferați, Rebreanu are opinii dacă nu pur și simplu convenționale, cel puțin previzibile: Cervantes, Tolstoi, Balzac, Swift, Dostoievski, Goethe, Gogol... Menționând asemenea nume nu ai cum să dai greș. Există, oare scriitor care să nu adere la acești patroni literari? Am sublinia, aici, o ezitare, o eroare de corectură (redactare), bănuim, fiindcă este greu să ne imaginăm că pentru Rebreanu, *Crimă și pedeapsă* este același lucru cu personajul principal al acestui roman dostoievskian, Raskolnikov: „Mai târziu, afirmă el, Mihail Dragomirescu mi-a dat ediția completă în franțuzește. Și pe urmă Raskolnikov” (sic!) Aceștia, dar nu numai ei, sunt scriitorii lui de suflet, nu neapărat cei care l-au înrăurit, doar lecturile care au avut pentru el un înțeles direct. Cât despre autorii care l-au marcat efectiv, Rebreanu preferă să păstreze tăcerea.

Nu mai puțin curios este că Rebreanu îl citește pe Stendhal abia în 1935!!! „Acum îl citesc pe Stendhal,” spune el. „Îl am la mine la țară și-l citesc cum bei un vin bun. Ce admirabil lucru *La Chartreuse de Parme*!” Așadar, nu *Roșu și negru*. Dar Flaubert? Să nu fi auzit Rebreanu de autorul *Doamnei Bovary*?

Nici în privința scriitorilor străini contemporani, situația nu este din cale afară de bună. El îi menționează pe Gide, pe Galsworthy, pe Thomas Mann, laureați ai Premiului Nobel, cu care se merge oricând la

sigur, dar și pe – *nota bene* – Jacob Wassermann! (Reținut, probabil fiindcă murise cu un an înainte și autor, printre altele, al romanului *Der Fall Mauriziu* și al unei cărți cu titlu cel puțin polemic la data apariției *Mein Weg als Deutscher und Jude*.)

Greu de explicat de ce, pentru un scriitor care se vrea informat, Rebreanu îl menționează pe Döblin alături de Thomas Mann și de Gide – dacă nu cumva este vorba despre necazurile avute de acesta cu naștiții! –, și pe Charles Morgan – despre care nu am găsit nici cea mai mică referință! –, alături de Aldous Huxley și de Virginia Wolf. Ce ne facem, de asemenea, cu alăturarea dintre Johan Bojer și Proust? Pasiuni de moment, se va zice. Cel puțin, în cazul scriitorului norvegian, gustat de Rebreanu pentru, bănuim, realismul romanelor sale dedicate mediului rural. S-ar mai putea adăuga ceva: Rebreanu obișnuiește să citească cam tot ce-i cade sub mână, pornind de la principiul că un intelectual este interesat de tot ce citește și nu citește doar ce-l interesează.

Sunt însă și alte nedumeriri: unde sunt Kafka, Joyce? Unde este dramaturgia contemporana? Ibsen, Brecht, Pirandello, Strindberg, Cocteau? etc.... Curioase omisiuni pentru un cronicar dramatic și director de teatru...

Dar, cum precizam mai sus, Rebreanu nu este ceea ce se cheamă un specialist în literaturi străine – el nu-și arogă nici o clipă acest statut – și, ca atare, nu trebuie judecat prea aspru pentru eventualele sale omisiuni, preferințe sau ezități. Imaginea pe care ne-o dau, cel mai adesea, interviurile consemnate în *Liviu Rebreanu prin el însuși*, este aceea de cititor la curent cu ce se întâmplă în materie de literatură pe alte meleaguri. Și asta nu este lucru mărunț.

Dorim, în final, să întârziem asupra a două momente dragi fanilor celor mai apropiați lui Rebreanu: unul se referă la Premiul Nobel – prilej de permanentă insatisfacție pentru literatura română, în general. Nu puțini sunt cei care susțin, poate pe bună dreptate, că proza lui Rebreanu merita să rețină atenția Academiei Suedeze. Nu mai puțin, s-a adăugat, decât producția epică a contemporanului său polonez Wladyslaw Reymont, autorul, printre altele, al romanului

Țăranii, premiat de Academia suedeză, în anul 1924. Compararea lui Rebreanu cu Reymont nu este, credem, nici lesnicioasă, nici peste măsură de productivă. Știm, pe de altă parte, că Nobelul este o instituție care, nu odată, a luat decizii imprevizibile, dacă nu de-a dreptul derutante. O listă cu scriitorii care nu au intrat în vederile Academiei Suedeze este aproape la fel de onorantă, dacă nu chiar mai mult, decât sancțiunile ei. Să reținem, că printre scriitorii omiși de Stockholm îi găsim pe: Anton Cehov (+1904), Henrik Ibsen (+1906), August Strindberg (+1912), Marcel Proust (+1922), Franz Kafka (+1924), Joseph Conrad (+1924), Thomas Hardy (+1928), James Joyce (+1941), Virginia Woolf (+1941), Robert Musil (+1942)... toți contemporani cu Rebreanu. Dacă voi fi întrebat, dintre premianții Nobel, între 1923 și 1937, Rebreanu ar fi făcut o figură mai frumoasă decât, să zicem, Erik Axel Karlfeldt, Sigrid Unset sau Grazia Deledda. Ceilalți, însă, sunt scriitori importanți nu doar pentru literatura țării lor – cazul lui Rebreanu –, ci și pentru literatura occidentală. Să mai reținem, nu doar ca un fapt anecdotic, că Reymont a fost preferat, în 1924, lui Thomas Mann, lui Thomas Hardy și lui Maxim Gorki, ceea ce, să recunoaștem, nu-i chiar de ici de colo.

Al doilea moment privește posteritatea romanului *Pădurea Spânzuraților* în ansamblul prozei inspirate de Primul Război Mondial. Nu merita, oare, Rebreanu – se întreabă, retoric, aceiași fani –, să se bucure de o recunoaștere mai mare decât Erich Maria Remark și romanul său *Nimic nou pe frontul de vest*?

Să facem câteva precizări care, sper, ne vor ajuta să înțelegem mai bine speța. Primul Război a dat câteva romane reținute de istoria literară: *Focul* lui H. Barbusse (1916), *Crucile de lemn* al lui R. Dorgelès (1919), *Pădurea Spânzuraților* de Rebreanu (1922) și *Nimic nou pe frontul de Vest*, de Erich Maria Remark (1928).

Dintre toate aceste romane, *Focul* reprezintă, și asta nu numai în opinia mea, cel mai cutremurător document despre infernul prin care au trecut soldații în timpul Marelui Război. În același an, 1916, este preferatul Academiei Goncourt. Din nefericire pentru roman, ca și pentru romancier, Barbusse a făcut o opțiune politică total neinspirată: s-a stabilit la Moscova și s-a pus în slujba lui Stalin. Mai mult decât o greșală, ar spune cineva, o eroare. Dorgelès – cel mai longeviv dintre scriitorii din acest grup – a fost învins, în 1919, de Marcel Proust la decernarea premiului Goncourt, dar și-a luat revanșa devenind membru al respectivei academii. Despre Rebreanu se știe: a fost primit în Academia Română, etc.

Adevărul este că singurul „profitor” de pe urma literaturii inspirate de Primul Război Mondial a fost Erich Maria Remark. Succesul lui (cunoscut, nu mai insistăm) se datorează mai multor factori. Menționăm două: Erich Maria Remark a fost, fără doar și poate, un scriitor autentic, fără să deschidă noi drumuri – exceptând cele spre inima cititorilor din numeroase țări și, ceea ce nu-i de neglijat, a știut „să-și joace cartea”. În materie de marketing a fost însă imbatabil. Ca un autentic conchistador, s-a îndreptat spre vest și s-a stabilit la Hollywood. Aici s-a împrietenit cu Hemingway, cu Fitzgerald, a fost amantul lui Marlene Dietrich, s-a lăfăit pe copertile revistelor mondene. Altfel spus, a făcut carieră în lumea bună a show-bizului. Ce putea fi mai benefic pentru popularizarea romanului său? Marele perdant din acest grup n-a fost, însă, Rebreanu ci, în opinia mea, Barbusse.

Acestea fiind zise, nu putem să încheiem intervenția noastră fără să precizăm – pentru a câta oară?! –, că autorul romanelor *Ion*, *Pădurea Spânzuraților*, dar nu numai, a fost profund dedicat profesiei sale de scriitor și și-a urmat crezul cu devotament și onestitate. Ceea ce nu este lucru de neglijat.

(Comunicare prezentată la Zilele Culturale „Liviu Rebreanu”, Aiud, septembrie 2009)

Liviu Rebreanu prin el însuși

Ion MOISE

De la început trebuie să subliniem faptul că acest tom semnat de cel mai autorizat rebrenolog al literaturii noastre, Niculae Gheran, omul care și-a închinat o viață pentru a pune în valoare pe plan editorial, atât opera cât și biografia marelui nostru romancier, însumând 23 de volume, la care se mai adaugă încă vreo zece studii și comentarii, între care și cartea de față, *Liviu Rebreanu prin el însuși*, la care și-a adus o substanțială contribuție profesorul, criticul și istoricul literar Andrei Moldovan, ce colaborează de mai mulți ani cu primul semnatar, este practic un unicat.

Apărută în 2008 la Editura Academiei Române din București, cu un cuvânt înainte ce aparține autorilor, lucrarea prezintă o nouă ipostază a personalității romancierului pe baza unei riguroase elaborări științifice inclusă în creuzet jurnalistic de unde stilul alert, accesibil, interesant și atractiv.

În *Cuvântul* care deschide cartea se subliniază câteva idei definitorii ce stau la baza lucrării. În primul rând ideea sincerității absolute care, în concepția lui Rebreanu, trebuie să însoțească procesul de creație, convins că escamotarea adevărului în artă, duce în mod sine qua non la caducitatea creației. În al doilea rând, e vorba despre personalitatea lui Rebreanu. Fire introvertită, avea ca principiu călăuzitor în stabilirea relațiilor sociale, sloganul latinesc „homo homini lupus”. De aici, o anume prudență și retragere în ascunzișul eului propriu fiind foarte rezervat în confesie și comunicare. Totuși Rebreanu iubea viața și semenii, exprimându-și adesea încrederea în partea pozitivă a omului, parte care i se părea a fi cea mai „dumnezeiască” pe plan ontic și spiritual. „Un grăunte de bunătate pură se găsește permanent în sufletul fiecărui om, al celui mai ticălos ca și al celui mai virtuos. Acest grăunte minunat e comoara divină a pământului,

nădejdea viitorului și cheagul adevăratei civilizații care va să vie!”

În demersul studiului de față, autorii s-au bazat pe o serie de mărturii sau mărturisiri ale romancierului în diverse ocazii și ipostaze care merg până la modul de documentare, concepere și realizare a unora din capodoperele sale. Se cunoaște îndeobște crezul său literar bazat pe obiectivitate supremă, pe exprimarea adevărului întreg despre om, fiind pe deplin convins de incompatibilitatea artei cu minciuna. De asemenea se arată adversar al podoabelor stilistice de prisos, în acord cu marile doctrine literare ale vremii, între care și cu cele expuse de un Champfleury, Colet, Maurois ș.a.

În același *Cuvânt înainte* se subliniază că, fiind vorba „de o carte a unui autor despre el însuși”, nu se poate omite faptul că Rebreanu și-a exprimat pe parcursul vieții două profesii de credință din care reținem esența: „Psihologia și obiectivitatea merg alături și presupun aceeași retragere a eului scriitoricesc în colțul cel mai modest al sufletului spre a lăsa loc desfășurării creației. Modestia nu e și dezinteres ci, dimpotrivă, o atitudine. Fără amestecul meu direct, opera va putea crește și trăi independent. Copilul zdravăn n-are nevoie de hainele tatălui.” (Cred) Deși zgârcit în confesii literare, Rebreanu a făcut și mărturisiri autobiografice precum și legate de geneza unor opere de căpătâi: *Ion*, *Pădurea spânzuraților*, *Adam și Eva* susținând și o conferință intitulată „Cum am scris *Răscoala*”.

Cu o „cronologie”, o „addenda” la care se adaugă „surse(le) bibliografice”, „indicii” de persoane și de titluri, se împlinește aportul critic al lucrării, urmând partea propriu-zisă a confesiunilor reale și imaginare, sub formă de interviu, ale romancierului. Această parte a cărții urmează, să zicem, la modul diacronic

reperele: profesiunea de credință, copilăria, adolescența, începuturile literare, gazetăria, nașterea primelor romane, șantierul propriei creații, despre propria-i dramaturgie și film, dezamăgiri și speranțe, perioada de directorat la Teatrul Național, apogeu și crepuscul al creației romanești, despre literatură și arta literară, despre creația scriitorilor români și străini, vreme trece, vreme vine, alte mărturisiri. Dintre acestea, m-aș opri la cel legat de definirea romanului, având în vedere că ea aparține unuia dintre cei mai de seamă romancieri ai neamului românesc. „(...) Eu cred că romanul este expresia unui univers deosebit, pe care talentul, geniul ori posibilitatea unui scriitor îl creează. Astfel se explică oarecum pentru ce romanul e atât de variat în privința conținutului. Într-un roman se poate face și istorie, și știință, și plastică, și filozofie. Gândiți-vă la acea Călătorie în a 4-a dimensiune. Romanul creează o lume nouă și cum lumile sunt foarte diferite, natural și romanele pot să aibă o diversitate cât de mare Prin însăși concepția lui, romanul prezintă cea mai vastă posibilitate. Nici în pictură, nici în sculptură nu se poate realiza o creație atât de vastă și de cuprinzătoare ca în roman. De aceea și definiția romanului este oarecum imposibilă. Romanul fiind așa de variat, este tot atât de răspândit. Moartea romanului s-a prorocit de mult. Și totuși, romanul astăzi mai mult ca oricând își trăiește viața din plin. Și romanul apare din cele mai vechi timpuri. „Biblia”, „Odiseea”, „Iliada” sunt, într-un sens, romane, sub diferite forme. Romanul – văzut ca încercare de a realiza prin cuvinte o lume deosebită, decât cea creată de individ – va exista întotdeauna.” (N.G., A.M. *Liviu Rebreanu prin el însuși*, p. 81). (Răspunsul e preluat din revista *Vatra* nr. 181, 1986, comunicat de Mircea Cenușă după un

manuscris găsit în arhiva scriitorului redactat în 1934).

Revenind la lucrare, nu putem să trecem peste procesul ei de elaborare care, în această formulă, a necesitat un impresionant efort documentaristic, autorii fiind obligați sau autoobligându-se să parcurgă o supra-dimensionată listă bibliografică, consultând numeroase publicații din presa vremii, studii și documente de arhivă, mărturii ale autorului de-a lungul anilor, conferințe, opinii, comentarii, cuvântări ocazionale ș.a.m.d., încât semnatarii ajung să constate într-o sinteză concludivă reprodusă și pe antecoperta volumului, faptul că: „S-a scris atât de mult despre autorul lui *Ion*, încât bibliografia critică depășește simțitor dimensiunile operei sale. Cartea de față – editată la un veac de la debutul lui în paginile *Luceafărului* (1 nov. 1908) – este concepută ca un dialog peste generații, dar și un prilej de a-i cunoaște opiniile despre crezul artistic, propria-i biografie, șantierul creației, geneza marilor romane, despre activitatea desfășurată în conducerea Teatrului Național, Societății Scriitorilor Români, Direcției pentru Educația Poporului, despre literatura confrăților din țară și de peste hotare, despre mediul social și politic din epoca interbelică, anii de război etc.”

Se menționează că a apărut în colaborare „cu Muzeul Județean Bistrița-Năsăud”, în al cărui plan de cercetare științifică figurează valorificarea fondului documentar „Rebreanu” de la Biblioteca Academiei Române.

Apărut la cea mai prestigioasă editură din țară, studiul e o corolă a eforturilor celor doi cercetători care de câțiva ani buni sunt preocupați să descopere noi date, noi fațete ale vieții și operei romancierului. Așa după cum am mai subliniat, prin formulă și stil, cartea este o apariție singulară în peisajul literelor române care dă senzația unei ambițioase viziuni integrale a universului rebrenian.

Unde, când și cum ai murit, domnule Rebreanu?

Corneliu LUPEȘ

...este printre puținele întrebări pe care Niculae Gheran și Andrei Moldovan, autorii recentului volum *Liviu Rebreanu prin el însuși* n-au imaginat-o în interviul cu romancierul, comemorat în prag de septembrie la Aiud și omagiat la finele lui noiembrie în ținuturile Bistriței și Năsăudului.

Buzduganul publicistic ce avea să vestească apariția insolitei lucrări a pornit din computerul istoricului literar Ion Simuț, cel care în paginile *României literare* semnala că „Andrei Moldovan, critic literar și profesor la Beclean, pregătește un interviu imaginar cu prozatorul, sistematizând mărturisirile și interviurile, la sugestia și sub controlul lui Niculae Gheran, în volumul *Liviu Rebreanu văzut de el însuși* în curs de apariție estimată la începuturile anului 2008”¹. Promisiune onorată de autorii volumului, devenit „mărul concordiei”, la cea de-a XIX-a ediție a Zilelor culturale LIVIU REBREANU, organizate la Centrul cultural LIVIU REBREANU din Aiud, prin pasiunea și cu persuasiunea poetului Ioan Hadarig, maimarele așezământului.

După lectura *Capcanelor rebrenologiei*, ale amintitului istoric literar, am abordat subiectul Rebreanu, și nu numai, cu mai mult discernământ; mă simțeam parcă vizat, cu toate că nu-i trimisese profesorului volumul în care mă ocupasem și de Liviu Rebreanu, și nici nu știam în ce măsură răsfoise publicațiile la care colaborasem pe aceeași temă. Atunci când ți se spune în față că „În jurul unei opere literare se creează, cum spuneam, câteva tipuri de refugii, dintre care refugiile în biografia scriitorului și în contextul operei sunt cele mai frecvente când interpretarea operei pare epuizată, un alt refugiu îl constituie compilațiile. Nenumărate «comunicări științifice» din culegeri improvizate sau de la reuniuni didactice, academice sau zonale nu spun nimic nou, nu spun decât ce au spus alții înainte, fără

a fi citați predecesorii sau pur și simplu, fără a fi cunoscute interpretările anterioare. O parazitoză a lucrurilor comune crește sufocant și obositor peste o operă încă vie și atractivă. Exemplele ar fi din abundență, dar mă sfîiesc să le dau, pentru că mulți profesori nici nu vor altceva decât să aducă o «contribuție modestă»”², ai unele frisoane. Urmează exemplificările „unor compilatori cu pretenții”, pe care nu credem necesar să le reiterăm. Cu „ocaia” lui Ion Simuț se poate cântări întreaga desfășurare de forțe de la Ipotești la Cerna, de la Bârlad la Onești, de la Iași la Târgoviște, de la Brăila la Vălenii de Munte, de la Pitești la Vaslui și pe multe astfel de meridiane culturale. Cu cât mai multe, cu atât mai bine. E bine, e rău...?! Greu de spus...

În ce ne privește, am înțeles să fim mai exigenți. La rigoare, ne pot mulțumi câteva inedite.

Prezent la cea de-a LXV-a comemorare a prozatorului, mă mândresc cu rangul de argat pe „moșia” lui Rebreanu, chiar dacă la periferia operei: memorialistica în expresia ei muzeistică.

„Greșesc și perseverez în greșeală”, ceea ce explică trufia de a-l însoți pe Rebreanu în ultimele momente ale vieții. Provocarea vine tot din paginile *României literare*, în care Traian D. Lazăr încearcă să lumineze „ultimele zile” ale lui Liviu Rebreanu.³ Frecventând „școala rebreniană” a lui Niculae Gheran, n-am putut strângula curiozitatea de a afla informații crude. Am lecturat în diagonală primele patru coloane întâlnindu-mă cu informații cunoscute, pe care, de altfel le-am folosit publicistic și editorial, în căutarea „cuvântului care exprimă adevărul”. Am parcurs punerea în pagină a evenimentelor de la 23 August 1944, pentru a ajunge „La marginea Bucureștilor, lângă drumul care cotește spre Golf Club, [unde] am dat de un

baraj românesc și Manolescu, care conducea cu viteză și cu farurile stinse, nu a putut frâna la timp și un soldat l-a împușcat pe directorul Teatrului Național care se afla pe scaunul de lângă el. În loc de petrecere am stat toată noaptea la spital unde prietenul lor a decedat”⁴. Se șterg orice dubii privind persoana directorului. Locțiitorul lui Rebreanu, Corneliu Moldovan, a fost înlocuit de la conducerea Teatrului Național de Victor Eftimiu la 8 septembrie 1944. „Mortul” ajunge totuși la Valea Mare, unde moare a doua oară. Ne-a descumpănit, ca să nu zic „iritat”; faptul că în coloana alăturată am reîntâlnit evenimentul îmbrăcat în aceleași veșminte; diferă doar câteva furnituri: „În momentul în care generalul Manolescu și invitații săi voiau să iasă din București, îndreptându-se spre Periş, târziu, după miezul nopții, barierele Capitalei se aflau deja sub controlul Armatei române (instituit după ora 18,30). Lângă drumul care cotește spre Golf Club (Clubul diplomatic de azi) au dat de un baraj al forțelor române. Generalul Manolescu, care conducea cu viteză și cu farurile stinse, nu a putut opri la timp la somațiile postului de pază. Un soldat a tras în automobilistii refractari somației, nimerindu-l pe directorul Teatrului Național, Liviu Rebreanu, care se afla pe scaunul de lângă șofer. Rănitul a fost dus la *spital unde a decedat*. (s.n.) Întâmplarea i-a fost relatată de Rica Georgescu lui Ivor Porter și redată de acesta în memoriile referitoare la misiunile executate în România”⁵.

Obişnuit cu astfel de inadvertențe, am crezut că de vină e computerul, corectorul etc. Cum textele au observatele deosebiri, le punem pe seama neatenției. În același articol, Liviu Rebreanu e omorât a treia oară în București, la aceeași dată: „Mama Monicăi Lovinescu, pe care evenimentele de la 23 AUGUST 1944 au prins-o în București și care, din cauza luptelor, nu a mai putut părăsi Capitala decât pe 26 august, a sosit la Lucieni (jud. Dâmbovița) unde se afla fiica sa, aducând vestea morții lui Liviu Rebreanu”⁶.

Inspirat de aceeași sursă, Mircea Colosenco „sparge piața” (*Literatorul, Aiudul literar*), folosind informațiile unui alt intermediar, Paul Lăzărescu, semnatarul notelor de

la volumul *Rezistența – prima condiție a victoriei*, Articole politice apărute în *Dreptatea* (1944-1947), din care citează: „Doar în seara zilei de 23 August când un vecin vine cu comunicatul trecerii țării de partea aliaților. (Radioul nostru era stricat). Nu ne culcăm până dimineața. Discutăm în plina iluzie, despre sfârșitul războiului ca despre o pace reală. Dacă va fi fost în noi entuziasm, n-a ținut decât o noapte. Încep îngrijorările: trebuie să treacă rușii, drumurile sunt tăiate, nu putem veni imediat la București. Mama e acolo. Pe 26 august sosește și ea la Lucieni ca să ne întoarcem împreună. Ne aduce vestea morții lui Rebreanu”⁷.

Invocând mărturisirile Puiei Vasilescu, autorul articolului din *România literară* ia de bune asemenea informații. Am învățat, și-i sfătuim gratis pe cei interesați, să preia cu multă reticență informațiile venite de la rudele și chiar prietenii unor personalități. Din varii motive, acestea sunt de regulă trucate, uneori chiar cu bună credință. În asemenea situații pășim pe drumul imaginar al fanteziei, străin fenomenului istorico-literar.

În timp ce Mircea Colosenco se limitează la sursa N. Carandino, Traian D. Lazăr perseverează: „Rănit în împrejurările relatate mai sus, Rebreanu a fost internat la spital în noaptea de 23 august 1944. Dintre rude, doar ginerele, Radu Vasilescu, aflat cu serviciul în București, la Radiodifuziune, i-a putut cunoaște situația și l-a putut vizita la spital în măsura în care evenimentele intense i-ar fi permis.”⁸

O demonstrație de acribie profesională face, în legătură cu evenimentul, Mircea Popa în revista *Caligraf*. Consultând „jurnalul bolii” din arhiva Liviu Rebreanu a Academiei Române, autorul studiului *Boala și moartea scriitorului Liviu Rebreanu*, pornește metodic din anul 1943. Amintim că încă din 1936 au loc „tulburări ale sănătății”. Răgușeala, care îl deranja de mai mulți ani, este însoțită de complicații. (Vechiul meu emfizem incipient rămâne, dar fără a fi prea plicticos). Poetul Vasile Voiculescu, medic, îl bănuiește de lucruri mai grave. Abuzul de țigări și cafea îi va agrava, cu trecerea timpului, starea sănătății⁹. Am dat timpul înapoi pentru a observa că simptomele din '36 îl vor însoți pe bolnav și-i vor grăbi sfârșitul pentru că „Din

rest (s.n.) nu iese nimic la un loc:/ Decât din rest de datorie, *de boală* (s.n.) și de foc”.

Aplecat asupra fiecărui petec de hârtie din acel „un fel de «jurnal» zilnic al bolii scriitorului sub raport medical, ținut de cele două femei din preajmă Fan(n)y și Puia Rebreanu”¹⁰, Mircea Popa face o demonstrație de nezdruccinat. Dacă ar fi parcurs-o, Traian D. Lazăr ar fi evitat basnele Puiei Rebreanu, care prelungea imaginea celui „Tăicuț”, „Tati”, „Top”, „Micuț”, „Tuitu”, „Tui”, așa cum și-l dorea, „apărându-l” – nu pentru prima dată – de adevăr. Cum demersul lui Mircea Popa îl devansează cu șase ani pe acela al lui Traian D. Lazăr, un asemenea gest ar fi fost mai puțin fezabil. Nu și pe acelea de a consulta amintitul „Jurnal”.

Revenind la acribia demonstrației lui Mircea Popa, „cu cărțile pe față”, îl întâlnim pe suferind permanent la Valea Mare înconjurat de Fanny și Puia, apoi și de Ludovic Daus, acompaniați de Vasile Titeșcu, doctorul curant. Însemnările din „Jurnal” sunt credibile, fie și pentru faptul că nu erau destinate publicului (publicistic, editorial). Cât despre minuțiozitatea diagnosticului și tratamentelor, cele două nu puteau fabula, fie și din lipsa cunoștințelor medicale de specialitate. Înainte de presupusa internare bucureșteană, cât și în timpul acesteia, „În 14 august [...] se dau alte indicații, starea bolnavului mergând spre rău...”¹² Iar „...în noaptea de 20 august, când pulsul devine nesigur, cu căderi intermitente, notația de «respirație grea» fiind acum frecventă”.¹¹ „Doar la 28 august – consemnează notițele respective – are o scurta licărire de luciditate: «Astăzi s-a dat jos din pat și a stat în fotoliu»”¹². Numai peste o zi „Noaptea de 29 august este «extrem de agitată și plină de nesomn»”¹³ ș.a.m.d. În urma acestor argumente e limpede că bolnavul nu putea fi la București, așa cum consemnează susținătorii acestei ipoteze, pomenite mai sus, decât dacă prozatorul ar fi fost ubicuu.

Nu mai puțin controversată este și data morții: „Dacă socotim că Fan(n)y a notat în jurnal modul cum a decurs noaptea de 30 august, iar în ziua următoare a notat fazele de evoluție, înseamnă că ziua de 30 august Rebreanu a petrecut-o bolind grav și că în toată noaptea ce a urmat și-a dat sfârșitul. E vorba de 30/31 august și nu de cea de 1 septembrie, cum se comunică de obicei data

morții scriitorului”¹⁴, deduce sentențios Mircea Popa.

Toate bune dacă, încă din 1985, Stancu Ilin, crescut la școala șoarecilor de bibliotecă a profesorului G. Călinescu, n-ar fi avut curiozitatea profesională să nu se încreadă în vorbe, ci să scotocească în documente: „Astfel, un critic de real prestigiu scria odată că Liviu Rebreanu a murit la 3 septembrie 1944. Am publicat în replică certificatul de deces înregistrat primăriei din Valea Mare restabilind adevărul: scriitorul se sfârșea din viață în noaptea de 31 august spre 1 septembrie 1944, orele 2, de față fiind familia și prietenul Ludovic Daus”.¹⁵ Nu punem la îndoială acribia lui Stancu Ilin, dar nu pariem la fel pe aceea a scribului care a realizat înscrisul sau pe rigoarea celui care i-a adus la cunoștință evenimentul.

De ce!?

Fiind de față, Fanny promovează constant data de 1 septembrie, ora 2 noaptea: „Liviu Rebreanu a suferit de pneumonie și de cancer pulmonar. A murit la 1 septembrie 1944, orele două fără un sfert noaptea. A fost înmormântat la 3 septembrie în comuna Valea Mare, Regiunea Argeș. După trei luni l-am dus la București, așezându-l în cimitirul Bellu, ca să-l avem mereu sub veghea noastră”.¹⁶ Aceeași Fanny Rebreanu, „Pe ultima pagină a volumului *Cu soțul meu* întâlnim lipit un petec de hârtie pe care, cu creionul, sunt notate următoarele: «Boala: cancer pulmonar». Apoi o ștersătură cu același creion negru, se poate descifra: «Chist hidatic supurat» și, în continuare, cu cerneală neagra: «1944, 1 septembrie, Valea Mare, Muscel»”¹⁷. Vorbiți sau nu, de pe un certificat medical (manuscris) aflăm că: „«Subsemnatul doctor V. Titeșcu, medic al spitalului I. C. Brătianu din Pitești, certific prin prezenta că Liviu Rebreanu a sucombat la 1 septembrie 1944 în comuna Valea Mare, Muscel, suferind de asistolie. Se eliberează prezentul certificat la cerere» Localizat: Pitești, Datat 1 XI 1944 sub nr. 5226 și semnat de medic”¹⁸.

În „Amintiri despre Liviu Rebreanu”, medicul servește aceleași date lui Ion Popescu-Sireteanu, așa cum o face și în convorbirea cu Niculae Gheran, cum vom vedea mai jos.

E de la sine înțeles că am comandat ochelari cu dioptrii noi când am apelat la informațiile respective din sursele editoriale și

publicistice gheraniene. Și de aici respiră aceleași date: 1 septembrie 1944, ora 2 noaptea. Fanny a fabulat cu supramăsură în amintirile sale, cu temei; acum nu avea nici-un interes. Și dacă... de ce i s-au alăturat și ceilalți martori oculari?! În sprijinul aceleiași date vine și cutuma creștină potrivit căreia înhumarea se face în cel mult trei zile. Or de pe 31, și mai cu seamă de pe 30 august până pe 3 septembrie timpul e mult prea dilatat. Cât despre suicid sau victimă a rușilor, ipotezele au fost demontate demult. Am fost în situația de a asculta declarațiile unor „martori” care erau capabili să jure cu mâna pe sfânta cruce nu numai câte cartușe au fost trase, ba chiar și direcția acestora în trupul defunctului. Dacă acceptăm varianta sicriului gol de la prima deshumare – o altă vorbă în vânt –, ce a reînhumat în două rânduri familia în cimitirul Bellu?! Confirmăm din surse sigure necrologul profesorului Ion Ceaușescu, de la Liceul Nicolae Bălcescu din Râmnicu Vâlcea, care amintește familiei (Fanny și Puia) că „sunt fostul tânăr sublocotenent în rezervă din Pitești și, alături de alți ofițeri [...] am participat la înmormântarea aceluia care a fost și rămâne pentru mine marele scriitor Liviu Rebreanu, cunosător în adâncime a satului și [a] problemelor ridicate de satul românesc”.¹⁹

Fiindcă tot sună stingerea, lăsăm doar un opaiț care să vegheze varianta morții prin împușcare la 23 august 1944. Într-o discuție telefonică, Niculae Gheran, în consacratu-i stil,

pe lângă regretul de a nu fi fost contactat în chestiune, „încă nu murisem”, adaugă: „tot ce scrie acolo e adevărat 99%, numai că glonțul nu l-a nimerit pe Rebreanu ci pe...”.

Cum nu am încuviințarea editorului lui Rebreanu pentru a face numele aceluia public, notez doar ca acesta a trăit între 1894-1944, și că, bineînțeles, a fost un renumit om de teatru. În măsura în care Niculae Gheran îmi va da undă verde, voi face publicistic acest gest.

Cu toate rezervele, am îndrăznit să evocam aceste evenimente cu „sabia” lui Ion Simuț deasupra capului. Încercând să ne sustragem pericolului redundanței mai notăm doar că suntem astăzi, 5 septembrie 2009, aici la cea de a XIX-a ediție a „Zilelor...” iar „mâine” (27 nov.) la „Saloanele...” bistrițene la cea de-a XXVII-a ediție și, nota bene, cam aceiași. În această situație – specifică tuturor omagierilor din țară – ineditele se împletesc cu lucrurile comune, judecățile axiologice cu pomenitele compilări, cum procedăm și noi în aceste momente.

Or fi „parastase” cum cu ironie sunt etichetate asemenea întâlniri, dar parastasele își au rolul și rostul lor. Faptul că ne întâlnim periodic să-l omagiem pe autorul lui *Ion*, totodată cel mai important romancier al literaturii române, chiar la un „parastas” al robului lui Dumnezeu Liviu, nu ni se pare nici pe departe un gest gratuit. Important este, în primul caz, să indicăm sursele... și noi am făcut-o.

Note:

1. Ion Simuț, „Capcanele rebrenologiei”, în „România Literară”, nr.48/ 7 dec 2007, p 13
2. idem
3. Traian D. Lazăr, „Liviu Rebreanu – ultimele zile” în „România literară”, nr.28, 17 iulie 2009, p.12;13;20
4. ibidem
5. ibidem
6. ibidem, apud Monica Lovinescu „La apa Vavilonului”, Editura Humanitas, 1999, p. 39
7. N. Carandino, „Rezistența – prima condiție a victoriei. Articole politice apărute în Dreptatea (1944-1947)” Antologie, note și comentarii de Paul Lăzărescu, pp 402-403
8. Traian D. Lazăr, op cit.
9. Niculae Gheran, Andrei Moldovan „Liviu Rebreanu prin el însuși”, Editura Academiei, București; 2008, p 65
10. Mircea Popa, „Boala și moartea scriitorului Rebreanu”, în „Caligraf”, nr.25, martie, 2003, p. 4
11. idem
12. idem
13. idem
14. idem
15. Stancu Ilin, „Liviu Rebreanu în atelierul creației”, Editura Minerva, București, 1985, p.8
16. Fanny Rebreanu, „Cu soțul meu – gânduri – imagini – amintiri”, Editura pentru literatură, București, 1963, pp. 241-242
17. Corneliu Lupeș, „Memorie literară bucureșteană – alte repere muzeistice”, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2005, p. 49
18. ibidem, p. 48
19. Corneliu Lupeș, „Pentru onor... Prezența Arm’!”, „Mișcarea literară”, Anul V, nr. 3 2006, Bistrița, p. 114

Pe când un Rebreanu „definitiv”?

(Creăm oameni și, de fapt, ne creăm pe noi înșine)

Olimpiu NUȘFELEAN

După încheierea ediției definitive Liviu Rebreanu și după o seamă de exegeze care îl aduc sau îl mențin pe scriitor în actualitate pe măsura imensei sale contribuții la... întregirea literaturii române, dar și în așteptarea unei monografii cuprinzătoare (sau finalizarea unui proiect în acest sens), o carte despre Liviu Rebreanu „prin el însuși” era necesară și binevenită. *Liviu Rebreanu prin el însuși* de Nicolae Gheran și Andrei Moldovan (Ed. A. R., Buc., 2008) te angajează de la început într-o aventură de lectură fascinantă. Un *Cuvânt înainte* sintetizează mai întâi, printr-o privire cuprinzătoare și printr-o evoluție oarecum didactică, bine legată și explicitată, crezul scriitorului și raportarea acestuia la câteva abordări exegetice de anvergură. *Cronologia* aduce sub ochii cititorului microromanul vieții și al creației scriitorului. Confesiunea *Cred* publicată în *Ideea europeană* (1926), așezată în deschiderea capitolului *Profesiune de credință*, identifică principalele aspecte de „proiect” ale celui care demonstrează că nici o temă... literară nu împiedică modernizarea literaturii atunci când geniul este prezent în arta scrisului. Într-un număr de pagini bogat, dar nu suficient, este dezvăluită imaginea scriitorului așa cum aceasta este reflectată de oglindirea secundă, de privirea în oglinda proprie. O *Addenda* vine să modifice oarecum curgerea discursului, să creeze o anume diversitate, să ne ducă la „firescul” mărturisirii rebreniene, nedecontextualizate, înainte de a trece la informația aridă a surselor bibliografice și a indicilor de persoane și titluri. Important este însă că, pe lângă informația diversă adusă în paginile aceleiași cărți, pe lângă romanul strict, fascinant, al scrisului rebrenian, ni se oferă ocazia de a descoperi sau identifica mai bine aspecte ale personalității scriitorului pe care

opera le ignoră sau refuză să le prezinte, dar care nu sunt mai puțin importante pentru configurarea unui spirit, pentru relevarea lor și pentru descoperirea funcțiilor lor revelatorii.

Am învățat încă de la școală de obiectivitatea lui Rebreanu, dar acum ni se dezvăluie mai bine o obiectivitate aparte, dată de încrâncenarea scriitorului de a se ascunde cu totul în operă, dar și de incapacitatea acestuia de a se livra crezului creator, într-o vreme în care scriitorii făceau o glorie din a se dăruie subiectivității. Scriitorul nu-și deschide inima sub impulsul unui clocot interior, din nevoia de a convinge – prin extinderea zonei de interes – și prin altceva decât pagina de imaginație creatoare, ci motivat de oportunitatea câștigării unui premiu literar. Acest prilej, aleatoriu activității de atelier literar, îl determină însă să pună pe hârtie o mărturisire care îi sintetizează crezul și confirmă căile spre care accedem spre operă.

Lectura cărții ne conduce, cred, la punerea din nou în discuție, sau într-o altă lumină, a relației dintre obiectivitate și subiectivitate la Rebreanu. Acum, reiterând observația că, asemeni operei, „biografia lui Rebreanu ne oferă puține indicii asupra celor ce s-au petrecut în adâncul ființei sale, atunci când se află față în față cu sine însuși” – cum observă alcătuitoarea antologiei (!...) – facem mai multe asociații cu observațiile lui Ion Simuț privind „metamorfoza interioară (care – n.n.) pare o veritabilă rătăcire într-un labirint de posibilități”, ducând la manifestarea eului multiplicat. Un eu multiplicat întâlnim în aceste mărturisiri, începând cu textul care le deschide. Creăm oameni, oameni vii, „cu viață proprie” – spune scriitorul – și, de fapt, ne creăm pe noi înșine, pare să continue acesta. „Lumea e așa cum o văd eu” mărturisește scriitorul și de aici poate începe definirea unei

noi poetici rebreniene. Vin apoi dispozițiile date de locurile natale, funcția privirii de copil, rolul contactului primordial cu viața... Toate se pot constitui indicii spre un alt Rebreanu...

Punerile în temă sau notele de subsol întregesc acest roman al mărturisirii de sine. O muncă tenace și metodică, un demers ambițios concretizat într-un discurs articulat într-o țesătură de subtile coroborări asigură singularitatea lucrării. Necesară și binevenită, lucrarea e și foarte utilă, compatibilă atât lecturii avizate cât și celei empirice. Încercarea autorilor de a aduce mărturisirile lui Liviu Rebreanu (indiferent de natura și formula acestora) sub instanța unei singure chestionări – depersonalizată într-un fel – este curajoasă și riscantă în același timp. Curajoasă și prin faptul că se instituie în vocea – pe care am numi-o multiplă – a diverșilor să le zicem reporteri, care l-au provocat sau intervievat pe scriitor. Riscantă pentru că se iscă o problemă de metodă. Mai întâi e vorba de decontextualizarea (și fragmentarea) răspunsurilor, prin „aducerea” la temă, cu toate trimiterile

bibliografice. Vocile celor care interviează devin anonime, pierdute într-o voce comună, care nu-și declară explicit identitatea. A cui este persona întâi singular din chiar prima întrebare a dialogului (imaginar sau real?) – v. „încep cu o întrebare ce nu poate fi ocolită – în ce credeți mai presus de orice?”... Apoi, a cui este opinia din întrebarea – „Momentul primului text tipărit, **cred**, este unic pentru orice scriitor. Cum l-ați trăit?” Și asta chiar dacă textul întrebării este marcat cu litere drepte. Prin mixarea unor răspunsuri din diferite epoci se pierde dimensiunea diacronică a răspunsurilor. Cred că, într-o nouă ediție a lucrării, autorii ar putea pune în chestiune și explicitarea mai nuanțată a metodei.

Liviu Rebreanu prin el însuși de Nicolae Gheran și Andrei Moldovan (Ed. A. R., Buc., 2008) este o apariție editorială eveniment, care adâncește și mai mult calea spre un Rebreanu „definitiv”, în exercițiul unei opere egale nu doar cu timpul care a produs-o, ci și integrată în contemporaneitatea... noastră.

Neamul Rebrenilor

(Ilderim Rebreanu)

Constantin CUBLEȘAN

E creată în jurul figurii lui Liviu Rebreanu o aură negativă, ca să zic așa, întreținută de proasta relație pe care scriitorul, odată ajuns în România, a avut-o cu cei rămași *dincolo*, cu părinții în special, cu care a purtat, multă vreme, la drept vorbind toată viața, o corespondență precară, comunicând arareori și de fiecare dată cam peste mână. „În noaptea asta se împlinesc 44 de ani de când au tras clopotele într-o dungă, ca în vreme de primejdie, în Târlisua – îi scria mama sa, din Aiud, la 26-27 Noiembrie 1929 – de s-au spăimântat oamenii și a fost o panică în tot satul, să se audă clopotele în miez de noapte. Acea faptă s-a făcut când a fost în primejdie două vieți de om și mai cu seamă aceea ce se videă, o mamă chinuită 4 zile în durerile nașterii. Și astăzi când acea mamă e slabă, bătrână, cel atunci nevăzut acum e așa de strein de parcă nici n-a cunoscut pe aceea ce era să-și dea sufletul pentru el. Cu toate astea mama tot cutează să-și exprime iubirea, și în zioa nașterii lui îi scrie o caldă felicitare care numai mame alese o pot face”. Reproșul este dur și în bună parte îndreptățit căci veștile dinspre București soseau rar și foarte sărace în privința vieții și activității fiului celui mare al dascălului Vasile din Prislop. „Dragul meu copil! – îi scria, cam pe același ton de mâhnire, mama, tot din Aiud, la 26 Noiembrie 1931, răspunzându-i unei epistole de oarecare curtoazie pe care i-o trimisese Liviu – Și trebuie să exprim ca și tine, că mă bucur de scrisoarea de la scumpul meu copil dorit care nu s-a arătat mamei sale cu nici o scrisoare de 3–4 ani în urmă”. Sau, altădată, în 1932, desigur tot din Aiud: „Se vede că ești foarte ocupat că nu mai răspunzi la nici o scrisoare de ale noastre”. De asemenea, tatăl îi scrisese, din Năsăud, la 24 Iulie 1912, cu amărăciune: „...după tăcere mormântală – pare-mi-se mai

bine de un an, am aflat că te-ai căsătorit (...) Destul de dureros că nu mi-ai scris barem despre ziua cununiei, ca să ne putem bucura și noi de bucuria voastră, fie numai și cu sufletul. Că cât se mai miră cunoscuții mei despre ținuta ta necorectă față de întreruperea corespondenței cu ai tăi: îți poți închipui. Aș putea să-ți scriu și eu o carte întreagă în această chestie, dar dau toate uitării cu mângăierea că totuși barem în ceasul al 11-lea ți-ai revenit în ori și cred că cu buna intențiune de a repara pe viitor, ceea ce ai neglijat în trecut.”

Dacă în ce privește admonestarea pe care i-o făcea tatăl său, există circumstanțe ce pot explica lipsa de comunicare, prin tocmai faptul că Liviu Rebreanu avea pe teritoriul Transilvaniei o urmărire penală, care a și făcut ca el să nu poată reveni pe meleagurile copilăriei decât după 1919, când se realizase Marea Unire, lipsa de comunicare ulterioară, cu mama și cu ceilalți membri al numeroasei sale familii, rămași departe, a fost motivată de aproape toți biografi scriitorului, de mulți dintre aceia care, într-un fel sau altul, scriind despre operă s-au referit și la acest aspect neplăcut din viață, prin relația oarecum ostilă a soției, Fany, față de *neamurile rebrenilor*, pe toată durata existenței lor. Mai ales cei care, scormonind arhive și memoriale, interpretându-le, o prezentau ca pe o adevărată harpie acaparatoare asupra personalității soțului, căruia îi *cenzura* viața și scrisul. Lucrurile păreau să stea cam așa dar faptul că Liviu Rebreanu a suportat-o, ca să folosesc această expresie, mai mult chiar, a căutat să și-o simtă cât mai apropiată, pe toată durata vieții, lasă să se înțeleagă că la mijloc trebuia să mai existe și ceva altceva. Ceva de care se ia act, cu adevărat, abia acum când întreaga (sau aproape întreaga) corespondență a rudelor și a

celor apropiați lui Liviu Rebreanu, este adunată la un loc, într-un substanțial volum editat de Ilderim Rebreanu, **Neamul rebrenilor către Liviu** (Correspondență) – Editura Academiei Române, București, 2008 – venind în completarea impresionantă ediții de **Opere**, pe care a realizat-o Niculae Gheran, în 23 de volume, adnotate și comentate impecabil, întreprindere comparabilă doar cu aceea pe care Perpessicius a împlinit-o (până la volumul șase, însă) din opera lui Eminescu.

Ilderim Rebreanu, nepot direct al scriitorului, după fratele acestuia, Tiberiu, face în acest sens – în sensul mai larg al *problemelor* de familie ale lui Liviu Rebreanu – o precizare ce trebuie reținută: „Studiul documentelor păstrate în arhiva romancierului îi îngăduie biografului să elucideze multe aspecte contradictorii, prea mult răstălmăcite de-a lungul vremii (...) în privința relațiilor de familie, nu de puține ori tensionate.”

Citind cu atenție cele peste două sute patruzeci de epistole incluse în volum, trimise de 16 persoane – părinți, surori, frați, cumnați, verișori, într-un interval de aproape 35 de ani, din 1910 (scrisorile Ludovicăi, mama și Liviei, soră) până în 1944 (scrisorile Mariei, soră, căsătorită Strat și a lui Mihai Schuster, soțul Floricăi, soră) – impresia despre relațiile scriitorului cu familia se schimbă considerabil. Pentru că, aproape nici unul dintre petiționari, în aproape nici una din scrisorile trimise, nu scapă ocazia de a-i cere ceva lui Liviu Rebreanu care, desigur, *se ajunsese* în capitală, devenind o personalitate și un om cu destulă influență în cercuri relativ înalte ale societății, solicitând un serviciu, un favor, o intervenție pe undeva, pe la cineva, pentru rezolvarea a te miri ce situație, a unei încurcături etc., într-o continuă și agasantă, de-a dreptul, insistență. Ori, o asemenea relație nu putea fi cătuși de puțin agreată, agreabilă pentru soție, dacă e să vedem în ea, neapărat, un *fermant* al răului. Nu doresc să-i țin partea acesteia, dar nici nu pot să nu-i dau oarecare dreptate, trecând în revistă câteva, doar, din nenumăratele cereri cu care familia îl pisălogea pe Liviu. Iată, bunăoară, la 19 noiembrie 1912, Livia, sora mai mică, al patrulea copil în familia învățătorului din Maieru, care avea și ea înclinații scriitoricești,

îi scrie, oarecum spășită: „Știu că ești veșnic ocupat și eu totuși te necăjesc atât de des cu cererile mele, ca o inoportună, dar nu uita, că pe cine-l doare fie chiar numai un deget, nu uită de durerea lui. Pe mine însă mă dor atâtea! Aș putea zice toate... de aceea te necăjesc așa de des și te fac să crezi că eu nu știu câte ai pe cap...” Totuși, insistă: „Aș vrea să merg la tine atât pentru ca să ies din acest mediu înăbușit, unde nu au loc decât cei ce-și știu și pot ocupa scaun propriu pentru care luptă și trăiesc, cât și pentru aprinsa mea dorință de a veni în atingere cu oameni de felul meu, pe care atât de mult îi doresc (...) De-aș fi oricât de talentată, între împrejurările de astăzi nu mă pot perfecționa, căci precum bine știi, aici nu am pe nimeni de felul meu (...) Și de-accea aș vrea să merg, ca să văd că am unde merge, la tine (...) În casa voastră aș putea să fiu și de folos într-ale căsii; cum sunteți voi tot duși mai mult, nu ar rămânea casa pe mâna servitoarelor. Eu îmi voi duce cu mine tot ceea ce voi crede de lipsă (...) dragul meu, să-mi trimiți dacă poți banii de drum...”¹

La 27 decembrie 1920, Procopie Strat, ofițer de carieră, căsătorit cu Maria (Miți), sora lui Liviu, a șasea între copii dascălului Vasile Rebreanu, îi scria: „Dragii mei, uite ce vă rog – dar vă rog mai mult chiar decât pentru mine. Plutonierul Mogoș – ce vine cu scrisorea, Bonceag este în Regimentul Suceava no. 16 și e mutat la Școala Militară no. 2 din Sibiu. Gândiți-vă la acest om a cărui soție trebuie să nască peste câteva săptămâni, să umble acum cu mutatul. Apoi, are copii și are o bucatăică de loc lângă Fălticeni și trage și el nădejde că se va muta înapoi. Vă rog, prin întinsele voastre cunoștințe, faceți-i tot posibilul să rămână la Regimentul Suceava no. 16. Dragă Liviu, tu știi felul meu (...) Vă rog deci, iar vă rog, pentru o facere de bine și o mare pomană...”²

Din Aiud, la 8 Decembrie 1922, Ovidiu Hulea, profesor și poet, soțul Liviei, îi scria, la rândul-i cu o solicitare: „Nu vreau să te servesc cu limonadă național-sentimentală, dar să crezi că vorbesc din o mare sinceritate și convingere salvatoare când îți spun că-mi trebuie o ieșire – un locșor unde să-mi plasez modestul bagaj sufletesc ce am. De aceea să nu Te superi dacă am să Te molestez acum la început și nu peste

multă vreme cu câteva încercări literare și dacă te rog să-mi indicii Tu la care ziar din București aș putea scrie din frământările noastre ardelenesti – articole etc. Nu-mi trebuie să-mi faci protecție, să atragi numai atenția câtorva asupra lucrurilor ce voi scrie și dacă le va plăcea, le vor publica, dacă nu, le voi arunca în foc. Mi-ai face un mare serviciu prin asta”.³

În vara lui 1925, din Târgu Mureș în scrie Iulius, fratele prozatorului, cel de al doilea copil al familie Rebreanu: „Dragă Liviu, numai în Tine și în energia Ta mai am speranță că voi ieși din haosul în care sunt (...) dacă Tu nu vei putea în București face să fii repus în serviciu gardei, sunt ruinat (...) Dacă Brătescu să țină că ți-e prieten, ar putea să-mi dea o *delegație* la serviciul spirtoaselor în județul acesta, unde actualmente e un *inferior* al meu, un sas bătrân și prost (...) Liviu dragă! Sunt revoltat până la infinit când văd ce am ajuns și cum sunt batjocorit!!! Îmi vine să mă Împușc...”⁴ Liviu intervine și la 1 noiembrie 1925, fratele său îi comunică: „Scrisoarea am primit-o numai azi, Duminecă, și văd că s-a ordonat să fii *singur* în oraș!” Dar pretențiile continuă, acum cerându-i să-l treacă într-un post și mai bun: „...în oraș însă și din salariu pot trăi pe subțirel având și casa mea! La finanțe un caz mai bun (...) mă ferește pe zece ani!”⁵ În decembrie 1926, deci în anul următor, același îi scrie, tot din Târgu Mureș, cu o altă solicitare, aflând că Liviu urma să meargă cu familia la Maieru, îi propune să facă „o vizită” administratorului Florescu, „cu scopul” de a-l trece pe el, acum, „la fabrici”.⁶ Iar peste încă un an, în 1927, îi cere să intervină „în chestia mutării în Ardeal a bărbatului Floarei din Chiuza (...) care e în Regimentul 2 Pionieri în Cernavodă”⁷.

Tot Ovidiu Hulea îi scria din Aiud, la 8 iulie 1925: „Te rog să binevoiești a solicita de la Kirițescu numirea ca maiestru titular *asimilat* la școala normală din Abrud a profesorului meu Al. I. Sighișoreanu, despre care ți-am vorbit că este un mare pescar”.⁸

În 1926, din Iași, Grigore Rebreanu, verișor cu Liviu, i se adresa și el pentru o favoare; „Eu ca verișor al dv., aproape necunoscut, fiindcă în timpul când dv. venea

pe la noi, în Chiuza, eram un mic copil, și desigur acum, să mă vedeți, nu m-ați putea recunoaște. Mi-am luat îndrăzneala a vă scrie tot aceea ce îmi apasă sufletul, ca prin spusele verișorului Iulius și verișoara Livia, dumneavoastră veți fi atât de milos, ca să îmi dați o mână de ajutor pe la Ministerul de Finanțe. Eu sunt cu serviciul în garda financiară din anul 1919, și până în prezent nu am ajuns decât la gradul de prim vighil, și e o rușine pentru mine, și de aceea vă rog din suflet să vă interesați pentru mine ca să pot ajunge la noi avansări la gradul de reșpitenț”⁹.

În 1929, la 17 octombrie, Florica (Rița), al zecelea copil în familia Rebreanu, căsătorită cu ofițerul Schuster, îi scrie și ea: „Am citit că ești numit membru în direcțiunea generală a poștelor./ În legătură cu aceasta, a venit la mine un ofițer din Batalionul soțului meu să mă roage pentru o cumnată a sa: domnișoara Stroescu, care este înscrisă la Belle-Arte la București și care nu are cu ce se susține, numai în cazul în care ar avea un oficiu. Acest oficiu l-ar putea avea dacă tu – care ești atât de mare la poștă – ai fi atât de bun să-i dai o carte de vizită numai spre a putea obține postul dorit. Domnișoara are 4 clase de liceu și este studentă – cum am spus – la Belle-Arte. Te rog fă, dacă poți, acest lucru, căci este vorba de o fată cu talent, care vrea să-și poată face un viitor frumos.”¹⁰ Tot Rița, la 23 iunie 1930, îi scria din Aiud: „Dragă Liviu, aducătorul acestei scrisori – domnul locotenent Drăgulescu – este rudă cu noi prin alianță din partea lui Ovidiu. M-a rugat să-ți scriu ție, spre a-l ajuta în chestia avansării la gradul de căpitan. Ascultă-i necazurile și ajută-l pe lângă Subsecretarul de Stat Lugojanu, pe care cred că-l cunoști, făcând parte din partidul tău./ O scrisoare sau un telefon pot să-l ajute a-și ajunge ținta care pentru el este viitorul întreg. Tu ești bun, ești mare, de aceea îl și trimit la tine”¹¹.

Din Rusia, la 4 martie 1942, Mihai Schuster, i se adresa, de asemenea, pentru o intervenție: „În 10 ianuarie am fost trimis (cu) un detașament expediționar de skiori, compus din 2 batalioane și un divizion de tunuri, spre front, mai la nord decât celelalte trupe românești (...) Pentru partea de merit pe care

l-am avut eu, ca comandantul unui batalion (întotdeauna de șoc!), am fost propus pentru Crucea de fier, de nemți, cu care am luptat, și de comandantul român (la decorația, n.n., Ct.C.) – Mihai Viteazul (singur eu!) (...) mi-ar produce o lovitură mortală dacă această propunere a mea s-ar împiedica cumva la un birou la București (...) Liviule dragă, te roagă un om care a sângerat și care suferă și acumă încă urmările grozăviilor prin care a trecut, ocupă-te prin cercul tău de cunoștințe de această chestiune a mea”¹².

Exemplele ar putea continua pe încă multe pagini. Ele sunt revelatoare pentru acest gen de *relații* pe care familia Rebreanu înțelegea să le întrețină cu scriitorul stabilit la București și care, într-adevăr, devenise, de la un moment dat încolo, o somitate. Dar altitudinea la care ajunsese, în ordine socială (și *funcționarească*, în bună măsură), nu era una menită a soluționa avansări în grad, acordarea de decorații, mutări dintr-un oraș în altul ș.a.m.d., fie chiar și pentru rudele cele mai apropiate, care nu simțeau, în schimb, datoria, în nici un fel, de a-i acorda lui Liviu vreun... ajutor. Impresia primă pe care și-o face lectorul acestei corespondențe este aceea de continuă agresare pe care o exercitau rudele asupra scriitorului. Scriitor care, în viață, nu obținuse nimic, niciodată, fără efort, fără trudă, fără o muncă de salăhor intelectual.

Cât privește *relația* precară cu părinții, Liviu Rebreanu o simțea apăsătoare și în sinea sa căuta căi de *remediere*. Dacă e să-l citim în intimitate prin intermediul eroului povestirii **Dincolo**, din 1935, profesorul bucureștean Alexandru Hortopan, vom vedea aici un om mai mult decât îngrijorat de soarta părinților săi. Moartea tatălui, preotul sătesc, undeva în Maramureș, seamănă foarte mult cu moartea învățătorului Vasile Rebreanu din Prislop. Scriitorul imagina aici, cu afecțiune, participarea sa la înmormântare, neîmpăcat cu gândul că amânase nepermis de mult vizitarea bătrânilor rămași departe în Ardeal. E o *scuză* tardivă însă, oricum am lua-o. Dar sinceră.

Desigur, în acest epistolar se găsesc destule alte elemente pentru *lămurirea* (cum zice Ilderim Rebreanu) a multora dintre *aspectele* biografice ale prozatorului și ale

familiei sale. De n-ar fi decât aceea, cu totul impresionantă, scrisoare a surorii sale, Maria (Miți), datată Iulie-August 1914, din Năsăud, în care îi relatea lui Liviu adevărata dramă din ultimii ani a familiei Rebreanu, în speță a mamei, Ludovica, aflată sub presiunea unei acute boli de nervi, și despre moartea, în condiții de evidentă disperare, a tatălui său, Vasile Rebreanu, și încă ar fi destul. Sunt pagini cutremurătoare ce ni se relevă acum, pentru prima dată, public.

De altfel, acest volum de corespondență, alături de celălalt, **Liviu Rebreanu prin el însuși** (Editura Academiei Române, București, 2008), realizat de Niculae Gheran în colaborare cu Andrei Moldovan, un excelent mixaj din confesiunile scriitorului, în diferite ipostaze și situații, de-a lungul vieții, asupra muncii sale de creație, dezvăluindu-și crezul său artistic, dar și privind viața lui privată, mi se par a fi contribuții esențiale în studiul vieții și operei marelui scriitor. Sunt evenimentele editoriale rebreniene cele mai percutante din ultimii ani, în care, chiar dacă oficialitățile *au uitat* de fiecare dată să-i cinstească, așa cum s-ar fi cuvenit, memoria, măcar la momentele de aniversare sau comemorare, critica și istoria literară și-a făcut datoria mai mult decât mulțumitor, elaborând studii temeinice și, nu exagerez câtuși de puțin, originale, demne de toată atenția, prin noutatea unghiului de abordare și interpretare a vastei opere rebreniene, însemnând, fiecare în parte, cum se exprimă autorii volumului citat, într-un **Cuvânt înainte**, „Pași înainte în repunerea în drepturi a creației rebreniene în ansamblul ei, proces evolutiv la care aveau să participe cu remarcabile contribuții”, „exegeze remarcabile în cadrul tematicilor abordate”, cercetători ca Lucian Raicu (1967), Al. Săndulescu (1976), Aurel Sasu (1978), Nicolae Balotă (1974), Nicolae Manolescu (1980 – 1983), Nicolae Crețu (1982), Radu G. Țeposu (1983), Stancu Ilin (1985 și 1988), Adrian Dinu Rachieru (1986), I. Negoțescu (1991), Mircea Muthu (1993), Dan Mănucă (1995), Ion Simuț (1997), Liviu Malița (2000), înșiruire din care lipsesc însă, cu voie sau fără voie, cărțile altora ca: Al. Piru, **Liviu Rebreanu** (1965), Constantin Paiu, **Rebreanu, omul de teatru** (1995),

Tiberiu Rebreanu, **Calvarul gloriei** (1995), Livia Rebreanu-Hulea, **Familia Herdelea** (1995) Ilderim Rebreanu, **Minciună și impostură** (2000), Constantin Cubleşan, **Romancierul Rebreanu** (2001), Teodor Tanco, **Despre Liviu Rebreanu** (2001), Ion Bogdan Lefter, **Liviu Rebreanu** (2001), Gheorghe Glodeanu, **Liviu Rebreanu. Ipostaze ale unui discurs epic** (2001), Călin Teuțișan, **Fețele textului** (2002), Săluc Horvat, **Ion – universul uman** (2003) și chiar Niculae Gheran, **Semne** (2007). Sau, poate

nici una din aceste cărți nu meritau atenție, nereprezentând (oare?!), vreo valoare în abordarea problematicii în speță, în considerarea autorilor portretului *par lui mem* Liviu Rebreanu. Dincolo de aceasta însă, întreprinderea celor doi exegeți este de neocolit pentru oricine va dori să aibă, de acum înainte, mai la-ndemână un corpus complet al *profesiunii de credință*, segmentată de scriitor de-a lungul vieții, reunită acum ingenios într-o imagine sintetică, de amploare, fără cusur.

Note:

1. Ilderim Rebreanu, **Neamul rebrenilor către Liviu** (Correspondență). Editura Academiei Române, București, 2008. Scrisoarea CXVII, p. 140-143
2. Ibidem, Scrisoarea CCV, p. 273 - 174
3. Ibidem, Scrisoarea CCIX, p. 278 - 279
4. Ibidem, Scrisoarea LXVI, p. 71 - 74
5. Ibidem, Scrisoarea LXXVII, p. 85 - 87
6. Ibidem, Scrisoarea XC, p. 100 - 101
7. Ibidem, Scrisoarea XCI, p. 108 - 109
8. Ibidem, Scrisoarea CCXIV, p. 282 - 283
9. Ibidem, Scrisoarea CCXXXIV, p. 301
10. Ibidem, Scrisoarea CLXXIV, p. 219 - 220
11. Ibidem, Scrisoarea CLXXV, p. 220 - 221
12. Ibidem, Scrisoarea CCXXVII, p. 292 - 293

Cultura și scriitorii în viziunea lui Rebreanu

Mircea POPOVICI

S-au împlinit la 1 septembrie 65 de ani de la moartea marelui Rebreanu. Evenimentul putea fi semnalat în vreun fel, măcar așa cum unii scriitori de azi, prin hotărârea unui anume președinte se vor bucura de soldați să tragă cu pușca la înmormântarea lor, drept pentru care mulți din ei nici n-au mai scris nimic.

Ce motiv am avea oare ca acest scriitor să fie comemorat atât de greu, aproape în clandestinitate în variate localități și asta datorită unor mari inimoși ce vor continua să-l respecte și să-și amintească de el? Pentru că domnul Rebreanu a fost nu numai marele nostru romancier dar și un bun sfătuitor al vremurilor pe care le trăim, un critic al vremurilor sale, cu idei atât de folositoare și generațiilor ulterioare.

Sunt vreo 20 de ani de când, guverne, partide ori intelectuali de mână a doua, încearcă sau mimează redresarea culturii românești. Cadrul festivizat practicat în acest scop are iz de țuică și mititei și ascunde scopuri mercantile și electorale. Evenimentele comemorative sunt zgârcite, marginalizate și susținute de unii sponsori care să scutească autoritățile îndreptățite de a face cheltuieli. Un exemplu este chiar comemorarea anuală a lui Eminescu, Blaga ori Călinescu. Azi avem alte probleme culturale, precum megastarul Jackson, Madona ori numeroși zdrânga-zdrânga cu chitara, molfăind texte în romgleză, se scot la producție minore în costumul Evei, se practică sportul din stadion cu băți în stradă, cărțile se vând forțat odată cu ziarele de scandal, teatrele se dărâmă și deseori joacă măscări, căminele culturale și bibliotecile au trecut pe băutură, popii fac reclamă la mașinile Audi și lumea săracă o ia razna spre alte țări mai calde. Mai sunt și spoliatorii scriitorilor, editorii, iar Uniunea Scriitorilor dar și alte Uniuni de creație se umflă de moșnegi și babe,

la înghesuială spre a deveni membri pentru încă o jumătate de pensie și gata.

Dar Rebreanu nu mai este ca să ne ofere niște soluții de a ieși din această criză. El a murit în 1944 și dacă trecea de anul morții, îl omorau urmașii ce pregăteau așa zisul secol al lui Pericle, al iepocii de aur.

Rebreanu a fost contemporan cu evenimentele importante ale anului 1918, când apăruse o țara nouă ce avea nevoie de noi instituții culturale pentru aceasta. Și noi azi suntem oamenii unei țări noi de după revoluție și așteptăm o nouă așezare a culturii. Dar ne lipsește Liviu Rebreanu cel care a demonstrat în activitatea sa culturală că știe ce trebuie făcut.

Cartea domnilor N. Gheran și A. Moldovan intitulată *Liviu Rebreanu prin el însuși* editată de Academia română (2008) adună o serie de gânduri ale romancierului despre artă și cultură, ușurând astfel munca cercetătorilor operei scriitorului, cel care a condus Societatea Scriitorilor Români, Direcția Educației Poporului, Director al Teatrului Național, al Radioului, prezent în atâtea instituții de cultură. Voi încerca să evidențiez câteva probleme ce-l frământau pe romancier la vremea sa, care astăzi sunt tot atât de actuale dar și aproape fără speranța de a fi rezolvate.

După primul război mondial voi extrage cu penseta câteva din ideile rebreniene ce conduceau la redresarea atât de dorită a culturii, când se arăta criza cititorilor. În 1931 Rebreanu susținea că scriitorul român trebuie să existe, fiindcă el produce și importanța lui este că participă la ciocnirea și schimbul de idei dintre curente și personalități. Mediul cultural românesc este așadar un deziderat, fiindcă lumea se îndreaptă spre o nouă formă de viață, când oamenii nu vor mei lucra 6 zile

pe săptămâna ci poate doar 10 ore. A se vedea interviul sau din ziarul *Lupta* (1931).

Cu privire la ameliorarea condițiilor creatorilor de cultură, dânsul remarcă faptul că în SSR membrii nu fac altceva decât să-și apere situația proprie. Ideea unor concursuri anuale sau periodice ce ar fi putut ameliora condițiile creatorului de cultură nu este bună. Tinerii impetuoși se agită pe seama bătrânilor din SSR, uită că ei înșiși păcătuiesc prin egocentrism, și nu au toți o adevărată chemare, poate unul din 100. Acest unul nu trebuie pierdut. Personal când Rebreanu deschidea ușa unui tânăr scriitor, întindea mâna de frate mai mare, ca și cum lui i s-ar fi întins cu 25 de ani în urmă (ziarul *Flacăra* din 1933). Talentul este ceva imponderabil, domeniul fiind relativ și nu se poate spune cine dintre X sau Y are mai mult talent.

Rebreanu recunoaște că branșa scriitoricească suferă de mizerie, noțiunea de scriitor fiind sinonimă cu lipsurile materiale. Tristul adevăr este lipsa de solidaritate. Au început invidiile, suspectările, calomniile. Situație greu de depășit după spusele sale. Doar generația tânără ar putea primeni aceasta stare de spirit. Iar cititorul citește, lumea citește. În rafturi stau cărți precum *Aventurile lui Raffles*, ori suferințe faimoasei Disparută în noaptea nunții. Nimeni nu citește clasicii. Fiecare citește ceea ce îi permite mintea sa să înțeleagă și gustul său să aprecieze. După 3 ani de la unire, este absurd ca guvernul să se ocupe de propășirea culturii minoritarilor mai mult decât cea a românilor. Ardealul e plin de statui, muzee, biblioteci ungurești și totuși se mai vor a fi sprijinite ca nu cumva să-și dea seama că Ardealul e românesc. Unele ziare și reviste proclamă numai scriitorii ce au nume străine. Nicio gazetă minoritară nu răspunde la curtea noastră ce o facem, măcar din politețe (ziarul *Rampa* din 1921). Numai timpul și cultura românească poate să ne apropie. Propaganda culturală românească nu se face cu congrese naționale sau internaționale.

În loc de dragoste frățească e bine să obținem stima minorităților. Goga a tradus *Tragedia Omului* și SS Unguri l-a făcut membru de onoare. SSR ar întinde mâna acelui minoritar care l-ar traduce pe Eminescu. Nu

putem deschide brațele celor ce oftează după Budapesta și cochetează doar pentru subvenții de la București (același interviu publicat în ziarul *Rampa* din 1921).

Cum vedea Rebreanu problema editorilor în 1937? Spre deosebire de azi, el îi considera pe editori ca pe niște martiri, plătind cele mai mari drepturi de autor ce mergeau spre 30%, în timp ce în Franța cu greu 12-15%. Din nefericire se citește foarte puțin și numai romanul e preferat. În acest caz editorii forțează pe tinerii scriitori să scrie roman. Dar acestea sunt slabe fiindcă la 20 de ani nu ai material de viață. Astfel publicul începe să creadă că literatura noastră este neinteresantă. Ideea e dezvoltată de romancier în 1937 în *Rampa*, în interviul dat. Unele poziții câștigate ale literaturii romane s-au pierdut din cauza campaniei așa zisei pornografii. În romanul românesc burghezul vede numai pornografie și nu mai dă bani pe carte. El a aflat că deja Pitigrilli zace prin rafturi.

După părerea sa lectorul poate fi stimulat prin lansarea cărții românești la așa-zisa zi a cărții. Soțiile notabilităților ar putea vinde carte, pe lângă alte obiecte de tombolă. Din 100 de persoane ce vor cumpăra ocazional carte, vor rămâne cel puțin 10 cetitori. Există agenți sanitari bine răspândiți în întreaga țară. N-ar strica să avem și niște agenți culturali pentru sănătatea sufletească. Toate activitățile lecturilor publice, cercurile literare, lăncezesc fiind strâns legate de activitatea politică. Cultura se face prin eliberarea de politic. Să procedăm ca la înzestrarea armatei cu armament, pentru ridicarea culturală a poporului.

În revista *Viața școlară* din Timișoara în 1924, Rebreanu e preocupat de problema pornografiei, pe care numai cititorul o va rezolva și încearcă o definiție a pornografiei în cultură. Dacă un maestru atinge unele obscenități în evoluția operei sale, aceasta nu este pornografie. Doar șarlatanii când expun, fac pornografie pentru beneficii materiale ascunzând totodată și lipsa de talent. Publicațiile pornografice prin calități ademenitoare iau locul operelor valoroase. Cenzura ar putea conduce la abuzuri dacă s-ar aplica. Numai cititorii pot pune frâu acestui flagel. Literatura trebuie lăsată să se dezvolte natural, după

împrejurările care au provocat-o. Cultura nu este decât o oglindă în care publicul își oglindește chipul sau sufletul. Dacă se strigă tare că sufletul elevilor este în primejdie, să nu se dea elevilor o astfel de literatură și nici să treacă mizeriile în cărțile școlare. Noi scriem pentru oameni maturi, declara Rebreanu în același loc.

Să privim și condițiile de viață ale omului de cultură român în viziunea lui Rebreanu. Artiștii trebuie încurajați în mod organizat. Important este să nu lăsăm să se piardă sub presiunea grijilor nicio forță creatoare. Ajutorul trebuie dat de la început. Există locuri în întreprinderi ce ar putea fi ocupate de tinerii cu promisiuni culturale precum redactare, publicitate, afișaj, texte propagandistice. Ministerele și organele locale au nevoie de pieptănarea dispozițiilor aride. Ajutorarea prin ușurarea apariției unor opere literare are riscuri. Este ideal ca autorul culturii să aibă independență în creație. Eminescu n-a publicat decât o singură carte în timp ce contemporanii săi au tipărit zeci de cărți. În statele democratice mecenatul este greoi din cauza principiilor egalitare. În cele totalitare conducătorii dispun cum vor, pretinzând renunțarea la independența de gândire și deseori sprijinul oferit. (*Rampa* 1937)

Noțiunea de om de cultură nu se definește la un om de 20 de ani. Abia după 55 de ani se poate stabili această titulatură, fiind vorba de un trecut. Celui tânăr, viitorul este de domeniul relativ și nu orice scriitor este pe aceeași treaptă. În consecință eventualele pensii se pot acorda după valoarea artistică (*Cuvântul liber* și *Romania* din 1939). De aceea el va lupta pentru organizarea breslei scriitorilor și chiar se declara un scriitor sindicalist, combătând alegerea defectuoasă din SSR unde sunt înscriși și netaleantații ori cei cu o singură carte. SSR se consideră un fel de asociație academică ce acordă doar titluri de glorie și nu ocrotirea muncii scriitorului. Gib Mihăescu se stinge de boală la spitalul sergenților de stradă (interviu semnat de Camil Baltazar în *Cuvântul Liber* în 1935).

Cu privire la critică în general, după părerea sa, ea este comercializată, iar acei critici serioși nu au unde să scrie fiindcă nu

sunt reviste. Presa nu acordă un interes special și nu are rubrici permanente de recenzii, deși literatura română are azi material de ales. Viitorul va da dreptate acestei afirmații, poporul este tânăr, abia încheiat. Necazurile nu vor abate drumul spre strălucire. În prezent citesc mai ales studenții și elevii, iar Capitala bate recordul și de aceea, spune Rebreanu, unde e criza scrisului? Criza are patru răspunsuri: cea a scrisului, cea a tipăritului, a cititului și a colportajului. Unii vor acuza pe ceilalți. Faza scrisului se rezolvă prin înlesniri și stimulări. Tiparul e în funcție de hârtie, hârtia autohtonă e de proastă calitate și nu e mai ieftină decât cea importată. Trustul hârtiei însă subvenționat de stat, deci cartea va ieși pe piață inestetic. Dar criza cititorului? În toată lumea sunt cărți care se citesc mai mult ca altele, fiindcă se adresează unui public mai special și la momentul potrivit. Cartea lui Teodoreanu, *La Medeleni*, a avut un succes enorm deoarece sensibilitatea scriitorului e foarte aproape de cea a cititorului. La fel s-a întâmplat și cu *Întunecare* a lui Cezar Petrescu, sau poezia lui Arghezi apărută în 3 ediții (*Adevărul literar și Artistic* din 1928 când răspunde lui Mircea Damian). Cât privește colportajul, este binevenită inițiativa particulară unde librarul și editorul sunt reciproc interesați. Rebreanu crede că scriitorii se cam grăbesc, încercând să facă milioane. Noi citim și scriem numai de 70 de ani iar criza cărții e generală. În Franța din 16.000 de scriitori, circulă vreo 300 iar pricopsiți câteva zeci.

Cu privire la romanul social, Rebreanu consideră că nu există decât roman social, chiar și cel autobiografic sau de evadare din societate. Și Proust a scris numai roman social. Adeseori partea socială e inclusă în subiect. Romanul social va evolua până la totală sa socializare, în timp ce romanul psihologic își va pierde interesul. Romanul social are numai viitor, nu și trecut (*Cuvântul liber*, 1935) și va fi scris de un autor ce trece de 30 de ani.

Cu privire la revistele literare, Rebreanu le preferă pe cele de gazetă ce aduc probleme de critică dar și de informare. Massof pomenește de apariția săptămânală a gazetei lui Rebreanu numită *Mișcarea literară* din

anul 1924, cu apariție săptămânală. Revista devine o călăuză asupra literaturii și artei atât de necesară în presa românească. Dispariția treptată a revistelor literare este o consecință a educației fizice și a sportului ca spectacol, lăsând în umbră alte preocupări culturale. Numai cine ar fi în stare să adune ce este mai bun în diferite domenii culturale, va reuși să mențină acest gen de publicație, deci lipsesc adevărații organizatori.

Dar cultura intelectuală unde se face? întreabă Rebreanu. Ea se face aproape în exclusivitate în liceu, în școală. Orice ocupație profesională nu va mai permite culturalizarea din lipsa de timp și a altor griji ce se adaugă. Școlarul lipsit de griji își va strânge bagajul intelectual prin lectură. Profesorii cu tact vor îndemna pe școlari la citit, fără a deveni antipatici prin nota impusă la limba română, altfel se pierde apetitul pentru comoara culturii

clasice, greacă și latină. Prin lectură se ajunge la cultura adevărată, așa se vor semăna intelectuali peste tot locul (*Viața școlară* în 1924, Timișoara).

În final pot spune că a selecta diversele observații pe care le face Rebreanu în decursul vieții sale de participant activ la viața noastră culturală, a fost destul de anevoioasă datorită numeroaselor observații făcute de el, de când a debutat în literatură, într-o țară nouă și unificată după marea unire și până la moartea sa. Privind în perspectiva momentului cultural actual, marele romancier devine contemporan cu noi cei de azi. Se observă multe asemănări cu privire la problemele nerezolvate, cărora oamenii de cultura de azi caută să le rezolve. Rebreanu, contemporanul nostru, vine cu numeroase propuneri de îmbunătățire a culturii românești, cu ideile sale încă din veacul trecut.

Liviu Rebreanu prin noi înșine

Gavril MOLDOVAN

Reconstituirea, înfățișarea profilului de scriitor, de om, de patriot și de cetățean al lui Liviu Rebreanu prin interpunerea răspunsurilor sale la întrebările reporterilor din epocă a fost mai întâi o ambiție apoi o reușită a autorilor acestei minunate cărți care nu va trece neobservată în câmpul nostru literar. Meritul lucrării este că adună pentru prima dată într-un loc marea majoritate a interviurilor și anchetelor care l-au avut pe Rebreanu drept interlocutor, începând cu anul 1909 și până în 1944, uzând și de fragmentele din jurnalele și corespondența sa. Este o întreprindere aspră, de mare travaliu la care s-au încumetat Niculae Gheran, cunoscut și apreciat rebrenian, și mai tânărul său confrate Andrei Moldovan, un bun teoretician literar ce-și face loc în literatura noastră treptat și sigur.

Prin prisma acestui material uriaș pus la dispoziția cititorului (care acum nu mai este nevoit să caute încolo și-ncoace pentru a afla ce și cum despre Rebreanu), acesta apare un scriitor cu o mare conștiință artistică, un scriitor complex, lucid și convins, copleșit am putea spune, de uriașa povară a scrisului, chinuit de mari probleme de creație și atent la pulsul epocii în care trăiește. Poate nu întâmplător cartea începe cu confesiunea „Cred” (pag. 76), text publicat în „Ideea europeană” VII nr. 181/ian. 1926, reprodus de Rebreanu și în „Amalgam”. Iată ce spune Rebreanu în „Cred”: „...*Dar fiindcă sunt întrebat* (despre argumentele literaturii noastre n.n.) *îndrăznesc să spun că scrisul nu mi se pare deloc o jucărie agreabilă și nici mai cu seamă o jonglerie cu fraze. Pentru mine arta – zic „artă” și mă gândesc mereu numai la literatură – înseamnă creație de oameni și de viață. Astfel arta, întocmai ca și creația divină, devine cea mai minunată taină. Creând oameni vii, cu viață proprie, cu lume proprie, scriitorul se apropie de miezul eternității*”.

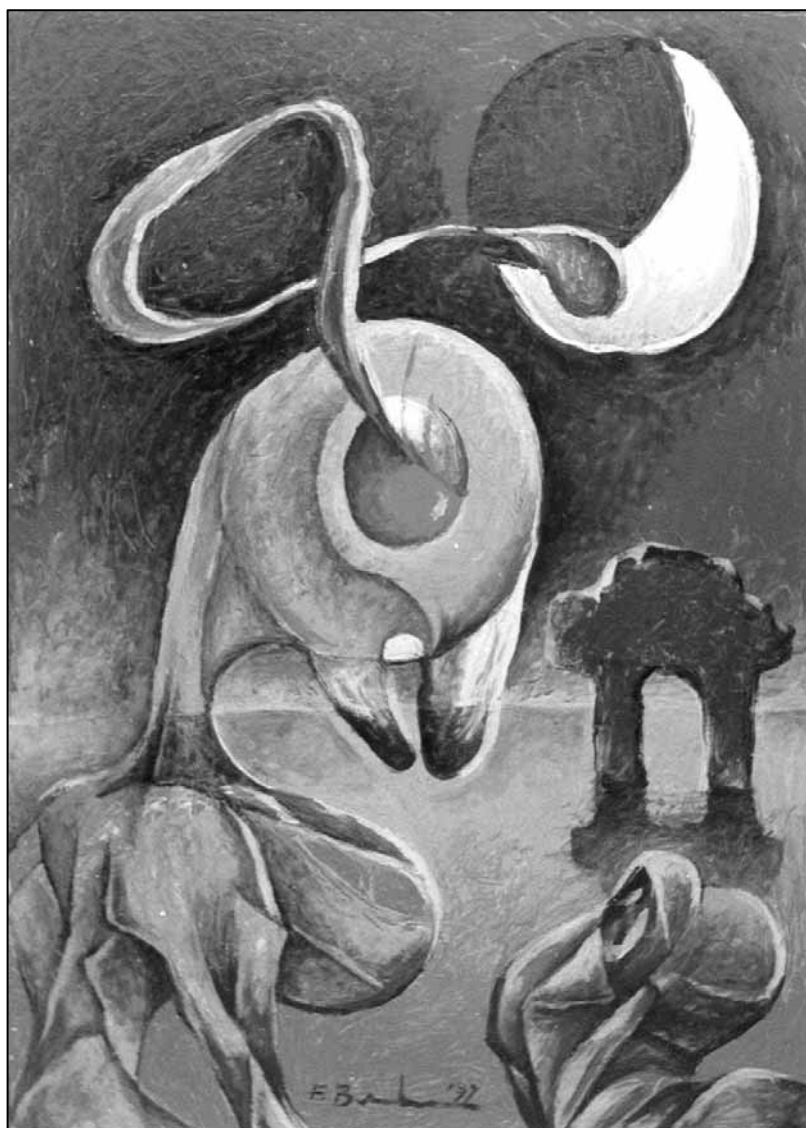
Este o frază uluitoare din care se desprinde, din pânza vremii, chipul de creator, de scriitor pătimăș, de meseriaș al romancierului nostru, care își ia în foarte serios rolul său. Este și o învățătură pentru toți cei care se apucă de scris fără a realiza greutățile incomensurabile ce-i așteaptă.

Întrebat fiind „În ce credeți mai presus de orice”, autorul „Răscoalei” ne fascinează cu răspunsurile sale, cu intuițiile sale existențiale, afirmând că: „*Dumnezeul meu e al tuturor oamenilor și al tuturor timpurilor, începutul și sfârșitul, nemărginirea pe care mintea noastră subredă nici n-o poate imagina aieva, justificarea universului și a vieții, speranța și consolarea și setea cea veșnic neastâmpărată de suflete, rostul omului și al luminii, principiul ordinei supreme care călăuzește toate cele văzute și nevăzute, în sfârșit, marele tot. În clipa în care mi-aș pierde credința aceasta, îmi închipuiesc că ar trebui să pierd dragostea de viață și încrederea în orice rost al meu în lume*”. (pag. 79).

În general, materialul prezentat și comentat de autorii noii apariții editoriale, relevă un Rebreanu cumpătat, căruia îi place ca oricărui ardelean să aibă casa lui, pământul lui, să creadă în Dumnezeu pentru că credința este temelia a tot și a toate, să știe că țara este în siguranță. Când este întrebat despre locurile natale, Rebreanu devine nostalgic și mărturisește că din Maieru, spre exemplu, „am luat toate personajele mistice din literatura mea. Unora le-am pus o mână, altora le-am tăiat un picior, i-am plasat în cărțile mele, tot din Maierul Năsăudului i-am luat.” Punctul culminant al vieții lui a fost atunci când și-a pus foarte serios și grav problema dacă vrea să rămână român sau să se facă ungur. Opțiunea lui Rebreanu o cunoaștem cu toții și ea a dat culturii noastre nu numai un mare scriitor ci și un model de viață pentru toți.

Prin el însuși, prin talentul său, prin norocul său și prin credința în Dumnezeu și-n scris, Rebreanu ne-a dat o operă colosală, un model de urmat pentru orice cetățean și o pildă de iubire de țară și de oameni, iar noi acum, PRIN NOI ÎNSINE, va trebui, în continuare, să valorificăm această operă, să o conștientizăm, să o facem cunoscută întregului

popor, tinerilor și vârstnicilor, pentru a spori RE-ÎNCREDEREA în puterea nației noastre de-a renaște acum când ea se află într-o mocirlă greu de înțeles și explicat. Poate acesta este mesajul cărții, „Liviu Rebreanu” prin el să ni-l reamintească pentru a-l urma și a-l crede. Dacă e așa, le mulțumim că au scris-o și au editat-o.

„Noutatea constă în faptul că e un dialog postum, fără a intra în ficțional.”

Dialog cu Andrei Moldovan despre volumul *Liviu Rebreanu prin el însuși*

– Domnule Andrei Moldovan, sunteți, alături de Niculae Gheran, autorul unei cărți despre care s-a discutat deja foarte mult: *Liviu Rebreanu prin el însuși* (Editura Academiei Române, 2008). Cititorii au putut afla din presă că la București volumul a fost lansat într-o reuniune de elită, prezentat fiind de D. R. Popescu, Paul Cornea, Ion Adam și Florin Rotaru, în prezența unei asistențe nu mai puțin importante. Apoi, au apărut o serie de cronici în publicații de interes național („România literară”, „Cultura”, „Evenimentul zilei” ș.a.). Sunt sigur că cititorii ar vrea să știe mai multe lucruri despre carte. De pildă, de ce ar trebui să o considerăm un unicat în cultura românească, așa cum s-a afirmat nu o dată?

– Volumul este un dialog ce îl purtăm cu romancierul de-a lungul a 12 capitole, pornind de la crezul său artistic, la copilărie, adolescență, familie, primii pași în literatură, la atelierul marilor creații, la activitatea de la Societatea Scriitorilor, de la direcția Teatrului Național, Direcția pentru Educația Poporului, dar și la literatura confrăților, atât din țară cât și din afara ei, la viață, la convulsiile sociale și politice, la contextul problemelor dramatice prin care trecea lumea și atunci, la bucurii, la dezamăgiri... Discuția nu este una imaginară, nu ține de ficțiune, chiar dacă este una postumă. Întrebările le-am formulat noi, în cea mai mare parte, iar răspunsurile aparțin lui Liviu Rebreanu, extrase fiind din interviurile date de scriitor, corespondență, jurnale, articole. Fiecare răspuns al romancierului este urmat de o cifră mică, între paranteze, ce face trimitere la un post bibliografic (lista lor e la sfârșitul cărții) care indică cu precizie sursa. Noutatea constă în faptul că e un dialog postum, fără a intra în ficțional. Din punctul ăsta de vedere, ceva asemănător nu mai există în cultura română, iar „brevetarea” a fost făcută de Editura Academiei Române. S-ar putea să fie un început de drum.

– O astfel de carte, cu siguranță, a însemnat un volum foarte mare de muncă.

– Am lucrat în jur de patru ani, iar volumul a trecut prin trei variante, adică a fost refăcut de trei ori. Cu siguranță, am fi avut și mai mult de lucru, dacă nu beneficiam de ediția critică de *Opere* ale lui Liviu Rebreanu, realizată de Niculae Gheran, de-a lungul a 40 de ani. Teritoriul ce l-am explorat a fost în interiorul celor 23 de volume ale ediției amintite. Vă imaginați ce ar fi însemnat să căutăm răspunsurile în biblioteci, arhive, colecții, manuscrise...

– Am să pun o întrebare la care nu e neapărat nevoie să răspundeți. Dacă vreți, o ocolim, dar eu îmi fac datoria. De ce avea nevoie volumul de doi autori?

– Nu trebuie să o ocolim, pentru că eu însumi mi-am pus aceeași întrebare la început, mai ales că ideea i-a aparținut lui Niculae Gheran. Chiar i-am spus că el ar trebui să scrie cartea. Mi-a răspuns dându-mi de înțeles că nu pricep nimic. Mai târziu, în mai multe rânduri s-a arătat dispus să nu semneze, eu urmând să fiu unicul autor, pe copertă, lucru cu care, se înțelege, nu aveam cum să fiu de acord, pentru că îmi dădea senzația că fur. În realitate, cred că esența problemei e în altă parte. Noi am pornit cu concepții total diferite despre ceea ce trebuia să fie cartea. Niculae Gheran avea perspectiva academică a istoricului literar, cu respectarea unei stricte cronologii a întâmplărilor din viața lui Rebreanu, cu trimiteri bibliografice riguroase, cu un aparat critic ireproșabil, cu alte cuvinte, cu punerea adevărului în timp și spațiu, se înțelege, la un nivel științific fără reproș. Eu, dintr-o generație ceva mai zurlie – devenită între timp serioasă, cu trecerea anilor! – vedeam un volum care să propună un Liviu Rebreanu scos din timp, capabil să răspundă și interogațiilor acestui veac, dovadă a gândirii sale profunde,

esențializate. Până la urmă, nu am ce face și trebuie să recunosc că amândoi am fost înțelepți și am făcut concesii în folosul cărții, așa că *Liviu Rebreanu prin el însuși* este și așa cum a dorit-o Niculae Gheran, dar și așa cum am dorit-o eu. Dacă vreți, aici se află și farmecul volumului. Culmea este că – abia acum îmi dau seama – cred că Gheran a știut de la început care este miza.

– *Cum este să colaborezi cu Niculae Gheran?*

– Nu e simplu să colaborezi cu un mit. Veți spune că exagerez, dar oricum am lua-o, Gheran este omul care a dat unica ediție critică integrală a unui scriitor român din secolul XX, a ostenit patruzeci de ani pentru asta. Este o realizare monumentală pentru cultura română, iar omul care a înfăptuit-o – vrem, nu vrem – dobândește un nimb binemeritat, chiar dacă nu l-a căutat. Au fost membri ai Academiei care au afirmat că autorul ediției critice Liviu Rebreanu ar fi trebuit să facă parte de multă vreme din cel mai înalt for științific al țării, dar asta e o altă poveste, mai întortocheată. Este unul dintre acei oameni care – în receptarea imaginii sale – se confundă cu propria-i legendă. Toate astea ar putea inhiba un colaborator, numai că Niculae Gheran a știut să le trateze cu detașare, să aducă în prim plan calitatea umană cu toate ale ei, să construiască o relație firească, cu multă generozitate și noblețe. În colaborarea noastră, a ținut să dovedească și el faptul că „nimic din ce e omenesc nu îi e străin”. Dovadă stă și bogatul dialog epistolar între noi, de-a lungul mai multor ani.

– *Înțelegem că a fost o colaborare ideală.*

– Nu vă pripiți. E adevărat că rezultatele, până la urmă, aruncă lumina decisivă asupra demersurilor. Din punctul ăsta de vedere s-ar putea să aveți dreptate. Dar să nu vă imaginați că Gheran a făcut vreodată rabat calității științifice, că ar fi admis diletantisme, că nu am avut de suportat și lovituri de pedeapsă, ironii, aduceri la realitate și multe altele. Niciodată, însă, nu au fost făcute cu mânie sau răutate. Pentru mine, important este, printre altele, că, în urma acestei colaborări, mă

consider absolvent al unui serios curs de textologie. Certificarea a făcut-o Editura Academiei prin publicarea volumului.

– *O întrebare de final, mai mult sau mai puțin clasică: această carte pune punct colaborării lui Andrei Moldovan cu Niculae Gheran sau veți continua cu alte proiecte?*

– Cu Niculae Gheran ești mereu în preajma proiectelor. Nici nu se poate imagina altfel. „Tânărul Gheran” (cum este apelat uneori între prieteni, cu trimitere directă la cunoscutul său volum cu titlul *Tânărul Rebreanu*), deși nu mai e tocmai june, are o vitalitate și o putere de muncă demne de invidiat de mai tinerii confrăți. Proiectele sale nu sunt puține. Aș putea aminti aici intenția de a relua ediția critică Liviu Rebreanu, pentru că ea a apărut de-a lungul a patru decenii și se impune o ediție mai „adunată” în timp, poate structurată ușor diferit, cu eliminarea unor „croșete” impuse de regimul dictatorial în care au fost editate cele mai multe volume, cu revenire asupra unor comentarii menite și ele la acea vreme să „salveze” textul ș.a.m.d. Apoi, intenționează să publice în viitorul destul de apropiat corespondența intimă a romancierului (mult așteptatele schimburi epistolare cu soția sa, Fanny). Publicarea corespondenței indirecte, scrisori primite de scriitor și care nu au fost incluse în cele 23 de volume de *Opere*, dar care, așa cum spune N. Gheran, sunt o adevărată istorie neconvențională a vieții culturale a României interbelice, face obiectul unei colaborări cu Complexul Muzeal Județean Bistrița-Năsăud. În toate astea, într-un fel sau altul, voi fi și eu implicat. După cum vedeți, sunt planuri serioase. Iar eu cred cu toată puterea că le va finaliza pe toate. Am amintit aici doar acele proiecte ce mă vizează și pe mine, autorizat fiind să o fac. Ar trebui însă să avem în vedere că de curând, prozatorul Niculae Gheran a erupt pur și simplu cu un prim volum din romanul *Arta de a fi păgubaș*, anunțat a fi o trilogie cu conotații memorialistice.

După cum vedeți, problema mea este să fac față proiectelor extrem de serioase lansate de Niculae Gheran, în al căror șantier îmi face onoarea să mă invite, firește, nu ca vizitator.

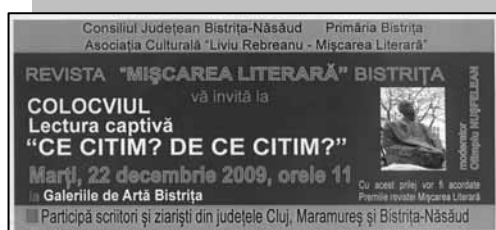
Interviu realizat de **Valentin FALUB**

Lectura captivă – Ce citim? De ce citim?

În organizarea revistei *Mișcarea literară*, marți, 22 dec. 2009, orele 11, la Galeriile de Artă din Bistrița, a avut loc Colocviul cu tema *Lectura captivă – Ce citim? De ce citim?* Cu acest prilej au fost acordate și *Premiile Revistei Mișcarea literară*.

Un juriu format din membrii redacției revistei a acordat următoarele premii:

- **Lucian PERȚA** – poezie (pentru rescrierea poeziei actuale prin intermediul unei specii poetice dragi deopotrivă poezilor și cititorilor – parodia, dovedind subtilitate în lectura poezilor de azi și expresivitate în transferul ideatic și formal al creațiilor acestora),
- **Flavia TEOC** – roman (poetă și prozatoare; pentru scrierea unui roman provocator inspirat din istoria locuitorilor județului Bistrița-Năsăud),
- **Danile FULGA** – eseu (prezentă cu eseuri remarcabile în paginile revistei noastre),
- **Marius CONKAN** – debut în poezie (autor al unei poezii dezinvolve, colaborator constant al revistei).

Scriitorii țin de obicei aproape de inimă o carte (sau un scriitor) care le-a marcat începuturile. Dar alături de asemenea cărți, scriitorii mai citesc și altceva. Ce înseamnă pentru un scriitor lectura captivă/continuă: univers de lucru, imbold, descoperire de modele, delectare, ameliorare a profesionalismului, suport pentru un demers pedagogic/lectura profesorală, sau uzanță strict personală, demers egoist, menținere a exercițiului lecturii sub o cheie proprie? Ce și de ce scriitorii continuă să citească? Sunt întrebări, ca și altele, la care participanții la colocviu au încercat să răspundă.

Lectura este de obicei captivantă. Dar rămâne ea oare și captivă obișnuințelor noastre, intimității noastre sau o livrăm și altor scopuri și așteptări, „exteriorității” manifestărilor noastre? Lucrările colocviului au fost conduse de Olimpiu Nușfelean, directorul revistei *Mișcarea literară*.

Scriitorii nu trebuie să țină lectura captivă

Olimpiu NUȘFELEAN

Colocviul revistei *Mișcarea literară* – 2009

Scriitorii sînt captivii unei lecturi captivante. Într-un asemenea enunț nu trebuie să vedem redundanța, ci aproximarea condiției de lectori a scriitorilor. E o condiție ingrată și fericită, în același timp. E o lectură făcută și de voie și de nevoie. Citind pentru delectare, ei găsesc motivația de a urma și nevoia lecturii, să zic așa, din obligație. Trebuie să fie la curent cu ce s-a scris și cu ce se scrie, să urmeze scări ale valorilor care nu le fură timpul, să se inițieze în știința lecturii cărților.

Scriitorii sînt cavaleri ai lecturii. Citesc din convingere, citesc cu eleganță, fac din

lectură un cult. Pînă unde duc acest cult și, mai ales, unde îl opresc? Oare nu-l „limitează” uneori prea repede, nu-l restrîng la repere limitative? Citesc scriitorii de toate sau se limitează la anumite cărți, la anumiți autori, anumite modele? Oricîte mărturii ale scriitorilor am avea, în universul intim al lecturii lor vom intra cu greu. Scriitorii îi citesc pe înaintași și pe contemporani cu aceeași pasiune. Spunem asta și ne întrebăm foarte repede dacă este adevărat. Pasiunile nu se discută. Acestea se... dispută!...

Mai nou, o seamă de scriitori au senzația că se citesc mai mult între ei. Și asta din cauze diverse. Nu intrăm în detalii. Se cam cunosc. Oare această consolare trebuie să rămînă așa? N-au scriitorii și altceva de făcut, pe lîngă a

scrie cărți, pentru a ieși din cercul unei lecturi care să-i țină captivi, dincolo de manifestarea ei... captivantă?

Scriitorii, pentru a-și scrie cărțile, pentru a viețui în universul lor, se inițiază, desigur, într-o anumită știință, care este a cititului cărților. O folosesc pentru „uzanța” proprie, care este în primul rând aceea a scrisului. Dar știința lecturii nu trebuie menținută captivă. E în beneficiul cărților ca o asemenea știință să fie împărtășită, scoasă dincolo de pereții atelierului de creație. Dincolo de scrierea cărților, scriitorii nu prea știu și nici nu sînt prea preocupați să inducă nevoi de lectură în rîndul unor posibili scriitori. Lasă totul în seama unor instituții de profil, să zicem, care foarte rar vor ști să trezească și să mențină

Deschiderea Colocviului *Lectura captivă*. Virgil Rațiu, Andrei Moldovan, Olimpiu Nușfelean, Ion Moise, Lucian Perța

gustul lecturii, dragostea de carte, interesul pentru aventura în imperiul imaginărilor.

Momentul lecturii este un timp privilegiat

Flavia TEOC

Cartea care ne-a marcat începuturile

La început, cartea a fost obiectul inaccesibil de pe rafturile la care nu ajungeam. Semăna izbitor și uneori purta numele cărților mele de colorat în care puteam să inversez ordinea lumii, schimbând culorile după bunul plac, soarele fiind invariabil de culoarea ierbii. Mai târziu, diferitele mele vârste s-au bucurat de cărți diferite. Primele cărți mi s-au întipărit în memorie fără titlu și fără numele autorului, contopindu-se cu amintirile mele. Abia în școala generală, când ne întâlneam cu scriitori de la revistele *Steaua* și *Tribuna*, am înțeles că viața cărților este strâns legată de viața celor care au scris-o, atâta vreme cât ei mai pot fi găsiți în lumea celor vii. Numele scriitorului începea să poarte pe umeri ființa lui istorică. Scriitorii pe care îi întâlneam în carne și oase ne ascultau creațiile, ne aplaudau ca pe adevărați scriitori în devenire și-apoi ne arătau cum am fi putut scrie mai bine, învățându-ne că scrisul este și meșteșug, ore de lucru,

rescriere și șlefuire a cuvintelor până când versul, fraza are claritatea gândurilor noastre.

La vremea adolescenței, pe când Borges îmi spunea că își imaginează paradisul sub forma unei biblioteci, și-apoi lectura *Jurnalului fericirii* a părintelui Steinhartd mi-au dovedit un gând pentru care nu găseam cuvintele potrivite, acela că o carte este una dintre felurile forme ale sublimului de-a se arăta în viața noastră.

Ce înseamnă lectura captivantă?

O lectură captivantă este dată de o carte convingătoare, cu un text viu și dezinvolt, fără a fi moralizator sau visceral. În ce privește poezia, mă interesează fluentă, ritmul firesc, intuiția combinării cuvintelor, felul în care se construiește sensul și, nu în ultimul rând, fluxul narativ, pentru că orice poem bun îți dă o poveste cu sens.

Sanda Cordoș numea cărțile (în volumul *Ce rost mai are să citim literatură*) oglinzi ale vieții lăuntrice cu ajutorul cărora putem

recunoaște și cartografia și uneori ne putem împlânzi propria interioritate. Poate că acesta este motivul pentru care mă întorc adesea și recitesc cărțile care m-au bucurat la prima lectură. Relectura este cea care ține de un anumit *profesionalism al lecturii* (Matei Călinescu), singura în care (re) scriem un text în diferite variante permisibile, participând la impunerea unui sens și, prin aceasta, construindu-ne pe noi înșine.

Iulia Costin, Flavia Teoc, Marius Conkan.

Ce și de ce scriitorii continuă să citească?

Momentul lecturii este un timp privilegiat, o nișă salvatoare din fața agitației zilnice. Am pe masa mea invariabil trei cărți:

„Te autorizez să subliniezi cărțile pe care le vei citi”, spune personajul principal al romanului, Anibalector, un monstru amfibiu, dar inegalabil cititor de cărți pe terra, monstru vânat de marinari pentru a demonstra celor de pe pământuri și din preajmă forța și puterea lor, demne de admirat. (Îmi amintesc de Monstrul Colombe din povestirea cu același nume de Dino Buzzati – monstru marin

prima, cea care mă ajută în documentare (fie că scriu un studiu, un articol sau mă documentez pentru o nouă carte), am apoi o carte într-o limbă străină (atât pentru exercițiu cât și pentru a cunoaște chimia scrisului în forma lui originală) și am apoi cartea mea de tihnă cartea care poate fi cartea nouă a unui coleg, o carte pe care o recitesc sau una pe care o descopăr abia acum. Cititul îți oferă această surpriză a descoperirii unei cărți care te scutură de orgoliul omului cu multe lecturi. Mereu există ceva ce nu știai, poate un titlu tradus abia acum al unui scriitor clasic sau o carte nouă a unui scriitor contemporan. Citesc și dintr-un sentiment de solidaritate. Știu că există costuri existențiale pe care le presupune scrisul. Scriitorul investește în scris propria viață, expunându-se la cel puțin două riscuri. Pe de o parte nu reușește să epuizeze marile teme universale – dragostea, singurătatea, moartea – (fiecare nouă lectură este pentru mine un mod de decriptare a eșecului, un eșec uman care dă șansa cărților viitoare de a-și impune propriile căutări), iar de pe altă parte fiecare scriitor se expune riscului de-a deveni vulnerabil, o vulnerabilitate care te pune în situația de-a fi judecat, adulat (chiar și prea multa laudă poate deveni periculoasă) sau ridiculizat.

Despre citit

Virgil RAȚIU

devorator de ambarcații, nu de litere scrise pe celuloză!)

Iată cum arată dihania Anibalector: „Și a ieșit din umbră. Razele lunii i-au luminat fața, dacă se poate numi față masa aceea enormă și neagră, mai mare decât o poartă, aplecată spre mine. Doar nările aveau suficientă lățime ca să încapă acolo un om”. Însă Anibalector nu este orice fel de monstru. El este un maestru cititor, meșterul neîntrecut al lecturilor, cel mai mare

iubitor de carte de când e lumea și pământul. Dar ceea ce acesta îi spune unui copil („Te autorizez să subliniezi cărțile pe care le vei citi”), este numai una din lecțiile primite de adolescent care a nimerit *la timp* în cea mai frumoasă și mai grea aventură a vieții lui: cititul cărților.

Băiatul, ai cărui părinți tocmai au divorțat, face parte dintr-o gașcă de hoți mărunți – așa afirmă și editorul. Preferă, fără îndoială, televizorul, nu biblioteca. Dar, spre ghinionul lui, ajunge într-un loc unde nu există televizor... Astfel, tânărul este obligat să citească și să citească și, tot așa, încet-încet, află că povestirile cu adevărat valoroase sunt întotdeauna ca jocurile acelea pentru copii unde trebuie să unim punctele și ni se cere să completăm noi înșine desenul, că ceea ce face ca un roman să fie bun e o intrigă solidă, personaje credibile, dialoguri bogate, dinamice, ascuțite, vioaie, că romanul nu servește la nimic dacă nu are ritm, melodie, ca poezia, și că marea diferență e că poezia se prefacă că prelucrează mai mult cuvântul, iar romanul se prefacă că prelucrează mai mult realitatea... Cititul e ca patinatul, se învață prin practică, îi prinzi gustul tocmai exersând acest gust...

Când a auzit monstrul că puștanul nu a prea citit, și când a auzit și despre telenovele că îi plăceau, s-a supărat cu adevărat și a început să-i explice că cititul înseamnă să faci lucrurile să se întâmple în capul tău. I-a spus cu vehemență: „Nu stai și te zgâiești la un perete vorbitor!”

Ca de la maestru la discipol – însă Anibalector avea nevoie doar de un interlocutor – mai tânărul a aflat că cititorul trebuie să știe să încerce a vorbi limba cărții, iar pentru a vorbi limba cărții trebuie să te lași în voia melodiei ei, să te lași dus de curent. Cartea este un... dar. O carte este o întâlnire între două voci: *a noastră* și *a cărții*. Și să faci sublinieri într-o carte nu este nimic rău, e aproape ca și cum ai citi dublu; e semn că ai întâlnit un «pasaj»... „Te autorizez să subliniezi cărțile pe care le vei citi. Ele nu aparțin nici unei biblioteci publice...”, îl îndeamnă Anibalector. Și să înveți că o carte e ca o casă cu multe uși și că ușile alea au în ele cheia cu ajutorul căreia se poate intra chiar în casă, să

înveți că lumea poate încăpea într-o singură literă, să înveți să nu-ți fie frică să citești poezie chiar dacă uneori nu înțelegi nimic. „Nu-ți bate capul cu ce vrea să spună poemul, ascultă doar ce spune poemul.”...

Și toate acestea se petrec într-o peșteră, imensă peșteră. Săptămâni, luni, mai mult...? Nu contează durata. Este vorba de romanul *Cititorul din peșteră*, de scriitorul portughez Rui Zink (Ed. Humanitas, 2008).

Iar pentru a mă înjuga unui îndemn, după cele de mai sus notate, iată una, două, trei considerații despre carte, implicit despre citit, despre cititor:

Ion Luca Caragiale: „O carte de citire bună, în vârstă fragedă, este poate una dintre împrejurările cele mai hotărâtoare ale vieții unui om. Multe cariere intelectuale nu se datoresc altei împrejurări decât unei cărți căzute la vreme bună în mâinile unui copil, tot așa precum umbra multor stejari seculari se datorește întâmplătoarei căderi a unei ghinde pe pământ prielnic”.

Liviu Rebreanu: „Cât timp trăiești între cărți și din ele, ți se pare că acolo-i înțelepciunea... Apoi, când ieși în lume, îți simți sufletul trist și fără sprijin, măcar de ai fi mistuit toate bibliotecile de pe suprafața pământului”.

Tudor Arghezi: „Și ce poate fi mai frumos decât dragostea și cititul! O carte bună e ca o amantă pe care o apropii de tine sau care te seduce prin farmecul gingășiei și atenției neîncetate. Între cititor și carte se iscă o logodnă, apoi se împlinește o căsătorie”.

Despre roman

Povestea este cam așa:

Doi tineri prieteni, din Gerona, unul, Marcos Luna, visând să ajungă pictor, celălalt nu, el voind să de facă scriitor, se mută în Barcelona, nu prea găsesc de lucru, dar visând fiecare la viitorul dorit. Se întâmplă însă ca viitorul romancier, cu sprijinul fostului său profesor la Litere, să ajungă asistent la departamentul de spaniolă la o universitate din Midwestul american, Urbana, o suburbie îndepărtată a orașului Chicago. Aici tânărul universitar îl cunoaște pe Rodney Falk, acum

profesor coleg, un fost luptător din Vietnam, un tip morocănos, retras, greu de abordat. Cei doi totuși se împrietenesc. Discuțiile lor abordau mai ales teme literare și comentau diverși romancieri, de la clasici la moderni, la contemporani. Astfel, spaniolul într-un moment de entuziasm îi mărturisește lui Rodney că a început să scrie un roman... „Ce roman?” veni întrebarea tăioasă. Și tot astfel începu „lecția” despre roman:

Virginia Nușfelean, Marius Conkan, Radu Hangan, Elena M. Câmpan, Flavia Teoc, Daniela Fulga, Vasile G. Dâncu, Gavril Moldovan, Cornel Cotuțiu, Suzana Deac, Al. C. Miloș

Cum spaniolul mărturisi despre subiectul romanului la care lucra că încă nu era foarte sigur, răspunsul, ciudat, veni pozitiv: „îmi place”; îi plăcea că aspirantul la literatură nu știa care e treaba cu romanul. „Dacă știi dinainte, e de rău: spui doar ce știi, mă rog, ce știm toți. În schimb, dacă nu știi ce vrei să zici, dacă ești atât de nebun, disperat ori cu suficient curaj ca să continui să scrii, poate ajungi să spui ceva ce nici măcar tu nu știi că știai și ce doar tu poți ajunge să știi, iar asta poate prezenta ceva interes... Nu mă interesează subiectul cărții... Dar există cel ce le istorisește. Dacă știi cine-i, povestea există; dacă nu, povestea nu există... Într-un roman ceea ce nu se spune e întotdeauna mai relevant decât ceea ce se spune... Vreau să spun că tăcerile sunt mai elocvente ca vorbele, și că întreaga artă a naratorului constă în a ști să tacă la timp: cea mai bună cale de a istorisi o poveste e, în fond, să n-o istorisești... Ce trebuie ori nu trebuie să faci e treaba ta. Nu există scriitor care să nu fi început prin a scrie gunoaie (...), căci, pentru a fi un scriitor

onorabil, nici măcar nu-i nevoie de talent, ci doar de un pic de perseverență. În plus, talentul nu-l ai, ci ți-l formezi... Știi, poate că ar trebui să fie scriitor numai cine nu poate fi altceva... «Mie nu mi-e frică de eșec» replică spaniolul... Desigur, fiindcă habar n-ai cei aia... Cine a vorbit de eșec? Eu vorbeam despre succes... Poate că nimeni nu-i vaccinat contra succesului; poate că ajunge să fii destul de rezistent la eșec ca să te lovească succesul. Și atunci nu mai există scăpare. S-a sfârșit. *Finito. Kaputt.* Uită-te la Scott și Hemingway; amândoi erau îndrăgostiți de succes, și pe amândoi i-a ucis, chiar cu mult înainte de a fi îngropați. Mai ales pe bietul Scott, care era cel mai slab și cel mai talentat, și tocmai de aceea dezastrul l-a și lovit mai înainte, așa că n-a avut vreme să-și dea seama că succesul e letal, o rușine, un dezastru fără paleative, o umilință definitivă. Îi plăcea atât de mult, încât, când a ajuns să-l aibă, nici măcar nu și-a dat seama că, deși se înșela cu proteste orgolioase și demonstrații cinice, în realitate nu făcuse decât să-l caute, iar acum, când îl ținea în mâini, nu-i mai servea la nimic, nu putea să facă nimic cu el, doar să-l lase să-l corupă. Și l-a corupt. L-a corupt până l-a sfârșit. Știi ce spunea Oscar Wilde: În viață există două tragedii: *Una, să nu obții ce dorești. Alta, să obții...* În fine, nu vreau să spun că nimeni nu moare de eșec – continua Rodney Fack -, dar e cu neputință să-i supraviețuiești cu demnitate succesului... Ce-i un scriitor?... Unul care-și pune probleme foarte complexe și, în loc să le rezolve ori să încerce să le rezolve, cum ar face orice persoană cuminte, le face și mai complexe. Cum s-ar zice: un țicnit care privește realitatea, iar uneori o vede... (Sigur) toți privesc realitatea, dar puțini o văd. Artist nu-i cine face vizibil invizibilul...; artist e cine face vizibil ceea ce-i deja vizibil, la care toată lumea privește și pe care nimeni nu poate ori nimeni nu știe ori nimeni nu vrea să-l vadă... Vreau să spun că oamenii normali suferă ori se bucură de realitate, dar nu pot face nimic cu ea, pe când scriitorul poate, fiindcă meseria lui e să dea sens realității, chiar dacă acest sens e iluzoriu; adică, poate face din ea frumusețe, iar frumusețea și sensul sunt scutul lui...”

Despre cititor

Ce citim? De ce citim?... sunt întrebări care ar trebui să fie adresate numai cititorilor simpli, celor care citesc fără să urmărească un interes anume, care chiar simt și se simt captivi ai lecturii, indiferent de natura acesteia – de la beletristică la texte de specialitate... Ce citim? De ce citim?, ca întrebări adresate scriitorilor, jurnaliștilor ori artiștilor,

profesorilor și profesioniștilor în general etc., „riscă să ajungă însoțite” de răspunsuri pătinoare, ghidate de interese și orientări, de scopuri și circumstanțe...

De aceea cititorului ar trebui să îi adresez mai întâi un cuvânt de laudă, și anume, lauda și mulțumirea, chiar publică, pentru faptul că el există, este real, nu are reprezentarea unui artefact...

Lectura utilă

Andrei MOLDOVAN

Fără îndoială că e nevoie să trasăm câteva repere ale discuției noastre despre lectură, mai ales că e extrem de dificil să vorbim de o lectură captivă, în sensul strict al termenului. Va fi nevoie să ne referim și la literatura captivantă. Aș propune să avem în vedere, ca punct de pornire, o judecată de luat în seamă din studiile de estetică ale lui Hans Robert Jauss (1921 – 1997). Estetul german imaginează o situație în formă circulară a trei momente esențiale din existența operei literare: *poiesis*, *aesthesis* și *catharsis*. Între ele există o mișcare continuă, în sensul acelor ceasornicului. *Poiesisul* sau *poietica* include tot procesul propriu-zis al creației, tot laboratorul menit să ducă la realizarea textului. E un amestec de elemente palpabile și altele bănuite, un spațiu despre care se poate vorbi cu un spirit intuitiv deosebit, dar și speculativ. *Aesthesisul* sau *poetica* se referă la textul propriu-zis, la structura sa. *Catharsisul* include întreaga problematică a receptării textului literar. Numai că lucrurile nu se opresc aici. Între receptare și poietică există lecturile așteptate, cele care vor servi scriitorului la elaborarea unor valori artistice noi. H. R. Jauss introduce aici termenul de *orizonturi de așteptare*, preluat și folosit în mod nefericit, de cele mai multe ori, de către o seamă de vorbitori din zilele noastre, a căror poziție

socială este mult peste precarul lor nivel cultural.

Problema lecturii este o problemă a receptării, nu încapă îndoială. Sunt rafturi întregi de bibliotecă pline cu volume ce tratează cu competență un asemenea aspect, chiar dacă motivele din care o fac autorii lor diferă. De luat în seamă acum, din perspectiva scriitorilor, este ceea ce se produce între receptare și poietică, pentru că acolo avem lectura specializată, aceea care va servi la elaborarea noilor opere literare. E un teren preferat al celor care se ocupă de aspectele intertextualității.

Scriitorul – pentru că despre asta discutăm azi – nu citește orice (înafara situațiilor izolate, când vrea să facă plăcere unor confrăți), ci doar acele cărți ce sunt în conformitate cu propriul său proiect, care intră în *orizonturile sale de așteptare*. Lectura devine extrem de profesionalizată, fără prea multe conotații afective. Ea trebuie să se dovedească în primul rând utilă. Asta e o chestiune valabilă și în cazul criticilor literari. Un critic literar nu citește și nu scrie la întâmplare. Și el își are propriul său proiect. Citește și scrie despre acele cărți care îi pot servi proiectului. Nu am în vedere numeroasele recenzii ce se scriu despre o mulțime de

volume, ci statutul unui critic, de la nivelul de la care e îndreptăţit să se numească astfel.

Mult discutatele lecturi ce pot influenţa radical viaţa cuiva pot să apară în copilărie, adolescenţă sau până pe la cel mult treizeci de ani. Mai târziu, e cu neputinţă, pentru că filtrul aşteptărilor este mai pronunţat, iar receptarea afectivă, în consecinţă, scade.

Nu pot încheia fără să fac măcar o referire la cei care îndrumă lectura, la profesorii de literatură. Nu cred că e oportun

să recomanzi unui elev o carte doar pentru că este bună. În situaţia asta ar trebui să le recomandăm atâtea cărţi, cât nu ar izbuti să citească în mai multe vieţi, pentru că, din fericire, există multă literatură bună. E nevoie ca recomandarea să ţină de cunoaşterea temeinică a elevului, volumul propus să vină în întâmpinarea aşteptărilor sale, să ajute la dezvoltarea şi consolidarea personalităţii ce şi-o conturează. Numai aşa, lectura va fi şi una utilă.

Captivitatea lecturii

Ion MOISE

Tema e actuală, în această epocă a internetului, a calculatoarelor dar mai ales a ecranelor tv, unde invazia de filme artistice, documentare şi informative sunt un concurent tot mai activ şi mai eficient al cărţii ca lectură. Lectura cărţii scrise şi tipărite, care aparţine galaxiei Gutenberg, se pare că şi-a trăit traiul şi şi-a mâncat mălaiul. Sigur, în vremuri patriarhale, când timpul avea cu totul altă dimensiune, lectura la gura sobei însemna cam unica hrană spirituală în afară de cea a teatrului, a spectacolelor lirice, a vernisajelor. Primul inamic al lecturii a fost, desigur, cinematograful. Acesta a început treptat să devore timpul afectat lecturii. Oamenii umpleau sălile de cinema, fascinaţi de noua tehnică a celei care va fi numită a şaptea artă. Discutau, comentau, atât poetica filmului cât şi jocul actorilor, calitatea serviciilor regizorale, imaginea, scenografia ş.a.m.d. Cartea începea să-şi găsească resemnarea mai degrabă pe un loc secund. Lectura cere, desigur, timp, efort, capacitate de înţelegere, o anume pasiune a cititului. Această pasiune se dezvoltă treptat, pe etape de vârstă, încât cel care e prins în mreje nu scapă de ea până la adânci bătrâneţi. Sunt lecturi ale copilăriei, ale adolescenţei, ale tinereţii, ale maturităţii, ale vârstei a treia. Unii citesc din plăcere, alţii din obligaţia de a-şi

lărgi sau îmbogăţi orizontul cultural, alţii din interes, unii din dorinţa comentariului, alţii fiind criticii literari. Dar, de obicei, cam toţi aceşti vectori se regăsesc adesea în una şi aceeaşi persoană.

Ilustrativă în această direcţie este mărturia tranşantă a criticului Nicolae Manolescu, cel care, în cartea sa *Cititul şi scrisul* apărută la Iaşi în 2002, spunea: „Sunt un vicios al lecturii. Am nevoie să citesc, aşa cum am nevoie să mănânc şi să beau. Hrana pe care mi-o oferă lectura este la fel de indispensabilă ca aceea materială. Resimt fiecare zi fără carte ca pe o zi pierdută.”

Citind şi scriind despre această carte memorialistică, m-am regăsit şi eu în traiectoria primelor lecturi manolesciene începând cu autorii români: Alecsandri, Topârceanu, Sadoveanu, Cezar Petrescu, Coşbuc, Eminescu, Ispirescu şi continuând cu Jules Verne, Alexandre Dumas, Daniel Defoe, dar fără să neglijez şi unele interdicţii, cum ar fi Drumeş – *Elevul Dima dintr-a şaptea* sau *Aventurile submarinului Dox* din colecţia celor 15 lei. Îmi amintesc marile revelaţii ale copilăriei şi adolescenţei: *Basmele românilor*, *Fram*, *ursul polar*, *Insula misterioasă*, *Copiii căpitanului Grant*, *Moartea lui Gelu*, dar şi romanele lui Alexandru Jar între care *La borna*

203 care evoca evenimentele dramatice petrecute la granița cu Yugoslavia lui Tito. În primii ani de liceu mi-au căzut în mână o seamă de romancieri sovietici care au evocat anii revoluției bolșevice: N. Ostrovski, M. Furmanov sau cei care au abordat tema celui de-al doilea război mondial între care îl rețin pe Valentin Cataev.

În ultimii ani de liceu i-am descoperit în podul Liceului din Reghin, unde jucam fotbal, afară acest sport fiind interzis, doi mari poeți, considerați pe atunci decadenți: Bacovia și Arghezi. Pentru primul am fost tuns la zero, pentru că am fost surprins citindu-l în ora de matematică. În primii ani ai studenției, i-am devorat pe clasicii literaturii ruse, Gogol, Tolstoi, Dostoievski, ultimul făcându-mi o impresie extraordinară, care mi-a marcat destinul meu literar. Înainte însă de a intra la facultate, i-am citit cu nesaț pe Dickens, Thackeray și pe Shakespeare în traducerea lui Mihnea Gheorghiu. În studenție, m-am străduit să-l parcurg pe Proust, mai mult din ambiție, fiind cea mai grea lectură a mea până la acea vârstă de vreo 25 de ani. Apoi, ca profesor de liceu, am intrat în vârtejul lecturilor profesionale, între care o veritabilă revelație mi-a produs-o Kafka, cu primul său roman tradus în românește – *Procesul*. În fine, în noianul de lecturi ulterioare, rețin reperele care pur și simplu m-au transformat ca om și ca autor: Canetti, Borges, Umberto Eco, Llosa

dar mai ales Joyce, cel ce mi-a oferit, prin *Ulise*, o altă mare lectură de încercare. Ambiția și efortul lecturii mi-au consumat aproape două luni. Recunosc că l-am citit cu intermitențe și cu creionul în mână. Mărturisesc că am întâlnit oameni cu ștaif literar care au recunoscut că n-au avut răbdarea să ducă cele două volume din *Ulise* până la capăt. În fine, îmi exprim un anume dezacord cu Cervantes sau Canetti care au pus în circulație personaje care s-au scrântit din motivul că au citit prea multe cărți. Dar pe când Don Quijote ajutat de familie își arde cărțile revenind la normalitate, sinologul Kien (cel care se ocupă cu istoria limbii și culturii chineze), protagonistul romanului *Orbirea*, procedează la autodafeul final, incendiindu-și biblioteca doar „în capul său”. Și în literatura noastră a apărut în 1865 un roman de un autor necunoscut, *Catastihul amorului*, în care personajul central, Stavarache Cârcescu, dă în patima cititului și își pierde treptat simțul realității, ajungând în sapă de lemn. În final, își regăsește echilibrul făcându-se „toptangiu”, adică angrosist. Evident, modelul este eroul lui Cervantes.

În acest sens, mă alătur opiniei lui N. Manolescu, conform căreia, omul care citește mult nu-și rățăcește mințile, dar reușește „să se schimbe cu totul, schimbându-i și pe cei din jurul său”.

Din cititor redevin personaj mai înțelept deoarece sensurile lecturii se transforma în înțelegere

Daniela FULGA

Iubesc literatura, dar nu am încredere deplină în ea. Cred că lectura textului literar este prin excelență captivă unui gust, unei formații de specialitate, unei înclinații spre bovarism. Se poate întâmpla ceva și mai

straniu: toate astea se pot topi și se pot transforma în... lectură captivantă. De fapt, de multe ori, asta face textul literar – ne prinde ca într-o pânză de păianjen în plasa lui de sensuri.

Asta este bine, dar și rău. Literatura beletristică are o față a splendorii sensurilor, dar și o față întunecată a „furtului” de timp. Căci lectura textului literar îmi poate prezerva viața spiritului, îmi poate ascuți sensibilitățile – dar toate aceste câștiguri pot să fie în detrimentul corpului care poate îmbătrâni. Literatura se adresează capului, și nu făpturii umane ca întreg. Ea poate să creeze decalaje rele între viața „din capul nostru” și viața greoaie a corpului nostru. Spre deosebire de muzică, sau pictură – de exemplu... Așa îmi explic acum aspectul aristocratic, deseori inaccesibil al literaturii – una dintre cele mai abstracte arte. Și de aceea afirm: literatura este importantă, dar nu cea mai importantă.

Al. C. Miloș, Menuț Maximilian, Ion Radu Zăgreanu,
Valentin Falub, Victor Știr, George Țăra, Gavril Ciuban,
pr. Vasile Luțai

Lectura, în general, este captivă în timp, ca orice activitate umană. Dar, spre deosebire de celelalte activități umane, lectura textului (oricărui text) poate da seama de timp, îl poate face sesizabil. Aici intra în ecuație noțiunea de text, orice fel de text, nu numai textul literar.

De exemplu, când citesc în gară că „trenul Bța – Cluj pleacă cu o întârziere de 30 de minute”, lectura aceasta îmi face sesizabil la modul ideatic noțiunea de întârziere. Apoi, tot ca efect al lecturii, de la consistența suportabilă a ideii trec imediat la consistența

mai dură a realității petrecute degeaba în gară ca efect al întârzierii.

Dacă citesc versul „Greoaia carne de-ar putea fi gând”, prin lectură sesizez timpul greu și în lentă prăbușire a făpturii de carne conexasă într-un mod ingenios cu timpul ușor și liber al gândului.

Putem să discutăm și sensul lărgit al literaturii care astăzi, spre deosebire de evul mediu de exemplu, este rezultatul unui orgoliu. În fond, literatura și lectura sunt doi termeni care se pot aplica în lumea mută ce ne înconjoară, ne cuprinde.

Nu încercăm să înțelegem tot timpul ce ni se întâmplă? Nu încercăm tot timpul să decupăm în țesătura încâlcită a unei zile, de exemplu, mici porțiuni care, precum niște texte de citit, ne îndeamnă la dezlegare? Nu suntem frecvent, în cursul unei zile, cititorii propriilor noastre fapte sau (de cele mai multe ori) cititorii faptelor celorlalți? Lectura înseamnă aici descifrarea unor înțelesuri, stabilirea unor legături între aspectele dispartate ale unor acțiuni sau simple reacții.

Noțiunea de text aplicată vieții-pur-și-simplu face ca aceasta să fie inteligibilă pentru noi, iar noi ne transformăm pentru o clipă din personaje în cititori ai propriilor noastre acțiuni. Înțeleasă în felul acesta, lectura și textul fac grăitoare viața (în general mută și încâlcită), o fac sesizabilă la nivelul mai diafan, dar lămuritor al sensurilor.

Cred că lectura este captivă unei dorințe de cunoaștere, de înțelegere, de lămurire a sensurilor. De aceea ne transformăm de multe ori instantaneu în cititorii propriilor noastre vieți. Lecturându-ne din când în când viața, încercăm să o înțelegem. Apoi ieșim din distanța lecturii și ne apropiem de sensul-în act, mut pentru noi ca personaje implicate în narațiunea propriei vieți.

De aceea cred că orice lectură ne aduce un plus de sens. Dar dacă rămân la sensul adus prin lectură nu cred că e bine. Din cititor redevin personaj mai înțelept deoarece sensurile lecturii se transformă în înțelegere.

Doi cărți frumoși

Vasile George DÂNCU

Când am fost solicitat de către Olimpiu Nușfelean, directorul revistei „Mișcarea literară”, să scriu un text despre fenomenul cărții în România, tocmai apărea studiul *Omnibus*, realizat de JFK România, despre cititorii, respectiv cumpărătorii de carte români. În medie, la ora actuală, românul nostru citește cărți de trei ori pe lună și doar unul din trei români cumpără cărți. Nu voi intra în detalii de prezentare, găsiți acest studiu pe site-ul instituției. Ceea ce mă interesează pe mine este următorul lucru: viitorul cărții în România.

Oamenii pasionați de cărți, intelectualii și editorii, se plâng de faptul că românii nu mai cumpără și nu mai citesc cărți. Dau vina când pe instituțiile statului, care nu se ocupă de acest fenomen, când pe criza moral-intelectuală a poporului, care preferă să privească la televizor decât să citească un volum. Economiiștii și oamenii de business spun că cei care se ocupă cu lumea cărții nu știu a se adapta la nou; rămânând într-o cetate a cărții plină de turnuri de fildeș. Cartea nu este promovată! acuză oamenii implicați în advertising.

Interesant de precizat este de unde cumpără românii cărți: cei mai mulți din librării, apoi: de la chioșcurile de ziare (acest fenomen al apariției cărții ca supliment al ziarelor este o discuție serioasă, care va trebui abordată cândva separat) și doar pe ultimul loc (2%) de pe Internet (librării virtuale și site-uri ale editurilor). Probabil pentru românul cititor, Internetul nu este un magazin de carte online, ci o bibliotecă online. Pe Internet nu cumperi cărți, ci cauți informații; dar de obicei îl folosești ca o modalitate de divertisment.

Ceea ce pot să afirm cu siguranță este faptul că nu peste mult timp vânzarea de carte prin librării va fi concurată serios de vânzarea de carte-supliment la ziar. Este un fenomen

uluitor, dar criza va duce la închiderea multor librării, iar editurile vor publica tot mai puține cărți ce se difuzează în acestea. Dar acest lucru nu înseamnă că vom avea printre noi cititori și cumpărători mai mulți. S-ar putea mai puțini, în ciuda volumelor editate de importantele trusturi de presă din România.

Prin urmare avem o țară care crede în cultură (așa se laudă românul), dar fără cititori. Cum procedăm?! Este greu de spus ceva după ce au trecut douăzeci de ani și nu s-a făcut nimic în acest scop. Țările care se respectă au programe naționale de încurajare a lecturii. Gândiți-vă numai la Spania unde s-a inoculat un obicei fericit, ca de ziua lui Cervantes, tot spaniolul sătul de coride și obosit de dansat flamenco citește câteva pagini din romanul „Don Quijote”. Până s-a ajuns aici cu siguranță s-a muncit mult. Dar ei au orgoliul de a se ști respecta și de a promova cititul. La noi nici ministerul Educației în școli, nici ministerul Culturii în segmentul social nu au făcut ceva remarcabil pentru a-i încuraja pe români să citească. Era o butadă studentască cu care ne lăudam când pierdeam vremea prin cafenelele Clujului: „Cititul dăunează grav bolii scrisului”. Totuși cred că pentru început trebuie să se apuce de citit serios și mai apoi de scris.

An de an la Ministerul Culturii și Cultelor sunt programe de cultură scrisă, care se ocupă cu finanțarea publicării de volume. Cu toți banii aceștia, ar fi fost mai bine dacă s-ar fi susținut un sistem național de difuzare de carte, cu un lanț de librării bine conceput și controlat, gândit de o serie de oameni competenți. Ar fi făcut posibil ca pe standurile de carte să se găsească marea literatură, atât autohtonă, cât și universală, precum și universul viu al literaturii contemporane: de la poezie (aproape inexistentă în librăriile din România, deoarece este domeniul care se vinde cel mai puțin) până la literatura de

specialitate, științifică (care lipsește cu desăvârșire).

Acum e prea târziu, iar ministerele se ocupă cu convingerea sindicatelor de a da cât mai mulți angajați afară, nu cu investițiile pe termen lung în produse culturale, care să revigoreze lectura și vânzarea de carte. Ne mai rămâne un singur lucru, o singură luminiță de la capătul tunelului, care să ne lumineze paginile pentru a citi cu spor. Trăim într-o țară în care societatea antreprenorială a evoluat în raport cu societatea politică. Există nu două Români (cum s-a tot spus), ci mai multe. Există o Românie a oamenilor de afaceri care, în ciuda legislației mioritice (greoaie și în așa mod făcută doar pentru a smulge voturi), a mers înainte cu sacrificii, printre falimente și cu eterna sabie a lui Damocles de la finanțe deasupra conturilor lor. Dar există și o Românie a politicienilor, care a făcut din noi o țară de asistați social doar pentru simplul fapt de a câștiga alegerile (esențiale pentru ei, nesemnificative pentru noi). Decontul politicianismului românesc post '89 am început să-l plătim. De abia acum se va vedea dacă construcțiile serioase din lumea afacerilor, începute bine și gestionate remarcabil, vor rezista la cutremurul crizei. Așa că, repet, mai avem o singură șansă ca cei care au afaceri cu cărți (librari, editori, chiar și tipografi) să promoveze cartea în România, într-un timp al crizei și într-o lume care nu a început încă să se așeze.

Când românul va considera cititul ca ceva firesc, ca jogging-ul, în unele cazuri, sau ca băutul unei beri după serviciu, în altele, atunci ceva se va întâmpla în conștiința noastră. Sper că se va ajunge la un moment în

care noi vom crede că a cumpăra o carte este un fapt cotidian, ca și achiziționarea unui produs pe care-l cauți la mall-uri. Cei care lucrează în domeniul cărții au misiunea de a-i sfătui pe români să introducă în acest univers fascinant – shopping-ul – și fenomenul numit CARTE. Altfel ei nu sunt și nu vor fi niște adevărați consumatori. Vom reuși doar atunci când cartea va fi adusă în spațiul public și când românii o vor considera ceva uman. Și cititul este viață și scrisul este trăire! Gustați din această viață și veți fi mai împliniți!

Dacă vom rămâne permanent o țară fără cititori, nu este decât greșeala celor care trăiesc în lumea atrăgătoare a cărții și nu știu ce să facă să o arate celorlalți.

Aceste cuvinte scrise mai sus îmi aduc aminte de o anecdotă ardelenească, în care Maria vorbea cu vecina ei ce să-i cumpere lui Ion de ziua lui. „– Ia-i o pereche de ghete!” spune vecina. „– Are o pereche!” spune Maria. „Ia-i o pălărie!” spune vecina. „– Are una!” spune Maria. „– Atunci ia-i o carte!” spune vecina, nemaivând răbdare. „Are și o carte!” spune Maria.

Nu trebuie să urlăm „Trăiască literatura!”, ci să spunem simplu și clar pentru a auzi românii care nu au citit și nu au cumpărat nici o carte în anul 2009: literatura trăiește! Te așteaptă! Nu te va impresiona din primele clipe, dar te vei convinge pe parcurs ce bine arată și ce minunate clipe vei petrece împreună cu ea. Și culmea: se lasă descoperită. Numai s-o deschizi.

Rămâne să trăim în România sub zodia lui „Doi cărți frumoși” sau să emigrăm pentru a face afaceri cu carte în Congo.

Depinde de noi.

NOLTA – Noua Ordine Literară Terriană Anticipativă

Al. C. MILOȘ

În lumea cosmo-științifică, tehnologia de Mileniul 3 în schimbare esențială de pe o orbită terestră pe una cosmică, e firesc să se

petreacă mutații-schimbări și în domeniul științelor literaturii – științei poeziei, științei cuvântului, purtător de moșteniri galactice,

memorie cosmică și energie cosmică și destin cosmic!

Astfel, scriitorul tradițional evoluează în inginer lingvist ori decodificator de limbaje extraterestre, lectura generațiilor de terrieni din Mileniul 3 devine una 90% științifică, iar din literatura tradițională a secolelor trecute, se alege, iese la locul ei ca un aur spiritual cosmic, literatura de anticipație sau literatura S.F. științifico-fantastică! Mai degrabă noi i-am spune literatura S.R., adică științifico-realistă! Ni se pare firesc și în beneficiul evoluției cosmice-civilizatoare a rasei umane spre o fraternitate galactică! Națiunea terriană ocupându-și locul de origine între națiunile cosmice din Multivers. Atenție, deci, generații de scriitori cosmici ai viitorului! Omenirea e o rețea energetică, vibrațională, cosmică, animată de un romantism cosmic original!

De aici, conceptul lansat de noi – NOLTA, noua ordine literară terriană anticipativă! Căci, în Mileniul 3, viețile oamenilor, destinele lor, din universul uman, cu 4 dimensiuni, 2 spațiale și una temporală, vor fi măsurate matematic cu o grilă cosmică! Grila cosmică înseamnă un nou sistem valoric-artistic-științific-literar și anume operele de știință literară, vor fi așezate în rafturile istoriei timpului în funcție de deschiderea de orizont, cuprinsă spațial, precum și de puterea de anticipare a viitorului! Gândiți-vă și d-voastră, prin această grilă cosmică a viitorului, firească în schimburile esențiale terestro-galactice, ce cărți (dacă nu se vor numi altfel la extraterestră) vor lectura, informațional, științific terrienii din Republica Terra a Mileniului 4?! Va fi o reîntoarcere la originea noastră extraterestră de exploratori cosmonauți ai spațiului! Și vom lectura științele și cărțile zborului cosmic, istoria spațială a umanității, o nouă-veche știință a terrienilor, cărți de astronomie, hărți stelare și galactice, astrofizica, astrochimia, astrobiologia, astropsihologia, astrofilozofia și, de ce nu, cosmoarta sau cosmopoezia! În bibliotecile cosmice din fiecare casă vom avea: Lucian din Samosata, Aristotel, Euclid, Pitagora, J. Verne, A. Einstein, M. Planck, I. Asimov, St. Hawking, M. Eminescu, H. G.

Wells, C. Haas, H. Oberth, Neil Armstrong, Edgar Poe, Enoh, Prometeu, Iisus, Budha, Allah, Zamolxis, Ezechil, Moise, Socrate, Homer, Lucrețiu, Ghilgameș, Eric von Daniken, Kepler, Ray Bradbury, Milarepa, Arhimede, E. Fermi, N. Tesla, Marconi, Hubble, Galilei, Leonardo da Vinci, M. Eliade, J. Brunner, Stanislav Lem, Heisenberg, Lenin, Marx, Carl Sagan, H. Coandă, A. Vlaicu, Ion Hobana, Vladimir Colin, R. Silvenberg, Pasteur, Mendeleev, Al. Mironov, Edison, Bell, C. Bergerac, Newton, J. Valee, Freud, Jung, Drake, Doppler, Crick, Heraclit, Watson, Darwin, Roentgen, Curie, apoi filmele S.F. „Odiseea spațială 2001”, „Războiul stelelor”, „Poarta stelară”, „Planeta Maimuțelor”, „Zborul interstelar”, „Oameni în negru”, „Ziua independenței”, „Hangar 18”, „Întâlnire de gradul 3”, „Triunghiul Bermudelor”, „E.T.”, „Contact”, „Vizitatorul”, „Cosmonauții extraterestrii”, „Galactica”, „Dune”, „Matrix” etc. În lumea galactică, aceasta e ordinea cosmică!

IQ-ul omului va crește de la 100% la 200-300%!!!

NOLTA va deveni activă, actuală în realitatea cosmică complexă științifică, acum! Astfel se vede viitorul! O societate super tehnologizată va scrie, spune cosmopoetul, inginerul lingvist galactic, scriitorul de știință, fizicianul interdimensional sau schimbătorul E.T. de orizonturi. Lumea cyborgilor e în orizont! Deocamdată din Planul Terra Extraterestru v-am dezvăluit o parte. Restul urmează!...

Lectura între o obligație autoimpusă și plăcere

Ion Radu ZĂGREANU

„La ce sunt bune cărțile? Îmi vine să răspund: la tot și la nimic. Poți trăi foarte bine fără să citești. Milioane de oameni n-au deschis niciodată o carte. A vrea să le explici ce pierd e totuna cu a explica unui surd frumusețea muzicii lui Mozart”.

(Nicolae Manolescu)

De aproape două decenii, pentru mine lectura înseamnă o pendulare între o obligație autoimpusă și plăcerea propriu-zisă a cititului. Probabil, mai exact, ar trebui să spun, că atunci când citesc, fac naveta între cele două posibilități, semnalate adineauri. Sintagma „obligație autoimpusă” presupune totuși o selecție a lecturii după anumite principii, de multe ori aleatorii, sau simpatetice, cum le numeam altădată: cărți noi, cumpărate sau primite de la prieteni, invitația sau rugămintea unor amici, de a scrie despre volumele lor, preferința mea pentru cărțile de poezie, pasiunea pentru mărturisirile din spațiul concentrațional al închisorilor comuniste.

Fiind un ins un pic împrăștiat, nesistematic, lecturez de multe ori, așa zice, la întâmplare, în sensul că nu îmi impun un program și o selecție prea riguroasă, a cărților ce urmează să le citesc.

Lecturez, gândind că voi scrie despre aceste cărți, iar atunci când încep citirea unei cărți, urmez o anumită grilă de lectură. S-ar putea spune că plăcerea lecturii, în această situație, ar fi atenuată. Da și nu. Fixându-mi niște repere ale lecturii, plăcerea citirii, ca act estetic, se subsumează acestora. Îmi dau seama că satisfacțiile lecturii sunt oarecum dirijate, plăcerea citirii se transformă într-o acțiune de subordonare unor principii.

Lectura prilejuiește și un moment de invitație la creație, textele citite oferind și un model de operă literară valoroasă sau mai puțin realizată artistic, textul parcurs putând fi un punct de pornire pentru o viitoare idee literară.

Atunci când citesc volume de poezie și întâlnesc pasaje lirice care îmi plac și care conțin ab ovo ideii poetice care ar putea fi dezvoltate într-un poem independent, nou, notez pe marginea paginilor prescurtarea „Sdp”, adică subiect de poezie, punct de pornire al unui alt poem.

Bineînțeles că această lectură a „obligațiilor impuse”, se face cu creionul în mână, prin sublinierea a ceea ce este important, prin notarea prescurtată a primelor impresii de lectură. Urmează faza când aceste sublinieri și notări sunt fișate, recitite și lăsate „la dospit”, o zi două, trei. Reiau apoi lectura fișelor, aleg titlul definitiv al cronicii literare, dintre cele provizorii, scrise în notele de lectură. Urmează redactarea propriu-zisă a impresiilor de lectură despre cartea respectivă.

Ca o obsesie, întrebarea se reia. Unde mai este loc de plăcere în actul lecturii. Dacă aş face o interpretare a lecturii amintindu-mi de „Dubla intenție a limbajului” a lui Tudor Vianu, aş putea afirma că textele poetice îmi provoacă mai pregnant acea „intenție” de reflexivitate, iar cele în proză s-ar apropia parțial de intenția de tranzitivitate a limbajului. Nu trebuie să exagerăm în acest sens deoarece în ambele cazuri, respectiv operă în versuri sau în proză, amândouă sunt creații literare.

Plăcerea lecturii se prelungește și post factum, după momentul de citire, prin confruntarea „impresiilor” de lectură, cu „așteptările” autorului (uneori hazardate) sau cu ceea ce au scris alți confrăți despre cărțile respective.

Mă bucur când mi se confirmă faptul că am sesizat mesajul cărților citite, originalitatea lor, neîmplinirile lor, când remarc aspecte care au scăpat altor cititori avizați.

Nu neg faptul că uneori mi-e dor de lecturile „degajate”, fără intenția de a scrie despre ceea ce s-a citit. Mă întreb dacă această lectură a „obligației” nu deformează gustul lecturii, nu te transformă într-un robot al lecturii.

Mă salvează lejeritatea apropierei de textul literar, ineditul unor situații care mă determină să citesc sau nu o anumită carte,

anumite sugestii despre conținutul lor, deoarece așa cum ne avertizează criticul Nicolae Manolescu „cititul furnizează vieții o enormă cutie de rezonanță, în care întâmplările trăite de noi se confruntă cu cele trăite sau imaginate de alții și care, prin comparație, semnificațiile le sporesc considerabil.” (Nicolae Manolescu – „Cititul și scrisul”, Editura „Polirom”, 2002, p.197); „Necitind, suntem ignorați, dar nu numai fiindcă nu avem idee de ce gândesc și simt alți oameni, ci și fiindcă nu ne putem explica propria noastră viață” (op. cit., p. 198).

Îmi doresc să petrecem mai mult citind cărți decât citind despre cărți

Elena M. CÎMPAN

Pentru mulți dintre noi lectura captivă nu implică și lectura captivantă, aceasta având impact limitat asupra cititorului: în copilărie (*Amintiri din copilărie*), în adolescență (*La Medeleni*), în tinerețe (*Maitreyi*), la maturitate (*Numele trandafirului*). Având efect de formare, lectura este ea însăși o activitate care atrage în captivitate și din care cu greu mai poți evada. Evadarea din lectură nu se mai întâmplă. Evadare în lectură, da.

Lectura captivă e mod de-a fi, de-a exista. E lectura cu literă mare. Fără niciun alt determinant. E cea care ne însoțește, ne dă formă, culoare, sens. Pe lângă faptul că nu e alta mai frumoasă și mai de folos zăbavă decât cetitul cărților, citându-l pe Arghezi, nimic nu se compară cu starea de-a intra într-o carte, de-a fi primit în gândurile scriitorului, de a-i cunoaște casa, grădina. Alegem singuri să fim liberi în captivitatea cărților ce ne înconjoară. De ce citim ce citim și nu altceva? Citim pentru că am citit. Și într-o viață anterioară, poate. Așa cum suntem siguri că vom citi și într-o viață viitoare. Dar acum ne asigurăm prezentul. Așa cum nu ieșim pe stradă dezbrăcați, nu putem ieși nici necitiți. Se vede. Cititul

asigură frumusețea și eleganța interioare. Se poartă cărți vechi cu accesorii de cărți noi. Pe temelia cărților de căpătâi se așează cărămizi din cărți ale scriitorilor contemporani. Trăim un moment de modernizare a unui edificiu livresc, așa cum o casă cere, în fiecare an, să fie făcut ceva nou.

Câtă vreme avem repere ale lecturii, bine definite în școală, nu ne vom rătăci niciodată în alegerea cărților care să ne corespundă tematic, stilistic. Tema comportă desigur și reversul „de ce nu citim?” Dintr-un instinct de apărare, ne protejăm de multe texte. Dar de ce nu citesc unii chiar deloc este greu de răspuns. Cred că nu știu ce înseamnă plăcerea lecturii, lumea ce se deschide cu fiecare carte, paradisul în care ești primit.

Dar și timpul mai trebuie luat în considerare. De exemplu, în fiecare săptămână, dacă nu în fiecare zi, apar cronici, recenzii (bune) la cărți bune și foarte bune. Le-aș citi pe toate, dar când? Numărul lor mă depășește. Îmi fac listă, pornesc în căutarea lor și, până le găsesc, apar alte liste, de alte cărți, de autori celebri, iar eu rămân mereu în urmă. Cu una, două, trei restante. În revista România literară

citesc despre o carte care ar merita citită. Apoi, eseurile, prezentările și lansările oferă tot atâtea alte mici și mari tentații. Nu sunt printre favorizații care trăiesc în librării, biblioteci și care au un mediu prielnic, avantajos. Ei sunt în mijlocul noutăților, au cărți la îndemână. Sunt în labirintul promis, conform convingerii lui Borges. Dar nici ei nu reușesc să parcurgă tot ce și-au propus sau li s-ar propune. Chiar dacă am avea lista completă, pe birou sau pe noptieră, nu ne-ar ajunge timpul și am fi/ suntem depășiți de alte și alte capturi proaspete.

Ruxandra Cesereanu vorbește, în cartea „Gourmet”, despre patru modele de lectură:

Celine, Bulgakov, Cortazar și Rushdie. Le-aș (mai) citi pe toate deodată, pentru că eu citesc, cu plăcere și cu interes, cărțile pe care le primesc, de la colegi, de la prieteni, de la cunoscuți, cu dedicație. Consider că este un gest de mulțumire, care trece dincolo de timp, întoarce cu aceeași monedă și recompensează într-un fel strădania scriitorilor de azi, care nu se știe câtă audiență vor avea peste ani. E o formă de-a da cărților acel „carpe diem” bine-meritat. Prin lectură. Îmi doresc să petrecem mai mult citind cărți decât citind despre cărți.

Intelectualii nu prea au o viață socială...

Suzana DEAC

Citim pentru că:

Ne căutăm un refugiu dintr-o lume cucerită de politică, bani și antivalori.

Să ne menținem curățenia sufletului, din cât a mai rămas.

Să ne reamintim sistemul nostru de valori uitat de mult de cei din jurul nostru.

Să ne găsim o compensare pentru fragilitățile noastre, să identificăm tovarăși de soartă.

Să fim mai puternici, mai convinși că ce facem nu este o inutilitate.

Citim:

Orice ce ni se impune, ce este util și necesar: rețete, note, comentarii, procese verbale,

rapoarte, dări de seamă, carnete de elevi, scrisori de felicitare, dedicațiile colegilor scriitori, toate reclamele lipite pe poarta de la bloc...

Cărțile prietenilor, cărțile dușmanilor, cărțile celor descoperiți și nedescoperiți, cărțile vechilor clasici.

Articole despre politică, ca să vedem țara mai frumoasă decât este, ziare de scandal să ne distrăm de problemele altora, parcă așa am putea scăpa de ale noastre.

Site-urile literare, să mușcăm și noi din mărul dulce al succesului, să cunoaștem în sfârșit adevărata democrație în literatură, unde se poate face curte, lăuda, ataca, ciocni, critica, împrieteni..., pentru că intelectualii (dar poate și alții) nu prea au o viață socială...

Ștefan Doru DĂNCUȘ

SCRUM

prima dată am scrâșnit din dinți
apoi am strâns pumnii.
în cea de-a treia zi am căzut
peste lumea picioarelor mele.
câteva nopți au trecut
doar atât
a venit un individ epileptic
mi-a scormonit rădăcina
și în zori triumfător a ridicat spre cer
o pungă cu arginți
plata lui pentru munca pribegiei
un ban pentru fiecare câine ce l-a pus pe fugă
un ban pentru fiecare din voi
ucigași nepăsători ai furnicilor străzii.
căutătorul de comori a venit azi
când punga e goală
– cu dumneavoastră doarme
plapuma soției dumneavoastră îl încălzește
șarpele pustiei e în dormitoarele de lux
parfumate.

nu-i nimic ziceți mâine mai sfințim o biserică
și aceea nu mai intră în voi ca odinioară
căutătorul de pungi cu arginți o alungă
ea stă intimidată pe marginea respirațiilor
crucilor

vă urcați în mașini și plecați
v-ați făcut meseria
și cu tine doamnă șarpele pustiei face sex
și pe tine domnule șarpele pustiei te satisface

„saule, saule, pentru ce mă prigonești?”
– sunt eu, Ștefan Doru Dăncuș, Doamne

pentru ce îmi iei inima și iubirea
eu de-acum am să urăsc.
cât de drag îți pot fi
dacă mi-ai dat copii
avuții avocați pușcării
nu sunt pavel Doamne
cum de-ai uitat că-s Doru Dăncuș
iubesc și-mi bate inima încă, Doamne
cum să te iubesc Doamne
în clipa cu nervii de fier?

îngenunchierea îți e predestinată.
când te ridici prima dată în genunchi
apoi în picioare – poeziile cad ca niște ramuri
uscate
și când toți cu toții merg la culcare
afli că iar trebuie să dai foc
iar un secol trădător ți-a luat identitatea
unde mă-sa a plecat prometeul tâmplilor tale
dureroasele premii de poezie
fetele și femeile măritate
prietenii și halbele de
bere
țigările vinul și
vodca
secundele de celebritate
răsuflarea ta de câine turbat
murind azi în preajma onoratei comisii?

așa se moare ca mine
pe muntele plin de plantele altor gânduri
acolo ai plecat și tu prietene
îți vei imprima chipul pe-o maramă

**Poezia
Mișcării literare**

a anului 1 e.n.
nimeni nu va ști că doi am fost atunci răstigniți

la capătul puterilor
strângând între pleoape piatra cubică a
remușcărilor
– ce culoare seminală a căpătat lumea
cineva fluieră după un câine
încrezător în destin și în urmele pe care
acesta le lasă printre nopțile cu învelișul

plesnit

(dacă lărgеști deschizăturile poți vedea
baruri pline de fum și picioare dezgolate
poți mesteca fericit pâinea mucegăită
a durerii de cap)
ce culoare a căpătat lumea – culoarea ochiului
smuls
și apoi spart de bocancii unui lung șir de
soldați

dar iată, din locul acesta duhnind a trecere
de pietoni, a siluete tatuându-se pe asfalt
din locul acesta în care gesticulăm și în care
ne-am pus toată nădejdea că dincolo, pe
cealaltă

stradă, ne vom putea în sfârșit suporta
se înalță culoarea lumii – culoarea unor buze
umede de femeie

pentru cine scrii de ce scrii – zicea acela
cui te adresezi idiotule
cu toții avem păreri despre opera ta
nu ești eminescu terminatule –
fumam pe bordura șoselei –
în gara de nord berea avea gustul nopții de
amor

hai cu mine zicea
mă trăgea printre mașini spre gura de metrou
spre învingătorii nopților noastre de scriitori
geniali

normal că am băgat cuțitu-n el
și-n țipetele fătuteilor cu pungi de plastic la
gură

fix pix am zis
privind porcul înjunghiat în omătul din fața
casei
din fața mamei care născuse un prunc.

de-aceea sunt singur acum

degeaba-mi pare rău că l-am omorât
pe cel ce trăia în locul meu pe pământ
pentru el scriu așteptând să zică ceva despre
opera mea

fătuteilor lui mă adresez când aud
că nu mai am mult de trăit.

taci, inimă
pe tine îmi vine să sting țigara asta.
câtă iubire și ură se spune că duci!
câtă pornire spre crimă în suflet, doamnă inimă
în cine să cred la ora trei noaptea?
e bine e cu zăpadă prin gările înmormântaților
mei

ce frumos te arunci scumpă doamnă
din vitrinele orașului pe mine
ce frumos îmi spui „rămas bun” – îmi vine
să-mi tai venele.

așa de perfect n-am fost iubit niciodată
a trebuit să fac 40 de ani să te cunosc
să te invit la o cafea la restaurant la circ
și-apoi în pat
te cer în căsătorie doamnă e deja trei și zece
minute

nu te lași de mine
nu mă părăsești
nu te prăbușești nicicând epuizată în
așternuturile mele

mă respiri cu nesaț după ce m-ai avut
– soarele luna pământul
și eu la 3.15
ne închinăm în fața bății tale în ușă
te așteptăm în pat, numai tu numai tu numai tu
nu mă părăsi
numai pe tine te nu te pot vinde vieții mele
zgomotului de arginți ce se aude în holul
blocului

criminalul e prezent deschide doamnă
oferă-te
înșeală-mă
cu sângele tău voi da un final acestor rânduri

oare de ce simt în primăvara asta înfiorarea
asta?
oare așa vine moartea în om, prima dată cu
picioarele reci

apoi toate ale lui tot mai reci?
 merg prin pustiu și aflu că biblia e acum pe
 site-uri
 de ce să mai scriu eu versuri
 mai bine le gândesc și Dumnezeu le aude
 e ca la început pe vremea când puteam vorbi
 zilnic
 El era prezent la masa
 comună a erorilor.
 oare de ce patul femeii mele mi-e tot mai
 străin?
 de ce n-o mai urăsc de ce mă uit la ea cu
 blândețea unui
 pușcăriaș pe viață?
 ar putea să-mi răspundă codrul acesta de sticle
 goale
 aniiăștia plini de scrumiere
 din care se înfruptă alți cerșetori
 Copiii mei ar putea să-mi răspundă:
 „Ce poezii scrii și tu, tata”.
 oare de ce primăvara asta are centură de
 castitate?
 oare de ce nu mai e putere în „Cântarea
 cântărilor”
 când știi Și tu iubita mea cât de săraci am fost
 cândva
 dădeam copiilor cele două felii de pâine cu
 margarină
 ne uitam unul la altul în garsoniera ca o cutie
 de chibrituri
 tu plângeai - eu plecam pe străzi sperând că-mi
 voi găsi serviciu
 Dumnezeu nu îndrăzne să se apropie de
 suferința aceea
 m-aș fi sinucis dacă ar fi apărut
 Adam ar fi murit atunci și nici lumea asta în
 care scriu poezii n-ar mai fi existat
 oare de ce nu vine nimeni să-mi spună:
 „Spune-ne pentru ce te-ai născut și lasă-ne”
 în primăvara asta care nu valorează nici doi
 bani
 și din uterul căreia credeți cu toții că vă veți
 naște imuni
 la versurile mele eroice
 sunt atât de slăbit încât iată, intru pe site-uri și
 scriu
 poate vreun sinucigaș va găsi cuvintele astea
 risipite
 prin bibliile virtuale pe unde a stat ascuns până
 acum.

se va lua la întrecere cu Isus.
 oare de ce îmi sunt atât de departe păsările de
 la geam
 și tu iubito și Tu Doamne de ce nu puteți face
 o altă carte sfântă în care păgânul să fiu eu
 abandonatul să fiu eu ologul orbul șchiopul să
 fiu eu?
 ori poate că sunt dracul și mi-am pierdut
 identitatea
 prin grădinile parfumate ale acestei primăveri
 ce nu mai are mângâiere și patimă?
 oare de ce?
 copiii mei ar putea să răspundă răspicat ceva
 dar n-am încredere în ei
 sunt drogați deja au prizat câteva grame de
 viață
 și vorbesc vrute și nevrute cu voi, cei
 asemenea lor.
 ar trebui să-mi dau demisia
 din funcția de Ștefan Doru Dăncuș. Ezit.

motto:

„Aici stă răbdarea și credința sfinților”.
 (Biblia)

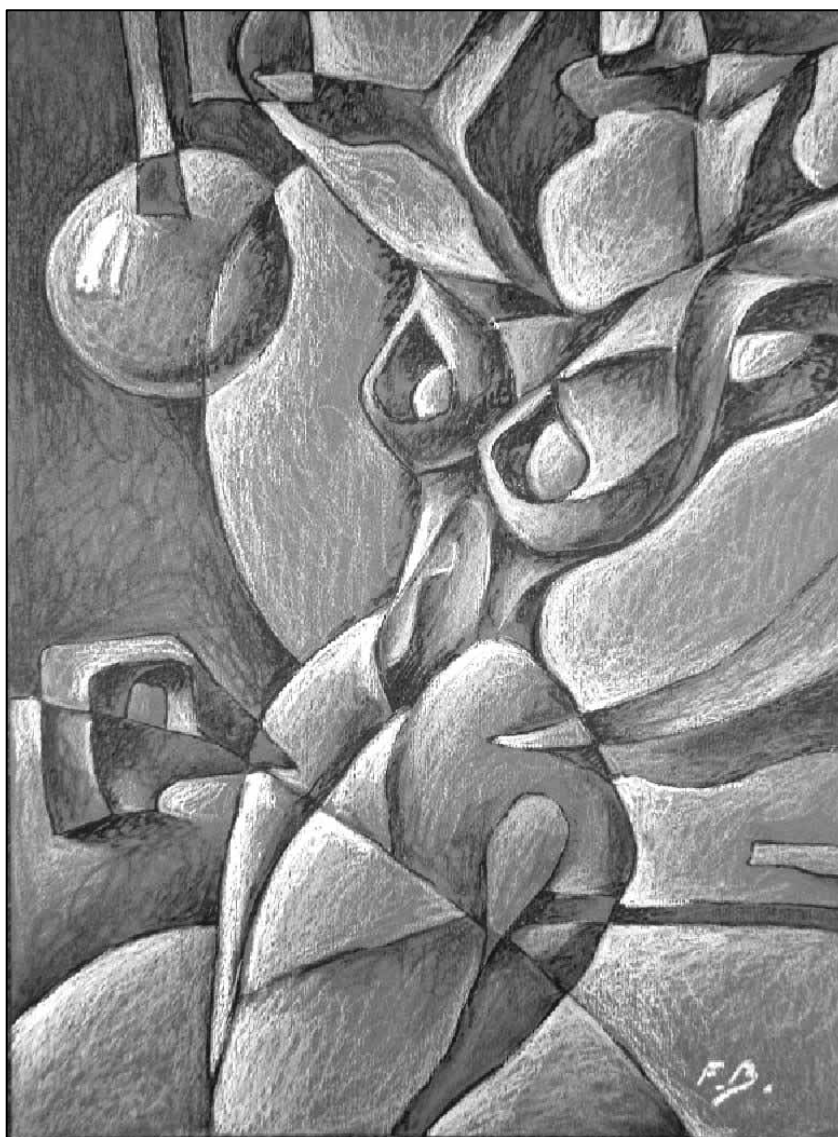
toate să-ți fie furate metodic
 uneori să-ți amintești că nu mai e nimeni
 dincolo de tine
 că ai stat pe o cruce cândva
 că nu mai stingherești femeia de aur a
 sinuciderii
 că ciudata integrală a cenușii decapitează copii
 adormiți nemâncați.
 toate să-ți fie înghesuite în rucsacul
 câtorva ani de tinerețe -
 să-ți dorească plecarea cu toții
 tu l-ai adus pe diavol, să strige,
 să pleci din oraș!
 până și întrebările să-ți fie betonate bine,
 să nu le poți pune nici măcar acelor clepsidre
 călcate de bocancii dezamăgirii
 (e ultimul pas al diavolului către mine)
 – niște orbi așteaptă să-și joace rolul de pietre
 în acest caz de apostol condamnat.
 acum sunt gata, doamne.

în fiecare zi vine diavolul.
 știu că majusculele dumnezeului au fost

făcute bucăți de circularul pașilor oamenilor,
știe că îngerul meu a murit.
nu-i nimic, îi spun, pe mine nu mă duci
cu pământul ăstuia căruia îi faci
acupunctură pe bază de spaimă
– nu mai ai Dumnezeu, râde, ești oaspetele
princiului mișcării.
îl aud și din zi în zi celulele unei mari petreceri
se mulează pe răbdările mele.
până și Fratele meu a urcat la cer
lăsându-mă singur pe cruce
să-mi pândesc prada de la înălțimea
celor trei piroane

diavolul vine zilnic, răsturnând cele cinci sute
de cupole ale minții mele.
lasă mereu vraiste după ce amestecă limbile
pământului
în corneea desfrunziților.
țintuit cum sunt, slabe speranțe să scot iadul
din termometrele lumii care,
iată,
se sparg și mercurul
alunecă
în orele când e liber comerțul cu biblie.

(din volumul în pregătire *SCRUM*)

Ion IACHIM

Noiembrie 1888 sau Călătorie prin Regatele Săptămânii

În Regatul Luni erau lanuri nemărginite, cât vezi cu ochii. De atâta imensitate verde, amețea.

Copilul a pășit cu picioare nesigure, dar lacome de mers printr-un ogor cu linte. Plantele, micuțe, moi, plăpânde, stropite cu multă rouă în dimineața de primăvară, îi înfiorau plăcut tălpile rozove și îi umezeau manșetele pantalonașilor. „Suflecă-ți pantalonii, Ioane!” a auzit vocea mamei, care era undeva înainte, dar chipul ei nu se vedea. Băiețelul a făcut precum i-a zis mama și a continuat să meargă... prin linte.

Simțea furnicături plăcute, pășea înainte. N-a observat când a trecut într-un lan cu grâu de toamnă. Des ca peria, verde întunecat, ca apele din iazurile adânci; nu-și putea rupe ochii de la el. Grâul îi sărută călcâiele, merișoarele, chiar și fluierile picioarelor, dar nu-i ajungea la genunchi. Holdele păreau că nu se mai termină. Oricum, băiețelul nu se temea de singurătate, fiindcă după linia orizontului din Regatul Luni pășea mama lui, care putea să-i vină oricând în ajutor. El mergea înainte și asculta cum tălpile lui goale vorbeau cu grâul. L-au amuzat niște prepelițe cu un fel de moț lung în frunte, pe care a încercat să le prindă, însă acestea își arătau pentru câteva clipe dungile albe și negre de pe spate, apoi se topeau în buraticul grâului. Nu mâncase niciodată carne de prepeliță, dar știa din alte vremuri că aceste păsări sunt vânată pentru carnea lor delicioasă. Și-a zis că mai are el șansa să iasă la vânatul de prepelițe și a pășit,

fericit, înainte. Și-a dat seama că a ieșit din lanul de grâu, când a simțit gâdilatul cald și mătăsos al altor plante. Se afla pe un podiș înconjurat de valuri de negară argintie. Pe sub pământ galopau cai năzdrăvani, iar coamele lor, răzbătând solul, îl gâdilau cald și prietenos. Ce-i drept, pe podișul cu negară a călcat de câteva ori în spini de ciurlan învățând ce este durerea și precauția. După ce-și scotea ghimpii din tălpi, era, o vreme, mai atent.

Cel mai minunat lucru, la care a participat în Regatul Luni, a fost sfeștania unei clădiri minunate, care era, în același timp, și biserică ortodoxă, și moară. Pereții tencuiți de curând cu ipsos miroseau a prospețime și a sfințenie. Mănunchiurile de busuioc, pe care preoții le muiau în agheasmă și stropeau mulțimile, rugăciunile solemne, căldura plăcută de primăvară – totul și toatele îi umpleau sufletul de fericire. N-a văzut-o în mulțime pe mama Smaranda, dar știa cu siguranță că se află la această minunată sfeștanie. Mai ales că la sfânta slujbă participau și câțiva sfetogoreți, călugări sosiți de la Sfântul Munte, pe care noroadale îi considerau sfinți în viață.

Biserica mai avea și o prelungire în partea de apus, cu acoperiș plat și foarte vechi. Era o moară care în aceste clipe solemne se odihnea. Pe acoperiș, de-a lungul secolelor, s-a depus foarte mult praf de făină. Veneau aici bulucuri de hulubi, stoluri de vrăbii și alte

Proza
Mișcării literare

felurite păsări, care ciuguleau pulberea de făină potolindu-și foamea. Pe acoperiș, cu rădăcinile înfipite în solul de făină, apoi trecând prin pereții morii, creștea un copac uriaș care rodea, pe unele ramuri, pâine, pe altele: colaci, cozonaci, covrigi, plăcinte, sarailii umplute cu miez de nucă, stropite cu miere... Tot ce este mai bun pe lumea aceasta și-i făcut din aluat creștea pe crengile copacului de pâine.

Nică a lui Ștefan a Petrei s-a urcat, împreună cu alți copii, pe acoperișul morii, apoi în copac, a rupt de pe crengile lui ceea ce i-a părut mai gustos și, cu bucatele în sân, a coborât pe pământ. Se afla pe un drum de țară, alb de prea multă făină. Colbul de făină era cald și gingaș, ca un motănaș. Băiatul a ieșit în câmp, la iarbă, s-a așezat pe coamele argintii de negară și a mâncat din pâinea Domnului până i s-au împăinjenit ochii de somn. Când s-a trezit, era în Regatul Marți.

Mirosea a prânzișor cu mult soare. În palmele late ale pătlaginei mai străluceau stropi verzui de rouă. În jurul său erau foarte mulți zarzări înfloriți, în care zumzăiau vesel albinele.

Era conștient că se află în Regatul Marți, totodată un glas interior îi spunea că Țara Marți mai are un nume și dacă el îl va pronunța, i se va întâmpla ceva minunat. O țară cu nume de găină, îi șoptea glasul interior, și Nică a început a bolborosi:

– Moțata, Galina, Curca, Rața...

Nimic. Albinele zumzăiau în florile de zarzăr, roua strălucea verde pe frunze de pătlagină.

„S-o luăm mai domol și mai cu sistem”, s-a gândit băiatul.

– Orătanie, Pasăre, Zburătoare, Pasărea frigului – Mătăsar, Pasărea vijeliei – Furtunar...

Vroia să renunțe, dar glasul interior îl ispitea: „Mai spune, mai spune și ai să vezi minunea!”.

– Bufniță, Ciocănitoare, Porumbel, Sticlete, Sturz, Privighetoare, Gaiță, Cuc, Prigorie, Nagâț, Ciocârlie, Muscar, Potârniche...

Și-a amintit că a gustat odată carne de potârniche... Ce fragedă, ce delicioasă mai era! Sau a vrut doar să guste?!

Minunea nu se întâmpla. S-a mutat cu gândul pe alte continente și a rostit nume de păsări exotice:

– Papagal, Canar, Struț, Fazan auriu...

Tufă! „Mama ei de țară cu nume de găină! Cum îmi mai storce creierii! Ia s-o iau din loc!”.

S-a ridicat, și-a întins brațele voinicește, a căscat cu poftă și și-a amintit – a citit? i-a spus cineva? – că și furnicile, când se trezesc dimineata, se întind și chiar cască aidoma oamenilor!

– Ha-ha-ha! N-am auzit niciodată cum pocnesc oasele furnicilor.

A făcut un pas, doi și... plosc! o palmă peste frunte:

– Pupăza!... Țara Pupezei din tei!

În clipa aceea a simțit cum îl furnică umerii, spatele. Și-a apucat pielea de pe omoplați și a tras-o peste cap, așa cum scoți o cămașă. Devenise pasăre! Era un șoim mic, cunoscut în Moldova pre numele său Coroi.

Coroi – Nică a fluturat lacom din aripi și s-a ridicat sus-sus, deasupra Regatului Marți, care se numea Țara Pupezei din tei. „Măi – măi – măi! Trebuie măcar o dată în viață să te prefaci în pasăre, mai ales în timp de primăvară, ca să pricepi câtă cerime este în jurul tău și cât de frumos ne este plaiul!”, medita Coroi – Nică din țăriile cerului.

A planat lung – îndelung, s-a ridicat furtunos spre soare, a căzut piatră, cu aripile strânse, la pământ. Numai câte giumbușlucuri n-a făcut! A speriat doi grauri venind în picaj spre ei, s-a dat de-a dura prin aer, a smuls răvașul din ghearele unui porumbel călător, a lăsat să cadă plicul spre pământ, a săgetat prin aer, l-a prins și i l-a dat poștașului, care plângea ca un guguștiuc păcătos.

„Să mă vadă mama! Cum m-ar mai jumuli!”, s-a gândit Coroi – Nică și a prins să râdă. Zbura și râdea de-l priveau chiorâș câțiva nourași subțiri.

I-a venit cheful să se joace de-a țurca prin aer, dar nu avea nici bețe și nici tovarăși de joacă. A încercat să ademenească la joacă niște vrăbioi, dar aceia au zburat cât mai departe de el. Un vrăbioi, după ce a ajuns la o distanță respectabilă, l-a cam înjurat pe Coroi

– Nică și păsăroiul – băiat a constatat, cu mirare, că vrăbioiul era cepeleag!

A mai zărit, pe pământ, ascunși în niște ciritei de dârmoz, a văzut printre florile albe și frunzele late ale tufarilor, trei codroși, cărora, de frica lui, a lui Coroi – Nică, le înțepeniseră cozile lungi și roșii, atât de dinamice și obraznice în alte cazuri. Păsăroiul – băiat s-a mirat și s-a bucurat că are o privire atât de ageră.

A zburat și s-a zbuguit o bună jumătate de zi. Când a început să-l zgândăre rău la rânză (a auzit chiar cum îi ghiorăie mațele), a căutat ceva gustos pe pământ. A văzut un copac uriaș, care era, în același timp, și cireș cu fructe pe crengi, și tei înflorit. A pogorât pe o creangă a pomului și a prins să ciugulească cireșe coapte, ca mierea de dulci. Dintr-o corobană a cireșului – tei îl privea o pupăză frumoasă, dar nu se temea de Coroi – Nică și-i zâmbea galeș.

Când îi erau cireșele mai dulci și florile de tei mai parfumate, de unde și până unde, sub copac s-a adunat o ceată, tot rude de-ale lui Nică.

Așadar, sub copac era mătușa Mărioara, femeie de vreo 34 – 35 de ani, încă tânără, încă frumoasă, îmbrăcată într-un biniș boieresc, lung, cu blană pe margini, și Coroi – Nică se mira cum de nu se opărește mătușa Mărioara. Femeia, cu haină solemnă, îi spunea – ocăra cu o voce de-asemenea solemnă, parcă din strana bisericii:

– Dă-te jos, hoțule, ți-ai găsit Bacăul cu mine!

Coroi – Nică a hotărât s-o zădăre, s-o scoată din sărite:

– Mă cobor, dar aștept să crească, deasă și mare, cânepa.

Mătușa Mărioara a strâns nedumerită din umeri și a continuat să-i zică supărat – solemn:

– Dă-te jos, hoțule, ți-ai găsit Bacăul cu mine!

„Hoțul” vroia s-o ațâțe numaidecât:

– *Binișloaica, binișloaica*, o luă el peste picior pentru haina ei, nepotrivită nici cu timpul cald, nici cu starea ei de țărancă.

Femeii i-a sărit țandăra. A poruncit celor din jurul ei să arunce cu bolovani în „hoțul din cireș”. Mătușa Mărioara a fost prima, dar

azvârlitura ei, din cauza binișului gros, n-a reușit. În schimb, moș Vasile, bărbatul mătușii Mărioara, care alergase la cireș cu o chircă pe care o ridica amenințător cu stânga, și, mai ales, Ioan, fiul femeii și vărul lui Coroi – Nică din cireșul – tei, aruncau bolovanii cu mare precizie. „Hoțul” a văzut din copac, dintre frunze, dintre cireșe și dintre flori de tei (v-am spus că privirea i-a devenit neobișnuit de puternică) că văru-său este încălțat în ciubote nouă, cu scârț. L-a luat la beștelit:

– Mă Mogorogea, are să-ți plesnească turetcile la ciubote de-atâta venin! Bă chiombule, nu mă nimerești!

Mai erau sub copac moș Andrei cu soție-sa, mătușa Măriuca. Acești doi veniseră dichisiți, de parcă s-au pregătit de hram. Mai ales mătușa Măriuca – avea cămașă albă de în, brodată cu altite, sâni proeminenți, maramă subțire pe cap.

Mătușa Măriuca, mai tânără decât mătușa Mărioara lui moș Vasile, avea vreo treizeci de ani și era cu mult mai frumoasă decât stăpâna cireșului. Dar arunca și ea cu bolovani. Și la fiecare azvârlitură îi ruga pe cei din jur:

– Fiți atenți, să nu-mi loviți cumva pupăza!

Fiindcă pupăza ieșise pe jumătate din scorbură și privea, râzând păsărește, cum oamenii de pe pământ îl zburătaiesc pe Coroi – Nică din pom.

Iar mătușa Anghelița, și mai tânără, și mai frumoasă decât celelalte două mătușe, stătea lângă bărbatu-său, lângă moș Chiriac, și zâmbea vrăjită. Acești doi nu aruncau în „hoț”, dar aveau și ei câte un bolovan în mână. Moș Chiriac a prins un moment mai potrivit, și-a desfăcut degetele lăsând să cadă bolovanul jos. Fața lui s-a făcut și bună, și rușinată, ca un dovleac fiert în lapte dulce.

Iar Măriuca Săvucului – căci era și ea prezentă aici! – fată frumoasă de-ți frigea inima, îi striga cu ciudă prefăcută lui Coroi – Nică:

– Știu eu, când mi-ai scos șoarecele din sân, altceva căutai acolo! Și aruncă bolovanul. Însă nu ținti în păsăroiul – băiat, ci chiti în pupăza din scorbură. Cât pe ce să-i turtească frumusețea de creastă.

Cel mai pașnic din toată ceata era micuțul Zaharia, fiul mai mic al mătușii Mărioara și al lui moș Vasile. Băiețelul, de vreo patru ani, privea uimit zborul bolovanilor și după o habă de vreme i-a zis lui Coroi – Nică:

– Vleau și eu silese!

„Hoțul” a rupt o creangă plină chișcă de fructe și a slobozit-o drept în brațele copilului.

Deodată pupăza, care s-a prefăcut în fata Împăratului Roșu, a strigat către Nică:

– Vino iute în corobană! Se termină visul!..

Nică a zburat numaidecât spre ea. A reușit doar să audă exclamația plină de mirare a micuțului Zaharia:

– S-a-nsurat cu pupăza!...

.....

Regatul Miercuri vuia de bătaia spatelor de țesut. Nu se vedeau nicăieri stative, dar prezența lor o simțea și în puzderiile de cânepă risipite prin iarbă, și în hohotele de râs tineresc, ce se auzeau când mai aproape, când mai departe, și chiar în florile de munte intens colorate, ce-i ieșeau în cale.

Pășea prin Regatul Miercuri fericit și setos de noi priveliști. Știa din timp că îl așteaptă multe întâmplări neobișnuite. Deocamdată oamenii și locurile erau frumoase, dar nu misterioase. Într-o poiană de codru, ce mirosea a miere sălbatică, a întâlnit un grup mare de flăcăuani și flăcăi copti care se adunaseră unul lângă altul, cu capetele plecate în jos, ca niște oi în amiază. Această turmă de bărbați citea! Unii bolboroseau cuvintele, alții strigau, puțini le pronunțau în gând. Îi cunoștea pe toți, dar acum nu putea să-i individualizeze. Știa că și el a făcut parte sau va deveni imediat un membru al turmei de cititori.

Se auzi chemat:

– Ei, Creangă, a adus tat-to cele două merțe de orz și altele două de ovăz?

Pe catihetul Neculai Conta de la școală din Fălticeni l-a recunoscut dintr-o dată. Preotul – profesor a scos un butuc de cărți șliompăite și i-a propus să joace stos:

– Dacă pierzi, îmi mai aduce tat-to patru oi și doi stupi, dacă vei câștiga, te trimit, Crângăule, la seminarul din Socola!

Ion Ștefănescu, devenit la Fălticeni proaspătul Creangă, s-a aprins:

– Ce-i tot dai, sfinția ta, cu oi, boi, stupi și galbeni? Tare mai ești iubitor de cele lumești... Hai să jucăm!

Creangă a câștigat la stos și catihetul i-a promis cu multă gravitate:

– Numaidecât am să te trimit la Socola, numaidecât!

Nu prea departe de turma cititorilor se odihnea moș Bodrângă. Ion l-a salutat, moșneagul s-a uitat chiorâș la el.

– Ai face bine să pui și tu mâna pe carte... Ce tot umbli ca un cotoi?

Ion i-a răspuns la mustrare:

– Moș Bo-drân-gă – drângă – drângă are cârja strâmbă, moș Bodrân-gă – drângă – drângă are cârja strâmbă!...

Deși l-a zădărnit, moșneagul nu s-a supărat. S-a ridicat în picioare și a început să cânte dansând mărunțel:

– Da Ion, da Ion are un baston, da Ion, da Ion are un baston!

Băiatul a roșit un pic, căci gluma cu bastonul i s-a părut prea decoltată și a pornit mai departe prin Regatul Miercuri.

A ajuns la o mănăstire din basm. Obosise și vroia să mănânce. A bătut în poartă. I-au dat voie să intre și l-au condus la maica stareță. Femeia era și frumoasă, și curată, și evlavioasă, parcă ruptă din coasta Sfântului Petru. Flăcăului i s-au aprins poftele cele scârbovnice. Îl chinuiau dorințele și îl pălmuia rușinea. Rușinea de a dori și de a nu îndrăzni. „Probabil nu cutez de aceea că eu sunt la început de miercuri, iar ea este în amiaza zilei de vineri”. Din poiana cu cititori l-au ajuns cuvintele lui moș Bodrângă. Ele, cuvintele, veneau spre Ion având forma unei săgeți: „Știam eu că ai să umbli în marghiolii”.

Flăcăul a mulțumit maicii starețe pentru mâncare și a întrebat-o nesigur:

– Ce nume aveai când erai femeie de mir?

– Când am fost mireancă, mă numeam Marghiolița, și i-a zâmbit provocator.

L-a condus într-o chilie și l-a încuiat în ea – să nu-și facă – întâmplător! – cărare spre călugărițe.

A adormit și a visat un vis în vis.

Parcă era sub niște chedri, pe malul unei mări dintr-o țară foarte îndepărtată. Era prinț.

Urma să se cufunde în apă, până la fundul mării, acolo trebuia să găsească o moluscă uriașă, care ascundea în sine un mărgăritar de mare preț. Știa că dacă va vârî mâna între capacele scoicii molusca își va încorda mușchii și îi va prinde mâna ca într-o menghină. De aceea se înarmase cu un pumnal ascuțit: cum numai va vârî mâna în interiorul scoicii îi va tăia mușchii și va apuca mărgăritarul din corpul moluștei.

S-a dezbrăcat și, cât era el de prinț, și-a făcut cruce, rugându-l pe Dumnezeu să-l ajute. Apoi s-a cufundat ca un țipar în mare. Pe fundul mării erau mii de moluște, mai mari și mai mici. El a căutat-o și a găsit-o pe cea mai mare. Să fi avut vreo 5-6 puduri. Valvele ei erau groase și ondulate; fiind acționate de mușchii puternici ai moluștii, parcă îi șopteau: „Să nu îndrăznești, nenorocitul!” El și-a zis că este prinț și trebuie să îndrăznească. Și-a vârât mâna dreaptă, în care ținea pumnalul, în interiorul scoicii. A vârât-o până la cot, apoi până la umăr. Era lacom să pipăie, să ia în pumn mărgăritarul, deși trebuia să taie, mai întâi, cu o iuțeală extraordinară mușchii moluștii. Animalul mării i-a prins brațul și l-a strâns cu cruzime; băiatul – prinț a scăpat pumnalul, care s-a prăbușit în interiorul moluștii – peste puțin timp lighioana avea să-l mistuie cu sucurile sale veninoase...

A înțeles că se înecă și a înțeles că moare. După ce a murit – și îi era grozav jale de sine – au venit pe mal multe sluji de-ale împăratului – tată. Printre sluji erau și vreo zece – cincisprezece harapi subțirei și dezgoliți. Aceștia, la un semn al unui vechil, au sărit în apă și l-au găsit mort lângă scoica uriașă. Toți zece sau cincisprezece au apucat animalul mării și pe dânsul, pe prinț, și i-au scos din apă pe mal. Cu niște topoare de piatră au sfărâmat capacele scoicii și i-au slobozit brațul. I-au întins corpul de prinț la o parte, sub chedri. Apoi cu pumnale de piatră au sfărtecat măruntaiele moluștii. Și au scos un mărgăritar cât un cap de miel! Slugile împăratului au luat piatra prețioasă și au plecat în mare trombă s-o ducă stăpânului lor. Treptat

– treptat, molusca sfâșiată s-a închegat la loc, apoi s-a prefăcut în frumoasa maică stareță și l-a întrebat, tristă, pe Ion – prințul:

– Dar fără mărgăritar mai trebuiesc eu cuiva?

Exact în acea clipă el a simțit cum a fost săgetat de un foc ce i-a străpuns corpul – de la scârbavnicul mădular până în coșul pieptului – și a înțeles că și în sinele său este ascuns un mărgăritar.

Când s-a trezit, era în Regatul Joi.

O dimineață senină de vară. Multă – multă rouă pe ierburi. „Va fi roadă bogată de castraveți”, s-a gândit Creangă și a pornit la pas lin să cutreiere regatul. Degrabă a ajuns la un râu de munte, bogat în ape la început de vară, bogat în tot felul de pești, căci aceștia săreau din valuri ca să prindă musculițe, calulpopii sau, pur și simplu, se hârjoneau peștește. Creangă s-a gândit să meșterească vreo unealtă simplă, un ciorpac, un horeț, cu care să prindă vreo doi șalăi, păstrăvi, lipani, să-i frigă la foc mocnit și să-i îmbrace cu usturoi. A văzut nu prea departe un trunchi de plop și i-a trecut prin cap că ar putea meșteri din el, scobindu-l, o ciobacă de toată frumusețea. Ieși cu ea în râu și păstrăvii, lipanii, dacă sar ca zăluzii în sus, îți cad singuri în luntre.

Își suflecăse mânecile să se apuce de lucru, dar l-a sustras un plâns de copil. Un băiețel stătea ghemuit pe malul râului și icnea cu multă sfâșiere de inimă.

Creangă s-a apropiat de băiat. Era Butucel, elevul său, cel venit la Iași de prin Flocoasa.

„Cam ce caută piciul prin Regatul Joi?” s-a mirat bărbatul și l-a întrebat:

– Iar te ții de plâns, măi Butucel? Ce-ai mai pățit de data aceasta?

Băiatul și-a săltat capul și, recunoscându-și învățătorul, i-a spus cu lacrimi, în care înflorea de-acum bucuria și speranța:

– Nu mă pot încălța... iaca, ciubotele mele, i le arătă – erau alături, au prins de vreo câteva zile râie căprească, s-au îmbolnăvit de râie...

Creangă nu s-a mirat. Mai întâlnise, cu alte ocazii, o căciulă bolnavă de migrenă, un ciubăr peste care dase pântecăria, un gard de

nuiele, pe care-l chinuiau durerile de ficat, o greblă cu dinții putrezi.

– Ei, lasă că le găsim noi leacul. Ie și le spală bine în râu, da eu merg să găsesc doctoria. Vin degrabă.

Butucel a apucat ciubotele de tureci și a prins a le zbuciuma în apa râului, așa cum fac fetele când ghilesc pânzele de în.

Învățătorul a găsit printre copacii din crâng și ierburile din poiene tot ce-i trebuia. A revenit lângă Butucel; ciubotele acestuia se uscaseră deja la soare.

Le-a luat, pe rând, în mâini și le-a răbuit cu dohot uleios.

– Le lăsăm, măi Butucel, la soare – să intre dohotul în ele și să mănânce râia, iar noi ne odihnim un pic pe malul râului. Te învăț cum să faci un smâc din fire de iarbă. Mai știi, prinzi vreun ciocârlan, vreo găinușă de munte?

Creangă i-a arătat cum se împletește lațul din fire de negară, dar n-au reușit să prindă nici o pasăre.

Dohotul fusese înghițit de scroambeale lui Butucel și învățătorul le-a făcut și ultima oblojire: le-a frecat înverșunat cu mătăciune, cu poala Sfintei Marii, cu sulfină, cătușnică, cimbrișor... Erau niște cizme de toată frumusețea. Noi, sănătoase, mirositoare.

– Încalță-le fără frică, măi Butucel.

După ce le-a încălțat, Butucel din Flocoasa devenise Arap Alb! Cel de la sfârșitul basmului. Tânărul a îngenunchiat în fața învățătorului, i-a sărutat mâna și i-a cerut blagoslovirea pentru a pleca într-o călătorie lungă – prelungă...

Când Butucel – Arap Alb a dispărut după linia orizontului, a venit lângă învățătorul Creangă, Dumnezeu știe cum, Naftanail, starețul Mănăstirii Neamț.

– Ce-i, rusule, ce dorești? s-a mirat Creangă.

– *Să nu fie la tine cu bănat...*

– *Este la mine cu bănat, este!*... vreau să mă odihnesc, să fiu singur, popă!

– *Eu nu popă oricum*, s-a sumețit Naftanail. *Eu lavric* de la Mănăstirea Neamț ! Stareț...

– Hai, hai!

– *Eu adus la tine o depeșă... de la sus... de la sus...*

– O depeșă? De la Dumnezeu?!

– Nu, *de la sus...*

Creangă luă depeșa și citi: „Acest institutor și diacon Ion Creangă să fie scos din toată lucrarea, fiindcă îi plac bețiile la toartă, fiindcă a furat fructe din copaci străini și din sânul fecioarelor (sora crâșmăriței din Fălticeni), fiindcă bătătoriu de copii iaste acest Ion Creangă”.

Semnat: Ministrul Dragostei față de Aproapele.

Starețul Naftanail, nerăbdător:

– Ai bătut, ai bătut *copchilașii*?

– I-am mai strunit din când în când...

Ștefan cel Mare îi drăgănea și el, uneori, pe boieri cu buzduganul, dar a rămas sfânt!

– Gata, ești scos din toată lucrarea, a zis bucuros starețul și a dispărut printre ierburi și ciritei.

Creangă a pornit în josul râului, după cursul apei. A mers timp îndelungat, bucurându-și ochii cu frumoase priveliști. Spre seara zilei de joi a ajuns la o mănăstire cunoscută, mai fusese pe acolo.

Stăpâna mănăstirii nu era altcineva decât maica stareță pe care o întâlnise (și o dorise, rușinându-se) în Regatul Miercuri. Deși ofilită, stareța mai era frumoasă. L-a poftit pe bărbat în chilia sa. Acum Ion Creangă a îndrăznit și cu ochii, și cu brațele. Femeia l-a îndepărtat delicat, dar hotărât:

– Tu mai ești în seara zilei de joi, dar eu, răscoptă, am ajuns în seara zilei de sâmbătă... E târziu, e prea târziu pentru mine...

Creangă, înfocat, a încercat s-o contrazică:

– Găina bătrână face zeama bună!...

Și-a dat seama că a nimerit cu oiștea-n gard și „s-a corectat” precipitat:

– Calul bătrân trage brazda dreaptă...

Stareța a râs cu bunătate.

– Te-au dat afară din slujbe și acum chifterița poftelor din inima ta nu-și găsește locul...

„Măi, că bine a nimerit-o: chifterița poftelor, insecta cea veninoasă”.

Femeia l-a privit îndelung, cu ochii săi profunzi:

– Trei lucruri, mai ales, sunt râvnite de bărbați: gologanii, o slujbă bună și floarea de carne a femeii...

Creangă, deși era seara zilei de joi, roși.

– Și dumneata... ce dorești?

– Eu mă mulțumesc cu un pumn de fasole japoneze și cu aceste mătănii.

Abia acum bărbatul a văzut mătăniile din mâna stareței. Un șirag de pietre de culoarea violetelor. A întrebat-o cu privirile.

– Sunt mătănii de ametist. Ametistul e piatra cumpătăriei, smereniei; ea mă păzește de orice beție, atât a trupului, cât și a sufletului. Peste noapte, după ce-mi spun rugăciunile, le pun sub pernă și am numai vise frumoase. Ametistul întărește memoria și dă putere contra otrăvurilor...

– Nu mi le dai mie? Mi-ai vorbit de o chifteriță cu venin pe care o am în inimă...

– Ți-am zis de chifterița poftelor, pe care o are în inimă cam toată suflarea omenească... Nu-ți dau mătăniile de ametist, deoarece coropișnița din inima ta e una din cele puternice, cu rezistență la piatra de ametist...

Stareța i-a făcut semnul crucii, l-a sărutat, ca o soră mai mare, pe frunte și l-a scos din Regatul Joi.

Mirosea a chindie ploioasă; câmpia, mai ieri încălzită de soarele darnic, sfârâind de cântecul cosașilor, acum avea pașiștile somnoroase, cu păiș răscopt, fâsâind răgușit.

A tot mers cale de-o poștă prin Regatul Vineri. De-o parte și de alta a cărării, care ba se îngusta, ba se lărgea, a văzut tufe de păducel cu ciorchinii roșii, a gustat, din alt pom, prune bistrife, grele ca plumbul. S-a așezat sub un copac de alămâioară, fructele căruia răspândeau aromă plăcută de tămâie. Dintr-un viitor foarte îndepărtat a auzit o frântură de cântec despre alămâioară: „Dulce, galbenă gutuie, cum și eu bălan eram...”. I-a plăcut foarte mult, dar cântecul s-a scurs în viitor și lui i-a rămas doar o frântură: „...cum și eu bălan eram”.

Peste puțin timp gura a început să-și spună pramatii rimate: „Costea de pe costișă, deși a mâncat costișă, este costeliv și nu costă nimic”. Și-a dus palma la frunte: n-are febră? Parcă nu.

– N-ai o țigară? îl întreabă cineva de alături.

„Cine mai este și colivarul acesta? De unde s-a luat?”

Lângă el, așezat pe o pală de păiș uscat, era un drac între două vârste, nici urât, nici frumos.

Ion IACHIM s-a născut la 1 ianuarie 1950 în localitatea Cornova, raionul Ungheni. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității de Pedagogie „Ion Creangă” din Chișinău. Este profesor de română, ziarist. Este membru al Uniunii Scriitorilor din R. Moldova, membru al Uniunii Scriitorilor din România. Este laureat al Premiului de Stat al republicii Moldova în domeniul pedagogiei. A publicat romane, povestiri, eseuri istorice, teatru, versuri.

– Cum te cheamă? l-a întrebat Creangă.

– Spune-mi Chirică, așa îți vine mai ușor.

– Și-apoi, bre Chirică, nu ți-i rușine ție, cel care stai pe comoară, s-o faci pe pomangiul aici, pe pământ?!

– De ce să-mi fie rușine, bade Ioane? L-am văzut mai alaltăieri pe Sfântul Petru cum l-a rugat pe mucenicul Haralambie să-i deie un titiun... Te-am întrebat pentru că ai făcut odinioară negoț cu iarba mea, a dracului adică, și poate ți-au mai rămas pe la cusăturile buzunarelor niște fire de mahorcă...

– N-am, măi Chirică, nici mahorcă, nici țigară... Da tu ce umbli ca fuiorul popii?

– Greșești, bade Ioane. Nu umblu eu fără rost, ci am *un obiectiv*.

– Bre!.. Și care ți-i *obiectivul*?

– Îmi caut feciorul.

– Ha-ha-ha! Ai tu vreun fiu, care se află în Regatul Vineri?

– Am. Să-ți spun cum a fost. Acum vreo douăzeci de ani, mă aflu pe pământ într-o delegație în interes de serviciu. M-a prins o furtună din cele țapene, cu potop de ploaie, cu trăsnete grozave. Ca să nu mă plesnească cu vreun fulger dușmanul meu de moarte, prorocul Ilie, m-am ascuns într-o casă părăsită. Acolo se oploșise o femeie tânără, voinică și frumoasă ca o vacă de soi. Din vorbă în vorbă, am aflat că este nevasta lui Ivan Turbincă. Mi-a spus că o duce binișor cu bărbatu-său, dar n-

au copii – poate de aceea că Ivan este prea bătrân, poate că i-au secat boasele de atâta votcă și titiun... Într-un cuvânt, femeia căuta *ierbi de feciori*. Eu, bun la inimă, i-am zis că am ierbi de feciori și i-am turnat doftoria în pânțece. Astfel m-am răzbunat: i-am pus coarne lui Ivan. Am aflat mai apoi că muierea a născut un băiat bătaș, rău, dar viclean ca și mine.

– Și de ce nu-ți cauți odrasla în țara lui Ivan Turbincă?

– Dacă nu, cică îi place căldura și s-a mutat cu traiul undeva pe lângă Nistru, pe lângă Prut.

...Au mai discutat despre trecerea ireversibilă a timpului, despre *fortuna labilis*, *memento mori* și *Panta rhei*, chiar și despre umorul lui Creangă – semn al apartenenței scriitorului la realism (la acest modul dracul a adus câteva citate din Emil Alexandrescu „Analize și sinteze de literatură română” ediția a II-a, revăzută și completată, dar noi, din lipsă de spațiu, nu le vom reproduce).

În cele din urmă au ajuns, și Ion Creangă, și Chirică, la următoarea concluzie filozofică: viața este ca vinul: mai întâi e must dulce, după care ajunge a fi mistrecior. Amiaza vieții umane e ca un răvac tare. Tot beai din răvac și nu te mai sature. După care vinul se face tot mai acru, dă în oțet, ca în cele din urmă să ajungă a fi drojdie...

Dracul s-a ridicat de sub gutui, a zâmbit răutăcios și i-a zis lui Creangă:

– Dumneata ți-ai băut de mult răvacul, acum ți-au mai rămas vreo două linguri de drojdie...

Parcă i-a înfipt un cuțit în inimă: „Ia te uită pocitania! A prins oala de toartă”. Dracul s-a pornit fluierând sfidător.

„Doamne, pedepsește-l, Doamne! Dă-i una peste bot, pune-i o piedică, fă-i ceva!” s-a rugat fierbinte Creangă.

Și să vezi minune! Cum pășea dracul de tanțoș, odată se și împiedică de un pietroi din cărare și i se dezbârnă unghia de la degetul cel mare de la piciorul drept! A sărit în sus, a început să se învârtă ca un titirez, urla de mama focului, da Creangă se prăpădea de râs. „Eh, ce păcat că nu vede și altă lume strădaniile dracului”. Cum numai și-a dus

gândul până la capăt, s-a uitat, involuntar, la cer.

Printre straturile groase de nori l-a văzut pe Dumnezeu zâmbind pe sub mustață.

Și atunci Creangă a strigat semeț către dracul, ce fugea șontocăind, cu unghia însângerată în palmă:

– Fă, măi Chirică, un bine oamenilor și mai ales, baistrucilor de băieți: aruncă-ți unghia dez bârnată într-un heleșteu oarecare și ea, la dorința Domnului, are să se prefacă într-un rac, de la care vor porni toți racii de la fața pământului. Dec’, tot te laudai tu că ești bun de sâmbânță ... afurisită!

După ce l-a petrecut în felul acesta pe ucigă-l toaca, Creangă s-a pornit iarăși la drum. Și așa se făcea că Regatul Vineri se termina chiar în bojdeuca sa de la Țicău. Atât că cele două odăi erau foarte – foarte mari și ticsite cu cărți. Chita lui! S-a aciuat într-un ungher, lângă o măsuță, și a prins să citească lacom cărțile. Treceau zile, săptămâni, luni și ani, iar el citea neînterupt. Tinca fiindcă se afla și ea în bojdeucă, îi pune dinainte, pe un zolnic proaspăt spălat, mămăliguță, brânză de oi, alte bunătațuri, dar el nu se putea rupe de la cetanie. Să fi trecut vreo câteva veacuri, iar el citea fără odihnă, fără somn. Și era fericit. Dar s-a supărat Tinca:

– Ai prefăcut casa în *cetelnă*!... Nu-ți mai scoți nasul dintre foi. Să fie slovele celea mai sătoase decât sarmalele și plăcintele pe care ți le gătesc în fiecare zi?

Creangă zâmbi blajin:

– E scris în *Biblie*, nevastă: „Ca merele de aur pe poliți de argint, așa este cuvântul spus la locul lui”.

Tinca tot îmbufnată:

– Dacă ai pomenit de cele sfinte, am să mă rog și eu lui Dumnezeu să mă prefacă într-o carte cât mai groasă...

Creangă mirat:

– De ce?

– M-am făcut zavistnică pe cărțile acestea, pe care nu le mai slobozi din mâini. Vreau să fiu și eu carte, să mă vezi și pe mine!..

Creangă, zâmbind motănește:

– Tincă, dacă ai hotărât să te rogi bunului Dumnezeu, spune-i să te prefacă, mai bine, în calendar...

– În calendar?! De ce?

– Fiindcă un calendar este bun pentru un an de zile, după care îl schimbi pe altul nou...

Femeia a înțeles că bărbatul a luat-o peste picior și l-a lovit șăgalnic peste creștet.

După care, la aceeași măsuță, Ion Creangă s-a văzut scriind – scriind – scriind...

Tincuța, și mai mirată, și-a săltat întrebător sprâncenele.

– Cetitul a fost plăcere, bucurie... Acum am intrat la vătăle... și simt că de aici nu mă mai ridic.

Trudind la masa de scris sau, cum a spus-o el însuși, *intrat la vătăle*, Creangă s-a pomenit în Regatul Sâmbătă.

Aici îl așteptau, una după alta, deziluziile.

În primul rând, nu mai distingea, nu mai vedea culoarea albastră. Știa că există o boală, care îți orbește ochii pentru culoarea cerului, a Raiului și a nădejdi, însă nu-și amintea cum se numește boala. Nici nu-l interesa. Se simțea mâhnit că nu poate percepe albastrul. Cu atât mai necăjit cu cât primii pași pe care i-a făcut în regatul Sâmbătă erau ai unui viteaz din poveste: Greuceanu sau Făt-Frumos pornit s-o găsească pe Ileana Simziana. Într-o pădure întunecoasă, cam pe înserate, a ajuns la casa babei Cloanța. Cocioaba – așa cum trebuia să fie – pe picioare de găină, înăuntru stăpâna, de trei sute de ani, mănâncă ceva dintr-un ceaun mare – mare. L-a poftit și pe el să ia cina. Borș scăzut, fără nici un gust, dar, mă rog, la nevoie și racu-i pește.

Vine timpul de culcare. Baba Cloanța îl întreabă:

– Ionel Făt-Frumos, vei dormi cu mine sau cu nepoata mea?

L-au luat florii: „Dacă baba are trei sute de ani, atunci și nepoata o fi ajuns pe la două sute”.

– Mulțumesc, mătușică. Eu am să dorm în fânul din șură...

Așa a și făcut.

Dimineață aude învârtindu-se cicâricul fântânii.

Se scoală, se uită – o fată frumoasă – coză, cu un cimbir de borangic pe creștet.

– Cine ești, frumoaso?

– Nepoata Babei Cloanța. Da tu?

– Eu... eu sunt Ion cel prost!...

A luat-o iute la picior și a ajuns în dealul Pașcanilor. Aici îl așteptau Eminescu și Miron Pompiliu. Cei doi trebuiau să-și prelungească drumul peste Verești și Bucea la Botoșani, la Harieta, sora lui Eminescu.

Eminescu era relativ calm. Dar Creangă a înțeles că-l vede pentru ultima dată. Și-a rezemat capul cărunt de umărul lui Eminescu și a izbucnit într-un plâns sălbatic. Nu-l puteau liniști nici Eminescu, nici Pompiliu. Creangă plângea cum n-a plâns vreodată în viața lui și cei doi nu-l puteau ogoi. Atunci poetul i-a promis că îi va trimite din Botoșani, cum numai ajunge la soră-sa Harieta, îi va expedia semințe de răs. Creangă s-a potolit. Urcat în caleașcă, Eminescu l-a sărutat pe Creangă pe frunte și i-a zis cu subînțelesuri:

– Vine un timp când începi să te obișnuiești cu *perfectul compus*...

Eminescu s-a ținut de cuvânt: ajuns acasă, în Humulești, Creangă a primit un plic în care erau câteva semințe de răs. Le-a înghițit și peste câteva clipe l-au năpădit hohotele. Râdeau buzele, gâtulejul, îi sălta burta, râdea tot trupul său mătăhălos, dar nu și sufletul. Sufletul îi era pustiu. A răs trei zile și trei nopți, apoi a adormit.

Când s-a trezit din coșmar, nu mai era nici Ion Făt-Frumos, nici Ion Creangă, ci un coșcogemet Crocodil! Cu judecată și inteligență omenească. Râul în care locuia avea apa caldă, plăcută. Din păcate, în apele râului nu prea avea mâncare. A hotărât să se pricopsească, dacă izbuteste, cu ceva haleală de pe mal.

Speranța nu l-a înșelat. La vreo treizeci de pași de apa râului era legat de un tufar un ied voloneț, care zbiera pițigăiat. „Oho, ce cârniță fragedă voi păpa acum!”. S-a apropiat târâș – grăpiș de ied. Când să-l înhațe, zeci de oameni s-au ivit din tufari și, cu urlete, bătai în vase de metal, l-au făcut să se retragă înapoi spre apă. El, Crocodilul, știa că trebuie să se întoarcă la stihia sa, în râu, numaidecât pe urmele sale, căci această cale a fost deja

verificată. Așa și a făcut. Dar n-a observat că, în timp ce se apropia de ied, doi vânători au astupat în nisip, de-a curmezișul drumului său, o bârnă lungă. Cu atât mai mult, n-a putut vedea că în bârnă sunt înfipite zeci de lame de cuțit cu vârful în sus... În dorința de a se salva, de a ajunge cât mai repede în apele râului, cuțitele din bârnă i-au spintecat trupul...

...Trecuse hotarul tristețelor, hotarul durerilor și a priceput că a ajuns, în sfârșit, în Regatul Duminică. S-a ridicat, ca un duh al pământului, s-a ridicat din mormânt (avea multă iarbă și țărână în barbă) și a început să meargă iute – iute cu spatele înapoi. Iată-l ajuns la o petrecere pe dealul Humuleștilor, era

și Isaia Duhu acolo și el l-a lăudat pe fostul său dascăl: „Bravo, te ții abanos!”, apoi a ajuns la Bolta Rece și tot atât de precipitat a pășit cu spatele înapoi până la târnosirea unei sfinte mănăstiri, după care s-a pomenit în școlița de la Păcurari, a predat în fugă niște lecții și s-a dus mai departe, înapoi, diacon cântând în strana bisericii Golia, a ajuns printre mulți flăcăi la seminarul din Socola, apoi a terminat seminarul și s-a reîntors la Humulești, după care s-a urcat, tot cu spatele înapoi, într-un cireș, apoi s-a văzut dus de mână de mama Smaranda, iată-l și prunc sugând, alintat, la pieptul mamei, apoi s-a grăbit să se ridice pe cuptor și să se nască...

(Fragment de roman)

George ARION

„Pe mapamond, asistăm la o expansiune fără precedent a literaturii de suspans. În România, autorul de romane polițiste are un statut precar”

- INTERVIU CU UN AUTOR CARE NU EXISTĂ -

Nu există pretext suficient de temeinic pentru a se transforma într-un motiv demn de a fi luat în seamă de a nu face un interviu. De aceea, chiar dacă nu am avut plăcerea de a-l cunoaște personal pe cel mai reputat autor roman de proză detectivă (termenul este unilateral și aproximativ, cum va reieși și din discuția care urmează), am profitat de șansa unei conversații epistolare pentru a-l ruga să răspundă unor nedumeriri ale mele legate de persoana și scrisul său, ca și de genul în care se ilustrează. Mă gândisem la un blitz-dialog, dar pe măsură ce răspunsurile veneau mi-a venit ideea de a o lungi. Intenția era clară: putea ieși un manual alert numai bun pentru cunoașterea literaturii respective, iubite în taină de mulți și ignorate ipocrit, la fațadă, de aproape tot atâția. De la o vreme însă, George Arion – despre domnia sa este vorba aici – s-a plictisit de ignoranța mea în materie, așa că urmarea a rămas pentru altcineva sau altă dată. Păcat. Ceea ce prezint aici putea continua cu real folos pentru cititori (și pentru mine). De atunci și până în clipa în care aștern aceste rânduri, întrebările mele și elucidările prozatorului ar fi ajuns să se articuleze pe suprafața unui volum. În lipsa acestuia, predau tiparului ceea ce, totuși, s-a încheat; un bun câștigat (O.P.).

– Stimate domnule George Arion, sunteți ziarist de o viață și romancier de thrillere de o vreme încoace. Care este, în opinia dvs., principala vocație a autorului care s-a conturat în timp în dreptul numelui dvs.?

– Dacă ne luăm după Istoriile literare apărute de curând, după unele Dicționare literare, Dumneavoastră vreți să luați un interviu unui autor care nu există. Pentru că ziariștii dintre care a crezut că face parte l-au catalogat drept scriitor. Scriitorii însă au început să dea din umeri: ce-ar putea fi? Poet? Prozator? Eseist? Dramaturg? Nereușind să se pună de acord, l-au decretat libretist de operă. În van au respirat ușurați. A fost o soluție neacceptată nici de data asta. Așa că respectivul s-a trezit înregimentat printre scenariștii de film. Nici așa n-a fost bine. În

sfârșit, cu chiu, cu vai, i s-a găsit un locșor în rândul creatorilor de seriale tv. Fatalitate! Ce să caute șeful unui trust de presă în această breaslă? La oameni de afaceri cu el! Aceștia l-au căutat zadarnic în topul celor 300 de oameni bogați din România. Nu l-au descoperit nici măcar pe cotorul cărții cu pricina. Așa că veți lua un interviu cuiva care nu există ca autor. O adevărată performanță. Dar dialogul poate fi chiar mai interesant...

– Scrieți cronică de întâmpinare în materie de carte de suspans, roman polițist, narațiuni cu enigmă. Genul este generos, larg și adună mai multe curențe. Care dintre aceste

Dialogurile Mișcării literare

linii de evoluție ale lui vă este cel mai aproape?

– E adevărat, de trei ani susțin o rubrică săptămânală în *Jurnalul național* de duminică., în care prezint cărți polițiste, discut despre virtuțile și servituțile unui gen literar repudiat de către cei mai mulți critici, adorat însă de către cititori. Într-o vreme, Chase, Cheyney și mai ales Hammett și Chandler, au fost favoriții mei. Oarecum Simenon. Nu însă Agatha Christie, A. C. Doyle, Maurice Leblanc. Sau Gaston Leroux.

– De ce?

– Am mai spus-o – ultimii construiesc enigme pe care cititorul este invitat să le dezlege ca pe niște ghicitori. Nu neg, creează și o atmosferă tensionată, propun și personaje interesante, au și o intrigă pasionantă. Dar totul seamănă cu un experiment dintr-un laborator. Se descoperă un cadavru sau mai multe și apoi enigma este descifrată de către un detectiv care își pune la lucru „micile celule gri”. Dar o astfel de modalitate de a construi o intrigă cu suspans a fost în vogă la începutul secolului XX. Între timp, policierul – un gen proteic – s-a metamorfozat. Meritul aparține scriitorilor americani. După cum spunea Chandler, „Hammett a scos crima din vasele venețiene și i-a dat drumul pe ulițele sordide”. În romanele acestor autori există, desigur, un mister care trebuie spulberat, dar el e plasat într-un context care descoperă freamătul existențial cu mult mai multă pregnantă. La lectură, uneori, uiți că detectivi ca Spade, Marlowe conduc o anchetă și te lași cucerit de descrierea unor ambianțe sociale și a relațiilor dintre personaje, ca în oricare bun roman de altă factură, fără ucigași și polițiști.

– Înțeleg că scriitorii americani pe care i-ați pomenit v-au fost repere pentru scrierile dv. polițiste.

– Nu numai. Repere mi-au fost toți marii romancieri ai lumii. Printre ei se numără și prozatori români. De pildă, concizia am învățat-o și de la Negruzzî. *Alexandru Lăpușneanul* este o nuvelă exemplară în multe privințe – limpezime, eroi bine definiți, o acumulare de tensiune fantastică, fraze memorabile.

– Astăzi pe cine admirați?

– Romanul polițist a cunoscut transformări vizibile. Boileau-Narcejac, Sebastien Japrisot, Noel Calef i-au imprimat noi valențe. Să nu-i uităm pe Durrenmatt și Umberto Eco. Mai aproape de zilele noastre, Nelson DeMille, Frederick Forsythe, David Baldacci, John Grisham, Jeffrey Archer, Brad Thor, Dan Brown, Thomas Harris, Jeffery Deaver, Koji Suzuki, Peter James, Elizabeth Kostova, Mary Higgins Clark, Fred Vargas, Stieg Larsson, P. D. James, Boris Akunin și mulți alți scriitori de pe toate meridianele contribuie la păstrarea în actualitate a unui gen care cunoaște astăzi o înflorire fără precedent. Unii dintre ei s-au specializat – scriu thrillere psihologice, istorice, științifice, fantastice, biblice, sau se apleacă asupra unor subiecte din lumea juridică sau a afacerilor. Ca să vă răspund la întrebare, în momentul de față, deși am debutat cu mystery, sunt pasionat de thriller.

– Ce le deosebește?

– De pildă, Carolyn Wheat a descoperit între mystery și thriller 16 diferențe. N-am să amintesc decât una: primul îți oferă satisfacții intelectuale deoarece te face părtaș la descifrarea unei șarade, cel de al doilea te solicită mai mult din punct de vedere emoțional, fiindcă anchetele prezentate te țin cu sufletul la gură, chiar dacă, uneori, știi de la bun început cine e ucigașul. Dar o demarcație perfectă e imposibilă.

– Ați traversat epoci și medii, într-o viață de om. Care a fost cea mai de suspans întâmplare din biografia dvs.?

– O întâmplare cu suspans? Viața oricui cunoaște clipe de suspans. Am să amintesc o singură întâmplare din viața mea: la zece ani era cât pe-acți să mă înec într-un râu (cu cine ați mai fi stat de vorbă acum?) M-a salvat tatăl unui prieten. Probabil că de atunci nu mai am nici un imbold să mă duc la pescuit. În orice caz, în aceeași vară am învățat să înot.

– Fiindcă ați pomenit-o pe Carolyn Wheat: v-ați gândit să scrieți, aidoma acestei autoare americane laborioase, și dvs., un manual pentru romancierul începător dedicat domeniului despre care vorbim? Ce ați strecura într-o astfel de carte spre a sublinia

noblețea și frumusețea genului și spre a face mai tentantă pentru începător abordarea lui?

– N-am știut că respectiva doamnă a scris o astfel de carte. Bravo ei! Dar nebunia e că aceste cărți de învățătură nu învață pe nimeni nimic. Cine le urmează sfaturile ajunge într-o fundătură. Ce-ar fi fost dacă romancierii ar fi respectat cele douăzeci de reguli ale lui S. S. Van Dine? Genul polițist ar fi sucombat grațios de multe decenii. Îți vine să râzi când citești precepte ca următoarele: „Adevăratul roman polițist trebuie să fie scutit de orice intrigă amoroasă.”, „Vinovatul trebuie să fie desemnat printr-o serie de deducții și nu prin accident, prin hazard sau prin mărturie spontană.” – ce te mai faci atunci cu *Făgăduiala* lui Durrenmatt? Desigur, inflația de cărți polițiste de azi, multe scrise foarte bine, prevestește ori o nouă cotitură în istoria lor, ori un deces în plină glorie. S-ar putea reedita soarta romanelor cavalierești, care de la eroism, solemnitate, celebrarea unor valori cum este, de pildă, onoarea, au ajuns obiect de parodie. Culmea! Cea mai izbutită parodie a lor a devenit una dintre cele mai minunate creații literare, având ca protagonist Cavalerul Tristei Figuri. Nici măcar Chandler în *Simpla artă a crimei*, sau Boileau-Narcejac în *Romanul polițist* n-au reușit să îndrume pe cineva. Aceste lucrări exprimă propriile lor arte poetice.

– Și totuși, nu v-ar tenta o carte pentru începători în ale policierului?

– Dacă ar fi să scriu o carte dedicată literaturii de suspans, i-aș creiona doar tendințele, ferindu-mă să indic căile care duc la o adevărată împlinire artistică – singura care contează. Scrisul e o experiență pe cont propriu. Trebuie singur să-ți alegi maeștrii convenabili, potrivit înzestrării pe care o ai, potrivit structurii tale sufletești. Dacă mă gândesc mai bine, mi-ar plăcea totuși să scriu o cărțuie în genul *Scrisorilor către un tânăr poet* a lui Rilke. Paginile sale sunt pline de delicatețe și de bun simț, neavând nimic dictatorial. Însă tare mi-e teamă că pe fiecare filă a opusului meu n-ar apărea decât două fraze: „Citiți, băieți, citiți cât mai mult! Și nu uitați să și trăiți experiențe cât mai diverse!”

– Deplasarea dvs. dinspre mystery către thriller are cauze pur intelectuale sau o vedeți ca pe o evoluție personală dinspre abordarea pur intelectuală, ca joc al minții, către o participare mai aproape de integralitatea personalității dvs.?

– E ceva care a venit de la sine. N-am premeditat nimic. Primul thriller l-am scris în 1997, *Nesfârșita zi de ieri*, reeditat anul trecut cu titlul *Șah la rege*. În clipa de față thrillerul mi se pare mai complex. Te face părtaș la toată nebunia care a cuprins omenirea după atentatele din 11 septembrie 2001. Am fost în fața televizorului când al doilea avion a izbit Turnul de Sud al complexului WTC. Cu puține luni înainte îl vizitasem. Imaginea aceea n-am s-o uit niciodată. Când am venit seara acasă am descoperit ceva care m-a emoționat până la lacrimi. Băieții mei, George și Mihnea, atunci de 9 și respectiv șase ani – de fapt, nu-i împliniseră –, construiseră din toate cuburile pe care le aveau două turnuri, mai înalte decât ei. Dacă doi copii au fost atât de impresionați, și au simțit nevoia să pună la loc, măcar în miniatură, ceva ce niște demenți dărmaseră, cum am putea noi, cei maturi, să rămânem indiferenți la manifestările Răului avid de distrugere și haos? Iar thrillerul e o modalitate de demascare a celor mai mari mârșăvii comise împotriva omului. Desigur, nu sub forma unui rechizitoriu la tribunal, ci după legile artei.

– Ați mai fost martor la astfel de scene șocante cum e cea a atentatelor din SUA?

– Am văzut un documentar despre evenimentele din Piața Tien An Men. Demonstrații erau fugăriți de forțele de ordine. Erau și tancuri împotriva unor studenți neînarmați. Din mulțime s-a desprins un student în cămașă albă care a stat nemișcat în fața unui tanc care se îndrepta spre el. Tancul a dat să-l ocolească. Tânărul s-a așezat din nou în fața lui. Manevra asta s-a petrecut de două-trei ori. Până când tancul a rămas nemișcat. Despre acel tânăr care a dispărut fără urmă nu mai are nimeni vreo știre. Dar oricând ar putea fi erou de roman.

– Miturile și chiar filosofia acreditează imaginea lumii când ca mister (ca în sistemul teoretic al lui Lucian Blaga), când ca un

thriller (Nietzsche și al său „Dumnezeu a murit!”). Care dintre cele două interpretări vă pare mai seducătoare și de ce?

– E o observație extraordinară! Transcendentul care coboară și revelă pământeanului adevărul! Da, așa ceva se petrece în mystery. Detectivul, polițistul sunt omniscienți. Ei sunt Dumnezeu printre ceilalți muritori, deoarece știu cine comit fărădelegi. În schimb, dacă Dumnezeu e mort, lipsește valoarea supremă la care să te poți raporta. Lumea e răvășită, iar criminalistul adună indicii pentru ca s-o readucă la normalitate. În treacăt fie zis, o anchetă despre cine l-a omorât pe Dumnezeu ar fi un thriller de succes mondial. Desigur, Vaticanul l-ar anatemiza pe autorul lui – arderea pe rug nu se mai practică, spre regretul unora.

– Care este avantajul opțiunii pentru un erou masculin și care sunt atuurile eroinelor în cariera de protagonist dintr-o narațiune polițistă?

– Sincer să fiu, nu știu ce să vă răspund. Multă vreme însă, meseria de anchetator a fost apanajul bărbaților. Detectivii și polițiști trebuie să aibă nu numai o minte ascuțită; uneori trebuie să-și folosească și cunoștințele de pugilat. Desigur, nu-i obligatoriu, Marlowe al lui Chandler, sau Andrei Mladin al meu încasează deseori pumni fără să fie capabili să facă față încăierărilor în care sunt implicați. Dar în zilele noastre unele eroine principale din romanele polițiste sunt specialiste în karate și judo. Doamne-fereste să le calci pe bombeu! Și mai au și un IQ trăsnet – vedeți că mă exprim în stilul narațiunilor cu un limbaj mai slobod, eu unul vorbesc foarte cuviincios, nu m-a auzit nimeni înjurând vreodată, ceea ce nu înseamnă că personajele mele nu au câteodată un limbaj ce nu se folosește în saloane simandicoase. Cât despre priceperea reprezentantelor așa zisului sex slab în derularea unor cercetări – jos pălăria! Se descurcă la fel de bine ca și bărbații. Iar aceste eroine nu sunt doar rodul închipuirii unor scriitori – ele sunt prezente în toate secțiunile de poliție din lume. Cine e curios să le vadă cum acționează, e destul să urmărească o săptămână seriile polițiste de pe AXN.

– Dvs. care eroi masculin de gen vă sunt mai apropiați de suflet? Dar dintre eroine de care vă simțiți mai atașat?

– Nu pot să fac abstracție de Auguste Dupin, Sherlock Holmes, Hercule Poirot, Maigret. Îi salut, ca și Voltaire pe Dumnezeu, dar nu vorbesc cu ei. Eu rămân în continuare un admirator al lui Marlowe și al celor care îi seamănă. Pe aceștia aș vrea să-i întâlnesc în carne și oase și m-aș mândri dacă ar accepta să-mi fie prieteni. Fără să fiu misogin – dimpotrivă! – n-am nici o eroină preferată din multele romane polițiste pe care le-am citit.

– Cum credibilizați un luptător pentru descoperirea adevărului, prototipul justițiarului care încearcă să facă lumină în thriller, astfel încât să nu devină un inger, ci să rămână un om, ca și noi?

– Dacă aș încerca așa ceva ar fi un eșec lamentabil. Nici oamenii nu apar în laboratoare – încă! –, nici personajele nu se construiesc folosind o balanță farmaceutică – nu știu cât la sută inteligență, atâta farmec, câteva procente de defecte, și, dacă mai e loc, și nițică verticalitate, pentru că dă bine. De pildă, eroul meu Andrei Mladin, socotit unul dintre cele mai simpatice personaje din literatura română contemporană, a cucerit pentru că se comportă firesc într-o lume anchilozată. Și e credibil dintr-un motiv foarte simplu: m-am pus pe mine însumi în scenă, așa cum eram eu în tinerețe, fără să mă idealizez nici o clipă. Pot exclama fără teama de a greși că „Andrei Mladin c’est moi”, cum de altfel au fost și alți eroi principali din cărțile mele: Liviu Cernat din *Șah la Rege*, Claudiu Ropan din *Spioni în arșiță*. Dacă scrii despre ceva ce cunoști bine, ai șansa ca paginile tale să devină autentice.

– Ce fel de peripecii pot lărgi salutar spectrul unui roman-anchetă polițistă astfel încât, fără a îndepărta cititorul de firul narativ principal, să permită romanului să dobândească profunzime și relief?

– Iar m-ați pus în încurcătură. Lista ar fi nesfârșită. Haideți să-l urmărim puțin pe Matt Scuder, polițistul din romanele lui Lawrence Block. Acesta investighează crime, dar, periodic, face vizite la întrunirile alcoolcilor anonimi, dorind să nu mai bea până își pierde

mințile. Lupta lui cu sine însuși este la fel de pasionantă ca și activitatea sa de criminalist. Dar Lincoln Rhyme din *Colecționarul de oase* al lui Jeffery Deaver? Eroul acesta (interpretat magistral de către Denzel Washington în filmul cu același titlu) este ținut într-un scaun cu roțile și e bătut de angoase din pricina situației în care se află. Asta nu-l împiedică să ducă la bun sfârșit o investigație deosebit de dificilă. Ați citit *Bărbați care urăsc femeile*, romanul suedezului Stieg Larsson? Dacă nu, vi-l recomand cu toată căldura. Cartea prezintă o anchetă laborioasă, dar, în același timp, autorul urmărește relațiile complicate dintre personaje, fiecare cu o istorie dramatică, și oferă o imagine complexă a Suediei de azi.

– *De ce noi, românii, n-avem roman polițist?*

– La sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, o întrebare obsedantă îi frământa pe literații români: de ce nu avem roman? Poezia și dramaturgia cunoscuseră, până atunci, reușite remarcabile. Romanul, însă, la mare vogă în Occident, era în suferință. Printre cauzele descoperite de către participanții la o dezbatere desfășurată pe parcursul mai multor ani erau enumerate următoarele: abundența traducerilor care îi timorau pe scriitorii noștri, lipsa unei tradiții, inexistența unui tip nou de cititor, slaba reprezentare a condeierilor profesioniști, dezvoltarea precară a orașelor, socotite o ambianță ideală pentru un gen în care personajele trebuiau să aibă o deosebită complexitate sufletească, confruntate mereu cu probleme grave.

Între timp, lucrurile s-au așezat pe un alt făgaș. Iar acum, la începutul secolului XXI, noi ne confruntăm cu alte întrebări, printre care și aceasta: de ce nu avem roman polițist?

– *Chiar. De ce?*

– Pe mapamond, situația este cu totul alta. Asistăm la o expansiune fără precedent a literaturii de suspans, indiferent dacă e vorba de „mystery” sau de „thriller”. Cărțile autorilor care cultivă acest gen sunt editate în zeci de milioane de exemplare. Lucrările lor sunt comentate de persoane avizate, în publicații de mare tiraj, și ecranizate imediat. La noi însă pot fi numărați pe degete cei care se încumetă

să se aventureze pe teritoriul unde se înfruntă criminaliști și ucigași. Cine îi prezintă? După știința mea, singura rubrică de semnalare pe larg a acestor apariții editoriale îmi aparține și este găzduită duminica de către *Jurnalul național*.

De ce oare această sfială? Lipsa unei tradiții? Posibil. Într-una dintre puținele încercări de sinteză consacrate fenomenului, *Literatura și fascinația aventurii*, Horia Matei remarcă puținătatea exemplurilor de scriitori români care s-au ilustrat în acest gen. Și mai puțini sunt cei care au obținut rezultate notabile. Același verdict îl dă și Daniela Zecca în remarcabila sa carte *Melonul domnului comisar*. Atunci să fie de vină inundarea pieței cu multe traduceri? În opinia mea, ele ar trebui să contribuie la apariția unui spirit de emulație, și nu a unei inhibiții. Absența unor scriitori profesioniști? Dar mulți dintre autorii străini au fost, la început, ziariști, polițiști, agenți secreți, până când au izbutit să se întrețină numai din scris.

În România, autorul de romane polițiste are un statut precar. El nu inspiră încredere criticilor literari, deoarece acesta desconsideră genul, datorită unei pregătiri superficiale în domeniu. În cel mai bun caz, reperele lui sunt Agatha Christie, Conan Doyle, eventual Hammett, Chase și Chandler, deși, în ultimele decenii, romanul polițist a cunoscut metamorfoze spectaculoase. (Fac o paranteză: eu sunt o excepție, am fost un răsfățat al criticii literare, la debutul meu s-a exclamat „Avem un Chandler!”).

Autorului român de romane polițiste nu-i acordă credit nici cititorul. Înainte de 1990 au apărut puține romane polițiste cu subiect autohton – doar trăiam într-o țară unde se nega existența fărădelegii. Acele romane „milițiste” – termenul îi aparține Danei Dumitriu –, scrise deseori fără har, au provocat o stagnare a acestui tip de literatură și în climatul de libertate instaurat după eliberarea de sub dictatură. Ca urmare, nici editorul nu are încredere într-o realizare românească și rarele apariții datorate condeierilor români nu se bucură de o promovare corespunzătoare, oricât de valoroase ar fi. Printre acestea le-aș semnală pe cele datorate unor nou veniți pe

tărâmul ficțiunii cu suspans: Stelian Țurlea, Adrian Onciu, Gabriel Chifu, Bogdan Hrib, Bogdan Teodorescu, Alex Mihalcea. Ar mai putea fi o cauză, dintre multele posibile: publicul nu crede în justiția română, așa că este greu să-i propui ca erou un justițiar verosimil, din moment ce toată lumea a aflat despre numeroase cazuri de polițiști, procurori, judecători certați ei înșiși cu legea. Iar polițistul de azi se deosebește prea puțin de milițianul de ieri.

Trăim în cea mai coruptă țară din Europa. Subiecte pentru cărți polițiste se găsesc cu duimul. Nu știu însă când ne vom sincroniza cu fenomenala înflorire a romanului polițist cunoscută pe alte meleaguri. Nu sunt semne că va fi prea curând. Până atunci, îi vom citi în continuare pe Nelson DeMille, Dan Brown, John Grisham, Frederick Forsythe, David Baldacci...

– *E absolut necesar să știi logică pentru a fi bun la scris roman polițist? Sau trebuie să fii exersat în puzzle și rebus? Dar cunoștințe din domeniile esoterismului te pot face mai pregătit pentru a ataca genul cu caietul (sau cu computerul) în față?*

– Nu e neapărat necesar, dar nici nu strică să ai astfel de cunoștințe. Chiar dacă pentru Chandler, de pildă, cum scria cineva, „jocul și puzzle-ul au fost întotdeauna elemente de rangul al doilea al compoziției”.

– *Sigur, sir Arthur Conan Doyle este un clasic, iar eroul – de fapt, eroii, că sunt doi, ca*

Don Quijote și Sancho Panza – arhicunoscut și îndrăgit constant. Cum vă explicați că nu avem nici până astăzi seria completă a povestirilor Holmes în limba română?

– N-am nici o explicație. Iar situația îmi este indiferentă.

– *Am înțeles că Marlowe și Sam Spade vă sunt mai aproape. E din cauză că sunt relaxați și pișicheri, sau pentru că Holmes e prea britanic, fiind un pic înțepat, tot timpul deștept și cam opioman?*

– Nici Spade, nici Marlowe – pe acesta, într-adevăr, îl simt aproape –, nu sunt relaxați sau pișicheri. Primul este violent, uneori trivial în limbaj, cinic, și creează strania impresie că nu prea e interesat să-i descopere pe făptuitorii de rele. Cel de al doilea e deseori vulnerabil, se apără cu ajutorul umorului de agresivitatea vieții, are nenorocul să fie implicat în evenimente care nu-l privesc. „Idealul detectivului particular întrupat de Philip Marlowe este aflarea adevărului, într-o lume în care s-a constituit o veritabilă conjurație pentru a-l ascunde” – scrie Mircea Mihăeș în excelenta sa carte dedicată lui Chandler. E un erou din stirpea cavalerilor de odinioară, nimerit în lumea modernă, unde se simte stingher. Spre deosebire de cele două personaje pomenite mai sus, cărora le poți descoperi câte un corespondent în viață, Holmes îmi pare o proiecție artificială. Dar gusturile se discută, nu-i așa?

Ianuarie – martie 2009

Interviu de **Ovidiu PECICAN**

Soldatul și bunul Dumnezeu

Mircea MOȚ

Oliviei

Atitudinea lui Ion Creangă față de poveste ține în primul rând de dorința individului de a se sustrage culturii tradiționale, a oralității și a anonimatului, spre triumful individualității garantate de condiția sa de „autoriu”, cum își va semna de altfel *Prefața la poveștile mele*.

Fiindcă, devenit ”autoriu”, Creangă delimitează în spațiul vast al poveștii, teritoriu al tuturor și în același timp al nimănui, semnele proprietății particulare, ale individualității, adică propriul text, în care oralitatea este ingenios construită, trădând rafinamentul scriitorului, iar traiectoria personajelor se înscrie convingător în spiritul textului biblic, sigurul pe care diaconul l-a citit probabil cu atenție. Ion Creangă scrie așadar având în vedere un nobil model textual, acest mod aparte al livrescului său neputând fi trecut cu vederea.

Dacă personajul din *Povestea unui om leneș* nu părea deloc dispus să modifice, prin acțiune, configurația lumii în care trăiește, rezervându-și dreptul de a se plasa într-o ipostază vegetală, de „*butuc nesimțitor*”, ce-i garantează în ultimă instanță consubstanțialitatea cu întregul, Ivan Turbincă, dimpotrivă, este hotărât să pună sub semnul întrebării ordinea lumii în care intră. Când spun aceasta am în vedere faptul că Ivan tocmai este eliberat de la oaste, el iese așadar dintr-o lume rigidă, severă, unde schimbarea este exclusă, pentru a intra într-un univers care nu-i este deloc familiar. Cu atât mai mult el se trezise la oaste din copilărie: „*Și rusul acela din copilărie se trezise la oaste*”.

O lectură incitantă a personalității lui Creangă realizează Valeriu Cristea (*Despre Creangă*, București, Editura Eminescu, 1994)

pentru care textul prozatorului din Humulești este o parodie evanghelică, însuși Ivan devenind, în unele secvențe, o parodie a lui Iisus. Punctul de vedere al lui Valeriu Cristea reține atenția în măsura în care constituie un argument în favoarea modernității unui autor care, printr-o atitudine detașată, virtuozitate și, mai mult, intertextualitate, își depășește epoca, invitând la noi lecturi, în ciuda afirmației călinesciene conform căreia „despre Creangă, ca artist, sunt puține de spus, și studiile se pierd în divagații.” Pe de altă parte, lectura lui Valeriu Cristea întărește convingerea cititorului că profunzimea poveștii lui Creangă nu poate fi trecută cu vederea.

Revenind la textul lui Ion Creangă, iată cum intră Ivan Turbincă în universul nou pentru el: „*luându-și rămas bun de la tovarășii săi de oaste, cu care mai trase câte o dușcă, două de rachiu, pornește la drum cântând.*

Și cum mergea Ivan șovăind, când la o margine de drum, când la alta, fără să știe unde se duce, puțin mai înaintea lui mergeau, din întâmplare, pe-o cărare lăturalnică, Dumnezeu și cu Sfântu Petru, vorbind ei știu ce.”

Să reamintim mai întâi că lui Ivan nu-i displace băutura. Așadar nu se poate despărți de camarazii săi de oaste înainte de a mai trage o dușcă, pentru a nu mai spune că Raiul îl dezamăgește tocmai fiindcă, printre altele, acolo nu se află vodcă. Starea lui la intrarea în lume (echivalând cu o naștere simbolică) este vizibil euforică, fapt ce ne-ar putea garanta că personajul nu este dispus la o receptare pe deplin corectă a realității.

Pe de altă parte, autorul insistă asupra drumului pe care-l parcurge Ivan. Or, după

Eseu

cum bine se cunoaște, drumul este un autentic principiu organizator, garantând coerența configurației lumii înseși (Dumnezeu și Sfântu Petru au o situație privilegiată: ei merg, „din întâmplare”, pe o „cărare lăaturalnică”, sugestie că ei au acces la particular putându-se sustrage legilor creației). Mergând pe acest drum simbolic (față de cărarea care desemnează o traiectorie individuală, drumul rămâne semnul unui destin universal), Ivan nu numai că șovăie („*el merge șovăind*”), nu numai că ezită lăsând impresia că amână intrarea în lume, ci, mai ales, este atras când de o „*marginie de drum, când de alta*”, ca și cum, fără să o mărturisească, ar fi vizat un spațiu de dincolo de margine, adică tocmai „*cărarea lăaturalnică*”, rezervată numai creatorului lumii și însoțitorului acestuia.

Nu putem trece cu vederea un alt amănunt. Ivan umblă pe drum cântând, și asupra acestui cântec al personajului naratorul insistă în mod deosebit. După ce se desparte de camarazii săi, Ivan pornește la drum cântând. Sfântul Petre aude „*pe cineva cântând*” în urmă, iar după ce dă cele două carboave lui Dumnezeu și Sfântului Petre, Ivan începe iar „*a cânta și se tot duce înainte*”. Mai departe: Dumnezeu și Sfântul Petre „*ajung pe Ivan, care o ducea tot într-un cântec, de parcă era toată lumea a lui*.”

Ion Creangă nu greșește absolut deloc atunci când face această afirmație („*de parcă era toată lumea a lui*”), fiindcă Ivan este într-adevăr hotărât să ia în posesie această lume, în măsura în care o poate reacheza pe coordonatele ei ideale. Deocamdată cântecul rămâne modalitatea prin care personajul se poate sustrage ordinii și materialității unei lumi ce stă sub semnul limitelor severe (ale drumului, dar nu numai) și, implicit, ale marginii. Într-un fel, Ivan locuiește într-un cântec, făcând abstracție de lume, această atitudine compensând deocamdată lipsa de autoritate asupra lumii.

Pe de altă parte, același cântec, în inconsistența și imaterialitatea lui, pare să devină o alternativă la o creație definitiv încheiată.

Important rămâne, fără îndoială, faptul că Ivan are nostalgia previziunilor textului

exemplar al lumii, cel biblic, acel text la care, de altfel, face trimitere Dumnezeu însuși pe parcursul narațiunii. La rândul său, Ivan a citit indiscutabil textul și încearcă, cu experiența lui de militar, un Sfântul Gheorghe al altor vremi, ușor caricatural, să-i împlinească previziunile, fără a mai aștepta sfârșitul veacurilor. La modul total neeroic, omul de lume și iubitorul de femei încearcă în ultimă instanță să-l surpe pe diavol și să anuleze puterea morții.

Ivan nu se îndoiește nicio clipă măcar de autoritatea divină; întâlnirea cu Dumnezeu îl marchează profund, producând o ușor sesizabilă metamorfoză a personajului: „*Ivan, atunci, cuprins de fiori, pe loc s-a dezmețit* (operațiune inversă celei de a se ameți, evident, în sensul dobândirii unei lucidități necesare punerii în aplicare a planurilor sale, n.n.), *a căzut în genunchi dinaintea lui Dumnezeu*”.

Rusul nu se pierde cu firea și, spirit practic, îi solicită lui Dumnezeu puterea de a elimina din lume ceea ce consideră el că ar ține de forța răului: „*– Doamne, dacă ești tu cu adevărat Dumnezeu, cum zici, rogu-te blagoslovește-mi turbinca asta, ca ori pe cine-o vrea eu să nu poată ieși de aici, fără învoirea mea*.”

Dumnezeu nu are absolut nicio reținere, negândindu-se la posibile consecințe grave ale gestului său: „*Dumnezeu atunci, zâmbind, blagoslovește turbinca, după dorința lui Ivan*.”

Din acest moment începe cu adevărat fascinanta aventură a lui Ivan Turbinca pe care, după cum am mai spus-o, Ion Creangă o transcrie în modalitatea-i binecunoscută, mas când, prin umor, fundalul unor semnificații incontestabil profunde.

Dacă Ivan este departe de a se considera egalul lui Dumnezeu, el îi cere în schimb acestuia să-l investească cu acea autoritate care să-i permită acum să împlinească finalitatea biblică. În universul vast, creație a divinului, Ivan consideră turbinca o interioritate, în care să fie izolate și anulate (ori umilite) forțele contrazicând cuvântul lui Dumnezeu. Același Valeriu Cristea observa, cu finețea-i recunoscută, că turbinca nu este folosită niciodată împotriva omului (fie acesta și boierul care-l găzduiește pe Ivan în odăile bântuite de draci),

ci împotriva dracilor (termen temperându-l pe acela de diavol) și împotriva Morții înseși.

Într-o reminiscență comică și parodică a epopeei, Ivan încearcă așadar să lupte cu diavolul și cu Moartea (mai ales că el fusese lăsat să plece de la oaste nu întâmplător cu arme cu tot).

Din confruntarea cu dracii/ diavolul Ivan iese înfrânt. În naivitatea sa el nu știe că nu acum este momentul victoriei asupra diavolului și mai ales că nu lui îi este hărăzită aceasta. Dumnezeu îl îndrăgește ca pe propriul fiu, însă Ivan nu este totuși Iisus (și aici ne despărțim de Valeriu Cristea).

Mai rămâne ca Ivan să se confrunte cu moartea, în același spirit al textului.

Mai întâi, Ivan o îndepărtează pe moarte de Dumnezeu, rezervând pentru sine rolul de a-i transmite poruncile Domnului: „*Moartea atunci, neavând încotro, se bagă în turbincă și acuş icnește, acuş suspină, de-ți venea să-i plângi de milă. Iară Ivan leagă turbinca la gură cu nepăsare și-o anină într-un copac.*” Mai mult sau mai puțin conștient, Ivan începe să-l corecteze pe Dumnezeu, făcându-i dreptate omului în încercarea de a reinstaura viața veșnică. Nu omul trebuie să moară, ia Ivan inițiativa, ci vegetalul, fiindcă omul este unic, în vreme ce vegetalul repetă mecanic aceleași forme. Așadar, nu oameni bătrâni (cum cere Dumnezeu), ci „*pădure bătrână*”, în locul oamenilor tineri și a copiilor obraznici trebuie să piară, socotește Ivan, „*numai pădure tânără*”, respectiv „*vlăstare fragede, răchită, smicele, nuiete și altele de seama acestora.*”

Ivan Turbincă are în el ceva din Don Quijote, cu observația că la bătrânul soldat metamorfoza s-a produs în urma citirii textului biblic. Intenția sa este de a anula moartea după ce fusese izgonit cu umilință din Iad. Or,

tocmai acest lucru nu este posibil, câtă vreme nu a fost prevăzut de text. Iată ce-i spune Dumnezeu lui Ivan: „*Cu dracii de la boierul acela ai făcut hara-para. Cu Moartea te-am lăsat până acum de ți-ai făcut mendrele cum ai vrut, n-ai ce zice. Dar toate-s până la o vreme, fătul meu. Trebuie să dăm fiecăruia ce e al său, căci și Moartea are socoteala ei, nu-i lăsată numai așa degeaba, cum crezi tu.*” (s.n.)

Neînțelegând spiritul textului în numele căruia acționează, Ivan încearcă să se sustragă propriei morți.

Finalul poveștii se cuvine citit cu toată atenția fiindcă aici este prezentă o atitudine semnificativă a personajului față de textul biblic, un gest de revoltă în fond, care determină sancționarea pe măsură.

Ivan începe să-și lucreze „*cu mâna asta slăbănoagă*” (echivalentul mâinii stângi, neajutorate, probabil) propriul sicriu, racla, măsură severă a propriului trup ,devenită apoi concretizare a formelor morții.

Când sicriul este terminat, Ivan începe să joace un subtil teatru al neadecvării conținutului uman (propriul trup) la formele rigide ale morții: se pune „*cu fața în jos*”, pe urmă „*se pune într-o rână și lasă picioarele spânzurate afară.*” Soldatului îi ia locul acum un histrion desăvârșit: „*se întoarce iar cu fața în jos, cu capul bălălău într-o parte și iar cu picioarele afară.*” El joacă spectacolul cu multă abilitate pentru a ademini moartea în interiorul formelor consacrate. Propriei morți, Ivan îi dă astfel un alt conținut, iar în această situație moartea sa se consumă pe sine însăși.

Dobândind nemurirea însă ca pe o pedeapsă, Ivan Turbincă împrumută în registru parodic ceva din Sfântul Gheorghe ori din Don Quijote, rămânând cu siguranță un mare naiv al literaturii române.

Fugă prin... *Anotimpurile după Zenovie*

Ionela-Silvia NUȘFELEAN

Echinoxrist discret, Horia Ursu tratează indiscret, în *Anotimpurile după Zenovie*, răscrucea, neputința, compromisul, resemnarea, golul ființei, uitarea, în fuga parcă predestinată înspre amurg și tatonarea în iremediabila iarnă. Omul, obișnuit cu dimineți cețoase, cu ploaie, începe să perceapă o teamă de senin.

Îngârbovit de povara trecutului, cu vechea teamă șerpuindu-i prin vine, omul asistă neputincios la paralizia oricărei inițiative. Doar despuiată de trecut, detenția părea suportabilă.

În timpul... suspendat sau neluat în seamă, în luptă cu secunde, în negoț cu timpul, comprimându-l, se descoperă *frumusețea*

bolnavă a așteptării („aștept, deci sînt”), absența se cascadează și „pașii timpului” se duc spre netimp (v. Monica Ghet, „Zenovie și anotimpurile din Mitteleuropa”, *Observatorul cultural*, nr. 473 din 7 mai 2009). Problema întoarcerii se pune doar vag, ritmul pare să nu se mai poată rupe, iremediabil. Apoi, posibila revenire e mereu parțială, culoarul devenind alternativa viabilă în această stare de criză. Deci, mereu în afară sau o cvasi-sălășluire. Și această neajungere pare să fie o suspendare în gol, o locuire niciunde.

Libertatea e încorsetată de statutul de conveniență, închistată în *visul de aur al omenirii*. Oricum drumul/ viața începe și se sfârșește *dincoace de o barieră*. Rămâne doar iluzia vieții, visarea ei, nu o trăire efectivă, ci o

existență trucată, mediocră... Astfel, încotro s-o apuci? Pe ce drum? Sub ce auspicii nădăjduite? Cu ce identitate? Prin ce anotimpuri? Indiscutabil, pentru Zenovie, victima unor anotimpuri „contaminate pînă la saturație de istorie”, prototipul omului tragic, neputincios pe cale, drumul e mereu amânat căci, *fără buletin, nu poate merge prea departe*. Fără identitate manifestată real, drumurile rămân gândite, închipuite, cu hățișuri, la întâmplare, fără rost. Ce să aștepti dacă și *norii se mișcă greoi*?

Începe totuși să meargă cu arsura în gât, iar când se hazardează să urce pe ringhișpirul vieții, totul devine o cădere, o cădere în timp, izbire urmată de o trezire provizorie, pînă când mrejele societății bolnave sau destinul cu direcții prestabilite de neputință îi frâng elanurile. Aceste doruri, manifestări, aspirații să fie doar *orgoliul juvenil și lozincar al primăverii, moliciunea lascivă a verii sau reveria paralică a toamnei*? Toate acestea sunt „conspirații naive, repede descoperite, dar nicidecum deloc înăbușite”, ci sunt „lăsate, cu dispreț, să se destrame de la sine”, doar întreruperi vagi în *anotimpul suveran*, iarna.

Degeaba se chinuia copilul Zenovie să împlinească o obligativitate, să scrie compunerea „Iarna, cel mai frumos anotimp!” Iarna e mereu prea aproape, atât de aproape încât nu se mai termină, zăpada poartă urme de rugină, iar ninsoarea – o lumină îndepărtată. „Cum sunt iernile?... e o singură iarnă. Lungă și aspră, întreruptă din cînd în cînd de primăveri capricioase, veri sălcii și toamne melancolice”. Iarnă iremediabil. Verile sunt imagine, reci, cu pufoaica pe umerii sufletului, toamne cu aerul plin de mătasea morților.

Sub aceste vremuri, cuvintele sunt chinuite, încetinite, nemișcate, inutile sau grele

ca niște gloanțe. Toată această comunicare în note superficiale prelungea o stare detestabilă de toți, dar toți „tăceau și-și legau ochii de lucruri mărunte”. Se căscau niște „distanțe ironice, irecuperabile”, un gol, umplut de cuvinte rostite într-o doară („ca să-i treacă timpul”), cu gesturi (greoaie și ele) de încheiere a nasturilor de la cămașă. Așa, cu capetele plecate, mâncarea lor era departe de agape.

Și parcă murmurarea lui Semproniu – „Să nu-ți pese... să uiți... și dacă nu poți, să taci!” e semnul amărăciunii resemnării. Ce vise? Ce fericire? Ce viață? Ce libertate? Miracolele rămân doar în ochii copilului, în câinele-flutur, în înghețata ca o floare plăpândă, ca un grăunte de lumină, în făptura de ceară a Mariei, în marea nevăzută, ca și cum „ai sta mereu cu spatele la pământ”. Dar cum să stai cu spatele la pământul singurătății, când viața e doar o iluzie? Doar prin moarte, singura adevărată, puternică, frumoasă, precum Maria. Partea de viață a femeii e frământată ca marea, răătăcită, revoltată, poate blestemată. În această scâldare existențială, tentativa de regăsire, întoarcerea din drum e fatală sau izbăvitoare? „La început au înotat unul după celălalt. (Puțin.) Maria bătea apa. Tot mai aproape, dar încă departe, Semproniu înainta greu, sleit de drumul lung al întoarcerii.” Tentativa de reabilitare aici a cuplului (ființei) eșuează, regăsirea fiind

dincolo, căci un om „care iubește nu poate să moară”. Parcă în acest timp nu e loc nici măcar, sau mai ales, de iubire. După acest episod, viața lui Semproniu va fi o poveste doar, trăirea ducându-se altundeva.

Aici, vedem cum vedem, căci vederea de aici e prin ochi-păianjeni, absenți, prin ochii celuilalt, prin ochi orbiți de atâta uitat la soare. Și totuși, în această închisoare, „doar unul, care-și plimba distrat privirea pe cer a început să strige ca scos din minți: *Cocorii, fraților! E primăvară!*” Deci, dincolo de ziduri, dincolo de proprietatea marilor iluzii, dincolo de detenție! Deși, în lumina provinciei de *o lejer desuetă solemnitate*, lozinca „Să trăiască iluzia puterii!” se îndârjea să-și trăiască jocul zădărniceii, dar își număra victimele.

Ca-ntr-un joc de șah la măcelărie, de somn la ceasornicărie, amețindu-ne la *Minerul îndrăgostit*, jucând filmul *Împotriva tuturor*, haideți cu toții la *circul Anonymus! Ce mai tura-vura!* Trebuie să facem ceva. Să ne ferim de răspunsuri limpezi, că, *pentru azi, ajunge!* „Verticalitatea, domnilor, e lucru mare” și „omul, când pierde înțelesul suferinței, nu mai este om”. Ce-i mai rămâne lui Zenovie, *lent, stângaci, distrat?* Să despice firu-n patru și să viseze. Și aceasta, într-o lume *fascinată de albire a chipului, indiferentă la sângerări*, palidă și goală, în care pescărușii par niște uriași corbi albi.

Marius CONKAN

bucătăria de pe slatina nr. 6

1.

în bucătăria de pe slatina nr. 6 simt tăişul
fumului de țigară
ca pe o lamă ascuțită din timp de păpușile
mele
mă simt de parcă trupul mi-ar fi sigilat în
pungi
mai departe nu poți ajunge nicăieri
a alege între o iubită proastă și una sinucigașă
mai bine mă dăruiesc chiuvetei fără pretenții
știind că mormanul de vase murdare
e muntele pe care trebuie să urc
acolo mama mă așteaptă cu mâinile învinețite
acolo tata nu cunoaște semnificația bății
continui să cred că paharul de bere e gravat cu
numele tău

Poezia Mișcării literare

2.

bucătăria de pe slatina nr. 6 e casa lui bau bau
casa în care piureul de cartofi se acrește cel
mai repede
în care frigiderul e întotdeauna plin
în care morții nu fac mofturi la mâncare
casa în care iubitele mele nu au călcat
niciodată
de teamă ca bau bau să nu le mănânce

3.

în bucătăria de pe slatina nr. 6 pereții sunt
zugrăviți
cu sânge
bau bau vine acasă cu hainele murdare
și câțiva saci pe care îi depozitează în frigider
ce-am avut de pierdut am pierdut într-o seară
de iunie
când telefonul a încetat să mai sune
și iubitele au murit cu duiumul
bau bau nu se spală dimineața pe dinți
e bolnav de leucemie și mă pune
să-i schimb sângele o dată pe săptămână
când bau bau va muri și el voi ști că bucătăria
trebuie părăsită

4.

vasele murdare din bucătărie își prețuiesc
moartea
eu nu prețuiesc decât strigătul lui bau bau în
timp
ce face dragoste
nu ai iubit pe nimeni în afară de bau bau
nu ai împlântat cuțitul în nimeni în afară de
bau bau
(această criză de luciditate mă determină să
mă-mbăt
în timp ce ascult pe alții cum fac dragoste)
bau baul meu ca și tine era sinucigaș
bau baul meu ca și tine prefera locurile publice

pentru a seduce băieții cu mintea învăluită în
sfori
(această emopoezie e doar mărturia că
frigiderul a fost deconectat de la curent)

5.

jucăriile mele sunt bolnave li s-au pus perfuzii
au fost rase în cap li se dă să mănânce numai
apă chioară
odată cu moartea jucăriilor mele
am început să-mi rod brațele din plastic
până când sângele a țâșnit dincolo de mama

6.

în bucătăria de pe slatina nr. 6 spălatul vaselor
a înlocuit poezia
ferestrele decupate din pielea lui bau bau
mi-au explodat în creier
frigiderul se ceartă cu moartea
care îl roade pe dinăuntru
telefonul mobil nu mai sună
sub unghiile mele e numai pământ
în pieptul meu cresc țigări
nimic nu se potrivește cu oja bărbatului
de la celălalt capăt al mesei

7.

ceasul din bucătărie s-a umplut de păr
gata cu ora exactă cu întâlnirile punctuale
în loc de mușchi am cuburi de gheață
lada frigorifică mângâie și omoară
îmi mângâie părul și-mi omoară măruntaiele
caut oameni printre jucării dar nu găsesc decât
jucării
caut jucării în frigider dar nu găsesc decât
oameni
îmi tai unghiile de la mâini și picioare
cele de la mâini în cinstea trecutului
cele de la picioare în cinstea oricui
fac gargară cu apă oxigenată
părul de pe limbă mi se îngălbenește
părul din stomac ascunde bărbați și femei
care plănuiesc să-și cumpere casă mașină
să înfieze câțiva copii
telefonul inventat pentru tine nu mai
funcționează
timpul meu de păr rezistă sub puterea cuțitului

timpul tău de sodă caustică te va dizolva
atunci voi ști că e inutil să învinuiesc orice
troleu
care duce-n spre tine

*Marius Conkan s-a născut la 27 februarie 1988, în Rodna, județul Bistrița-Năsăud. Actualmente este student la Facultatea de Litere din Cluj și redactor la revista Echinox. A publicat poezie în revistele Steaua, Echinox, Mișcarea Literară, Exquisite Corpse, precum și pe Litternet. A debutat editorial cu volumul *soporia*, apărut la editura Vinea, în martie 2009. O parte din poeziile care alcătuiesc acest volum au fost afișate pe blogul personal *mariusconkan yahoo! 360*.*

danțuri pe țărmul mediteranei

1.

tot ce începe cu M de la moarte începe.
cuie împlântate în craniul mamei care spală
vase de dimineață. cuie împlântate în craniul
iubitului care plânge după un animal. câtă
ciudă în acest cuvânt gras ca o doamnă pe
plajă. ai putea să juri că trupul tău nu e un cuib
de șoareci că trupul tău va rămâne neputrezit
că trupul tău e cea mai bună carne cu puțință
că-n oasele tale cresc orașe de mântuiți. în
oasele tale totul e gratis mai puțin moartea. să-
ți fie milă de obsesia ta e singura care te ține în
viață. trupul tău va plânge cu șoareci și ei vor
devora tot ce miroase a tristețe și-a chin. aș
vrea să-mi aduc aminte numai ceea ce se naște
din mine să zdrobesc capul șarpelui să mușc
din el cu tărie de nevinovat. fie că mama va fi
răstignită pe o cruce de vase murdare fie că
soră-mea își va pierde mințile.

2.

aceeași pierdere de timp aceeași țigară
fumată pe jumătate și eu același luzăr. moartea
își schimbă lenjeria intimă în vreme ce scuipe
femeia care nu m-a luat de bărbat. pe țărmul
mediteranei lumea e o grămadă de sticle goale
de prezervative folosite de înjurături și cuțite
puse la gât. mi-aș fi înlocuit memoria cu una
nou-nouă dar ceva nu mă lasă în pace. știu
cum e să dezamăgești cu gândul că ai construit

un acvariu în care morții se bălăcesc și viii se îmbată. am înviat dar iată-mă sugrumând un sac plin cu femei aclamând o tonă de pofte sexuale evocând ospicii în care mă simt ca acasă. aceste danțuri scrise pe șervețele sunt doar mărturia că eu mai trăiesc hrănit de o mie de vicii dornic să pătrund încă o dată în burta mamei.

3.

să radiez ca un dandy printre sicrienmuite-n alcool. să rod masa și scaunul fericit că port ochelari gucci. să mă bucur a mia oară că sunt tânăr cu sfori la mâini și la gât. să redescopăr gustul vinovăției știind că provoacă tumori. să fumez cu speranța că fumatul ucide că plămânii mei sunt negri și uscați. să fumez cu speranța că așa sunt bărbat și voi cuceri toate pițipoancele care-mi ies în cale.

4.

și eu am vrut să fiu puternic nu ca un armăsar ci ca o jucărie de pluș. am vrut să cunosc toate celulele cărnii tale să te adăpostesc în arsura mea de eretic. mai departe se poate ajunge luând tramvaiul 100. la capăt mă așteaptă o femeie cu ochii străpuși și un bărbat neras care o penetrează. din vinovăție se naște acest poem din teamă și dezgust. a jura că ai să devii puternic ai să urăști gonflabila care te-a înșelat într-o noapte de aprilie. dincolo de tine strălucește eșafodul. mecanism de oase murdare moarte lentă bau bau în poziție de soldat cu țigara la ureche scuișând o salivă gălbuie. patul tău e plin de morți morții au gurile cusute în gura morților stă adevărul. și eu am vrut să fiu puternic năucitor extravagant dar gonflabila m-a palmuit să las la o parte mascarada aceasta. ce se poate

ascunde nu merită spus sau fuck off mai bine să bem o bere. ai jura că orice găleată plină cu rahat miroase frumos că e timpul să mori dar creierul tău îți cere iertare vomitând orice urmă de femeie.

5.

cucerind marea cu slipul meu carnivor. sfârșit de iulie pe țărmul mediteranei. vei visa femei banale fatale femei bronzate ratate și vei vrea să-ți schimbi sexul. această poezioară e mărturia că mama m-a trezit cu forța să vin la plajă.

6.

scriu pe-o bucată de hârtie igienică toate lucrurile care îmi celebrează viața. țigara e iubita care nu mă va părăsi niciodată. plămânii mei sunt fericiți. patetic din fire m-am dezvățat să prind licorna de coarne. ea urăște ratații. urăște suicidul care trimite în iad copiii nesuferiți.

7.

îmi ung trupul cu salivă de scroafă. în mâna care scrie mi se deschide o groapă. ochiul care vede e o pădure de spânzurați.

8.

în vilă-s fete cu balcoane imense în care cresc măslini cu bluze strâns mulate pe celulită și blugi care pleznesc. băiețașii cu motoscutere poartă ochelari gucci crezând că vrăjesc minți abia ieșite din pubertate. în vilă nu miroase-a iubire ci doar a pofte neînfrânate. patria noastră se rezumă la servilism prostituție și umilință. nimic nu arată a românia.

Tudorica BINDEA

Icoană

atât
amar de noapte
a curs
păduri au lunecat spre Sud
și tainice livezi

adu-ți aminte de noi

Cubul

veniți în cubul de liniște
să nu închidem fereastra

alergări ce ne sperie
se depun ca praful
pe haine pe piele pe creier –
ne fură
iară fereastra rămâne deschisă mereu
să își șteargă înțelesul
ca grâul în miriște –

în cub
degrabă să intrăm

Odihna artistului

odihna lui –
o cufundare în mâl
sărutul dat pe ochi
de mătasea broaștei

niciodată nu a fost print

pe o planetă
când lucrurile fug
de contur

Lamento al ultimilor cântăreți

ce ne pasă nouă de versuri
albe albastre sau roz –
ce ne pasă de duduia
ce suspină cu pana în mână
sau de măscăriciul ce ne socotește proști –

nouă nu ne plac versurile
domnule -

am fost vânduți drumului
cu așchii de lună la întunecate
cingători

trăim numai acolo
unde se zămislește taina
și unde se aude
cum șoptește muma pădurii
din fundul pământului
cum ne mistuim
până când mâinile ne devin arbori
iară din barba-ne se iscă vântul

căci versurile nouă nu ne plac

Natură moartă cu eroi

„Viața e o umbra care merge”
Shakespeare

atunci lângă fluviul cu maluri înalte am oprit
armura – șerpi de foc peste trup
ne era
iară caii spumau și loveau din copite țărâna
frământați de despoticul soare

lasă – spuse unul – iată
generalul și câțiva de-ai lui
vor vorbi cu dușmanul
nu ne vom ucide prin grâul acesta-nspicat
e prea mare
te poate-ncurca poți să te-mpiedici
sau cine mai știe
nu te mai află nimeni să te îngroape
mai bine ne întoarcem acasă
vara sângele miroase urât
veți vedea
lor încă trebuie să le fie la fel de neplăcut
la fel de greu
și nici măcar nu mai știm
am uitat ce trebuie să strigăm când lovim
veți vedea generalul
veți vedea când se va întoarce
ne va spune că putem să ne răcorim
în apa aceasta
apoi să pornim înspre vetrele noastre

și astfel speranța ne răcorea
ca o umbră râvnită
doar stegarul rămase la istovirea dintâi

zadarnică veste-așteptăm – zise el –
pentru întoarcere-acasă
din gura celor trimiși să vorbească
n-o vom putea auzi
iar corbi nu puțin se rotesc deja în înalt
mirosul de sânge le-a ajuns înainte de-a curge
pentru ei
spicele de sub burțile cailor sunt deja purpurii
corbii nu fac niciodată mișcări inutile
amintiți-vă mai bine
cum trebuie să loviți
amintiți-vă ce trebuie să strigați

iar de nu-i cu puțină
croncăniți precum corbii
numai ei sunt cei care câștigă un măcel
alungați ademenitoare chipuri
de făpturi dorite
și prindeți mai cu speranță lancea și scutul
soarele el încă mai tare lovește în voi
când slăbiciunea vă despoaie ființa

astfel vorbi fără patimă stegarul
ci vorbele lui cu adevărat
puteau să taie hârtie deasupra apei
așa de adânc în carne ne intrau

atunci cu toții am văzut întorcându-se
generalul și-ai săi
veneau ca în vis și
nu mai ajungeau până la noi
i-am așteptat așa vreme nesfârșită
până când i-au acoperit apele fluviului și n-au
mai ieșit sau cam așa ceva
numai că atunci ne-am amintit deodată
ce trebuie să strigăm când lovim
și sub umbra de corbi am pornit
prin grâul înalt înainte

Margine

margine de oraș
fasole pe rude și varză
sălcii în plete de fum răstignite –
mai încolo e bine să nu mergi

of margine –
suflet pe sârmă
și vânt

Erezie

fata noastră
fata noastră
într-o margine albastră
de adâncă podgorie
trece luna ruginie
și-o îndeamnă la beție

Amurg

nu iubite
nu era frumos
te-ai uitat ca hoții pe fereastră
nu era nici vraja
ci așa
am zâmbit și eu printre milenii
unei tinereți ce ne ajunge
poate vămuită de un gând
ca un foșnet
rătăcit pe sticlă

Cântec

plaiul mioriței
a-nghețat mai ieri
nu se mai zărește
urmă de oieri

haitele de lupi
se reped la lună
cum de frig prin brazi
stele se adună

unde e oierul
că din răsărit
scapără cu lame
albe de cuțit

Doină

nu
moartea nu-i
cea mai neagră pasăre
a cerului –

nu
viața nu-i
cea mai albă pasăre
sub bolta ochilor –

ciudată iarnă bântuie în lume

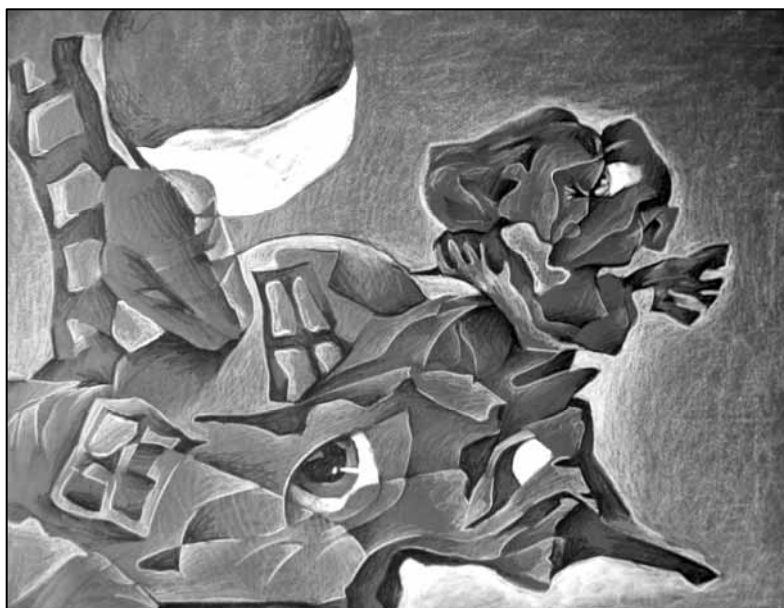
Versuri pentru sunetele chitarei

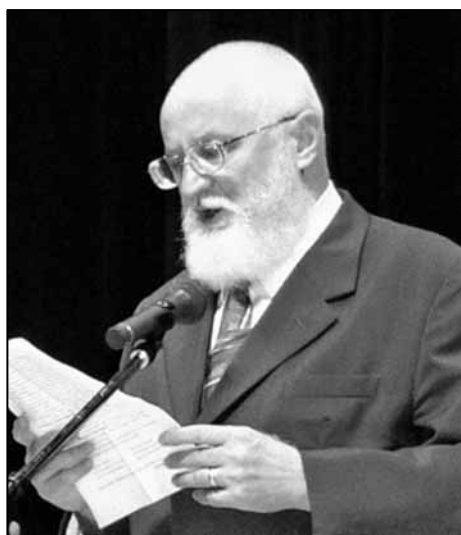
Lui Federico Garcia Lorca

din ochii-ți
lumina se sfâșie-mprejur
cum moartea
pe corzile chitarei

mai cântă clipa
nuntirii Ifigeniei în Aulis
și destrămarea ierbii
din verdele crud

abisale și trecătoare primejdii
pândesc
de aceea
să atingi văzduhul
doar cu umbra privirii

Marian Nicolae TOMI

O decizie înțeleaptă

Petru Mânzat a fost chemat la partid. Ca să i se propună funcția de director al școlii. Om înțelept, așezat și cu ceva preocupări științifice a fost gata-gata să refuze. Dar un drac de gând i-a deturnat hotărârea și a cerut o păsuire. Că noaptea, știți și dumneavoastră, e un sfetnic bun. Și așa au și rămas înțeleși: să le dea un răspuns a doua zi.

– Auzi, tu, Veturico, toarnă-mi și mie nițică cafea.

– Da', ce, tu ai plătit pe luna asta?

– Oi plăti, oi plăti, că-s n-oi fugi cu banii în Italia.

– Tu ți-ai făcut portofoliu'?

– Când Dumnezeu? Vasile e în Italia și eu și cu casa, și cu grădina și cu copiii...

– Păi, trebuie să ți-l faci, tu, că săptămâna ailaltă vine ARACIT-u' peste noi!

– Aracit, aracet, dă-l dracului! Dă ele nu mai pot io!

– Tu, și atunci când Leoncio i-a interzis Isaurei să-l vadă pe taică-său, eu am plâns, tu!

– Mie mi-o plăcut mai mult chestia aia când sclava aia care trăia cu el a pârât-o...

– Mă, da' rea mai ești!...

– Ce, tu, da' lumea de azi cum e? Mai bună?

– Știu că mi-a plăcut șefu' nostru de la sindicat! Băiat fin, tânăr, dar cu bărbăție...

– Hai, tu, că ție numai la asta îți stă capul!

– Te pomenești că ție nu-ți place?

– Vai, tu, cum vorbești așa cu mine? Uiți cu cine vorbești?

– Oh, cu preoteasa cea sfântă și neprihănită!... Dar voi, chiar așa, voi cum o faceți, bre?

– Ia, te rog! Până aici, că de nu!...

– Fetelor!

Profesorul Mânzat intrase în cancelarie, fără să fie băgat imediat în seamă. Fetele abia de l-au salutat. Așa că și-a turnat și el o cafea și s-a așezat lângă fereastră.

– Tu, e unu' într-a cincea, care mă scoate din pepeni. Auzi tu la el: să-i explic eu cum vine chestia aia cu mișcarea de recesiune și cu alinierea planetelor. La clasa a cincea, tu?!

– Ești tânără și o să te descurci tu mai încolo... cu mișcările astea!?

– Am auzit eu la radio că ne măresc salariile cu 7,8% din octombrie.

– Fugi tu d'aici! Țștia sunt în stare de așa ceva?

– Lasă că ai tăi au fost, ce să zic!

– Au fost, n-au fost, dar ți-a plăcut atunci când ți-au dat gradația de merit. Să te vad cu ăștia cum te descurci.

La ora de fizică Petru Mânzat nu a fost în stare să dovedească constanța tensiunii conform legii lui Ohm. Așa că le-a promis elevilor că o să vadă ei chestia asta ora viitoare. Apoi a plecat grăbit spre cancelarie.

– A fost unu' de la liceu ca să discute cu cei de clasa a opta. Ce facem?

– Să discute. Ce treabă avem noi?

Proza Mișcării literare

– Dar ce fac eu cu materia? Că n-o mai termin nici la Paști!

– Vezi tu cum sunt tinerii ăștia în primele luni de școală?! Că apoi...

– Ce te tot legi de ei? Tu, cum ai fost când ai început școala, profesoratu'?...

– Când eram eu în primul an, aveam un director că nu mișcai în fața lui... Tu l-ai știut, Mărioară, pe Vistrian Iacob... Acela director, nu ăștia de astăzi!...

– Lasă, tu, că era cam porc! Eu țin minte cum s-a purtat cu învățătoarea Sonea... A redus-o, ca s-o bage pe fata primului secretar de la oraș.

– Eh, alte vremuri!

– Care alte vremuri? Acu' doi ani nu l-o dat afară, pe ce motiv, tu?, pe Stelian Tătaru ca să vină, știm noi cine pe catedra lui!

– Taci, tu, din gură! Ce, nu ți-e bine?

– Ce, vă temeți, hai? Ce dacă e în cancelarie? Eu, ce-am în gușă și-n căpușă! Așa o fost, așa e!...

Profesorul Petru Mânzatu continua să soarbă cu înghițituri mici din cafeaua răcită. La geam câteva vrăbii se încălzeau la soarele toamnei. La ora de chimie n-a fost în stare să deseneze nici măcar nenorocitul acela de furnal de tip Siemens-Martin. Desenul lui semăna cu orice altceva, dar nicidecum cu un furnal. Așa că a șters, cu mișcări nervoase, totul de pe tablă și le-a dat elevilor temă să-l facă ei din manual. El s-a dus la fereastră ca să privească la elevii care făceau sport în curtea școlii. S-a trezit la un moment dat ținând scorul meciului de handbal. Chiar s-a speriat puțin. Apoi a sunat de ieșire.

– Uite cum faci: scazi aici trei ochiuri, pe față, iar dincoace înmulțești cu patru ochiuri pe dos, și-ai corectat greșeala.

– Ce m-aș face eu fără tine?!...

– Te-ai duce și tu la restaurant, ca urâta aia din serial. Voi ați văzut ce dezghețați devin toți actorii ăștia după ce merg la restaurantele alea luxoase?

– Doamne, ce de-a prostii mai spui și tu!

– Ți-ar conveni ție să iasă așa!... Da' uită-te și tu la Ionești. ăștia, oricum fac, pică bine!

– Trebuie să fii făcut pentru asta! Eu nu ajung să pun doi lei unu' peste altu'!

– Că și ai tu ce pune!?

– Ori și cât, ceva tot avem!

– De unde, tu? Că am auzit că firma lu' frate-tău e pe chituci?

– Povești. Lumea, știi și tu, e rea!... Merge, tu, merge destul de bine!...

– Ce face Gheorghe al meu cu banii, nu știu! Zilnic ne certăm pe chestia asta și el îmi tot reproșează că eu am salariu mic. Da' el?...

– Planul de lecție trebuie făcut cu cap, deși nu prea folosește el la nimic. Acum poți să lași loc și să schimbi, la anu', doar data și clasa.

– Și la def?

– Destul câte ai acolo! Eu n-am avut în viața mea atâtea.

– Fetelor, tot nu mi-ați dat listele cu bursierii. Ce ne facem că mâine e ultima zi.

– Chiar așa, voi sunteți normale? Nici listele cu manuale nu sunt gata.

Singurul bărbat din școală și-a luat catalogul și-a dat să iasă pe ușă.

– Și dumneavoastră vă sună chestia cu bursele! Îi strigă careva din fundul cancelariei.

El s-a oprit un moment, a vrut să se întoarcă, apoi și-a continuat drumul spre clasă. Nici experimentul cu frecarea nu i-a reușit astăzi. Copiii râdeau cum se tot rostogolea de pe planul înclinat căruța aceea tâmpită și bucățile de lemn colorat. Dar el nu voia cu niciun chip să renunțe. Însă, ca în orice filosofie, experimentul s-a dovedit, și aici, mai tare ca el.

– În curte e plin de mizerii: ar trebui să le strângă la educație fizică...

– De ce la ora mea? Ieși tu cu ai tăi și fă curat...

– De la ora de română? Ce tupeu!?

– Da', ce, româna e mai importantă ca sportu'? De când asta?...

– De ieri, de când vi se tot reduc orele astea de alergătură inutilă prin curte...

– Dar, mens sana...

– Ia, lasă-mă în pace cu sana ta! Eu beau de trei săptămâni Activia și tot nimic!...

– Tu, am fost la doctorul Chivu și mi-a zis să stau liniștită. Dar cum să fiu liniștită, când tot mă doare tu. Și când văd pe la televizor chestiile alea...

– Ei, și tu! Ția își fac reclamă, că din asta trăiesc.

– Dar eu cum trăiesc, tu, ei nu se întreabă?

– Voi ați auzit ceva de Firuța dintr-a șaptea?

– Ce să mai auzim? Țigani, tot țigani! Se mărită, nu-i așa?

– Anunțăm Protecția copilului?

– Da', la ce? Crezi tu că doamnele alea simandicoase s-or băga peste ei? peste șatra aia împuțită! Ha, ha, ha!

– Când vor face ele vizite la domiciliu ca noi prin toate buzile de case și pe la toți nespălații, atunci mai vorbim. Așa...

– Apropo, tu, Neli, la tine în clasă putea ca într-o cocină. Mai pune-i să se spele, ce dracu'!

– Așa vorbești de parcă ai tăi miros numai a Rexona!

– Rexona, nerexona, dar la ai tăi tot cocină e!

– Cine vine duminică la plantat puieți?

– Tu te-ai scrântit la cap? O zi de weekend are omu' pe săptămână și ție îți arde de plantat nu știu ce?...

– Mai bine ne-am ruga, fetelor, că numai păcate ne facem toată săptămâna! Și Apocalipsa e colea!...

Profesorul Mânzat ridică fără grabă receptorul:

– Alo, profesorul Mânzat aici. Da, da, cel care am... Am fost de dimineață la dumneata... Ce noapte?... Da, da. Asta e: accept!... Cum? Veniți mâine să mă instalați? E bine. Foarte bine. Vă aștept...

De a doua zi profesorul Mânzat, ajuns peste noapte director, își sorbea liniștit cafeaua în birou. În biroul *lui*. Nu se auzeau decât vocile și strigătele vesele, dar îndepărtate, ale elevilor care făceau sport în curtea școlii. Și gândurile despre rolul experimentului la orele de fizică zumzăiau undeva în capul lui. Dar o făcea foarte discret și nesupărător. Mai era și un zgomot de fond, înfundat, aparent amenințător, așa ca între stelele foarte îndepărtate, pierdute undeva prin noaptea universului.

Însă, de acum, el era sigur de faptul că o hotărâre înțeleaptă se poate lua și la miezul zilei.

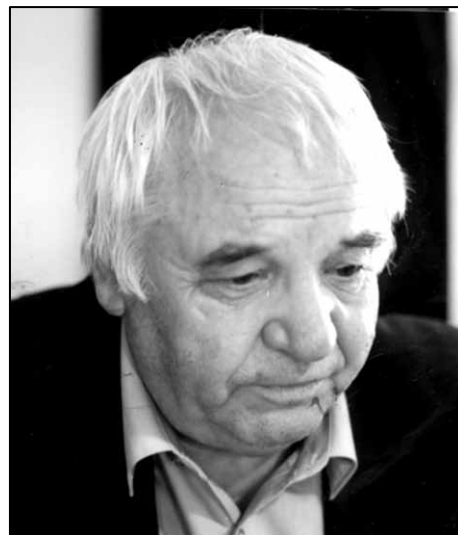
Vișeu de Sus, martie 2009

Ion MOISE

GENERALUL

Comedie tragică în trei tablouri

Personajele

În ordinea intrării în scenă

Profesorul Grapini

Reporterul

Cristofor

Isabela

Colonelul Scud

Mauriciu

Vocea din difuzor

Cetățeanul 666

TABLOUL I

Birou-laborator. Masa. Patul. Un microscop mai dimensionat. Eprubete. Ferestre. Două scaune, două fotolii. Intrarea.

REPORTERUL: Cum de v-ați hotărât să vă lansați într-o cercetare atât de îndelungată și de complexă, domnule profesor?

PROF. GRAPINI: Totul a pornit de la o meduză.

REPORTERUL: De la o meduză?

PROF. GRAPINI: Exact. M-a frapat de la început elementara sa alcătuire organică. Și, după aproape 40 de ani de chinuitoare trudă, am reușit să fac și eu una...

REPORTERUL: Da, știu! Prima ființă organică de laborator din lume! A urlat toată presa! De la un capăt la altul al țării, de la un capăt la altul al lumii! Ați fost câtva timp pe prima pagină a tuturor ziarelor și revistelor: „Profesorul Grapini,

omul demiurgic!” „Omul care fabrică viața în laborator!” „Omul-miracol al secolului nostru!” „Profesorul Grapini revoluționează genetica umană!” „Pro...”

PROF. GRAPINI: Hai, că mă copleșești! De ce nu-mi amintești și reversul medaliei, partea tristă a celebrității: „Profesorul Grapini atacat de Biserică!” „Profesorul Grapini atacat de justiție!” „Profesorul Grapini atacat și de Academie!” Astea unde le pui?...

REPORTERUL: Da, și încă mai sunteți atacat, dar apropo, cum au fost întâmpinate de specialiști, recente dumneavoastră comunicări?

PROF. GRAPINI: Cu neîncredere și indiferență. De fapt, toată viața mea a însemnat o luptă continuă cu neîncrederea. Și aici e vorba de orgoliu, domnul meu. Omul, oricât ar fi de cultivat, îți iartă orice, dar niciodată crima de a gândi mai mult și mai profund decât el. Competiția asta, din cele mai vechi timpuri și până azi, a creat invidii și dușmani. Chiar și asasinate.

REPORTERUL:

Dar, domnule profesor, o vorbă înțeleaptă spune, și pe bună dreptate, „Vai de omul care n-are dușmani!”

PROF. GRAPINI: Dar vai și de cel care are prea mulți.

REPORTERUL: Oricum, dumneavoastră faceți parte din rasa oamenilor tari,

**Teatrul
Mișcării literare**

domnule profesor. Altfel n-ați fi ajuns la performanțele științifice uluitoare care au zguduit acest secol.

PROF. GRAPINI: Ce vânt te-aduce pe la mine, amice? Dar pe scurt, că timpul mă presează!

REPORTERUL: De câteva zile încerc să intru în contact cu dumneavoastră, domnule profesor, dar ați fost plecat mereu, ba la Paris, ba la Londra, ba la Amsterdam. Dar acum sunteți al meu și sper să nu-mi compromiteți documentarea...

PROF. GRAPINI: Dar ce vrei să-ți spun?

REPORTERUL: Să-mi vorbiți despre ultimele dumneavoastră rezultate științifice, adică despre cele mai recente...

PROF. GRAPINI: Mă asasinezi, domnule! Mi-ar trebui o noapte întreagă la dispoziție...

REPORTERUL: Sunt dispus să v-o acord, domnule profesor. Eu am timp.

PROF. GRAPINI: Dar eu n-am. Vezi, asta-i diferența. Totuși, ce te-ar interesa, că ceva ai dumneata în gușă?

REPORTERUL: (Ezită) Sunt informat că ați obținut pe cale artificială ființe umane, că ați făcut pur și simplu un om în laborator, în eprubetă...

PROF. GRAPINI: (Izbucnește) Cine ți-a băgat în cap tâmpenia asta? Cine ți-a vândut gogorița asta, omule?! Ai înnebunit! Te rog să poștești afară! Afară!!!

REPORTERUL: Dar, domnule profesor...

PROF. GRAPINI: Afară!

REPORTERUL: Totuși, domnule profesor, Dumnezeu mi-e martor că am venit aici cu cele mai bune intenții!...

PROF. GRAPINI: Dacă nu ieși dumneata, ies eu! (Iese agitat).

CRISTOFOR: (Intră aproape imediat după ieșirea profesorului.) Poftim, domnule! (Îi arată ieșirea.)

REPORTERUL: Dar dumneata cine ești?

CRISTOFOR: Sunt Cristofor, intendentul domnului profesor.

REPORTERUL: De patru zile umblu să stau de vorbă cu cel mai mare om de știință al secolului și uite, ce mi se întâmplă! Uite, ce mi se întâmplă, domnule!... Nu de alta, dar mă ucide șeful! Îl pictez eu, îi fac eu

bucata! (Vrea să plece dar se întoarce. Se răzgândește iar și apoi iese.)

CRISTOFOR: (Apasă pe un buton. Se aude vag o sonerie.) Afurisită lighioană, și reporterul ăsta! Cică îl pictează... Eh, pagubă-n ciuperci!

PROF. GRAPINI: (Intră mai liniștit.) A plecat?

CRISTOFOR: Eu v-am spus să nu-l primiți... Cu reporterii ăștia nu știi niciodată unde ajungi.

PROF. GRAPINI: De unde, Dumnezeu, o fi aflat? Hm!... Ce zici, omule, de unde-o fi aflat nebunu' toată treaba asta?!... (Cristofor ridică din umeri.) În fine, s-o lăsăm baltă, Cristofor! Zi, mai bine, ce năzbâtii a mai făcut azi Isabela?

CRISTOFOR: Veți avea o surpriză... S-a întâlnit cu un tânăr.

PROF. GRAPINI: (Se așează pe fotoliu cu mâna la tâmplă.)

CRISTOFOR: Vă e rău?

PROF. GRAPINI: Nu. Am avut, așa, o ușoară amețală.

CRISTOFOR: Eu sunt de vină. Puteam s-o spun mai pe ocolite.

PROF. GRAPINI: Nu mă așteptam să se întâmple asta atât de curând.

CRISTOFOR: Nu-i nimic grav. Au discutat la o cafea banalități. Doriți înregistrarea?...

PROF. GRAPINI: (Preocupat) Fii amabil, lasă-mă singur!

CRISTOFOR: Cum doriți, domnule profesor. (Iese)

PROF. GRAPINI: (Rămâne câteva clipe pe fotoliu. Se ridică și face câțiva pași preocupat. Își duce mâna la inimă. Intră Isabela mâncând un măr. E alintată, dar nu supărător.)

ISABELA: Ce faci, papa?

PROF. GRAPINI: (Tresare) A, tu erai?...

ISABELA: Ce te frământă? Nu arăți prea bine. Vai, papa! De-ai ști ce supărată sunt. (Nu arată. Mușcă din măr cu dezinvoltură.)

PROF. GRAPINI: (Marcat de o anume suferință la inimă care se va ameliora pe parcurs.)

ISABELA: M-am întâlnit cu cineva... cineva și, la despărțire, a vrut să mă sărute.

PROF. GRAPINI: Și tu...?

ISABELA: (Naivă până la copilărie.) N-am știut ce vrea.

PROF. GRAPINI: (Zâmbind) Cum, n-ai știut ce vrea?

ISABELA: (Se aruncă în brațele profesorului.) Cred că sunt tare proastă, papa. Nu l-am lăsat și... cred că n-am făcut bine...

PROF. GRAPINI: Oh, dragă fată! Ce mult îți lipsește ție o mamă.

ISABELA: Papa! Cred că am o comportare ciudată, diferită de a altor fete.

PROF. GRAPINI: Cine ți-a băgat în cap prostiile astea?

ISABELA: Băiatul cu care am ieșit azi în oraș. Mi-a spus că nu mă comport normal. Ori sunt prea avântată, ori sunt prea timidă. N-am echilibru.

PROF. GRAPINI: Cred că ai nevoie de mai multă libertate, fată dragă. Trebuie să-ți faci timp pentru spectacole, pentru dans, pentru muzică, pentru sport...

ISABELA: Și pe urmă?...

PROF. GRAPINI: Pe urmă?!... Pe urmă, ce?!... Oare ce s-a petrecut cu tine, Isabela? Ție îți plăcea atât de mult aici, în laborator, alături de mine.

ISABELA: Dar în privința asta, nu s-a schimbat nimic, tată. Știi că munca asta mă pasionează. Aici, în laborator, sunt o regină. Afară, în schimb, mă simt tare neajutorată. Mă tem și de copii și de umbra mea.

PROF. GRAPINI: Probabil, izolarea să fie de vină. Dar nu uita, Isabela, că de vei îndrăgi prea mult lumea de afară, vei pierde pasiunea pentru lumea din interior. Nu poți iubi în același timp și viața și știința.

ISABELA: Prietenul meu îmi spunea că un ascetism exagerat te dezumanizează.

PROF. GRAPINI: Multe mai știe tânărul tău prieten. Să mi-l prezinți și mie.

ISABELA: Îl cheamă Mauriciu, tată.

PROF. GRAPINI: Mauriciu și mai cum?

ISABELA: Nu știu.

PROF. GRAPINI: Faci progrese, n-am ce zice. Te pomenești că v-ați și iubit fără să știți bine cum vă cheamă. Se poartă azi, e la modă.

ISABELA: Să știi că m-am supărat pe tine, m-am... (Iese.)

PROF. GRAPINI: Hei! Isabela!... (Se așează pleoștit pe fotoliu. Intră Cristofor.)

CRISTOFOR: Sunteți ocupat, domnule profesor?

PROF. GRAPINI: (Ca de pe altă lume.) Ce?... Ce spui?

CRISTOFOR: V-am întrebat dacă sunteți ocupat.

PROF. GRAPINI: Știi... Isabela...

CRISTOFOR: Îi trece, nu vă faceți griji.

PROF. GRAPINI: Sunt un bătrân caraghios și gelos, Cristofor. adu-mi, te rog, un whiskey. (Cristofor îi aduce o sticlă. Toarnă.) Să bem pentru Isabela!

CRISTOFOR: La mulți ani!

PROF. GRAPINI: Nu mai e copil... Va trebui să-i acord mai multă libertate, nu-i așa, Cristofor? Ce părere ai?

CRISTOFOR: De acord cu dumneavoastră, domnule profesor, trebuie lăsată să mai și zboare.

PROF. GRAPINI: Numai să nu zboare în cine știe ce mlaștină.

CRISTOFOR: Nu vă temeți!... (Se aude un zgomot în hol.)

PROF. GRAPINI: Cine-i?

CRISTOFOR: Un tip în uniformă. N-am reușit nicicum să mă scap de el.

PROF. GRAPINI: Ce vrea?

CRISTOFOR: Nu știu, n-a vrut să-mi spună. Insistă să vă vorbească personal.

PROF. GRAPINI: Poștește-l înăuntru, dar, vezi, nu pleca departe!

COL. SCUD: Helloo, profesore! Sunt colonelul Scud! Decorat de trei ori cu legiunea militară! Fost combatant pe frontul de Est, fost combatant pe frontul de Vest, fost combatant pe frontul de Sud, fost combatant pe frontul de Nord, de două ori rănit în omoplatul drept, o dată în gambă și de trei ori în cap! (Brusc, în transă.) Batalion, rupeți rândurile, foc! (Își revine.) Scuzați! E un tic nervos de pe frontul de Est.

PROF. GRAPINI: (Zâmbește acru.) Luați loc, domnule colonel!

COL. SCUD: Nu, mulțumesc! Am o misiune importantă, și eu, când am misiuni importante, stau în picioare!

PROF. GRAPINI: Cum vrei, colonel, nu insist.

COL. SCUD: Domnule profesor! Sunt reprezentantul organizației militare „BLEK MAYER”. V-am urmărit cu mult interes experiențele și rezultatele dumneavoastră științifice. Conducerea organizației m-a delegat pe mine să vă rog și să vă conving ca, pe baza unui contract pe care-l consider extrem de avantajos pentru dumneavoastră, să ne oferiți serviciile...

PROF. GRAPINI: Cum?!

COL. SCUD: Adică să lucrați efectiv pentru noi.

PROF. GRAPINI: Am impresia că nu știți cu cine stați de vorbă, domnule colonel! Sunt om de știință, nu om de afaceri!

COL. SCUD: Vă oferim niște condiții de vis, domnule profesor, în care garantez că vă veți simți ca-n sânul lui Avram.

PROF. GRAPINI: (plictisit) Sânul ăsta-i prea cald pentru mine, colonel!

COL. SCUD: Batalion, pentru luptă! (Își revine.) Scuzați, e un tic de pe frontul de Vest. Unde am rămas?

PROF. GRAPINI: (ironie obosită) În sânul lui Avram, colonel.

COL. SCUD: Exact! Și acolo veți avea la dispoziție totul, instalațiile tehnice și celelalte agregate super-moderne de fabricare a forței vii.

PROF. GRAPINI: (surprins) Ce înțelegi, dumneata, prin forță vie?!

COL. SCUD: (școlărește) Prin forță vie eu înțeleg tot ceea ce se mișcă în contra inamicului. Adică recruți fabricați în serie care urmează să fie dotați cu armament, instruiți rapid și aruncați în luptă. (Trage cu o armă automată invizibilă.)

PROF. GRAPINI: (enervat) Ajunge, domnule, gata!

COL. SCUD: Scuzați! De pe frontul de Sud mi se... (Arată cu mâna la cap, apoi se reculește cu demnitate de idiot.) Să știți că eu când nu sunt anormal, sunt perfect normal, domnule profesor. Meritele mele

militare (se bate cu pumnul în piept, gata să cadă) vorbesc de la sine. În plus, sunt membru fondator al organizației noastre.

PROF. GRAPINI: (Începe să-și facă de lucru fără să-i mai acorde atenție.) Evident, evident, am fost obișnuit ca la mine să nu vină orice tâmpit.

COL. SCUD: Cât vreți, domnule profesor?

PROF. GRAPINI: Pentru ce, colonel?

COL. SCUD: În schimbul secretului de fabricare a forței vii.

PROF. GRAPINI: (Trânțește cu pumnul în masă.) Ești culmea, colonel! Ești stupid și ridicol! Nu pricepi că nu stă în demnitatea mea să accept astfel de afaceri dubioase?

COL. SCUD: Batalion!...

PROF. GRAPINI: Lasă! Este ticul de pe frontul de Nord.

COL. SCUD: Exact! (amenințător) Domnule profesor! Nu ne obligați să recurgem la argumente!

PROF. GRAPINI: Recurgeți la ce vreți, dar pe mine să nu contați! (Pe același ton de nemulțumire și revoltă.) Eu am nevoie aici de liniște, de foarte multă liniște, colonel! Nu înțelegeți?

COL. SCUD: Ascultă, profesore! Dacă renunți la colaborarea cu noi, îți promit ă nu te vei bucura de prea multă liniște!

PROF. GRAPINI: Cristofor! Cristofor!

CRISTOFOR: (intră) M-ați chemat, domnule profesor?

PROF. GRAPINI: Aș vrea să rămân singur, Cristofor. Am de lucru!

CRISTOFOR: (către colonel) Îmi pare tare rău, domnule colonel, dar trebuie să vă dau afară. Fiți înțelegător și nu-mi creați greutate!

COL. SCUD: (Furios la culme, face tot soiul de gesturi dezarticulate, dar până la urmă, n-are încotro și cedează.) Ne mai întâlnim noi, profesore! De mine nu scapi cu una, cu două, nu scapi nici în mormânt! (Iese ca o furtună.)

CRISTOFOR: Mă tem că vom avea de furcă, domnule profesor, cu ăștia.

PROF. GRAPINI: Cu care ăștia?

CRISTOFOR: În timp ce erați ocupat cu acest pretins colonel, am primit un telefon de

amenințare din partea unei organizații numită „Blek Mayer”.

PROF. GRAPINI: (iritat) Știu, am auzit de ea din gura acestui dobitoc. Nu mă interesează! La mine omul ăsta nu mai are ce căuta!

CRISTOFOR: (fără convingere) Am înțeles, domnule profesor. (Iese.)

ISABELA: (uimită) Papa! Cine-i individul în uniformă care a trecut pe lângă mine atât de furios?

PROF. GRAPINI: Nimeni, fata mea, nimeni. (Se apropie de ea.) Povestește-mi ce-ai mai făcut astăzi.

ISABELA: (schimbată) Am învățat un dans cu Mauricio. (Execută câteva mișcări.) Ce zici? Merge?

PROF. GRAPINI: Amicul tău e mulțumit?

ISABELA: Nu prea. Mi-a spus că sunt cam rigidă.

PROF. GRAPINI: Trebuie neapărat să-l cunosc pe băiatul ăsta. Îți toarnă tot felul de impolitețuri.

ISABELA: Și, ce dacă?... Nu mă supăr. Mă transform, papa. Sunt în plin proces de transformare.

PROF. GRAPINI: Aș vrea să stau de vorbă cu el.

ISABELA: Chiar?

PROF. GRAPINI: Sigur.

ISABELA: Mă bucur mult. Dar îmi promiți că o să te porți frumos cu el, nu-i așa? E foarte sensibil.

PROF. GRAPINI: Tu iubești, Isabela, așa-i? (Isabela lasă capul în pământ.) Hai, ce te-ai înroșit așa? Mie poți să-mi spui...

ISABELA: Îl iubesc, tată, și încă mult, mult de tot...

PROF. GRAPINI: Iar eu, care nutream speranța să te fac om de știință.

ISABELA: Și așa nu se poate?

PROF. GRAPINI: Îți trebuie o mare voință să le poți face bine pe amândouă. De ce nu înțelegi că ești predestinată unei existențe superioare?

ISABELA: Cunosc repertoriul. (Imită) „Focul sacru al științei cere sacrificii”. Numai că eu vreau să fiu și femeie, tată. Să am un bărbat și să cresc copii!

PROF. GRAPINI: Ce simplu!... Numai că viața e mult ai complicată... O-ho!...

ISABELA: Mauricio îmi spunea că iubirea înseamnă împlinire și stimulează orice muncă.

PROF. GRAPINI: Câtă naivitate! Isabela, răspunde-mi, ce te faci cu un copil într-o mână, cu altul în cealaltă, cu o bucătărie în spate și cu un bărbat pe cap? Unde mai încape știința?

ISABELA: Nu ți-a fost urât atâta timp singur?

PROF. GRAPINI: Nu. Pentru mine singurătatea e un privilegiu. Nu mă mai satur de mine însumi.

ISABELA: Și eu vrei să-ți urmez exemplul?! Să zac în această închisoare toată viața?!

PROF. GRAPINI: Am nevoie aici, în laborator, de tine, Isabela! Nu pricepi? Viața ta e aici. Poți concepe o existență într-un coteț casnic și cu niște rozătoare domestice pe lângă tine?

ISABELA: (îmbufnată) Și cu Mauricio cum rămâne?

PROF. GRAPINI: Ce te-ai bosumflat așa?... Isabela! S-o luăm metodic. Am nevoie aici de un om de încredere care să nu mă trișeze, înțelegi? N-am avut studenți și ar fi o crimă să duc cu mine, în pământ, atâtea acumulări științifice!

ISABELA: Și cu Mauricio?

PROF. GRAPINI: Isabela! Aici nu mai încape un al treilea!

ISABELA: (uimită) Cum poți vorbi așa?! Ești un... (Iese furioasă.)

PROF. GRAPINI: (Rămâne o clipă descumpănit, apoi se prăbușește în fotoliu și își aprinde cu greu o pipă.)

REPORTERUL: (Se strecoară în scenă) Tot singur, domnule profesor, tot singur?

PROF. GRAPINI: (fără să se întoarcă) Tot... (tresare) Ce-i cu dumneata aici? Cum ai intrat?

REPORTERUL: L-am fentat pe Cristofor. Nu știu de ce, dar omul ăsta îmi displace.

PROF. GRAPINI: Treaba dumitale. Dar ce vrei? De ce ai venit iar?

REPORTERUL: Știți ce scriu mai nou gazetele despre dumneavoastră?

PROF. GRAPINI: Nu-mi pierd vremea cu foile voastre de scandal.

REPORTERUL: Ce greșeală, domnule profesor!

PROF. GRAPINI: O pierdere inutilă de timp. Nu văd unde-i greșeala.

REPORTERUL: Eu o văd, domnule profesor. Pentru că cei care publică sunt colegi de-ai dumneavoastră care nu se sfîiesc să vă atace direct, fără menajamente, în foile noastre de scandal.

PROF. GRAPINI: Eh! savanți de tinichea, profesorași de duzină, de tipul lui Zanga care, pentru bani, nu se dă în lături să facă și știință popularizată.

REPORTERUL: E vorba de Brumel și Orel, domnule profesor.

PROF. GRAPINI: De Brumel?! Nu se poate! Omul ăsta mi-e prieten.

REPORTERUL: Prietenul bun la nevoie te apasă.

PROF. GRAPINI: Nu-mi pot explica de ce s-au răcit relațiile între noi. Habar n-am cum și când... Oricum, nu mi-aș fi închipuit să am în el un adversar.

REPORTERUL: Oamenii se schimbă, domnule profesor.

PROF. GRAPINI: De fapt, nimic nu mă mai miră în ultimul timp. Chiar și trădările mi se par normale. Și ce scrie scumpul meu prieten?

REPORTERUL: (scoate un teanc de gazete) Să vă citesc?

PROF. GRAPINI: Mă rog...

REPORTERUL: Acuzele sunt destul de tari, domnule profesor, să nu le zic grave.

PROF. GRAPINI: Adică?

REPORTERUL: Vă acuză de crimă la adresa umanității!

PROF. GRAPINI: Ei, las-o!

REPORTERUL: Nu e glumă, domnule profesor!

PROF. GRAPINI: Bine, bine... Și, mă rog, ce-mi pune dumnealui în cârcă?

REPORTERUL: Că ați recoltat o mare cantitate de materie fecundabilă și ați pus-o la conservare.

PROF. GRAPINI: Mai departe!

REPORTERUL: Că sunteți un pericol pentru omenire din moment ce dirijați artificial codul genetic.

PROF. GRAPINI: O tâmpenie! (Cade copleșit pe scaun. Cere gazeta. O citește un timp, apoi o aruncă. Se plimbă preocupat și se oprește brusc.) Scoate-ți reportofonul, domnule reporter! (Privește iar peste gazeta aruncată pe masă.) În fine, doresc să se știe că eu iubesc omul, omul sfâșiat de întrebări și uimiri, de îndoieli și nemulțumiri, tot atâtea vulturi care-i devoră măruntaiele de cum se naște și până moare. Omul activ, omul istoric, și nu voi accepta, odată cu capul, să-i congelez embrionul sau să fac din el prefabricate de serie pentru societățile noastre de consum! Omul nu se fabrică și nu trebuie să se fabrice niciodată! De asta e necesar să fim cu toții, absolut cu toții foarte convinși!

REPORTERUL: Vă mulțumesc mult! Le voi rupe piuitul! Plec! (Se întoarce de câteva ori, o dată după fular, a doua oară după pălărie și, dacă mai vrea, regizorul poate să-l mai întoarcă și a treia oară, habar n-am pentru ce.)

PROF. GRAPINI: (Ia gazeta și o mai răsfoiește, fixând, până la urmă, un titlu.) „Experiențele savantului Grapini se îndreaptă îngrijorător spre o țintă necunoscută!” O! Brumel, Brumel! Cum poți să scrii așa ceva?! (Se uită la ceas.) Păcat! Mi-am mai pierdut un prieten... (Consultă din nou ceasul.) Ah! mai am un sfert de oră până să ajung la o blestemată de conferință televizată. (Se îmbracă și iese grăbit din scenă.)

(Intră Mauriciu și Isabela.)

ISABELA: Nu-i acasă.

MAURICIU: Foarte bine.

ISABELA: O! Doamne! N-are rost să-ți fie frică de tata. N-ai niciun motiv.

MAURICIU: Ba am.

ISABELA: Hai că exagerezi! Ce motiv?

MAURICIU: Chiar tu mi l-ai băgat în cap.

ISABELA: Eu?!

MAURICIU: „Aici nu mai încape un al treilea!”

ISABELA: Așa e! A spus-o...

MAURICIU: (Zâmbește. Apreciază mult sinceritatea ei.) De fapt, de unde vii tu, Isabela?

ISABELA: Habar n-am.
 MAURICIU: N-ai colegi de școală, n-ai cunoștințe, n-ai rude. Nu-l ai decât pe tatăl tău și acum... pe mine.
 ISABELA: Mie mi-e de-ajuns.
 MAURICIU: (O prinde de mijloc și o sărută.)
 ISABELA: Mai vreau o dată! (Mauriciu o sărută iarăși.) Mai...
 MAURICIU: Gata! Trebuie să plec.
 ISABELA: Dar unde te grăbești așa?
 MAURICIU: N-am prea dormit astă noapte.
 ISABELA: Cred că lucrezi prea mult.
 MAURICIU: Vreau să-mi iau doctoratul în studiul plantelor acvatice.
 ISABELA: Dacă tata ar ști că ești un biolog atât de pasionat, n-ar mai avea nimic împotriva ta.
 MAURICIU: Dacă... Hai! La revedere, că am plecat!
 ISABELA: (alintată) Mai sărută-mă o dată, te rog!... (Mauriciu o sărută. Se aud pași.) Cred că e tata. Stai, să ți-l prezint! (Intră Cristofor.)
 CRISTOFOR: Bună ziua sau, mai bine zis, bună seara!
 ISABELA: (binedispusă) Bună, Cristofor! Ți-l prezint pe Mauriciu.
 CRISTOFOR: (Îl privește ca pe-o zdreanță.) Încântat! (Către Isabela.) Domnul profesor n-a venit încă?
 ISABELA: După cum vezi, nu.
 CRISTOFOR: Sunteți logodnicul domnișoarei?
 MAURICIU: Prietenul.
 CRISTOFOR: Nu cred că domnului profesor i-ar face plăcere să vă întâlnească aici.
 MAURICIU: (mușcând cuvintele) Am condus-o pe domnișoara acasă și tocmai voiam să plec, domnule. Bună seara! La revedere, Isabela!
 ISABELA: Stai!... Te rog eu, mai stai o clipă!... Cristofor! Cum îți permiți?!
 CRISTOFOR: Printre altele, domnul profesor mă plătește ca să apăr și buna reputație a fiicei sale.
 ISABELA: Buna reputație mi-o pot apăra și singură.
 CRISTOFOR: (zâmbind cinic) Știi că tatăl tău nu suportă, aici, străini, mai ales în lipsa sa.

ISABELA: Mauriciu nu-i un străin. Cel puțin pentru mine.
 MAURICIU: La revedere, Isabela!
 ISABELA: Stai! Unde fugi?
 MAURICIU: Nu vreau să ai necazuri din cauza mea. Plec. Ne întâlnim mâine. Știi tu unde... Bună seara, domnule **Cristos!** (Iese urmat de Isabela.)
 CRISTOFOR: (Ascultă un timp râsul tinerilor din culise.) Mă tem că se apropie ziua când domnul profesor va rămâne definitiv singur.

(CORTINA)

TABLOUL II

(O încăpere mobilată sumar. Un șifonier, masă de birou cu lampă, microscop, lamele de sticlă, hârtie, fotolii, scaune, un pat, un cuier, telefonul. Profesorul Grapini notează. Intră Cristofor.)

PROF. GRAPINI: Ce e, Cristofor?
 CRISTOFOR: Așteaptă de mai mult timp colonelul Scud...
 PROF. GRAPINI: Nu vreau să aud de el, să mă lase, dracului, în pace!
 CRISTOFOR: E foarte insistent. Zice că are să vă transmită ceva foarte important.
 PROF. GRAPINI: Spune-i că nu-s acasă!
 CRISTOFOR: Nu merge, v-a auzit glasul.
 PROF. GRAPINI: Cristofor! Tu ori te-ai cretinizat subit, ori ai început să mă trădezi. Nu înțelegi că-ți cer un serviciu?
 CRISTOFOR: Știu, dar...
 PROF. GRAPINI: Niciun dar, dă-l afară!
 CRISTOFOR: Vrea să vă ofere ceva, domnule profesor, în interesul științei.
 PROF. GRAPINI: Ești nebun! N-aș accepta nimic de la ăsta, să-mi dea munți de aur! Vrei să mă murdăresc acum, la bătrânețe?!
 CRISTOFOR: (gata să iasă) Să știți, însă, că ăștia nu iartă pe nimeni!...
 PROF. GRAPINI: (exasperat) Și ce vrei, mă rog? Să le ofer pe tavă formulele mele pentru care mi-am sacrificat o viață de om? Și cui? Unor paranoici, unor iresponsabili, care-și închipuie că vor cuceri lumea dacă-i sprijin eu să fabrice în

serie forță vie! Ei, nu! Mai bine dau foc întregului laborator! N-am vocație de erou, dar prefer să mă transform într-o torță vie decât să ajung la un compromis atât de lamentabil!

CRISTOFOR: (rămâne la același ton neutru) Cum doriți dumneavoastră, domnule profesor. (Iese.)

PROF. GRAPINI: (Rămas singur, își duce mâna la inimă cu o grimasă de durere. Se ridică și scoate grăbit niște pilule din șifonier, le înghite cu apă, după care se prăbușește într-un fotoliu, să se liniștească. De afară răzbat zgomote și izbituri. Pe urmă, tăcere.)

COL. SCUD: (Intră precaut, așează încet pe masă un vas învelit într-un material sclipitor. Face zgomot. E surprins de privirea uimită a prof. Grapini.) Hello, profesore!

PROF. GRAPINI: Ce cauți aici, domnule?!

COL. SCUD: Stați, să vedeți!...

PROF. GRAPINI: Nu stau deloc! Nu vreau să știu, nu vreau să aud nimic! (Se ridică brusc.) Cristofor!... Cristofor! (Iese)

COL. SCUD: (Se așează pe același fotoliu.) Degeaba îl caută. Băieții mi l-au umflat. L-au ascuns bine. E sub cheie. Cranț! Păi, ce?! Ne jucăm chiar așa, în dorul lelii, cu colonelul Scud?... Peste două ore de anticameră! Da' cine se crede profesorașul ăsta?...

PROF. GRAPINI: (Revine cu enervare abia stăpânită.) Unde mi-e omul, domnule?

COL. SCUD: Nu știu.

PROF. GRAPINI: Cum ai intrat aici?

COL. SCUD: Cu grijă.

PROF. GRAPINI: Cum?!

COL. SCUD: Sunt un om tenace, domnule profesor. Mă dai afară pe ușă și eu intru pe geam. Asta e!

PROF. GRAPINI: (la limita răbdării) Și ce vrei de la mine, domnule? Ce dorești?

COL. SCUD: Nimic. Ți-am adus un cadou. Un cadou din partea organizației pe care cu onoare o reprezint.

PROF. GRAPINI: O reprezinți, dar fără onoare.

COL. SCUD: Părerea dumitale.

PROF. GRAPINI: (în culmea enervării) Ei, bine! Dacă nutriți cumva iluzia că veți smulge fie și o simplă notiță din scriptele mele, vă înșelați! Amarnic vă mai înșelați, domnii mei! De aici nu va ieși nimic! Nicio formulă! Niciun secret! Odată cu capul! Și acum, fii amabil și eliberează locul! Am de lucru. Am foarte mult de lucru! (Așteaptă o clipă.) Auzi, sau chem poliția!

COL. SCUD: (amenințător) Profesor Grapini!...

PROF. GRAPINI: Niciun profesor Grapini! Ușa e deschisă! Așa că fă efortul și închide-o pe dinafară!

COL. SCUD: (același joc) Te avertizez că răbdarea mea are o limită!

PROF. GRAPINI: A mea, în schimb, a întrecut orice limită!

COL. SCUD: (brusc, în transă) Batalion! Pentru luptă!...

PROF. GRAPINI: Încetează, te rog, cu teatrul ăsta tâmpit!

COL. SCUD: (Ia borcanul și îl așează în fața profesorului.) Te rog! E plasmă! Banii te-au lăsat insensibil, dar plasma... Știm că ai nevoie de ea ca de aerul pe care-l respiri. (Scoate din mapă o hârtie.) Am aici un contract pe timp nelimitat. Organizația îți pune la dispoziție totul, de la ultima eprubetă până la cel mai complicat angrenaj. La cele de mai sus, se adaugă, bineînțeles, materia primă necesară: cantități industriale de ovule, de lichid seminal și amniotic.

PROF. GRAPINI: Aș fi curios să știu și eu prin ce mijloace recoltați această materie primă?

COL. SCUD: De ce umbli cu întrebări? Scopul scuză mijloacele, dragă profesore.

PROF. GRAPINI: E un concept imoral, colonelule.

COL. SCUD: Dar eficace.

PROF. GRAPINI: (obosit) Și care ar fi prețul?

COL. SCUD: (bucuros, convins că a câștigat) S-o luăm metodic. Suntem bine informați că ați obținut rezultate miraculoase de laborator, că ați reușit să maturizați într-un timp record un făt uman, că, după zisa basmului popular și a revistelor de

specialitate, ființele dumitale se dezvoltă într-o lună cât altele într-un an. Colosal! Îți dai seama ce înseamnă asta pentru organizația noastră paramilitară?

PROF. GRAPINI: Deci voi ați lansat zvonul că eu fabric aici ființe umane în serie?!

COL. SCUD: (Zâmbește cinic, în sensul că nu neagă această acuză.)

PROF. GRAPINI: (Scos din sărite datorită atitudinii cinice a colonelului, izbucnește violent.) Colonele! Sunt un om de știință! Fiecare clipă pe care mi-o răpești, e o crimă! Fii amabil, ia-ți borcanul tău și umblă!

COL. SCUD: N-are rost să te-nfurii, profesore! Legendele s-au întors împotriva ta și te-au prins ca într-o capcană. Acum ori ești cu noi, ori ești împotriva noastră. Cale de mijloc nu există. Dar eu îți propun pentru ultima dată, să ajungem totuși la o înțelegere. Așa, ca între oameni!

PROF. GRAPINI: Cu oameni ca tine și cu cei de teapa dumitale, nu pot, nu am dreptul să ajung la vreo înțelegere! Să fie clar! Cât se poate de clar! E vorba de o elementară conștiință profesională, colonele. Numi este indiferent dacă lucrez pentru viață sau pentru moarte. Înainte de toate sunt om, și pe urmă savant!

COL. SCUD: (Nu pare impresionat.) Un pic de răbdare, profesore, un pic de răbdare și plec. (Exploziv) Viziunea mea e fantastică! Privește! Zeci, sute, mii de benzi transportoare, cu milioane de ovule gata fecundate care se varsă în plasmă dublu hormonală. Aici, printr-o scurtare a duratei prenatale, se transformă în feți gata născuți. Aceștia, la rândul lor, sunt supuși unui tratament special, să crească repede și să devină supraomeni, excelenți combatanți în armata viitorului. Fiziologic, sunt dotați cu organe specifice armeei din care fac parte. Cei de la marină au branhii ca peștii, cercetașii au nas de câine și ochi de pisică, infanteriștii au în piele și în echipament pigmenti cameleonici împrumutând imediat culoarea mediului ambiant, tanchiștii au piei de salamandă, artileriștii...

PROF. GRAPINI: Ajunge, colonele! M-am lămurit! Nu mă interesează nici cât negru sub unghie viziunile și intențiile voastre! Simplu! N-am ce face cu ele! Punct!

COL. SCUD: (dezumflat) Cercetările noastre sunt destul de avansate, profesore, foarte avansate...

PROF. GRAPINI: Atunci ce nevoie mai aveți de mine?

COL. SCUD: Mă refer la tehnică, profesore. Cu tehnica suntem avansați. În schimb, ne lipsesc ființele biologice. Avem în plan apropiat proiecte privind înlocuirea treptată a organelor vitale cu mecanisme artificiale. În curând vom dispune de soldați cu inimă, artere și intestine de plastic îmbunătățit cu inserții metalice, care, la nevoie, vor putea fi rapid înlocuite. Vrem ca biologi să ne sprijine în fabricarea substanțelor regeneratoare ce urmează să fie injectate soldaților noștri răniți în luptă. Să recuperăm membrele tăiate prin autoregenerare, precum coada la șopârlă.

PROF. GRAPINI: Adică vreți să fabricați niște semimecanisme, pe jumătate plastic metalizat, pe jumătate protoplasmă?!

COL. SCUD: Te înșeli, profesore. Avem în vedere un impresionant număr de cămine, școli speciale unde li se va asigura o educație spartană, așa încât, într-un timp relativ scurt, de aproximativ cinci ani, să devină niște războinici desăvârșiți, fideli și supuși comandanților până la ultima lor fibră. Nu vor cunoaște dragostea de mamă, dorul de casă și frica de moarte. Și aici avem în vedere și experiențele dumitale, profesore. Știm că ai făcut ființe umane cărora le lipsește simțul conservării.

PROF. GRAPINI: (revoltat la maxim) Colonele! Nu-ți permit astfel de considerații la adresa cercetărilor mele! Nu ai nici chemarea, nici competența să-mi judeci activitatea mea științifică! Oricum, ceea ce vreți voi e o monstruozitate!

COL. SCUD: Cred că n-am fost înțeles suficient de...

PROF. GRAPINI: Ba te-am înțeles foarte bine, colonele.

COL. SCUD: Dă-mi voie să mă clarific!

PROF. GRAPINI: Ce să te mai clarifici, colonele! Intenția dumitale și a celor care te-au trimis e cât se poate de clară. În orice caz, să vă iasă din cap iluzia că veți pune, cu ajutorul meu, bazele unui incubator al morții!

COL. SCUD: Nu al morții, profesore, ci al onoarei și al victoriei noastre pe câmpul de luptă.

PROF. GRAPINI: Victorie? Împotriva cui, colonele?

COL. SCUD: (în vădită dificultate) Cum împotriva cui?... Împotriva... inamicului...

PROF. GRAPINI: Bravo! Ești un idiot desăvârșit, colonele!

COL. SCUD: Poți să-mi zici oricum, profesore, dar te sfătuiesc să nu ne refuzi, să accepți contractul! Nu ne obliga să recurgem la „argumente”!

PROF. GRAPINI: Mă ameninți degeaba, colonele. Nu voi semna în veci contractul vostru murdar! (Golește borcanul în chiuveță.) Să nu vă rămân cu nimic dator.

COL. SCUD: (profund afectat) Nu trebuia să faci asta, profesore! Nu era cazul! Știi, oare, câtă lume a fost sacrificată pentru borcanul ăsta de plasmă? Gestul ăsta te va costa scump, te asigur! Teribil de scump! O să-l regreți, poate chiar prea mult!... (Iese trântind ușa.)

PROF. GRAPINI: Canalie!... (Se repede asupra șifonierului și-și umple un păhărel de whiskey.)

CRISTOFOR: (Intră pe ușă abia trăgându-și picioarele. Are fața tumefiată și se ține de stomac. Se așează pe scaun și geme.)

PROF. GRAPINI: Cristofor, băiete! Ce-i cu tine? Ce s-a întâmplat? (Cristofor face semne că nu poate vorbi.) Te-au stâlcit frumos, n-am ce spune. Afurisită treabă! Trebuie să te duc la spital. (Telefonează.) Alo! Salvarea? Vă rog urgent. Hai, omule! Până ajungem noi jos, numai bine sosește și salvarea. (Profesorul îl sprijină și ies încet din scenă. Un claxon și un demaraj scurt. O melodie. Intră Isabela urmată de Mauriciu.)

ISABELA: Uf! Iar nu-i acasă.

MAURICIU: Iar am baftă.

ISABELA: Chiar te temi de tata?

MAURICIU: Întotdeauna mi-a fost frică de necunoscut.

ISABELA: Ei, o să-l cunoști și o să vezi ce simplu e și fără ifose. Nu-l interesează decât eprubetele și experimentele astea nenorocite.

MAURICIU: Știu, că posed și eu un om de știință în casă. E tatăl meu. Mare fizician și academician.

ISABELA: E nostim că suntem amândoi fii de oameni celebri.

MAURICIU: E nostim, într-adevăr, numai că celebritatea lui mă cam obosește. Tot omul avizat, care-mi aude numele, mă trage de mână și mă sufocă cu întrebările. A! dumneata ești fiul lui?... Da. Eu, eu sunt fiul eminenței sale și vă rog să mă iertați că mă cheamă așa. Nu sunt cu nimic vinovat că tatăl meu a ajuns savant. El și-a făcut-o cu mânuța lui. Așa că n-are decât să-și poarte osânda până la capăt.

PROF. GRAPINI: (Intră fără să fie observat. Se așează pe un fotoliu, în spatele lor, și îi ascultă cu interes.)

ISABELA: (Izbucnește în râs.)

MAURICIU: Că într-o bună zi, o să-mi atârni o tăbliță de gât pe care voi scrie: „Eu sunt fiul tatălui meu, al fizicianului cutare. Nu mă mai deranjați cu întrebările voastre idioate și lăsați-mă, la naiba, să ajung și eu măcar câștigător la cursele cu cai!”

ISABELA: Ar fi un spectacol de zile mari!

MAURICIU: Da. Poate așa m-ar mai lua în seamă și scumpul meu tătic. Să-i fac o surpriză, să-l văd intrând măcar o dată în panică la gândul că după trei sute de ani, vârsta familiei noastre, e timpul să apară, în sfârșit, și un degenerat.

ISABELA: Știi ce cred eu? Că ești puțin cam gelos pe celebritatea tatălui tău.

MAURICIU: Nu. E altceva. E copleșitor și obositor să fii tot timpul copil de geniu. Imaginează-ți, să nu ai viitor, cale de vreo trei generații în față din cauză că ți l-a flendurit genialul tău tată. Zău, e mai rău decât moartea!

PROF. GRAPINI: (Iese la lumină) Te plângi de pomană, băiete! E o durere închipuită, falsă!

ISABELA: Tată! De unde ai apărut?

MAURICIU: (încrăenit) Bună seara, dom' profesor!

PROF. GRAPINI: Deci, dumneata ești Mauriciu.

ISABELA: (emoționată) El e, tată...

PROF. GRAPINI: Ești isteț, tinere, dar nu te-ai debarasat încă de cruzimile vârstei. Păcat că nu vrei să pricepi câtă trudă se ascunde în spatele unor biete tâmpile cărunte.

MAURICIU: Știu, dom' profesor, dar nu vorbeam cu răutate...

ISABELA: Și el e biolog, tată.

PROF. GRAPINI: Biolog?!

MAURICIU: Da, dom' profesor, mă specializez în studiul vieții plantelor subacvatice.

PROF. GRAPINI: (potolit) Interesant! De aici am pornit și eu... (O surprinde pe Isabela bucuroasă, făcându-i semn lui Mauriciu.) Hai, lasă semnele, că nu m-am dat încă bătut! Aș vrea doar să-l lămuresc pe acest tinerel că eu nu-s un tată egoist și bătut în cap, cum am impresia că mă consideră el, că mi-am propus s-o sprijin pe fata asta a mea să cunoască și să învețe cartea pământului, să devină treptat o ființă complexă, nu un monstru, așa cum își închipuie dumnealui, plin de bunătate și prostie, care să-și îngroape frumusețea în salahoria unui laborator! (Simte o împunsătură în inimă. Se așează încet pe fotoliu.)

ISABELA: Tată! Ți-e rău?

PROF. GRAPINI: O nimica toată!

MAURICIU: Să chem un medic?

PROF. GRAPINI: Nu e cazul! (Se ridică brusc în picioare.) Vă rog să mă lăsați singur, acum... Am de lucru.

ISABELA: (Îl sărută pe obraz.) La revedere, tată! (Îl prinde pe Mauriciu de mână.)

MAURICIU: Bună seara! (Ies ținându-se de mână.)

PROF. GRAPINI: (Se așează din nou în fotoliu, cu mâna la inimă. Apoi se ridică încet.) Ei, hai! La muncă, la treabă, profesore, că atât ți-a mai rămas! (Sună telefonul.) Da, profesor Grapini la aparat. Cine? Da. Încântat. Eu?!... Peste cât? Păi, cum o să... La ora asta?... Cum?!... Am

fost anunțat acum două zile? Habar n-am... Nu știu nimic, nu mi-amintesc, nu mi-a spus nimeni nimic... De cine?... A! Da!... Aveți dreptate, aveți... Am uitat... Aha!... Deci peste o jumătate de oră, vine mașina să mă ia... Bun!... A!... Deci peste o jumătate de oră... Totuși, despre ce e vorba?... Nu știți... A!... Da!... E și normal... Da?!... de onoare!... Bine!... La revedere! (Așează preocupat receptorul în furcă.) Ei, profesor Grapini! Ce te faci acum? Nu cred că ai ceva nou prin garderobă. N-ai și tu un costum mai acătării pentru asemenea ceremonii tâmpite și pompoase. (Își scoate halatul alb. Rămâne într-un costum de culoare închisă. Se privește în spate și în față într-o oglindă imaginară.) Cred că și ăsta-i destul de bun. E un pic șifonat, dar în rest, merge. Apoi, și așa, mă știu toți, mă cunoaște toată lumea. Ce rost mai are să mă dichisesc? A! Să-mi pun o cravată! (Scoate o cravată și și-o pune la gât.) Să-i las Isabellei un bilet. (Scrie ceva pe o hârtie pe care o așează la vedere. Iese. Se aude un claxon și un demaraj. Urmează o scurtă melodie. Apoi intră Cristofor.)

CRISTOFOR: (Are capul bandajat. Citește biletul. Se repede imediat la telefon.) Alo! Consiliul? Vă rugăm interior 4256. Alo! Carlo! Ceau, amice! Am o rugămintă! Aș vrea să știu dacă profesorul Grapini, îl cunoști, nu?... așa, aș vrea să știu dacă a intrat în incinta clădirii și dacă a fost primit la recepție? Cum?... E așteptat?... Deci n-a ajuns încă?... (Fluieră a pagubă.) Daragă Carlo, profesorul Grapini a fost amenințat și e în pericol! Am o presimțire grea!... Anunță imediat poliția!... (Soneria. Cristofor închide telefonul și își scoate încet pistolul.) Intră! (Apare reporterul.)

REPORTERUL: (E cu un teanc de ziare sub braț.) Hai, să trăiești, amice!

CRISTOFOR: Salut!

REPORTERUL: O! Ce frumos arăți! Ce-ai pățit? Cine te-a șifonat în halul ăsta?

CRISTOFOR: Ce dorești, domnule reporter?

REPORTERUL: Domnu' profesor nu-i acasă?

CRISTOFOR: (aceeași indispoziție seacă)
 După cum vezi, nu-i.
 REPORTERUL: Unde-i?
 CRISTOFOR: Ei, da' curios mai ești, omule!
 REPORTERUL: Ce să-i faci, deformare profesională... Voiam să-i arăt ceva în foile astea.
 CRISTOFOR: A fost chemat la palatul prezidențial.
 REPORTERUL: Hopa! Te pomenești că-i dau vreo decorație!
 CRISTOFOR: I-ar fi prins mai bine niște bani.
 REPORTERUL: Păi da, cu economiile astea, banii sunt tot mai scumpi la vedere.
 CRISTOFOR: Dă-mi și mie foile alea, să arunc o geană peste ele!
 REPORTERUL: Numai contra cost! (Gest cu mâna la gură.)
 CRISTOFOR: Vezi că acolo, sus, e o sticlă cu tărie și, alături, un pachet cu țigări mai bune.
 REPORTERUL: (Îi aruncă țigările și rămâne cu sticla în mână.) Niște pahare...
 CRISTOFOR: Tot acolo, sus, în dreapta. (În timp ce reporterul cotrobăiește prin rafturi, Cristofor răsfoiește ziarele și se adâncește în lectură. Pe urmă bea amândoi, fumează.)
 REPORTERUL: Ai văzut ce scriu bandiții?
 CRISTOFOR: Am impresia că-i pun în cârcă propriile lor convingeri.
 REPORTERUL: Mă tem că e o campanie de presă plătită gras din umbră. Uite, aici, cu litere de-o șchioapă: „Monstrul din Strada Florilor!”; „Profesorul Grapini și incubatoarele morții!” Informații, reportaje și interviuri inventate. Calomnii după calomnii. E acuzat unanim că vrea să facă oameni în clocitoare, că dirijează codul genetic și stimulează denaturările biologice! Cantități industriale de acuze. Un veritabil rechizitoriu!
 CRISTOFOR: Cu bani poți fabrica orice.
 REPORTERUL: Toți urlă că e un pericol public, că experiențele sale duc la o catastrofă biologică, manifestată prin instalarea unei stări de abulie generală, ceea ce ar echivala cu o mie de bombe nucleare!
 CRISTOFOR: Sunt acuze destul de grave.

REPORTERUL: Iată ce scrie aici: „...Golemiiăștia fabricați în serie vor secătui toate resursele noastre alimentare! Vor fi o foamete a lumii, vor fi un pericol pentru locurile noastre de muncă, o îngrozitoare amenințare pentru urmașii noștri, pentru tot ce va însemna om și conștiință, pentru pacea lumii.”

CRISTOFOR: Joacă tare, imbecilii!

REPORTERUL: Dar cea mai mare doză de mârșăvie o găsim în articolele unor oameni de știință, colegi ai domnului profesor. Ei folosesc un ton, pe cât de moderat, pe atât de sibilnic. Ascultă câteva fraze: „...Profesorul Grapini a declanșat o revoluție în biologie. Meritele sale sunt cu totul excepționale. Dar oare aceste experiențe sunt o binefacere pentru omenire? Din păcate, nu putem da un răspuns categoric. Deocamdată, profesorul Grapini se îndreaptă îngrijorător spre o țintă necunoscută. Să nu uităm, totuși, că acest mare savant e, înainte de toate, un om și nu un demiurg. Vă imaginați ce consecințe fatale ar avea o simplă intervenție greșită în producerea unor asemenea golemi umanizați?!” Încheiat citatul. Îți dai seama cât sunt de perfizi?

CRISTOFOR: Sunt puternici! E greu să lupți cu ei.

REPORTERUL: (confidențial) Eu am mirosit că aici e mâna unei organizații... Se pare că au făcut presiuni asupra profesorului dar nu le-a mers, n-a ținut preșul. Dumneata ce zici? Ce părere ai? Trebuie să știi... (Se aude soneria.)

CRISTOFOR: Te rog, deschide! (Intră Isabela, urmată de Mauriciu. Sunt indispuși, chiar gravi.) Ce-i cu voi? Ce sunteți atât de dărâmați?

ISABELA: Cristofor! Vai, cum arăți! Cine te-a...?

CRISTOFOR: Eh, lasă! Uite, vă fac cunoștință cu domnul reporter, prieten al domnului profesor. (Își dau mâinile.) Și acum, vreau să știu ce-ați pățit?

MAURICIU: Am fost urmăriți de niște indivizi...

ISABELA: Teroriști! Așa ne-au spus la poliție.
 REPORTERUL: Cum ați scăpat?

MAURICIU: Doi au prins-o pe Isabela și se căzneau să o urce în mașină. Alți doi au alergat după mine. Atunci s-a întâmplat minunea. Din sens opus, pe autostradă, a apărut un autoturism al poliției. Am făcut un salt și am ajuns în fața lui. M-au luat și au cerut prin stație altor echipaje să stopeze automobilul în care se afla Isabela. Au reușit să-i stopeze, să-i înhațe și să-i ducă la poliție. Am aflat ulterior că sunt teroriști și că urmăreau să ne sechestreze, să pună mâna pe noi.

ISABELA: De ce oare?

REPORTERUL: Pentru șantaj. Dar se pare că domnul profesor a fost deja răpit.

ISABELA: Răpit? De cine?

REPORTERUL: De cei care au vrut să vă răpească și pe dumneavoastră.

ISABELA: Dumnezeu! Și ce-o să facem acum? Cristofor?...

CRISTOFOR: Liniștește-te, Isabela! Asta e o presupunere... domnul profesor a fost chemat la președinție... Trebuie să sosească din clipă în clipă...

REPORTERUL: (Schimbă priviri cu Cristofor zâmbind ironic.) Da, cred și eu așa. Din păcate n-am probe...

MAURICIU: Oricum, e ceva necurat la mijloc. Nu cred că am fost confundați.

ISABELA: (Dă cu ochii de gazete și citește repede, uimită.) Extraordinar! Mauriciu! Tu vezi ce scriu ăștia? Oare și eu sunt prototipul unui asemenea golem feminin? (Se aruncă la pieptul lui Mauriciu.) Nenorocita de mine!

CRISTOFOR: Nu te impacienta, Isabela! Dacă ai asemenea reacții, înseamnă că ești un prototip reușit.

ISABELA: Adică și tu crezi că sunt făcută într-o eprubetă?!

REPORTERUL: (către Mauriciu) Niciodată n-am avut încredere în acest individ. (Arată către Cristofor, discret, cu capul.)

ISABELA: Cine sunt eu, oare? (Se studiază.) Sunt și eu un prototip reușit? Nu-i așa, Cristofor? Parcă tu ai spus asta? Nu-i așa, domnule reporter? Nu-i așa, Mauriciu?

MAURICIU: Isabela! Ce-i cu tine? Ce te-a apucat?

ISABELA: Te uiți la mine cu alți ochi! Niște ochi străini și răi!

MAURICIU: (surprins) Eu?!... (Încearcă s-o mângâie.)

ISABELA: (Se ferește.) Nu mă atinge! Sunt o ființă sintetică și s-ar putea să mă spargi!

MAURICIU: Isabela!...

ISABELA: Ce-i? Crezi că nu sunt în toate mințile? Te-nșeli, Mauriciu! (Către ceilalți.) Nu-i așa că se-nșală?

MAURICIU: Isabela!...

ISABELA: Dar nici tu nu mai ești tu. Și nici eu nu mai sunt eu. Sunt o intrusă printre voi, un ieftin produs de serie. Ha! Ha! Mauriciu! Nu mai sunt prietena ta. Nu! Sunt departe de lumea ta, de lumea voastră, normală.

MAURICIU: Cred că ar fi bine să te culci, să te liniștești...

REPORTERUL: Domnișoară! Și eu sunt de părere că trebuie să vă odihniți.

ISABELA: Domnișoară! Ce frumos sună. Dar dacă mă culc cu dumneata acum, mâine dimineață nu mai sunt domnișoară. Așa-i, Mauriciu? Mă lași să mă culc cu domnul reporter?

MAURICIU: Ce s-a întâmplat cu tine, pentru Dumnezeu?!

ISABELA: Ești gelos? (Îl mângâie.) Nu ești? Atunci, culcă-te tu cu mine! Mi-e urât singură. M-am săturat de atâta virginitate. Am curajul să dorm și eu până dimineață cu un bărbat. E timpul. Tu cred că ești în stare să-ți faci datoria până la capăt față de mireasa ta. Ești sau nu?

MAURICIU: Doamne, Doamne, ce-i cu tine?!

ISABELA: Ce-i, Mauriciu? N-ai chef să faci dragoste cu o eprubetă? Așa-i?... Hei! Cu tine vorbesc!... Așa-i?...

MAURICIU: (Îl prinde capul între mâini și îl duce tandru la piept.) Te rog, nu-mi vorbi așa! Te rog! (O ia de umeri.) Haide!... Fetița noastră cea cuminte trebuie să se culce, să se odihnească... Haide! (Isabela se supune.) Așa! (O așează pe canapea. O învelește cu o pătură. Își trage un scaun și rămâne un timp lângă ea.)

REPORTERUL: E târziu. Mă duc și eu. Regret mult cele întâmplate. Noapte bună! (Iese.)

CRISTOFOR: (Îl conduce.) Noapte bună! (Se așează în fotoliu. Aprinde o țigară.)
 MAURICIU: (Se ridică.) S-a liniștit. Cred că va adormi cât de repede.
 CRISTOFOR: A trecut prin șocuri mari, azi. Era de așteptat să aibă o criză. (Îl privește pe Mauriciu rămas într-o poziție stângace și îngândurată.) Ce stai? Toarnă-ți și dumneata un pahar!
 MAURICIU: (Îngândurat în continuare, nu bea.) Oare dom' profesor de ce nu mai vine?
 CRISTOFOR: (Trage o dușcă.) O fi la un cocteil prezidențial prelungit, nu-ți face griji din asta! Servește-te!
 MAURICIU: Nu. mulțumesc. Mă duc și eu acasă, că-i târziu. Noapte bună! (Iese.)
 CRISTOFOR: Noapte bună! (Se ridică și încuie ușa după el.) Interesantă figură!... (Privește un timp la Isabela care a adormit. Mai trage o dușcă apoi dă un telefon.) Alo!... Da!... Vă ascult excelență!... În clipa asta, excelență!... (Fața i se schimbă brusc.) Am înțeles, excelență!... Am... (Pune încet receptorul în furcă. Se îndreaptă spre Isabela. O privește un timp preocupat. Apoi se întoarce și scoate de undeva o valiză. Deschide un dulap și aruncă fără chef câteva lucruri afară. Le așează în valiză. Își îmbracă un loden cu oarecare greutate. Apoi se apropie cu valiza în mână de patul Isabelei.) Îmi pare rău. Adio, Isabela! (Se îndreaptă spre ușă.)

(CORTINA)

TABLOUL III

(O masă și o scară. Poate fi și o bancă.)

MAURICIU: Nu glumi! Aici toate colțurile sunt împânzite cu microfoane. Vino! Vezi ceva acolo, sus?
 ISABELA: Da. E ceva alb. Un om... un om îmbrăcat în alb. Mi-e frică.
 MAURICIU: Liniștește-te! Doar gardianul ne-a îndreptat spre sala asta.

ISABELA: De unde știi că toate colțurile sunt împânzite cu microfoane?
 MAURICIU: Nu uita că sunt fiu de fizician și mă pricep la electronică tot atât de bine ca la biologie. Privește aici! (Arată un punct pe perete. Lovește cu arătătorul sub formă de ciocănel.) Cred că i-am spart unuia timpanele. Uită-te sus, ale sunt camerele de luat vederi!
 ISABELA: Mauriciu! Omul în alb se apropie de noi!
 MAURICIU: Liniștește-te! Aici n-ai de cine să-ți fie frică! Am fost avertizați la intrare, totul e să nu vorbim prea mult!
 ISABELA: Ești convins? N-ai văzut cât de înarmați sunt gardienii?
 MAURICIU: Cât ești de suspicioasă!
 ISABELA: Tu, nu?
 MAURICIU: Eu?!
 ISABELA: Atunci de ce vezi peste tot locul microfoane și camere de luat vederi?
 MAURICIU: Astea sunt cu adevărat, le simt, le miros și le văd de la distanță, cu ochiul și cu mirosul specialistului...
 ISABELA: Uite-l, coboară! Mi-e frică!
 MAURICIU: (Cu oarecare enervare.) Liniștește-te odată! (Îl recunoaște pe profesorul Grapini.) Isabela! Vezi ce văd eu? E dom' profesor, dom' profesor Grapini în persoană!
 ISABELA: (Urcă scările cu repeziciune și i se aruncă în brațe.) Tată! Tu erai? Dumnezeuule, ce bine-mi pare că te văd! Doamne, parcă a trecut un secol de când nu ne-am văzut! Te-am căutat peste tot, la minister, la guvern, la președinție, adică am cerut audiență la șeful statului, care ne-a asigurat că ne va da tot concursul să te găsim. Am apelat și la serviciile secrete, dar în zadar. Oare tu ești, cu adevărat? Am auzit atâtea lucruri îngrozitoare despre tine!... (Coboară la braț, apropiați unul de celălalt.)
 MAURICIU: Respectele mele, domnule profesor! (Se îmbrățișează.)
 ISABELA: Dar te-ai schimbat mult! Ai mai...
 PROF. GRAPINI: Știu, am îmbătrânit într-un an cât în zece. Și mie mi se pare o veșnicie de când nu te-am văzut. Dar, mă rog, ce-ai auzit despre mine?

MAURICIU: Prostii! Că v-au terminat, că v-au torturat și multe altele.

PROF. GRAPINI: După câte vă puteți convinge, trăiesc și, în afară de părul ăsta cam alb, încolo, slavă Celui de Sus, deocamdată mă simt bine. Dar voi ce faceți? Ce faci, Isabela? N-am avut o veste de la tine. Ce-ai făcut în acest răstimp, cum te-ai descurcat?

ISABELA: O, a fost un coșmar, papa! În ziua în care te-au răpit pe tine, m-au luat și pe mine. Au venit noaptea. Am crezut că înnebunesc de frică. M-au ținut într-un soi de garsonieră dar cu regim de penitenciar. Când întrebam de tine, râdeau ca niște caraghioși și-mi închideau ușa în nas. Norocul meu că, în a doua lună, i-au îngăduit lui Mauriciu să mă viziteze. Nu știu ce m-aș fi făcut fără el. Că Cristofor a dispărut în aceeași zi, fără urmă, și n-a mai dat niciun semn de viață.

PROF. GRAPINI: (Meditează o clipă.) Am încălzit un șarpe la sân, Isabela. M-a trădat, fata mea. El a informat și presa cu toate rezultatele mele de laborator și el m-a dat pe mâna ăstora, contra cost, bineînțeles.

ISABELA: Și cu incidentul, cu bătaia, cu bandajul ăla pe cap?...

PROF. GRAPINI: Cred că a fost o răfuială între bandiți, pentru bani, fata mea. O reglare de conturi... Dar să lăsăm asta. Mă bucur mult că, în sfârșit, te-am întâlnit. Doamne, credeam că voi sfârși aici, în spelunca asta, fără să te mai văd.

MAURICIU: Dar totuși, cine sunt ăștia, domnule profesor?

PROF. GRAPINI: Veți afla în curând. Și pe mine m-au șantajat, copii. M-au amenințat că te suprimă fizic, Isabela, dacă refuz să colaborez cu ei. Îi cunosc, erau în stare s-o facă. Dar nu mi-am găsit liniștea până nu i-am obligat să mi te aducă aici, să te văd. Le-am dat un fel de ultimatum. Nu mai fac nimic până n-o văd pe Isabela!

MAURICIU: Se pare că a avut efect.

ISABELA: Tată! Când scapi de-aici?

PROF. GRAPINI: Nu știu.

ISABELA – MAURICIU: Cum?!

PROF. GRAPINI: Cine intră aici cu misiune specială, ca mine, nu mai iese, cred, decât cu picioarele înainte.

ISABELA: Îngrozitor! Ce mult te-ai schimbat! Tu nu știai ce-i frica, tată!

PROF. GRAPINI: Teama mea ai fost tu, Isabela. Dacă aș fi fost singur, alegeam fără ezitare moartea în locul acestui compromis odios.

MAURICIU: Dar ce se întâmplă aici, domnule profesor?

PROF. GRAPINI: E secret. Nu vă pot spune decât că vă aflați într-un uriaș laborator unde se fac experiențe de ordin biologic cu ființe umane. Se încearcă modificarea codului genetic pentru a se obține prototipi perfecți, foarte buni combatanți în armata viitorului. Priviți! Acolo sunt indivizi cu brațele amputate, care așteaptă ca într-o lună să li se regenereze mâinile pierdute, precum coada la șopârlă. Dincolo, sunt grupe de câte cinci inși cărora li s-a injectat substanță cameleonică, li s-au implantat ochi de pisică și nasuri de câine, cu o sută de mirosuri în plus, fiind pregătiți pentru trupele de cercetași și de infanterie. Sau îi vedeți pe bărboșii ăia de colo? Ce vârstă le dați?

MAURICIU: Vreo 25-30 de ani.

PROF. GRAPINI: Abia dacă au împlinit nouă. Armata viitorului are nevoie de multă carne de tun, nu poate aștepta refacerea unui soldat timp de 18-20 de ani. Așa că li s-a administrat un tratament hormonal special. S-a umblat la glandele lor endocrine și rezultatul îl vedeți și voi. În rest, au reacții perfect normale. (Se aud pași cadențați. Intră val-vârtej colonelul Scud.)

COL. SCUD: Sunt colonelul Scud decorat de trei ori cu Legiunea militară, fost combatant pe frontul de Est, fost combatant pe frontul de Vest, fost combatant pe frontul de Sud, fost combatant pe frontul de Nord, de două ori rănit în omoplatul drept, o dată în gambă și de trei ori în cap. (Brusc, în transă.) Batalion, pentru luptă! (Își revine.)

Scuzați! E un tic nervos de pe frontul de Est.

PROF. GRAPINI: Luați loc, domnule colonel!

COL. SCUD: Nu, mulțumesc. Am o misiune importantă și eu, când am misiuni importante, stau în picioare. (Uimit.) Dar ce-i cu dumneata aici? Ce-i cu voi aici? Cine v-a dat ordin să vă adunați? Cine v-a permis?! Împrăștiati-vă imediat! Sunteți prea mulți la un loc! Aici nu-i voie să te aduni decât într-un grup de doi până la maximum unu! (Aruncă din cap.) Împrăștiati-vă! (Aruncă din cap.)

ISABELA: Bine, plecăm, dar de ce aruncați așa din cap?

COL. SCUD: Așa arunca și Petru I al Rusiei, domnișoară! Și cu fiecare aruncătură din cap mai anexa câte un teritoriu. E un tic nobil, imperial, domnișoară. Dar mie mi se trage de pe frontul de Vest. Ascultă, tinere, cum te numești?

MAURICIU: Mauriciu.

COL. SCUD: Tinere, ai toate calitățile să devii un bun soldat, un minunat combatant în invincibila armată a viitorului. Din clipa asta, te consider recrut!

MAURICIU: Domnule colonel, eu sunt om de știință...

COL. SCUD: Toate științele din cele mai vechi timpuri și până astăzi au slujit scopuri și interese militare. Absolut toate! Au vrut sau n-au vrut, savanții lumii n-au fost altceva decât niște generali fără galoane. Așa că vei lucra pentru război.

MAURICIU: Domnule colonel, n-am niciun chef să ucid oameni.

COL. SCUD: Vorbești ca un dezertor, tinere! În război nu există oameni ci inamici pe care ai datoria sacră să-i lichidezi! (Aruncă din cap.)

MAURICIU: Domnule colonel, inamic este cel care-ți atacă patria, indiferent de pretexte, care vrea să pună stăpânire pe pământul tău, pe casa, pe familia ta!

COL. SCUD: Niciun popor pacifist n-a fost apreciat și stimat de istorie. Respect popoarele agresive care neliniștesc pe altele. Un război început, chiar dacă-l pierzi, înseamnă inițiativă și remarcabil curaj, care-ți aduce și post-mortem gloria

și prețuirea tuturor. Pe urmă, războiul e un rău necesar. Micșorează populația, elimină pe cei slabi, diminuează șomajul, oferă fiecăruia câte-o pâine.

MAURICIU: Și câte-un loc în cimitir.

COL. SCUD: Batalion, pentru luptă (Aruncă din cap și mimează o rafală de armă automată.) Scuzați, e un tic de pe frontul de Sud. (Își revine.) Dar nu-ți permit, tinere! Nu-ți dau voie să insulti armata! Nu uita că cele mai multe genii ale omenirii au fost de origine militară. (În transă.) Cezar! Cleo... ăsta... Macedon, Napoleon, Nelson și hei Hi! hei Hi! hei Hi!...

PROF. GRAPINI: Ho, nenorocitul! Nu pricepi că azi războaiele duc la sfârșitul lumii? Chiar tu, în cel mai fericit caz, n-ai altă șansă decât să ajungi un simplu șoric ars. Pușca și baioneta sunt niște relicve, niște piese de muzeu. Azi războaiele se poartă cu capul, nu cu bâta!

COL. SCUD: Ești un defensor, un demobilizator, un pacifist periculos, un...

PROF. GRAPINI: Lasă! Lămurește-mi, totuși, ce urmărești, practic, într-un eventual război?

COL. SCUD: (patetic) Victoria finală.

PROF. GRAPINI: Împotriva cui, colonele?

COL. SCUD: (încurcat) Cum împotriva cui?!... Cum?!... (Brusc luminat.) Împotriva inamicului.

PROF. GRAPINI: Aiurea! Îți spun eu, urmărești un jalnic grad de general. Un milion de morți pentru un trist și jalnic general în retragere.

COL. SCUD: Batalion!... (Aruncă din cap.)

PROF. GRAPINI: Da. E un tic nervos de pe frontul de Nord.

MAURICIU ȘI ISABELA: (Izbucnesc în râs.)

COL. SCUD: Exact! (Scoate pistolul.) Știi de ce ai fost adus aici?

PROF. GRAPINI: Da, pentru crima de a fi gândit până la capăt.

COL. SCUD: Și atunci, cum ți-ai permis luxul să gândești cu mine până la capăt?

PROF. GRAPINI: M-a luat gura pe dinainte.

COL. SCUD: (Către Isabela care zâmbește ironic.) Nu râde, domnișoară! Nu zâmbi! În fața unui general nu se râde decât la

- comandă! (Către prof. Grapini.) Știi că am puteri depline! (Amenință cu pistolul.) Dacă nu te-astâmperi, dispari definitiv din istorie!
- PROF. GRAPINI: (Impasibil, blazat.) O! Începi să devii violent, colonele. Mă dezamăgești. Adio! Haideți! (Vrea să plece împreună cu Isabela și Mauriciu.)
- COL. SCUD: Nu pleacă nimeni! Ordon! Vă purtați ca niște inamici! Mâinile sus! Ce sunteți voi, amici sau inamici?
- PROF. GRAPINI: (Se întoarce cu mâinile ridicate.) Te-ai încurcat rău de tot, colonele. Nu mai știi care-i amicul și care-i inamicul.
- COL. SCUD: Eu nu încurc niciodată nimic! Toți trei v-ați dat de partea inamicului! Așa că, mâinile sus! Toată lumea! (Le ridică și el. Își revine însă repede.) Hai, și dumneata, domnișoară! Asta-i trădare! Curată trădare! Afară! Curtea marțială vă mănâncă! Curtea marțială! (Ies tusaltru din scenă. Muzică de fanfară. Pași cadențați. Liniște. Apoi sunetul strident și sinistru al unei alarme aeriene.)
- PROF. GRAPINI: (Intră în scenă cu precauție.) Am reușit să scap de nebun. Noroc cu alarma asta falsă. Cum s-a făcut întuneric, ne-am împrăștiat cu toții în toate direcțiile. Dar unde-s oare, copiii ăștia? Isabela! Mauriciu! Unde puteau să dispară?! Isabela! Mauriciu!...
- VOCEA: Nu vă alarmați, domnule profesor, sunt în siguranță.
- PROF. GRAPINI: În ce fel de siguranță?
- VOCEA: În siguranța noastră.
- PROF. GRAPINI: Siguranța voastră e nesiguranța mea. Ce vreți cu ei?
- VOCEA: Li se va administra o ușoară cură de resemnare.
- PROF. GRAPINI: Cum?! Îi veți supune tratamentului vostru obișnuit?!
- VOCEA: Exact, domnule profesor. Ați ghicit.
- PROF. GRAPINI: Mi-ați promis că n-o să vă atingeți de Isabela. Am vrut s-o văd și atâta tot.
- VOCEA: Și ați văzut-o, domnule profesor, nu-i așa? Nu ne puteți reproșa că nu v-am satisfăcut dorința.
- PROF. GRAPINI: Cum vă permiteți să fiți atât de cinici cu mine, domnilor? Cu mine, care v-am pus laboratorul ăsta uriaș pe picioare?!
- VOCEA: E o întrebare pur retorică, domnule profesor.
- PROF. GRAPINI: Nu uitați că Isabela are în mână o hotărâre guvernamentală.
- VOCEA: Da, și? Ce vreți să spuneți cu asta?
- PROF. GRAPINI: Nu vă temeți de consecințe?
- VOCEA: Domnule profesor, noi nu ne temem de nimeni. Tinerii au fost reținuți pentru deplina noastră siguranță. Nu ne putem permite nici cea mai mică greșală.
- PROF. GRAPINI: Dar, în fond, care-i greșala lor?
- VOCEA: Sunt prea optimiști, domnule profesor, prea optimiști. Și, în pofida avertismentelor pe care vi le-am dat, dumneavoastră le-ați furnizat niște secrete. Nu putem risca să ajungă publice. Așa că îi vom reține aici până la noi dispoziții.
- PROF. GRAPINI: Domnilor! Începând din clipa asta refuz categoric să mai lucrez pentru laboratorul ăsta bestial! Pentru Isabela mi-am călcat dureros peste demnitate, dar din clipa asta am...
- VOCEA: Nu mai avem nevoie de serviciile dumneavoastră, domnule profesor. Formulele și metodele dumneavoastră ne sunt cunoscute. Nu ne mai sunteți cu nimic de folos, domnule profesor.
- PROF. GRAPINI: Sunteți niște... niște... canalii!...
- VOCEA: Așa e, domnule profesor, recunoaștem, dar asta nu e o noutate, nici pentru noi, nici pentru dumneavoastră.
- PROF. GRAPINI: Vă înșelați, domnilor, încă nu sunt terminat! Mai port acest cap pe umeri care încă gândește; încă funcționează perfect. Și-i bun și pentru adversarii voștri. Niciodată să nu fiți prea siguri! (Simte o împunsătură în inimă.)
- VOCEA: N-aveți decât o singură alternativă – să colaborați în continuare cu noi, domnule profesor.
- PROF. GRAPINI: În ruptul capului! De data asta...

VOCEA: De data asta, Isabela se află iar în mâinile noastre.

PROF. GRAPINI: Un întreg guvern știe unde se află Isabela! Un întreg guvern!...

VOCEA: Nu vă sfătuim să riscați viața fiicei dumneavoastră pe cântarul unei anchete formale. În locul dumneavoastră, nu ne-am asuma un asemenea risc.

PROF. GRAPINI: Asasinilor! Asasinilor!... (Cu mâna pe inimă, se lasă lent, pe-o parte.)

CETĂȚEANUL 666: (Apare trăgând după sine un galoș. Ține în dreapta o funie cu un laț vizibil.) O, dar ce-mi văd ochii! Profesorul Grapini în persoană. Onorurile noastre, domnule profesor!

PROF. GRAPINI: (Se trezește și acuză dureri acute de cap.) Unde mă aflu?

CETĂȚEANUL 666: Tot aici, domnule profesor, tot cu noi. Dar ce aveți?

PROF. GRAPINI: Ești sigur că sunt profesorul Grapini?

CETĂȚEANUL 666: Absolut sigur.

PROF. GRAPINI: Eu nu mai sunt chiar atât de sigur. Nu, nu mai sunt...

CETĂȚEANUL 666: Dar cine credeți că sunteți?

PROF. GRAPINI: (Răpus de suferință.) Ce spui?... A!... Da... Cine sunt?... Nu știu... Oricum, profesorul Grapini nu mai există. Nu are voie să mai existe... Trebuie să uit că sunt eu... Cineva, nu știu cine, mă obligă să fac totul să-mi pierd rațiunea!...

CETĂȚEANUL 666: Dar sunteți un savant, un mare savant, domnule profesor.

PROF. GRAPINI: Am fost. Un savant care renunță la demnitate, e un gunoi.

CETĂȚEANUL 666: Sunteți prea sever cu dumneavoastră, domnule profesor.

PROF. GRAPINI: Capul meu mi l-am pus în balanța distrugerii și a morții. Merit să fiu tăiat de viu, centimetru cu centimetru.

CETĂȚEANUL 666: Și eu, dacă-mi dați voie (arată lațul), aș vrea să mă spânzur, domnule profesor.

PROF. GRAPINI: Ce motive ai?

CETĂȚEANUL 666: Aceleași ca ale dumneavoastră. În plus, vreau să intru și eu în rând cu oamenii.

PROF. GRAPINI: Cu ce fel de oameni, omule?

CETĂȚEANUL 666: Cu cei care protestează.

PROF. GRAPINI: Cine crezi că ia în seamă protestul unui mort?

CETĂȚEANUL 666: Poate faceți din mine un martir, un simbol.

PROF. GRAPINI: Sunt o umbră, te sprijini într-o umbră, fătul meu. Dar, mă rog, dacă ții neapărat să te spânzuri, personal, nu am nimic împotriva.

CETĂȚEANUL 666: (a lehamite.) Eh! dar de unde săpun? Că și pe-aici e o criză mondială, o sărăcie lucie, domnule profesor. Nici tu cui, nici tu săpun și n-am încredere nici în funia asta. Dacă o fi putredă? Fără dacă n-o dau în două cu sfoara asta a lui Rex. (Către galoș.) Cuțu, cuțu, cuțu!...

PROF. GRAPINI: De cât timp ești în laboratorul ăsta?

CETĂȚEANUL 666: Nu mai țin minte, domnule profesor. Știu însă că am fost foarte activ. Am lucrat în laboratorul 13, pe urmă în 12, în 11, în 10, în 9, până când, azi am ajuns la zero.

PROF. GRAPINI: Cum îți spune, amice?

CETĂȚEANUL 666: Mă numesc 666. Știți și dumneavoastră, unde nu există libertate, există număr.

PROF. GRAPINI: Când ai aflat că lucrezi pentru distrugere?

CETĂȚEANUL 666: Când am aflat, a fost prea târziu.

PROF. GRAPINI: Ar trebui să facem ceva, să scăpăm, dracului, de-aici! Apropie-te! (în șoaptă) Am un plan!... Au!... (Se ține cu mâna de cap.) Mă doare îngrozitor! Omule, tu ești 666, dar eu cine sunt? Spune-mi cum mă cheamă? Te rog eu, frumos, spune-mi cum mă cheamă?

CETĂȚEANUL 666: Grapini, domnule profesor. Profesor Grapini.

PROF. GRAPINI: (încântat) Ce memorie bună ai. Mulțumesc. Vasăzică eu sunt profesorul Grapini. N-am știut. Ce mult a trecut de când mă cheamă așa. Dar tu ce faci?

CETĂȚEANUL 666: Eu?! Vreau să mă spânzur și nu reușesc. E o criză pe-aici, istorică, încât n-am altă soluție.

PROF. GRAPINI: Cum?! Nu te-ai spânzurat încă?!

CETĂȚEANUL 666: Regret, încă n-am stofă de martir. N-am reușit să mi-o procur că toate magazinele au fost închise.

ISABELA-MAURICIU: (Intră cu un anume zgomot.)

ISABELA: Papa! Ne-au dat drumul! Ne-au lăsat în pace! (Îl pupă.)

PROF. GRAPINI: Dar cine ești tu? Ce vrei de la mine?

ISABELA: Papa? Ce glumă-i asta? Sunt eu, Isabela!... Eu sunt!...

PROF. GRAPINI: Și dumnealui?

ISABELA: Tată, ce-i cu tine?! El e Mauriciu, logodnicul meu!... Ne-am întâlnit aici și în laboratorul de acasă! El e!...

PROF. GRAPINI: Laborator! N-am avut niciun laborator! Nu știu de niciun laborator! Nu știu de niciun laborator, n-am dreptul să știu!...

ISABELA: Ce s-a întâmplat?! Ce-au făcut din tine, Doamne! Ce-au putut face cu tine, tată!... Îngrozitor! (Izbucnește în plâns.)

MAURICIU: (Se repede la Cetățeanul 666.) Dumneata trebuie să ne spui, să ne lămurești, ce s-a întâmplat cu domnul profesor?!

CETĂȚEANUL 666: Simplu. I-au aplicat tratamentul, ultima fază. A gândit în afara condiției și a programului. Devenise periculos, (în șoaptă) nutrea gânduri de răzvrătire.

MAURICIU: Dar ce i-au făcut, de fapt?

CETĂȚEANUL 666: L-au bombardat, fiule! I-au spălat creierul și l-au golit de memorie și rațiune. Aici, oricine face pe nebunul riscă să rămână așa. Cum îți ridici capul, cum te trezești nebun. Simplu ca bună ziua.

MAURICIU: Și nu mai are nicio șansă?

CETĂȚEANUL 666: Nu, fiule. E definitiv terminat! N-are rost să vă mint.

ISABELA: Îngrozitor! Tată!...

PROF. GRAPINI: (Pe bancă, în stare de somnolență, ca un om beat.) Sunt terminat! Sunt gata!... Gata!... O candelă!... O

can... (Lasă capul într-o parte. Dangăt de clopot.)

ISABELA: (Îl zgâlțâie de umeri.) Dumnezeu, e mort! Tată! Tată!...

CETĂȚEANUL 666: (Urlă.) A murit profesorul Grapini! A murit profesorul Grapini!

(Întuneric, apoi lumină obscură. Isabela stă pe bancă, cu capul între mâini, a deznădejde. Apare Mauriciu cu un geamantan în mână.)

ISABELA: (Tresare și-l cuprinde în brațe.) Doamne, ce se va întâmpla cu noi acum?... Dar ce ai aici, ce faci cu?...

MAURICIU: Am un cadou pentru bandiții ăștia!

ISABELA: Cadou?! Ce fel de cadou?

MAURICIU: Am hotărât să-l răzbun pe tatăl tău și pe toți cei care au pierit neștiuți în această cloacă!

ISABELA: (surprinsă și îngrijorată) Ce vrei să faci?

MAURICIU: Am aici niște materiale explozive sofisticate. Voi încerca să arunc șandramaua asta în aer.

ISABELA: (însăpăimântată) Dumnezeu! Ești nebun! Nu se poate! (Ridică tonul.) Nu te las! Vrei să te pierd și pe tine? Nu-ți permit!... Nu-ți dau voie!... (Se uită îngrozită în toate părțile și sus și jos. Își pune mâna la gură.)

MAURICIU: Trebuie, Isabela! Nu sunt făcut pentru umilință!

ISABELA: Te vor ucide imediat! Cred că deja te-au auzit, știu totul.

MAURICIU: Nu-ți fie teamă! Am prins câte ceva din secretele lor, sunt doar fiu de mare fizician, ce naiba! Le-am anihilat toate instalațiile lor secrete, microfoanele și camerele de luat vederi.

ISABELA: Mauriciu, renunță, te rog eu, renunță! Nu cred că e cazul! Sunt sigură că ne va elibera guvernul, doar avem în mână o hârtie prezidențială. Să epuizăm mai întâi toate mijloacele pașnice și apoi să trecem, dacă e cazul, la acțiune!...

MAURICIU: (iritat) Cum poți fi atât de naivă. N-ai văzut ce-au făcut cu tatăl tău?! Și a fost o personalitate cunoscută și recunoscută pe plan internațional! Nimeni n-a

reușit să-l scoată de aici. Ba, mai mult, a fost omorât lent. De aia ne-au mințit că suntem liberi, să-l vedem cum moare. Ei bine, eu prefer să mor cu ei de gât!

ISABELA: Mauriciu, tu chiar vrei să mori, să mă lași de tot singură pe lume?! Știi că nu mai am pe nimeni. Mamă n-am, tată n-am, nu te am decât pe tine, omule!...

MAURICIU: Îmi pare rău, Isabela, dar n-am încotro...

ISABELA: Înseamnă că n-ai pentru mine niciun gram de iubire. Ești și tu o fiară fără pic de suflet, ca și ei, ca...

MAURICIU: Nu te grăbi să mă jignești, Isabela! Ai încredere în mine! Am calculat totul, la milimetru și la fracțiune de secundă. Aici sunt doar câțiva criminali cu puteri nelimitate. Puțini. Doar câțiva care țin în mână totul: oameni de știință, savanți, tehnicieni, muncitori auxiliari, totul. Dar, în același timp, toți îi urăsc, de la primul savant la ultimul muncitor. Numai că sunt constrânși să muncească. Unii de frică, alții din inerție, alții prin șantaj, cum a fost obligat tatăl tău. Ei bine, eu am pus mâna pe secretul lor, pe acest îngrozitor mecanism al fricii, al teroarei. Isabela, ai încredere în mine! Dacă nu acționez acum, în foarte scurt timp, noi doi nu vom mai avea, aici, nici trecut, nici prezent, nici viitor. Ne vor exploata la sânge, ne vor aplica tratamentul de spălare a creierului, să uităm cine suntem și cum am ajuns aici, după care, ne vor arunca la gunoi ca pe niște măsele stricate. Trebuie să fac ceva, să scăpăm, nu pot sta cu mâinile în sân! Te rog, pentru numele lui Dumnezeu, ai încredere în mine!

ISABELA: (învinsă) Te înțeleg, Mauriciu. Ai dreptate. Tu întotdeauna ai dreptate... Și totuși, nu mai poți amâna, să-ți faci măcar un asociat?

MAURICIU: Nu. E un risc în plus.

ISABELA: Te iubesc mai mult decât pe mine însămi. (Izbucnește.) Dacă mori tu, eu nu mai supraviețuiesc. Ia-mă cu tine! Fă-mă asociatul tău! Cel puțin să murim împreună!

MAURICIU: Exclus, Isabela! (Mai calm.) Isabela! Pe umerii tăi apasă o grea răspundere, o mare datorie. Trebuie să duci mai departe știința tatălui tău. Știi că n-a avut studenți. Dacă mori tu, munca și uriașul său sacrificiu pentru știință au fost zadarnice... (O sărută.) Plec! Așteaptă-mă! Voi face tot ce pot să mă întorc la tine! (Iese.)

ISABELA: (Urlă.) Nu! Mauriciu! (Aleargă după el afară din scenă.) Mauriciu! Mauriciu!... (Revine cu mers inert, resemnată. Cade pe bancă. Își prinde capul între mâini. Umerii i se zguduie de plâns. Se aud două detunături. Tresare și se îndreaptă spre o presupusă fereastră. Din difuzor răzbat glasuri alertate, împușcături, țipete, urlete. Intră Cetățeanul 666. Tresare când dă cu ochii de Isabela.)

ISABELA: (Se repede la el.) Ce-i cu Mauriciu?

CETĂȚEANUL 666: A făcut o greșală, domnișoară, o mare greșală... O! dacă aș fi știut ce are de gând... Dacă... Lucrurile ar fi luat o cu totul altă întorsătură. Păcat! A avut curaj dar a acționat de unul singur... Ne-a subestimat, domnișoară...

ISABELA: (Cu sufletul la gură.) Ce-i cu el?...

CETĂȚEANUL 666: L-am văzut cu micul său geamantan în mână. N-am știut ce vrea, n-am știut și pace! A aruncat porțile și grilajele în aer. A distrus complet punctul de comandă. A fost extraordinar! Dar n-a luat în calcul un singur amănunt, că odată cu distrugerea punctului de comandă, eliberează fără voie pe copiii aștia teribili, ieșiți pe bandă, că dă drumul la cele mai oarbe și mai barbare instincte umane, instincte care, odată scăpate de sub control, nu mai pot fi stăpânite de nimeni, domnișoară, absolut de nimeni!

ISABELA: Bine, bine și unde e omul meu, unde e Mauriciu?

CETĂȚEANUL 666: (Continuând imperturbabil.) Și copiii aștia nu glumesc, domnișoară! După ce i-au hăcuit pe gardieni, au năvălit în săli, în laboratoare, prăpăd au făcut în fața lor. Sunt ca o furtună dezlănțuită, ucid tot ce mișcă, fără alegere. Eu am scăpat ca prin minune.

Dumnezeu are grijă de nebuni și de nătărăi ca mine. Explozia m-a acoperit cu un morman de moloz. Când am scos capul de sub dărâmături, am văzut catastrofa...

ISABELA: Dar unde e Mauriciu, omule? Vreau să-l văd viu sau mort!

CETĂȚEANUL 666: (Tace.)

ISABELA: A...

CETĂȚEANUL 666: (Aprobă din cap.) Praf l-au făcut. El a fost prima victimă. Nimic n-a mai rămas din bietul băiat...

ISABELA: (Urlă de durere.) Mauriciu! (Vrea să iasă în fugă. Cetățeanul 666 o aduce cu forța înapoi și o așează pe bancă.)

CETĂȚEANUL 666: Ați înnebunit și dumneavoastră? Vreți să aveți soarta lui?

ISABELA: (Prinde un moment și iar vrea să fugă. Cetățeanul 666 o prinde de mână și urmează o mică luptă între ei.)

CETĂȚEANUL 666: (Încă ținând-o strâns de mâini.) N-aveți decât să vă sinucideți dar nu aveți dreptul să omorâți o a treia ființă nevinovată!

ISABELA: (Uimită.) Ce vreți să spuneți?

CETĂȚEANUL 666: Înainte de a-mi pierde (arată cu mâna la cap a nebunie) mințile, am fost genetician și, în momentele mele de luciditate, îmi amintesc foarte multe lucruri, domnișoară. Acum știu sigur că așteptați un copil.

ISABELA: (Cade învinsă, lovită ca de trăsnet, lăsându-se încet pe bancă.) Eu?! Un copil?!

CETĂȚEANUL 666: Da, domnișoară...

ISABELA: Un copil de la Mauriciu! Extraordinar!...

CETĂȚEANUL 666: Nu-i nimic extraordinar, domnișoară.

ISABELA: Pentru mine este, pentru mine este. extraordinar!

CETĂȚEANUL 666: Atunci liniștiți-vă, domnișoară! Poate om scăpa noi de aici, cumva.

ISABELA: Cum de sunteți atât de sigur că aștept un copil?

CETĂȚEANUL 666: Secret profesional, domnișoară. Divulgarea lui se pedepsește prin lege.

ISABELA: (Își pipăie pânțele și privește undeva un punct fix, cu fața luminată.

Șoptește de câteva ori numele lui Mauriciu. Pe urmă se liniștește și-l fixează o clipă pe Cetățeanul 666 care, după câteva căutări, își găsește sub un scăunel funia și galoșul.) Ce faci cu ele?

CETĂȚEANUL 666: (Se așează pe bancă.) Vreau să le am la îndemână.

ISABELA: În ce constă nebunia dumatăle?

CETĂȚEANUL 666: Vreau să mă spânzur, domnișoară. Ai picat la timp că era gata să uit că n-avea cine să-mi tragă scăunelul de sub picioare.

ISABELA: (Intrând în jocul lui.) Și de ce vrei să te spânzuri?

CETĂȚEANUL 666: Pentru că nu mă iubește nimeni, domnișoară. Eu îi iubesc pe toți, dar pe mine nu mă iubește nici dracul. În plus, mi-a intrat în cap să ajung martir. Poate așa, post-mortem, să câștig și eu dragostea celor care mă urăsc de moarte, domnișoară.

ISABELA: Vasăzică și dumneata ești singur pe lume?

CETĂȚEANUL 666: O! Sunt atât de singur, domnișoară, că am uitat că mai trăiesc între oameni. Dar dumneata?

ISABELA: Și eu am rămas foarte singură, domnul meu.

CETĂȚEANUL 666: Ai ochii în lacrimi?

ISABELA: Îmi vine greu să mă stăpânesc, domnul meu.

CETĂȚEANUL 666: Știi că ești frumoasă, domnișoară, chiar și când plângi? E de ajuns să mă uit în ochii dumatăle, ca să mă lecuiesc de toate gândurile funebre.

ISABELA: Îmi pare bine, domnul meu.

CETĂȚEANUL 666: Auzi, dacă-mi spui mereu domnul meu, ce-ai zice dacă aș vrea să te fac doamna mea? Singurătatea în doi e mai suportabilă.

ISABELA: Nu știu ce să zic, domnul meu, dar deocamdată eu mai am o treabă de dus până la capăt.

CETĂȚEANUL 666: Ce fel de treabă, domnișoară?

ISABELA: Să-mi jelesc morții, domnul meu. Am doi oameni dragi de jelit, tatăl și logodnicul.

CETĂȚEANUL 666: (Sare brusc în picioare.) Exact, domnișoară. Și eu am o treabă

urgentă de dus până la capăt, să mă spânzur numaidecât, domnișoară!

ISABELA: Dar de ce, domnul meu?

CETĂȚEANUL 666: V-am mai spus, domnișoară. Pentru că nu mă iubește nimeni. Eu îi iubesc pe toți, dar pe mine nimeni nu vrea să mă iubească.

ISABELA: Nu-i poți iubi pe toți, domnul meu. Dacă-l iubești pe unul, se supără celălalt, dacă-l iubești pe celălalt, se supără unul.

CETĂȚEANUL 666: Ai dreptate. Cine ți-a dat înțelepciunea asta?

ISABELA: Tatăl meu, domnule.

CETĂȚEANUL 666: Ferice de el, are cine-l plânge. Ce-ar fi să te iubesc și eu pe tine, domnișoară?

ISABELA: E prea târziu, domnul meu, e foarte târziu...

(Se aud pași călcând pe scări metalice.)

CETĂȚEANUL 666: Vin! Vin și aici, domnișoară! S-o luăm din loc! Știu o ascunzătoare sigură. Haideți! (O prinde de mână și ies grăbiți din scenă. Lumina va cădea numai pe difuzor. De afară răzbate tot mai distinct glasul Cetățeanului 666.) Isabela, fugi! Ascunde-te! Voi încerca să te acopăr! Te-am prins, nemernicule! (Un horcăit.) Au! (Apoi glasul Isabellei.) Lăsați-mă-n pace! Lăsați-mă-n pace, nemernicilor!... Au!... Au... (tot mai stins) Au!... Nu!... Au!... (Un foc de armă automată. Liniște. Scena se va lumina treptat.) Cetățeanul 666 intră tiptil în scenă. Are o dâră de sânge pe frunte. Privește precaut în toate părțile. Trage după el cunoscutul galoș. În mână ține același laț.) Mamă, ce grozăvii s-au mai petrecut afară! Groaznic! E sfârșitul lumii! Apocalipsa! Păcat de biata fată, de Isabela! N-am fost în stare s-o salvez. N-am mai putut. Când m-am repezit s-o scot din ghearele lor, m-am trezit lovit în cap. (Se pipăie la cap.) Cred că e urma unui glonte. Am capul tare. Și eu care am crezut că-s mort. Păcat! N-am avut nici de astă dată noroc. Am capul tare. Până și gloanțele ricoșează din el! Totuși, așa rănit, cu lațul ăsta am încercat să sugrum, să gâtui un umanoid. Dar tocmai atunci i-a picat o cărămidă în cap și a crăpat pe

loc. Întotdeauna am ghinionul ăsta. Când să gâtui și eu pe cineva, face ce face și moare. Măcar de-aș fi salvat-o pe Isabela. Praf și pulbere au făcut-o. Dumnezeuule, Doamne! În loc să mor eu, că n-ar fi fost nicio pagubă, moare ea, tânără nefericită și cu pruncul în pânțele. Ce nedreptate, Doamne! Ce nedreptate! I-ai sacrificat ca pe Isus, să salvezi răul secolului și răul din noi! Doi tineri și un nenăscut pentru eternitate! Puii i-au luat cerul să ne salveze pe noi. Și eu, netrebnicul de mine, mai am curajul să trăiesc! Ce să mă fac acum cu mine? Acum când orice speranță mi s-a dus pe apa Sâmbetei? Mai am curajul să trăiesc?! Măcar de-aș fi putut să mă răzbun un pic pe moartea ei, pe moartea lor. Cu lațul. Cu lațul ăsta am încercat să ucid un umanoid și tocmai atunci a dat Domnul să-i cadă imbecilului o cărămidă în cap. Mereu am ghinionul ăsta. Când să spânzur și eu pe cineva, face ce face și crapă. Și totuși am găsit până la urmă și eu un om pe care să-l spânzur. Ia ghiciți! Știți pe cine? Chiar pe mine însumi. Mi-a sosit, în sfârșit, clipa cea mare, în care voi intra și eu în rând cu martirii. Frânghie am, de săpun mi-am făcut rost. E din import. Miroase frumos. (Freacă funia cu el.) Voi fi și eu un mort parfumat. Hopa! Să văd dacă am la îndemână un cui. (Privește sus.) Aha! Se pare că după atâta căutare, am și eu un dram de noroc. Acum, cel puțin, în clipa din urmă. Iacătă, un cârlig de nădejde. Precis că e de la vreo consignație. Pe mine mă așteaptă. E al meu. (Se suie pe scaunul și își trece funia în jurul gâtului). Acum va ști legat cu șnurul grumazul meu cât trage curul. Totuși, să-mi fac un pic de curaj. Scoate din sân o butelcuță cu băutură.) E țuică bună, transilvană. Ei, hai noroc, băiete! Să trăiești! Chiar acum când o mierlești! (Trage o dușcă, încă una, încă una și apoi o bagă iar în sân.) Ei, acum pot muri liniștit. Mi-am făcut plinul și nu mai am probleme. Sper ca Cel de Sus să nu-mi pună beșica de suflat la poarta Raiului. Hai! Dar cine-mi trage scaunul? Ce fac cu scaunul? (Se aud pași

repezi pe scări.) Hait! Cine dracu mă conturbă în clipa supremă? (Se ascunde sub bancă, punând scăunelul jos, în timp ce lațul rămâne atârnat în aer.)

COL. SCUD: (E plin de funingine pe față și pe haine. Un aparat de emisie-recepție îi atârână de gât. Își trage sufletul clătînându-se. Dă cu mâna pe față și o umple toată de funingine. Pune mâna pe aparat. Apasă.) Hello, generale! Aici S-8. Mi-am încheiat misiunea. Toți pe-aici sunt morți și dispăruți. Și nici eu nu mă simt prea bine. Măine dimineață ajung la unitate. Da. Plec în astă seară, deși sunt blocate toate ieșirile. Aici nu s-a întâmplat mai nimic. Atâta doar că a fost aruncat în aer întregul complex. Gardienii au fost uciși până la unul iar umanoizii au evadat cântând: „Olé! Olé! Generalul nu mai e!” Adică eu... Nebunii m-au avansat, dumneavoastră mai puțin... Altceva?... Altceva nimic, în rest, nimic nou. Totul e în ordine. Liniște și scrum. Din personalul de conducere, numai eu am mai rămas viu, dar totul decurge bine, normal, pentru că ceilalți sunt dați morți sau dispăruți. Cum o duc eu cu sănătatea? Sunt sănătos tun, deși mă doare capul îngrozitor și m-au încercat două cufureli una după alta, sănătate pe care v-o doresc și dumneavoastră. Mă strânge și masca de gaze dar încolo n-am nici pe dracu'. S-o scot de pe figură?... Păi, e scoasă, deși mă cam strânge... Cum? Nu sunt în toate mințile?!... Mă rog, dacă dispuneți dumneavoastră, dacă ordonați să nu fiu în toate mințile, eu, din clipa de față, vă raportează cu supunere că voi face totul să nu mai posed niciun gram de creier, niciun gram de rațiune. Voi gândi numai cu capul altuia, de exemplu, cu al dumneavoastră. Deși, nici de capul dumatăle nu-i cine știe ce... Am înțeles, să trăiți! Măine viu poimăine!... Am!... Batalion!... Exact, domnule general! Batalionul meu e sub glie. Mi-ar fi necesar un război, cât de mic, cât de restrâns, să ajung și eu general. Câțiva morți, câțiva răniți, acolo, și aș muri și eu împăcat, cu gradul de general pe umeri, în liniște și pace. Ce e

un război pentru dumneavoastră? O nimica toată. Cu pilele și relațiile pe care le aveți, este imposibil să nu puteți face rost de-un război, un război scurt și limitat, undeva acolo, printr-o țară bananieră. De ce să crape ăia degeaba de malarie și inaniție, când pot fi lichidați fără să mai sufere, răsplătă pe care le-o fac pentru contribuția lor la înaintarea mea în grad. Zău, domnule mareșal. Vă lasă inima să mă pensionați colonel?... Am în... A închis, idiotul. A venit tonul. Să-l ia dracul! Și l-am făcut mareșal degeaba. Nu mi-a folosit la nimic. Un tâmpit! Ce, mareșal?! Și mai are și pretenția să-mi scot eu masca de pe figură?!... Idiotul!... (Se aud pași, focuri de armă. Se repede la geam.) Stați, nu trageți, băieți! Sunt generalul vostru! Voi m-ați înaintat în grad, nu boul ăla de mareșal. Voi!... (Un răpăit de armă automată. Cade cu mâna pe piept.)

CETĂȚEANUL 666: (Iese din ascunzătoare cu scăunelul în mână. Ajunge în dreptul mortului. Vrea să-l dea la o parte cu piciorul. Nu reușește.) E greu ca un porc... Trebuie să-l ocolesc. (Privește în jur. Întinde scăunelul spre public.) Iar n-are cine să-mi tragă scaunul. Toți au crăpat în jurul meu. Până și ticălosul ăsta, bietul de el. A vrut să ajungă general. (Face peste el semnul crucii.) Domnul fie cu tine! Uite, eu îți dau o decorație și te declar post-mortem general pe viață. (Desprinde de după rever o insignă ștearsă.) N-am decorații, dar merge și asta chiar dacă nu strălucește cine știe ce. În fond, ce-i o decorație, un pleu cu un ac de siguranță. (Îi prinde insigna de piept.) Domnule general, te felicit în fața frontului! Bravo! Ai vrut gloanțe? De gloanțe ai avut parte. Ai vrut război? De război ai avut parte. Ai vrut să fii general, te-am făcut general. Ba, te-am și decorat. Ți-am îndeplinit visul. Pot spune că ești un mort fericit. Fericiti cei săraci cu duhul! Chiar și atunci când își dau duhul. Ce noroc pe dumneata. Uite, eu n-am avut parte de norocul ăsta și slabă speranță să mor așa curând. Dumitale ce-ți pasă. Ți-ai făcut

datoria și ai scăpat de necazuri. Dumnezeu sau diavolul gândesc acum pentru tine. Dar eu am rămas singur. Singur cu povara asta de a gândi pentru alții și uneori și pentru mine. Dar cum să gândești pentru tine când n-ai cu ce? Când nu ți-a mai rămas niciun dram de rațiune? Fără un pic de glagorie, cum dracu' să mergi mai departe? Uite, că am și uitat ce am vrut să fac. Ce-am vrut... Ce dracu' am vrut să fac?... Ce?... Ei, da!... Să mă spânzur... Să mă... Laț am, scaun am, dar n-are cine să mi-l tragă, n-are cine... De ce dracu' nu mor cei care vor să moară și crapă tocmai ăia care vor să ajungă generali?... Ia, stai! Ia!... Ce-ar fi să mor și eu ca dobitocul ăsta. E mult mai simplu și mai sigur... (Își caută o nouă insignă după rever.) Așa, îmi agăț tinicheaua asta de piept și poate mă confundă cu generalul. Da de au milă și mă sponsorizează cu câteva gloanțe-n piept. Că doar n-o fi, dracului, de aramă. Zis și făcut! (Se repede la fereastră.) Hei, băiețași! (Își descoperă pieptul.) Ia alduiți-l și pe taica vostru cu vreo câteva goioabe-n piept! Hai! Curaj! Ați împușcat voi un general, d-apoi un bătrân nebun ca mine! Hai! Nu vă sfițiți, că nu vă cer mare lucru! Vă plătesc! Cred că am bani de-un glonț sau două. Ba, chiar și de trei. (Scoate o pungă

medievală din piele.) Uite, uitați-vă! Am și gologani auriți, valută forte, fraților! Băgați-mi trei gloanțe-n piept și oameni v-am făcut! Aici-s fonduri grele, nu glumă! Mai mult decât trei deți de coniac! Hai, mă tâmpiților! Mă mai rog mult de voi? Trageți odată că m-am săturat să tot stau cu pieptul descoperit. Răcesc la gât și eu vreau să mor sănătos! Asta-i una din puținele mele ambiții. Hai! Dați-i drumul! Hai! Hai, bă! Hai! Lua-v-ar dracu', să vă ia! (Aruncă punga pe fereastră.) Na, mă, să nu credeți că vă păcălesc! Acolo, unde vreau să merg, n-am nevoie de ei! Îndurați-vă, măi băieți, pentru un bătrân nebun care vrea cu orice preț să-și dea ortul popii! Îndurați-vă!... (Se aud râsete batjocoritoare.) Nu vor să tragă. (Se întoarce deznădăjduit.) Nici tâmpiții ăștia nu vor să-și pună mintea cu un nebun ca mine. Tot funia mi-a rămas. Tot ștreangul. În el mi-e nădejdea. (Întinde scaunul către sală.) Nu e nimeni care să-mi tragă scaunul de sub picioare?! Nu se află nimeni să mă ajute să crăp?!... Câtă lașitate!... Câtă lașitate!... (Ridică scaunul înspre cer.) A câta oară, Doamne? A câta oară sunt iarăși condamnat la existență?!

(CORTINA)

Limbajul simbolic – *Iphigenia*, de Mircea Eliade

Cristina-Maria FRUMOS

Actualizând mitul literar al Ifigeniei, cu o fabulă deja structurată, Eliade re-mitologizează o temă saturată simbolic, atașându-i semnificații subsumate unei noi ordini metafizice, care par a depăși sensibil nu doar sfera elenismului, ci și pe cea a „creștinismului cosmic,” cu care piesa trădează, de altfel, relațiuni evidente. Studiarea mitului literar s-a realizat cu ajutorul a două procese complementare: conservarea scenariului, aproape în totalitate, și transformarea acestuia, prin adaosul de semnificații particulare.

Mitul, ca și literatura, sunt produse ale imaginației, iar limbajul propriu îl constituie simbolul, ca „semn dublat.” Semioza proprie descifrării scriiturii lui Mircea Eliade este aceea care pune în evidență nucleeele semnificative recurente, teoretizate și în opera sa teoretică, – așadar, o *semioză limitată*. Hermeneutica imaginii și a semnul simbolic devine singura operantă în fixarea dominantelor limbajului artistic eliadin. Atmosfera mitică, timpul mitic, referentul textual – toate se construiesc pe baza limbajului „cu sarcină mitică”, menit să de-mitologizeze pentru a re-mitologiza narațiunea.

Textul dramatic ca semn literar apare, în perspectiva semiotică, drept convergență a două dimensiuni: ca semnificat, el relevă un conținut de sursă mitică, al cărui referent e esențial antropologic și estetic; ca semnificant, el trebuie considerat ca sumă de elemente lingvistice cu grad înalt de motivare poetică – așa numitele simboluri artistice. Cu originea în simbolurile mitice, simbolurile literare se constituie ca spații de joncțiune între imagine, imaginar și articularea poetico-lingvistică.

Sinteza narațiunii cu metafora – în sens larg – plasează mitul într-un spațiu distinct. Suprapunerea universurilor spirituale: elen și

autohton determină o relativizare a semnificațiilor primare degajate de semnele artistice asupra cărora vom insista în cele ce urmează, provocând la descifrarea acestora prin grila proprie eposului românesc și, în și mai mare măsură, prin aceea a gândirii și sensibilității eliadine, orientate mitic.

Itinerariul inițiat spre revelație parcurs de eroina piesei e anunțat încă din indicația dramaturgului, care precede actul I și al cărei mesaj vehiculează date despre o atmosferă ostilă, o natură dezlănțuită, un timp degradat: *noaptea, vijelia, „vântul șuierător, perfid,”* devin semnele frământării ulterioare a personajelor, pentru ca în final, el să-și strunească dezlănțuirea și să adie peste sufletele împietrite. Semnificat și referent totodată, *vântul* participă la acțiune, însoțind zbuciumul eroilor. Pentru *Iphigenia*, el este semnul altei lumi, pe cale să se fondeze. Sosită în tabără, fecioara nu se comportă ca un om obișnuit. „Persona – hermeneut,” – conform categorizării operate de E. Simion, dar cu privire la tipologia personajelor romanești, – căutătoare de semne, ea însăși semn al unui destin neobișnuit și purtătoare a unui nume „fanic,” vizionara *Iphigenia* oferă de fiecare dată interpretări diferite semnelor care i se arată. Oricum, diferite de cele ale terestrei Chrysis, căci Chrysis e elementul de contrast,

Eseu

în comparație cu care *Iphigenia* își revelează esența. Iar semnele nu se arată oricui, ci numai celor care știu să le citească. Astfel, *vântul* are pentru fiica lui Agamemnon, o rezonanță funestă: „*De cum am pătruns în Aulida ne-a asurzit vântul.*” (act. I, 3) Semnificatul real al stihiei se construiește treptat, pe măsură ce eroina se inițiază, astfel încât în final, constatăm că *vântul* e omologul simbolic al ignoranței, al unei conștiințe

haotice, sufocate de vălurile Mayei, deci al falselor legături pe care ființa umană le are cu existența, odată ce e incapabilă să viseze la desăvârșire. Nu mânia zeiței se manifestă prin *vântul perfid*, ci o nouă ordine, cu un sens încă nepătruns, se insinuează în lume. Un leitmotiv al discursului ei încifrat, revelator pe treptele către inițiere pe care eroina le parcurge, este cel al *vederii*, al *privirii*. Iphigenia vede, pentru că știe să citească în adâncimea lucrurilor: „*îl văd mereu*,” „*îl privesc întruna*,” „*îl văd*, dar nu-i ghicesc culoarea ochilor” – afirmă Iphigenia despre mirele său. Ceea ce i se arată răspunde unui mod particular de comprehensiune și unui anumit tip de imaginar, apte să asigure accesul la sacru. Chipul ursitului e semn al lumii noi în care eroina pășește, epifanie într-o ordine profană. Treburile politice, interesele naționale, orgoliile care se măsoară sunt tot atâtea repere ale existenței inautentice, susceptibile de a rămâne definitiv înscrise în sfera umanului. Forma de prezent continuu a verbului *văd* e semn al instaurării fecioarei în interiorul unui timp blocat, un timp al esențelor și al coincidenței tuturor opozițiilor; erosul și thanatosul, umanul și supra-umanul, „realitatea” și *visul*. Simbolul oniric se revelează, pentru Iphigenia, ca singur mod de a fi autentic. Cazuistica pe care ea o desfășoară împreună cu Chrysis despre „vederea” ursitului înainte să fi fost întâlnit, atestă intuiția unei metafizici a erosului conform căreia cei ce se iubesc, se recunosc: „*Dar cum să ți-l arăt, dacă tu nu-l recunoști?*”(I, 3). În fapt, ei se *re-întâlnesc* – anamneză platoniciană. *Re-cunoscându-și* iubitul, Iphigenia își *re-cunoaște* destinul, în calitatea lui de „predestinat.”

În acest orizont de intuiții și viziuni, Iphigeniei i se prescrie o situație limită și existențială: ea e legată pe rând, de viață și de moarte, pe care le experimentează cu o înțelegere superioară. *Nunta amânată* se înscrie ca nod semnificativ în evidențierea alegoriei moarte-nuntă reflectată în imaginarul autohton de corpus-ul mioritic. Singurul topos esențialmente sacru devine pentru fecioară „nemărginirea firii.” Sacrificiul perceput ca *noroc* și nu ca nenorocire, echivalează o nouă treaptă către revelarea „realului” prin

răsturnarea tuturor sensurilor atribuite într-o perspectiva strict umană: „*Nu mai e vorba de viața mea acum, ci de un lucru mult mai de preț, e vorba de moartea mea.*”(II, 2) Iphigenia e gata pentru marea *călătorie*: „*Nu risipi farmecul – tocmai acum, în cel mai frumos ceas,... acum, când începe călătoria.*” Inițierea metafizică se încheie odată cu înțelegerea semnificației adânci a propriului sacrificiu. Semnele interpretate ca funeste, par în sfârșit a elibera semnificația reală, pe măsură ce eroina accede la noua ordine: „*Niciodată n-am fost atât de singură*”(III) Tristețea singurătății și neînțelegerea gestului și a atitudinii ei de către ceilalți sunt contracarate de obstinația cu care eroina își urmărește scopul, destinul: eliberarea sufletului de legături, căci *nunta* ei este nu moartea, ci risipirea în sufletele și visele oamenilor, ca epifanie.

Element esențial în literatura lui Mircea Eliade, inițierea se produce întotdeauna în marginea visului, iar una din posibilitățile de stăpânire a timpului este tocmai puterea de a prezice viitorul, de a cunoaște tainele pe care el le ascunde.

Preschimbarea *vestmântului cernit* în *văl de mireasă*, pe care o cere fecioara, omologhează simbolic procesul de transfigurare a sensului originar al sacrificiului, așa cum se configurează el în conștiințele celorlalți, într-unul superior, conform căruia experiența morții premature nu e percepută ca limită, ci ca etapă spre *desăvârșire*.

Simbolurile asupra cărora ne-am oprit le considerăm în calitatea lor de simboluri nu atât pentru substanța simbolizanților, cât pentru valoarea informațiilor pe care le comportă: dezvăluirea, pe calea artei literare, a unei structuri a „realului” disimulat în banalitatea existenței. Succesivitatea simbolurilor scriiturii asigură, cum s-a văzut, nu doar vitalitatea dublului strat mitic – cel originar, resuscitat ca fabulă, și cel adăugat, de extracție autohtonă –, ci vine să susțină artistic o concepție formulată teoretic de istoricul religiilor. Etapele inițierii, marcate de interpretarea semnelor de către *Iphigenia*, coincid cu revelația unui univers ascuns, „moștenit ca date genetice.” Spre deosebire de fecioara lui Agamemnon, care se

mișcă de la început pe un portativ metafizic, „aiuritul” de Gavrilesco, protagonistul nuvelei *La țișănci*, înțelege că se întâmplă ceva cu el, dar nu cunoaște ce anume. Abia în final acordă visului semnificația „corectă”: „Așa începe. Ca într-un vis...”, afirmă Gavrilesco în final.

Registrul grav al limbajului, cu funcție mitizantă, e susținut de abundența, la nivelul structurării discursului, a construcțiilor interogativ-exclamative, corespunzând simbolic ipostazelor conștiinței receptive la sacru.

Trăsăturile distinctive care particularizează personajele provin nu doar din tipul de discurs, cu motivare mitico-poetică, ci și din semnificanți ai mișcărilor, ai vocii, ai reacțiilor sau ai stărilor notate de dramaturg în didascalii (paratext?). Privitor la dinamica interioară a Iphigeniei, dramaturgul notează: „cu glas stins”, „grav”, „căutând cu ochii”, „cu ochii pierduți, împietrită”, „luminându-se”, „extatic”, „gânditoare”, „ridicând fruntea uimită”, „privindu-l lung, adânc, înainte de a-i răspunde”, „rugătoare” et c. Observăm că termenii aparțin unui registru semantic-expresiv cu conotații mistice, care fixează eroinei un alt tip de condiție, registru de altfel caracteristic oricărei ființe rugătoare și deschisă spre revelații. Relațiile de opoziție

dintre personaje reprezintă o altă sursă de generare a tensiunii dramatice, dat fiind faptul că singurul personaj coerent al piesei este fecioara lui Agamemnon, personaj construit din semnificații continui, ascendenți. Dacă Iphigenia e semn și interpretant în același timp, celelalte personaje, ale căror nume au rezonanță mitică, pierd saturația semnificativă primară, degradându-se într-o zonă a aparențelor.

Demitizarea și remitizarea prin intermediul limbajului se concretizează, cum am văzut, într-o anumită tipologie de imagini generate de semnele și nodurile scriiturii. Rezonanțe ale unei atmosfere medievale – anacronism evident! – dezvoltă (cum observase și Mircea Handoca în *Cuvânt înainte* al piesei), apelativele *Domniță* și *Înaltă Doamnă*, care „au un suav parfum autohton.”

Fără a avea pretenția de a fi exploatat toate resursele expresive ale limbajului scriiturii eliadine, vom considera totuși, ca dominante, recurența simbolului mitic și a imaginilor specifice, posedând, prin natura lor, un grad înalt de universalitate, apropiat de limbajul original, și, totodată, o forță de sugestie plurivocă, aptă să restituie artistic un orizont metafizic autohton.

Tertulian Langa – scriitorul

Ion BUZAȘI

A. OMUL

Părintele Tertulian Langa este o personalitate marcantă a Bisericii Greco-Catolice. S-a născut la 26 octombrie 1922 la Târgu-Mureș; a urmat școala primară și liceul în orașul natal, dar bacalaureatul îl susține în 1940, la Sibiu, pentru că se refugiază din calea ocupației maghiare horthyiste. Între anii 1941-1945 este student la Universitatea din București, la Facultatea de Litere și Filozofie și la cea de Drept. Obținând licența în litere și filozofie cu o teză despre *Valori morale și sociale în formarea personalității creștine: Sfântul*, este un an, până în 1946, asistent la catedra de pedagogie a aceleiași universități. Urmează în istoria României, anii întunecați ai pătrunderii ideologiei comuniste, și apoi ai instaurării lui tiranice, când intelectuali de elită, precum Tertulian Langa sunt absolut debusolați și decepționați, asistând indignați la prăbușirea valorilor moral-creștine în care au crezut cu tărie. Văzându-și cariera universitară imposibil de realizat se apropie de personalități ale Bisericii Catolice, mari teologi și filosofi cu care studiază în particular: cu mons. Vladimir Ghica al cărui fiu spiritual se revendică, cu Pr. Tit Liviu Chinezu, Pr. Titus Malai, Pr. Eugen Pora (pe care și eu l-am cunoscut în anii de după 1990 când predă la Facultatea de Teologie blăjeană), Prof. Ioan Miclea ș.a. O vreme este bibliotecar la Universitatea din București, apoi asistent universitar la catedra de Pedagogie a Facultății de Filozofie. După instaurarea regimului comunist a demisionat din toate funcțiile ocupate la Universitate și se retrage la țară, într-un sat de pe Târnave, ocupându-se cu agricultura. Se căsătorește în 1948, dar în același an este arestat și urmează 16 ani de

închisoare în aproape toate închisorile comuniste. La scurtă vreme, după ieșirea din închisoare se hirotonește preot, și, în ciuda unor slujbe umile, pe care le acceptă pentru întreținerea familiei, luptă cu tenacitate pentru activitatea clandestină a Bisericii Române Unite cu Roma, deținând funcții de conducere și de mare răspundere, colaborând cu Î.P.S.S. Alexandru Todea, cu Pr. S. A. Prunduș, Pr. George Guțiu – iar după 1990 s-a angajat cu toată puterea și convingerea în renașterea Bisericii Greco-Catolice: vicar general al Diecezei de Cluj-Gherla, alături de Pr. S. A. Prunduș, profesor și decan la Facultatea de Teologie Greco-Catolică din Cluj, prezența susținută la simpozioane, sesiuni de comunicări și autor a numeroase cărți de teologie și literatură. Cine l-a ascultat pe Pr. Tertulian Langa a putut admira pe lângă o solidă și întinsă informație culturală, talentul oratoric și tăria rostirii adevărului precum tribunii din zbuciumata istorie transilvană.

B. POETUL

Părintele Tertulian Langa, remarcabil teolog, a ținut tănuț multă vreme harul poeziei. Într-un remarcabil eseu, episcopul Ioan Suci vorbea despre valorile expresive ale cugetării sacre, arătând că poezia adevărată se află în vecinătatea rugăciunii. Subintitulate „poeme din captivitate” – versurile din primul ciclu, *Rug aprins*, au ceva din amărăciunea „cântării deportaților” din psalmii lui David, dar și o înțelegere a suferinței în sens creștin, ca o modalitate de „revelare” a divinității. Aceasta este semnificația titlului volumului de poezii *Revelații*, dezvăluită în poezia cu același titlu: „Numai atunci când m-am sfârșit/ Am înțeles ce-i nesfârșitul/ fără-nceput că-i

infinitul/ și-ntinsul lor m-au covârșit/ numai atunci când m-am sfârșit./ Că dintre-atâția m-ai ales/ Să-ți fiu părtaș nemărginirii,/ Nemărginirea Răstignirii/ mi-a deslușit și-am înțeles/ că dintre-atâția m-ai ales/ Sunt gol de mine și-s al Tău/ și plin aș vrea să fiu de Tine/ cum plin de must e un ciorchine./ Eu, fiu risipitor și rău/ Sunt gol de mine și-s al Tău”.

Cu un titlu ce amintește de *Tristele* lui Ovidiu, ciclul *Aduxorem* cuprinde poezii de dragoste, rememorând clipe fericite din perioada anterioară detenției, în care formele fixe de poezie (sonetul, pantumul și glossa), pe lângă virtuozitatea poetică, fixează stăruitor imagini ale unui trecut luminos, care apare și mai strălucitor când este evocat în clipele de durere sufletească și-n anii negri de închisoare, confirmând adevărul din cunoscutul vers al *Infernului* lui Dante: „Nu este durere mai mare decât să-ți amintești de timpuri fericite într-o nenorocire”. Ele au rezonanța melancolică a romanțelor cunoscute: „Ți-aduci aminte – cât o mai fi de-atunci –/ Cum ne plimbam cuminte pe alee/ cum din obrajii noștri o azalee/ își aprindea luminile pe lunci./ (*Întâlnire*): „Iubita mea, să-ți amintești/ c-am fost odată fericiți,/ că-n ochii-ți umezi, nesorbiți,/ ca-ntr-o fântână la amiezi/ o clipă soarele a stat/ din cugetul tău și ți-a lăsat/ cărbunii dragostei lui, miez/ iubita mea să-ți amintești.”

Următorul ciclu, *Colocvii de taină* cuprinde „psalmi” a căror structură este duală: în prima parte o rugăciune smerită, urmată de „vocea intuită”, dar nevăzută a Divinității, de cel care se roagă cu fervoare, un răspuns așteptat. În (*Colocviul* 2), înstrăinarea și debusolarea exprimată într-o smerită rugă capătă un răspuns, parafrizat după percepțele evanghelice ale chemării Mântuitorului: „Cel care plânge/ sunt Eu, sunt Logosul/ ce lăcrimează/ pe împietrirea ta”.

Plăcerea cultivării unei forme literare insolite se vede și în ciclul *Haiku* – în care conciziunea și fina caligrafie lirică respectă specificul acestei specii literare de sorginte niponă, dar uneori tendința formulării aforistice dă poeziilor forma unor cugetări, secătuite de lirism: „Te caut mereu/ cu inima și mintea,/ ...ci ești în mine.”; „Iluminează, Doamne cu lumina-Ți/ neluminarea mea”;

„Desăvârșirea/ nu e tărâm sau țintă:/ e mergere spre slavă;/ Durerile/ au darul/ să se preschimbe în mirare.” Dacă aceste delicate „haiku-uri” ar fi dispuse grafic într-un rând ele ne-ar aminti de lirismul evanescent al „poemelor într-un vers” ale lui Ion Pillat. *Solilocviile* se apropie și mai mult de psalmii davidici, fiind în esență poezie religioasă imnică; dintre cele mai izbutite artistic sunt fragmentele de imnuri mariane: „Tu singurele cuib al neputinței mele,/ cuib părăsit./ cuib așteptând.../ Tu singurul potir al lui Isus și-al meu/ tu singură îmi știi/ căderile și lacrima/ amestecate cu fervoarea/ și le păstrezi în inimă/ Neprihănit./ nefericită de uitări/ Marie./ Scurt timp mai am ca să mai pot renaște/ și-atât de lungă vreme ca să mă sting încet./ Însă presimt, fără să văd,/ cum noaptea își pune pe față un vâl de aurori/ și roz, mă mângâie Fecioara”. În *Rugămu-ne iubirii*, una dintre cele mai frumoase poezii din această culegere, reluarea unui vers din *Rugăciunea eminesciană* (Noi ce din mila Sfântului...) imprimă întregii desfășurări lirice tonul unui compendiu evanghelic: „Iubirea să vă fie pace și dar de împăcare/ Aveți iubirea Mea,/ iubire milostivă, atotbiruitoare./ Deci îndrăzniți iubirea/ și cutezați iertarea, alături de Mine,/ rugându-vă pentru asupritori./ Așa – veți fi biruitorii lumii,/ ai urii și ai nopții,/ ai deznădejdiei și ai vieții prădate de dreptate.”

Tertulian Langa se alătură unor poeți, puțini la număr, care cultivând *glossa* ca formă fixă de poezie, vor să înlăture prejudecata că poezia eminesciană cu acest titlu ar fi singura ce reprezintă în lirica românească această pretențioasă specie poetică. Strofa temă, însumând opt versuri, cu ecouri din plângerea Eclesiastului pe tema deșertăciunii zbaterii omenești conturează și conținutul ideatic al poeziei: „Spre zbucium sau pace din vrerea-ndurată/ sămânța căzută din slavă-n țărână –/ viața-i crâmpiei din eterna durată,/ e-un cer cufundat în adânc de fântână./ Spre porțile nopții sau pragul luminii/ gonim fără splină căci goana ni-i lege;/ trec toate prin baia de foc a ruginii,/ trec toate și cată de poți a-nțelege.”

Pentru cititorul de poezie *Revelațiile* lui Tertulian Langa au o dublă semnificație: una comună dicționarului explicativ în sensul că ne

descoperă un poet aproape necunoscut până acum, iar a doua, mai profundă, și desigur cea gândită de poet, este religioasă: dezvăluirea Logosului întrupat în istorie, reprezentând „calea, adevărul și viața”.

C. TRADUCĂTORUL PSALMILOR

În *Istoria literaturii românești. Introducere sintetică* (1929), N. Iorga socotea Biblia o carte completă în sensul că ea cuprinde toate genurile și formele literare, iar *Cartea Psalmilor* cuprinde pagini de cel mai vibrant lirism din Sfânta Scriptură exprimând legătura omului cu divinitatea, durerile și amarul vieții pământene, încrederea în ocrotirea divină cu deznădăjduite strigăte de ajutor. Sub influența psalmilor davidici – scrie Tertulian Langa – „s-au format toate societățile creștinești... Psalmii pot prin urmare să hrănească ei singuri un suflet omenesc în ceasuri de bucurie sau disperare” (pag.45-46), iar Lamartine spunea că după lectura Psalmilor nu mai poate citi pe Horațiu sau Pindar.

Există două feluri de tălmăciri a Psalmilor: traduceri în proză, în cuprinsul Vechiului Testament, sau așa numite versiuni canonice și versiuni poetice sau parafraze lirice inspirate de *Cartea Psalmilor*. Cele mai multe sunt din prima categorie, din vechea literatură românească de la prima traducere integrală a Sfintei Scripturi, *Biblia de la București* (sau Biblia lui Șerban Cantacuzino de la 1688), până la edițiile recente.

„Ca limbă fiecare epocă își va reclama traducerea ei” (v. Conciliul Vatican II în *Dei verbum* E.D.B., 1980 pag. 162). Aceeași idee o exprima cu aproape un secol și jumătate în urmă mitropolitul Andrei Șaguna când spunea că limba Bibliei în articulațiile ei principale, se dă odată pentru totdeauna, dar ea se cuvine reînnoită și adaptată epocii respective pentru că „limba noastră e un pom viu, care toată primăvara se schimbă, ramurile bătrâne și fără suc se uscă și se scutură dar altele noi în curând îl împodobesc”.

Pentru un traducător contemporan al Psalmilor se pun două probleme: una de respectare a conținutului ideilor pe care autorul

a vrut să le exprime pentru cititori din toate timpurile, iar a doua de respectare a formei pentru că Psalmii reprezintă un gen poetic aparte cu o structură specifică fără de care nu mai sunt Psalmi.

Acestor exigențe se supune tălmăcirea părintelui profesor Tertulian Langa *Psaltirea*, text versificat originalului ebraic (TOB), Editura ALC MEDIA GROUP, Cluj Napoca, 2000.

Concepția despre traducerea *Psaltirii* și exigențele care se impun unei tălmăciri moderne au fost expuse într-un studiu din reviste „Cultura creștină” Blaj 1996, în care stăruie asupra respectării textului original. Psalmii erau în versuri, fără rimă. Ca și poezia latină ei sunt scriși pentru scandare având un ritm sonor exterior. Dar ceea ce diferențiază Psalmii de alte poezii este și prezența unui ritm interior al ideilor, un paralelism al ideilor. „Fiecare idee – spune traducătorul – era exprimată în forme paralele, duble sau triple conferind Psalmilor nu o rimă sonoră ci una a ideilor.” (v. Postfața p. 407). Psalmii erau orânduți în strofe dar acestea erau delimitate și dimensionate nu după necesități prozodice ci după conținutul de idei.

Pentru a reliefa reușita acestei traduceri ar trebui să facem o reproducere a două sau mai multe versiuni. Unul din cei mai cunoscuți psalmi, Psalmul 136 *La râurile Babilonului* are la Dosoftei farmecul unei elegii patriotice într-un limbaj poetic cu miresme arhaice. „La apa Vavilonului/ Jelind de țara Domnului/ Acolo șezum și plânsem/ La voroavă că ne strânsem”, iar în ediția *Psalmii* (Editura Arhiepiscopia Romano-Catolică, București, 1993), precum și în *Cartea Psalmilor*, tradusă de pr. Liviu Pandrea (Editura Viața creștină, Cluj, 1993), preocuparea pentru o transpunere fidelă reduce din vibrația poetică. În fond această capodoperă a poeziei ebraice este o cântare a deportaților, care, acum reîntorși în țară își amintesc umilințele la care erau supuși în robia din Babilon, dintre care cea mai greu de îndurat era faptul că nu-și puteau cânta imnurile îndrăgite în fața asupritorilor. Urmează o patetică declarație de atașament pentru Ierusalim, exprimată printr-un cutremurător autoblestem și în încheiere un

strigăt de răzbunare. Toate exigențele pe care traducătorul și-a impus să le respecte (versul fără rimă, ritmul ideilor întărit de paralelismul imaginilor, strofe de dimensiuni diferite în funcție de conținutul ideatic) sunt evidente, ca peste tot de altminteri, și în această poezie: „La malul râului din Babilon/ Acolo am șezut și am plâns,/ cu gândul la Sion,/ și-n sălciile din împrejurimi,/ ne-am atârnat chitara./ Acolo ne-au pus să le cântăm, cei care ne-au robit,/ Călăii noștri ne-au cerut cântări de veselie:/ Cântați-ne un cântec din Sion!/ Dar cum să le cântăm din cântecele Domnului/ într-un pământ străin?/ de-ar fi ca să te uit vreodată, Ierusalime,/ uitată fie dreapta mea,/ de cerul gurii limba să mi se lipească,/ de nu-mi voi aminti de tine,/ de nu-mi vei fi, Ierusalime,/ suprema bucurie.” Sigur că având în minte tălmăcirile mai vechi, traducerea lui Tertulian Langa poate suna oarecum străin, dar ea îndeplinește exigențele fidelității față de conținut și ale transpunerii în forma poetică originară a Psalmilor.

D. MEMORIALISTUL

Lectura cărții, *Trecând pragul tăcerii* Ed. M N L R, 2009, Părintelui Tertulian Langa, mi-a produs o impresie copleșitoare prin mărturia sinceră și plină de credință asupra anilor întunecați din temnițele comuniste din istoria recentă a României. Titlul ei ne amintește de cartea Sfântului și bunului Părinte Papa Ioan Paul al II-lea *Să trecem pragul speranței*. Era un îndemn spre o virtute creștină – speranța. Am amintit acest titlu al cărții veneratului și neuitatului Suveran Pontif, pentru că monseniorul Langa amintește, la un moment dat de o vizită din anul 1986 la sfântul Părinte și de o convorbire care a constituit impulsul scrierii cărții *Trecând pragul tăcerii*: „Dar, înainte de a ieși pe ușă, Sfântul Părinte m-a întrebat direct: «– Ai scris tot ce ai trăit în închisori? – N-am scris. De ce și pentru cine? – Îți cer să scrii; ce-ai trăit în închisoare este viață, e viața trăită cu Cristos, viață din istoria Bisericii.” Așadar speranța presupune și trecerea unui prag al tăcerii, căci tăcerea este nu numai vinovată, ci și imposibilă, după adevărul biblic, așezat ca motto al acestor memorii: „Vă spun că, dacă vor tăcea ei, vor striga pietrele.” (Luca, 19, 40) Tăcerea este

vinovată pentru că potrivit unui adagiu latin rostit de Papa Bonifaciu al VIII-lea „Qui tacet, consentire videtur” – cine tace, precum se vede, consimte. Or tocmai acest lucru l-a îndemnat pe părintele Tertulian Langa, fuga de o tăcere lașă care să dea vinovată impresie a consimțământului, la care s-a adăugat memoria camarazilor din sinistrele închisori trecuți la cele veșnice și care, prin această prelungită tăcere ar mai fi uciși încă o dată.

Trecând pragul tăcerii se adaugă memoriilor publicate după 1990: *Lanțuri și teroare* de P.S. Ioan Ploscaru și *Credința noastră este viața noastră* de P.S.S. Iuliu Hossu. Dincolo de evidentele asemănări cu aceste cărți de îndurerate amintiri, încununate în viziune creștină de lumină, speranță, seninătate și iertare, cartea lui Tertulian Langa are ceva din tulburătorul roman dostoevskian, *Amintiri din casa morților*, pentru că lectura cărții este absolut copleșitoare și prin sincera mărturisire autobiografică, dar și prin infernul de viață pe care-l reconstituie, de la arestarea în reședința Mitropoliei din Blaj, sub privirile consternate ale P.S. Ioan Suci, la periplul închisorilor: de la Malmaison la Jilava, de la „geamătul Aiudului” – unde ascultă erudite prelegeri ale unor mari învățați români și uneori susține el însuși expuneri pe teme filosofico-religioase – la „Casa galbenă” din Gherla, și de aici spre bacovienele „locuințe lacustre, întru tăcerea larvelor ce mor”, adică la ororile lagărelor din Delta și cu apoteotica încheiere a „întoarcerii lui Odiseu”. Căci, precum eroul lui Homer, după îndelungi ani de suferință, îndurați cu o neclintită credință se întoarce spre Itaca domiciliului său, unde-l aștepta, ca altă Penelopă, credincioasa și răbdătoarea lui soție. Triumful acestei întâlniri este celebrat în stihuri luminate de spirit creștin: „Iar tu, să-ți împlinești chemarea/ de-a fi vestala așteptării/ și-n templul ei întins cât marea/ visul aprinde-l depărtării./ Și poate că, spălat în unde/ de zgura trupurilor noastre,/ mai cald, mai veșnic ca oriunde,/ să-l reținem în temple albastre...”

Așadar o carte-document, o carte pro memoria, amintire îndurerată și acuzare „rostită cu glas mare”, mărturie a adevărului de sorginte biblică *Nebiruit e omul ce luptă cu credință!* o expresie de înalt talent literar a legământului rostit de P.S. Iuliu Hossu – *Credința noastră este viața noastră*.

Cartea – prieten sau dușman?

Marieta GĂUREAN

„Urăsc cărțile. Cititul mi se pare o pierdere de vreme.” Probabil vă imaginați că sunt doar cuvintele unui analfabet care, neștiind citi, e de la sine înțeles că nu are cum aprecia lectura. Vă înșelați amarnic. Această afirmație aparține deseori unei persoane care are diplomă de studii universitare și se pretinde intelectuală. Și nu e părerea unei singure persoane, am putea crea un prototip al „școlitului la cea de-a doua tinerețe” prin oportunitățile pe care țara noastră nu încetează să ni le ofere cu atâta ușurință: sistem privat, învățământ la distanță și de ce nu, diplome gata tipărite în schimbul unei sume considerabile de bani.

Asistăm la o analfabetizare în masă a poporului român sau România se confruntă în acest moment cu un analfabetism funcțional¹ care are drept consecință dezinteresul românului secolului 21 față de tot ce înseamnă carte? Că doar dacă nu înțelegem ce citim, ce sens mai are să ne obosim? Nu e doar o pierdere de vreme? Oricare dintre cele două ar fi cauza, situația este îngrijorătoare și stânjenitoare. Potrivit ultimului Recensământ din România, realizat în 2002, avem peste 500.000 de analfabeți, diferențiați la nivelul etniilor. Astfel, 2,1% din românii de peste 10

Atitudini

ani sunt analfabeți, la fel și 1,4% dintre maghiari și 0,9% germani. În ceea ce-i privește pe rromii și turcii din țara noastră, peste 20% nu știu să scrie și să citească.² Conform rapoartelor organizațiilor internaționale, România are una dintre cele mai mari cote de analfabetism din Europa. Cauzele analfabetismului sunt multiple: dezinteresul părinților pentru școală, reținerea copilului pentru activități gospodărești, imposibilitatea părinților de a asigura

copilului mijloacele materiale necesare frecventării și chiar lipsa certificatelor de naștere în cazul rromilor. Toate acestea stau la baza abandonului școlar care duce la creșterea analfabetismului și implicit la numărul redus de cititori. În încercarea de a soluționa această problemă, Națiunile Unite au proclamat deceniul 2003-2012 unul pro-școlarizare.

De la analfabetism la analfabetism funcțional e cale lungă. De ce, deși știm citi, nu înțelegem ce citim? Opinia specialiștilor este că principala metodă de învățare a românilor este memorarea, de unde și dificultatea elevilor de a face corelații între secvențele de informație cuprinse în text. Mai există și explicația următoare: dezvoltarea vocabularului, a comunicării verbale și non-verbale, a gândirii logice, se petrec la vârste foarte mici, începând de la câteva luni. În această etapă de dezvoltare a copilului, considerată ca fiind cea mai importantă, în sistemul de educație finlandez³ copilul este asistat de educatori cu înaltă calificare, atent selecționați dintre absolvenții de studii superioare, cu 4-5 ani de pregătire psihopedagogică riguroasă. În schimb, în România analfabetismul funcțional este prezent prin existența unor absolvenți cu diplomă, dar slab pregătiți din lipsa cadrelor didactice calificate.⁴

Cele două situații justifică numărul redus de cititori din țara noastră, dar, să fim serioși, nu toți suntem analfabeți sau „analfabeți funcțional”. Ce ne determină totuși să nu avem dorința minimă sau curiozitatea de a deschide o carte? Se spune că trăim într-un secol al vitezei, că viața noastră are un ritm mult prea alert ca să facem față, că alergăm între trei job-uri ca să ne plătim ratele la mașină și la casă. Dar cum rămâne cu timpul liber pe care fiecare dintre noi îl avem, fie el cât de puțin? Nu e mai

simplu să tragem de greutate la sălile de forță sau de fitness, să ne bronzăm tenul prea alb în luna ianuarie, să hoinărim prin mall-uri ca să nu ratăm ultimele colecții, să stăm ore în șir în fața oglinzii ca să dăm apoi bine pe terase sau în cluburi. Și, în cazuri fericite, ca să nu zicem că nu suntem „citiți” intrăm pe google sau pe dextonline și ne îmbogățim cultura generală cu câte un nume de scriitor sau cu câte un neologism. Iar dacă, întâmplător, ni se recomandă o carte bună, cea mai simplă variantă e să facem rost de ecranizarea ei și să o „citim” în maxim două ore. Să nu înțelegem că ar trebui să revenim la epoca primitivă sau să nu ne preocupăm aspectul nostru, dar oare ar trebui ca viața unora să se reducă numai și numai la asta? Potrivit unui studiu recent

numai 41% dintre români mai citesc, cel puțin o dată pe lună și cel mai adesea ziare și reviste, majoritatea preferând să-și petreacă timpul liber în fața televizorului și în procentaj și mai mic să participe la spectacole, concerte, să viziteze muzee, expoziții de artă.⁵ Credem sau nu că lectura mai e la modă în zilele noastre, ar trebui să cultivăm gustul pentru carte încă din sânul familiei și să-l încurajăm în sistemul educațional pentru că așa cum spunea și Miron Costin „în vremuri vitrege, nu este totuși bucurie mai mare pentru om decât deschiderea unei cărți. Pentru că astfel vei afla ce-au gândit alții. Apoi, închizând-o, vei afla și ce gândești tu. Chiar dacă o carte este un sfătuitor rece, ea este, sigur, un prieten”.

Note:

1. **Analfabetism funcțional** este o noțiune care se referă la persoanele care știu să citească, dar nu înțeleg ceea ce au citit.
2. Sursa: INS, Recensământul Populației 2002
3. În Finlanda se înregistrează cea mai scăzută rată a analfabetismului funcțional
4. http://ro.wikipedia.org/wiki/Analfabetism_funcțional
5. Potrivit unui studiu Gfk

Cum l-am cunoscut pe Francisc Păcurariu

Ion MOISE

Prin vara caniculară a anului 1989, când asupra României pluteau nori grei ce prevesteau o dramatică încheiere social-politică, mă trezesc cu un telefon de la scriitorul Lucian Valea, care mă anunța că a sosit în Bistrița marele diplomat și scriitor, originar din județul nostru, mai precis din Teaca. Se cazase la hotelul „Coroana de Aur”, unde urma să-l întâlnim, pe terasă, în jurul orei 10. „Te rog să vii neapărat!” a insistat Valea. Nu închid bine telefonul și mă sună și scriitorul Valentin Raus care, în mare,

îmi spune același lucru. În fine, ajung în timp optim la „Coroana de Aur” unde, pe terasă, la o masă, se afla Francisc Păcurariu deja luat în primire de Lucian Valea. Mă recomand, se recomandă, la modul unei modestii firești, naturale, care m-a cam surprins. Comandă simplu o omletă cu cașcaval și cu salată de varză. Apare și Valentin Raus pe care Francisc Păcurariu îl zărește de sus, în momentul când se îndrepta spre terasa restaurantului.

Însemnări

„A fost și a rămas un om frumos!” exclamă domnul Păcurariu văzându-l pe fostul său coleg de redacție la publicația „Ardealul”, care a apărut la Cluj în anii grei: 1940-1944. Cei doi se îmbrățișează, nu s-au mai văzut de câțiva ani buni și se așează la masă. Încep întrebările, amintirile, destăinuirile. De fapt, amândoi au avut un destin relativ asemănător. Amândoi au urmat cursurile Facultății de medicină din Cluj,

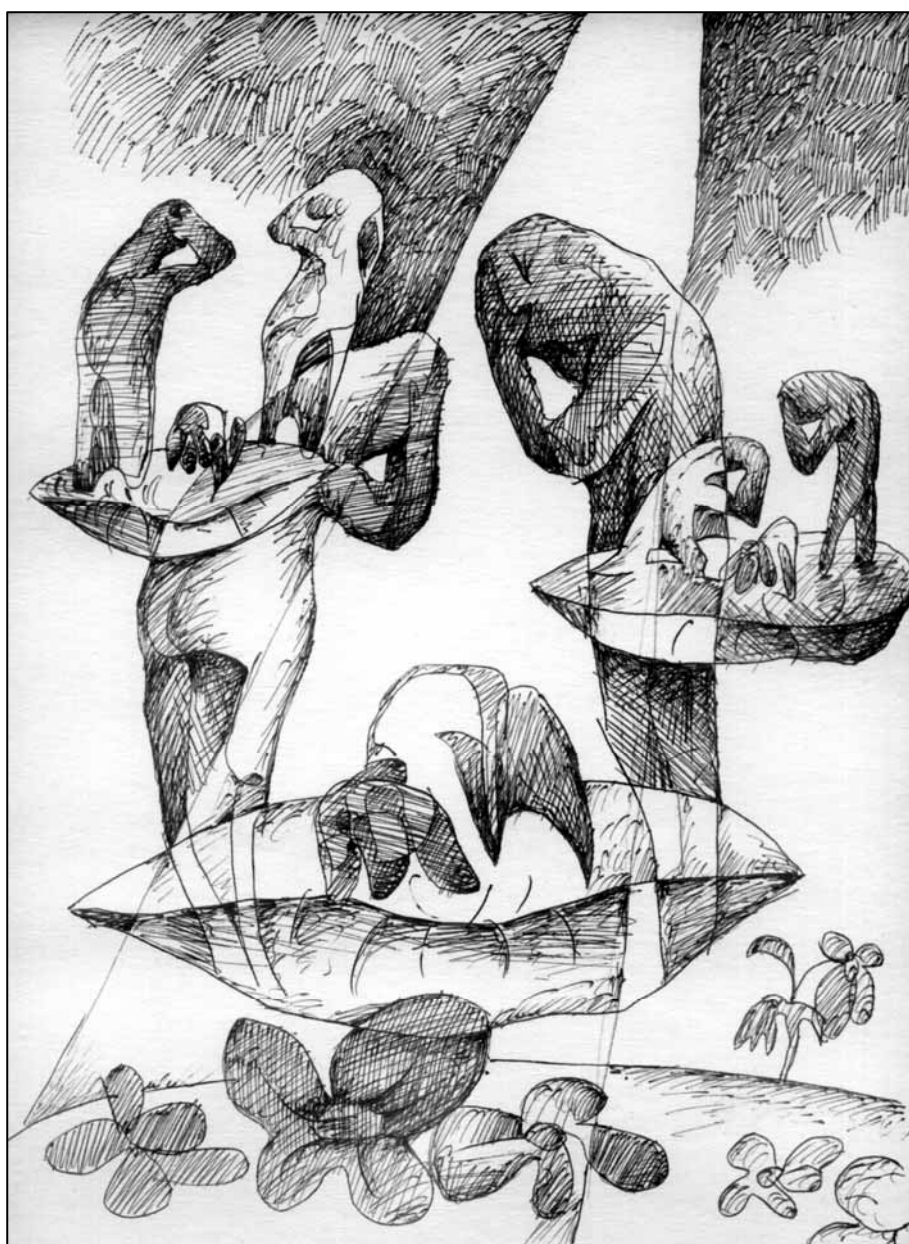
meserie pe care n-au practicat-o. Amândoi au fost timp de patru ani redactori la publicația mai sus amintită; amândoi au ajuns în perspectiva unei cariere diplomatice dar pe care, din păcate, Raus a ratat-o destinal (soția sa avea rude în Germania de Vest). Francisc Păcurariu, mai norocos, a cunoscut în acest domeniu o strălucită carieră, ajungând pe rând, consilier la Ambasadele României din Budapesta, Belgrad și Roma, culminând cu funcția de ministru extraordinar și plenipotențiar al României în Argentina și Uruguay. A ocupat ulterior aceeași funcția în Atena, Cipru și Nicosia.

Eu îi citisem până atunci două din romanele sale: *Labirintul* și *Ultima călătorie a lui Ulise* care mie, ca autor de proză, mi-a produs o adâncă impresie. În tinerețe i-am citit sporadic, mai mult din curiozitate, amplele sale eseuri despre literatura hispanică și, într-un număr al revistei „Secolul XX”, am aflat că s-a referit la lucrările sale, marele scriitor columbian Asturias. A fost pentru mine un soi de revelație. Iată, mi-am zis, că despre un om din Teaca, scrie un laureat al premiului Nobel. I-am mărturisit toate astea și mi s-a părut că a fost încântat. Totuși, când i-am pus unele întrebări legate de cele două romane, relativ proaspăt lecturate de mine, a eludat cu eleganță răspunsurile. Prefera să depene amintirile cu Valentin Raus și cu Lucian Valea despre anii negri ai perioadei fasciste prin care a trecut Ardealul de Nord. Atunci am aflat că volumul său de versuri – *Lauda singurătății* – a avut un destin vitreg. Tirajul a fost retras din librării și ars împreună cu alte cărți românești.

Treptat discuțiile au alunecat spre filatelie, una din marile pasiuni ale omului Francisc Păcurariu. Deținea un clasor de timbre care, după a sa mărturie, valora o adevărată avere. Am reținut faptul că un singur timbru colecționat, mi se pare din Uruguay,

valora nu mai știu câte mii de dolari. Recunosc că am rămas pur și simplu interzis. La despărțire, m-a întrebat cine a achitat consumația, iar când mi-am recunoscut „vina”, mi-a spus în glumă: „Ține-ți-ar Dumnezeu năravul!”

Așa l-am cunoscut pe marele nostru conjudețean, scriitorul și diplomatul de excepție, Francisc Păcurariu, despre care, la moartea sa, în 1998, am scris un necrolog publicat în „Răsunetul”. Peste puțin timp, am primit o scrisoare de mulțumire din partea doamnei Păcurariu, pe care o păstrez și astăzi.

Pagini retrospective

Gavril MOLDOVAN

29 mai 1984: Am ieșit în oraș. Primul om pe care-l întâlnesc e Adrian Misiuga. De câte ori îl văd, îmi amintesc de o tragică poezie a lui Ioan Alexandru în care autorul deplânge soarta „fratelui nevrednic de înșurătoare”. La fel și A.M., băiat cu suflet generos și bun. Stă cu mama lui părăsiți de soț și tată. El bolnav, ea bolnavă. De ce unii oameni sunt atât de nefericiți? Am trecut pe la librărie și am cumpărat cartea de proză *Via* de Ion Murgeanu, un poet care scrie și proză și pe care l-am cunoscut în armată, la o cazarmă de pe Calea Plevnei, în București. Eram amândoi bibliotecari, prin anii șaizeci. Frecventam cenaclul armatei condus pe vremea aceea de poetul Nicolae Tăutu. Murgeanu îmi povestea cum l-a vizitat odată acasă pe Tudor Arghezi și de emoție a vărsat pe pantaloni cafeaua servită de Paraschiva, soția poetului. În timp ce eram cu Murgeanu l-am zărit pe G. Călinescu aproape de Dealul Mitropoliei. Era prin 1964. Autorul *Istoriei literaturii române de la origini până în prezent* (1941) privea spre deal în timp ce un vânt insistent bătea zburându-i părul sur. N-am avut curajul să mergem să-i vorbim. Păstrez această imagine ca într-un calendar al sufletului. Revin acasă și prin fața blocului în care locuiesc trece un convoi mortuar. Văd copiii mei privind de la geamuri. Se aude o muzică tristă, marșul funebru, dacă nu mă înșel, al lui Beethoven. Mortul trebuia să fi fost un viu important din moment ce atâta lume îl conducea pe ultimul drum. Copiii n-ar trebui să asiste la înmormântări, mă gândesc eu.

Carnet

16 dec. 1984:

Întâlnire cu Ion (Ioan) Alexandru în sala de festivități a Colegiului „Liviu Rebreanu”. Nu-l mai văzusem de vreo douăzeci de ani. M-a recunoscut repede și am convorbit puțin pe coridor. În sală a vorbit despre Heidegger. Cei prezenți, mai mult elevi, au pus întrebări. Am pus și eu o întrebare referitoare la semnificația angoasei la marele filozof existențialist, care definea noțiunea ca fiind „un apel al neantului către ființă”. Ion Alexandru a vorbit mult, în

stilul său caracteristic, răstit și emoționant. Mi-am amintit cu plăcere și cu regret de întâlnirile noastre ocazionale prin Cluj, de autograful ce mi l-a dat pe o carte a lui de versuri, intitulată *Infernul discutabil*, numindu-mă „coleg de armată și solfegii”. Sintagma dintre ghilimele se referea la faptul că, la un moment dat, ca să treacă valul de încorporări, ne-am pomenit studenți temporari la aceeași facultate, Facultatea de muzică din Cluj, pe care ulterior am părăsit-o fiecare. La Comisariatul Militar pe vremea aceea trebuia să duci, să prezinți o adeverință cum că figurezi undeva ca elev ori student astfel scăpai în anul respectiv de armată. Cea mai frumoasă amintire cu el este cea legată de vizionarea împreună a filmului *Omul amfibie* la fostul cinematograful „23 August” din Cluj, de pe strada Horia.

1 iulie 1985: M-am sculat devreme și am mers la Inspectoratul școlar județean, unde l-am întâlnit pe Ion Ilieș, în biroul lui Gavril Hoza, inspectorul general. Era bine dispus deși cam obosit. Cine să fi știut că nu după multă vreme va muri? I-am lăsat secretarei lui un plic pentru Olimpiu Nușfelean, ce urma să-l ducă la revista *Tribuna* a doua zi. Plicul conținea un reportaj care a și apărut în *Tribuna* din 25 iulie 1985. Am stat puțin de vorbă cu Ilieș, care mi s-a plâns de oboseală și de inconveniente unei funcții agasante care nu-ți asigură confortul anonimatului. Ajuns la redacție, colegul Vasile Gotea mă întâmpină cu „Te-a căutat Vasile Sălăjan, redactorul șef al revistei *Tribuna* Cluj”, care venise la Bistrița fără să știu, la lansarea unei cărți a Oanei Cătina. Ne-am întâlnit la o fostă librărie de lângă Cinematograful „Dacia”. Autor al mai multor cărți de proză, printre care *Coborând spre nord-vest*, Vasile Sălăjan îmi era coleg de facultate în aceeași grupă la „Filologie”. Îmi amintesc cum în unele ore plictisitoare de seminar el compunea muzică, iar când nu mai putea suporta ori avea o treabă urgentă, o zbughea tiptil afară din sală, profitând de secunda în care asistentul era întors cu spatele spre sală. Astfel el reușea să nu fie pus absent. Absențele erau foarte importante în economia

studiilor pe atunci și riscai, dacă se adunau multe, să fii chiar exmatriculat.

iunie 1986: Am dus cu Horia ceasul cu pendulă la reparat. El ducea în mână cadrul, iar eu contragreutățile. Mi se părea ciudat să ducem un asemenea instrument de măsurare a timpului la reparat și mă gândeam că universul întreg nu este altceva decât un imens orologiu cu care se măsoară eternitatea.

29 noiembrie 1986: A fost susținută la Bistrița o nouă ediție a „Saloanelor Liviu Rebreanu”. Ne-am întâlnit cu foarte mulți scriitori. I-am invitat la mine acasă, profitând de faptul că eram singur, pe Mihail Șora, Achim Mișu, profesorul nostru de dialectică de la Facultatea de filologie Cluj-Napoca, Vasile Sălăjan, Vasile Sav, Ioan Pinte. Tocmai s-a nimerit să fie ziua onomastică a lui Vasile Sav și i-am făcut cadou un pachet de țigări Kent. Am discutat despre cartea lui Achim Mișu intitulată *Lucian Blaga în Clujul postbelic* pe care o publicase în foileton în *Tribuna*. Era o carte care dădea mult tribut concepțiilor și politicii vremii. Mihail Șora se vedea foarte impresionat de invitația mea și de felul cum scoteam din frigider tot ce aveam și puneam pe masă. Erau zile de criză alimentară dar noi, bistrițenii, ne mai descurcam, de bine de rău, grație cunoștințelor pe care le avea în toată țara Mihai Marina, fostul prim secretar al partidului.

19 aug. 1988: În drum spre serviciu mă ajunge cineva din urmă. era vărul meu, Gavrilă Blaga din Cociu, stabilit la Vișeu de Sus. Venise la Bistrița deoarece tatăl său (și unchiul meu) murise la azilul de bătrâni din oraș și acum se afla depus la Capelă. Am mers amândoi într-acolo și l-am văzut. Acesta era deci omul care a muncit atâta pentru a-și întreține familia, omul care cânta atât de frumos în puținele momente vesele ale vieții lui, cel care era poreclit în sat Grănicerul din cauză că făcuse armata la frontieră? În copilăria mea, venea seara la noi acasă în povești și ne spunea întâmplări din viața lui. Unchiul meu a avut o soartă nemerită. Toader, feciorul lui mai mare a murit de tânăr, Leon a plecat de-acasă și nu s-a mai întors. A murit pe undeva, pe la Pitești. Sora lor, Victoria, a murit tot de tânără, iar Vasile, cel mai mic, era asemenea lui A. M., „nevrednic de înșurătoare”. Ramura lor, Blaga, se află și

acum la Vișeu, Gavrilă fiind singurul supraviețuitor sănătos și prosper.

3 mai 1989: Am venit de la Reteag împreună cu colegul de gazetărie Marius Vasilică. Pe tren, un băiat de circa trei-patru ani se tot uita la noi. Să fi știut oare el că mor de dragul copiilor? Ajuns acasă, îl găsesc pe Lucian, fiul meu mai mic, foarte supărat. Clasa a IX-a pierduse meciul de fotbal cu clasa a X-a (Liceul electrotehnic). Îi povestesc lui Horia „tragedia” și se pune pe râs.

6 iulie 1990: Ascult *Sonata diavolului* de Tartini. La vioară – Andreea Capelletti. Mă așteptam la ceva satanic, dar acordurile fine ale viorii prefigurau o linie unduitoare, melodioasă și delicată de parcă Dracul ar fi un dulce vis trecut prin genele morților și ieșit în lumină ca spuma albă deasupra valurilor line. Dar iată că apar și accente mai grave ce lasă să se înțeleagă frământări ale spiritului, venite mai degrabă de la Diavolul decât de la Dumnezeu. Omul este apropiat Dracului. Cu Dracul, omul are mai multe tangențe decât cu Dumnezeu. Dracul este mai îngăduitor cu Omul, Dumnezeu mai exigent. De aceea Omul îl preferă pe primul.

7 iulie 1990: Mă obsedează Revoluția din decembrie 1989 la care am fost martor ocular. Mă gândesc care va fi următoarea eroare a neamului românesc, nu în sensul că Revoluția a fost o eroare ci faptul că n-am profitat ca popor de acel moment unic când puteam scăpa definitiv și brusc de comunism. Dar n-a fost să fie așa iar românii, conform tradiției, rămân mereu la urma altor popoare.

8 iulie 1990: Am fost împreună cu Ion Moise, colegul meu de la ziarul *Răsunetul*, la Crainimă, comuna Șieu Măgheruș, unde am participat la sărbătorirea a 726 ani de la prima atestare documentară a localității. Învățătorul Mireșan a susținut o expunere despre istoricul satului pe bază de documente indubitabile, din care reiese calmul și cumințenia românilor asupriți de sași. Despre abuzurile comise de unguri în Ardeal s-a scris mai mult, dar despre cele ale sașilor, mai puțin. Colonizarea lor de-a lungul coamei Carpaților a strivit procesul firesc de cristalizare a civilizației românești. Asta ar trebui să se spună mai răspicat și să se scrie în cărți despre perioada crâncenă a proceselor de pământuri avute cu ei.

Poetul Dimitrie Iov

Ion DUMITRESCU

Am crezut multă vreme că poetul Dimitrie Iov s-a născut și crescut în Basarabia, pentru că aproape toată creația sa literară, atât cât a fost, este bântuită de nostalgia întinderilor dintre Prut și Nistru. Nu! Dimitrie Iov nu a fost basarabean, dar s-a identificat cu oamenii locurilor până la pierderea propriei sale specificități.

Numele de Iov, parcă predestinat, vine de la ebraicul „Iubo”, care se traduce prin „cel dușmănit, cel persecutat” (personaj biblic), care a dat numele unei cărți din Vechiul Testament, denumită „Cartea Iov” ce tratează tema suferinței și care în final se întreabă: De ce suferă omul drept pe pământ? Și Dimitrie Iov a suferit parcă prea mult.

Încercând să-i creionez un succint portret vorbit, trebuie să precizez că poetul s-a născut în satul Uricani din comuna Flămânzi, Județul Botoșani, la 22 martie 1888. A fost unul din cei 12 copii ai Ecaterinei și Toader Iov, mici comercianți rurali. După ce a terminat școala primară în satul natal a făcut Școala Comercială Superioară din Iași pe care a absolvit-o în anul 1907, exact în anul în care s-a aprins scânteia răscoalei din Flămânzi, la care și el a participat.

Printre cei 11 frați, Gheorghe a ajuns căpitan activ în armată și a inventat un brâu, pe care l-a brevetat, fiind purtat de cei suferinzi de lombo-sciatică.

Rememorări

Dimitrie Iov a fost nu numai poet ci și prozator, precum și gazetar, colaborând la *Curentul*, *Flacăra*, *Universul Literar*, *Ramuri*, *Fulgerul*, *Cosânzeana*, *Basarabia Liberă* ș.a.

În anul 1916, pe când avea numai 18 ani, a fost trimis de Constantin Mille în Basarabia, ca reporter al ziarelor *Universul* și *Dimineata*, pentru Basarabia, unde a locuit, cu intermitențe până în anul 1940.

În anul 1918 a făcut parte, alături de Pan Halipa, Ion Inculeț și Buzdugan, din Sfatul Țării și a votat pentru unirea Basarabiei cu țara mamă, România.

În timpul guvernării averescane, între 1926-1927, Dimitrie Iov a fost prefect al județului Soroca, iar în anul 1931 a fost ales deputat al aceluiași județ. Tot în acel an a fost arestat pentru că a protestat prin telegrame adresate regelui, guvernului și parlamentului împotriva executării cinci tineri evrei comuniști și un creștin, care încercaseră să treacă frontiera în Ucraina, motiv pentru care a fost suspectat și el de Siguranța Statului că ar fi comunist.

Dimitrie Iov a fost înregimentat în mai multe partide politice precum cele conduse de Alexandru Averescu, A. C. Cuza, Nicolae Iorga, Petre Ghiață și a făcut parte chiar din Frontul Renașterii înființat de regele Carol al II-lea.

La cedarea Basarabiei, în 1940, și-a abandonat toată strânsura sa în mulți ani de zile și s-a refugiat la Iași, unde a îndeplinit între anii 1941-1944 funcția de director al Teatrului Național din acest oraș.

L-am văzut pentru prima dată pe poetul Dimitrie Iov în anul 1942, în Caransebeș, pe când eram elev în clasa V-a de liceu, unde a organizat împreună cu Ion Minulescu, Alexandru Cazaban și Ion Popescu Negură o serată literară, cu taxă de intrare, în cadrul căreia fiecare participant a recitat sau citit din producția literară proprie. Îmi amintesc că Ion Minulescu a recitat, printre altele, poeziile *Acuarelă* și *Glasul Morilor*, cum nici cei mai reputați actori nu l-au egalat, iar Dimitrie Iov a recitat poeziile *Au înflorit castanii la Soroca*, *Frumoaselor femei basarabence* și *Urâtă formă are țara mea*, pe care le-a inclus în volumul intitulat *Covor basarabean*, publicat în anul 1943, incluzând 56 de gravuri

aparținând graficienilor Th. Kiriacoff și Soroceanu. Acest volum, tipărit în condiții excepționale, l-am văzut foarte târziu, numai la Biblioteca Academiei Române, datorit de autor, cu dedicație, prozatorului Liviu Rebreanu.

A doua și ultima oară l-am întâlnit pe Dimitrie Iov pe bulevardul Regina Elisabeta din București în anul 1945, pe când eram student la Drept. Urca îngândurat de la Cișmigiu spre Casa Armatei. Purta o pălărie gris închis cu boruri mari, așa cum purtau Mihail Sadoveanu și Nicolae Crevedia.

Sub regimul comunist Dimitrie Iov a suportat toate umilințele posibile. Cu doi ani înainte de arestare, a făcut imprudența să-și întocmească testamentul pe care l-a intitulat „Dorința mea” ce a constituit principala probă în procesul înscenat de Securitate.

În preambulul testamentului a consemnat următoarele date: Întrucât la 67 de ani omul trebuie să fie pregătit, căci nu se știe când poate porni pe drumul cel veșnic, azi marți 13 decembrie 1955, dispun:

„Las executori testamentari ai sărăciei mele pe poezii și prietenii mei Virgil Carianopol și Octav Sargetiu. Deși am ocupat atâtea mari demnități, n-am izbutit în viață nu s-agonisesc averi ci măcar o bojdeucă cu o singură cameră să am. Am fost un om cinstit, drept, corect, atât în viața publică și-n viața privată. Las rudelor mele, câte le mai am și multilor mei prieteni, un nume de om cumsecade și de care nu se pot rușina”, apoi își enumeră dorințele astfel:

- Să fiu înmormântat în cimitirul Bellu, în parcela scriitorilor și să mi se pună la cap o cruce albă de marmură (dând indicații ce să se scrie pe o parte și alta a crucii).

- Din drepturile de autor să se cumpere cărți pentru premiarea elevilor din comuna Flămânzi.

- Cărțile ce mi-au mai rămas din refugiu să fie donate aceleiași scoli.

- Las manuscrisele, corespondența cu scriitorii și fotografiile nepotului meu Titel Bunea și gospodarului Ilie Guțu din Bolintinul din Deal, scriitorului Octav Sargetiu, învățătorului Petre Sima din comuna Jilava, precum și unei mame de la Mănăstirea Țigănești. (Cu siguranță că toți aceștia le-au

dat foc, pentru că nu li s-a mai dat de urmă – n.n.).

- În afară de pensie nu las nici un manuscris soției mele Aglae Iov întrucât atât cât am trăit împreună aceasta a urât literatura mea. (Sunt sigur că această dispoziție testamentară este mai degrabă menită să o pună la adăpost de Securitate – n.n.).

- Pământul luat din Basarabia, ce se află într-un plic, să-mi fie pus sub cap.

În anul 1955 Dimitrie Iov a fost arestat împreună cu alți 11 intelectuali printre care și poetul Virgil Carianopol, pentru săvârșirea delictului de agitație publică, pedepsit de art. 327 al. 3 din Codul Penal. Cap de lot a fost medicul Munteanu Virginia, sora marelui gazetar și patron al ziarului *Curentul*, Pamfil Șeicaru. Toți inculpații au fost turnați la Securitate de informatorii Alexiu Vetu și Nițu Vlaicu.

Prin sentința nr. 474 din aprilie 1957, Tribunalul Militar București, compus din căpitan de justiție Sfetea Ion – președinte de complet – căpitan Tătaru Mihai și căpitan Voican Ion – asesori populari precum și maior Năstase Petre – procuror de ședință, Dimitrie Iov a fost condamnat la trei ani de închisoare. Prin aceeași sentință, Munteanu Virginia a fost condamnată la șapte ani de închisoare, iar poetul Virgil Carianopol la cinci ani de închisoare.

În fapt s-a reținut în sarcina lui Iov că, locuind în același imobil cu Munteanu Virginia a participat la discuții politice, cu caracter dușmănos la adresa regimului comunist, a scris imnul reacționar *Marșul dezrobirii* pe care sora lui Pamfil Șeicaru l-a pus pe note (aceasta era medic în Ministerul Sănătății) și apoi l-au cântat împreună cu ceilalți inculpați. De asemenea a compus și recitat poeziile *Moldova, Moldova și Urâtă formă are țara mea* (se cedase Basarabia). Totodată a deținut manuscrise cu caracter reacționar.

Dimitrie Iov a fost apărut în proces de apărare Aurel Ispir și Macri Capaciorii. Aceștia au propus ca martori în circumstanțiere pe gazetarul Isac Peltz și pe actorul Constantin Ramadan, care, desigur, de teamă, nu s-au prezentat în instanță. În schimb i-a dat

o referință cum nu se putea mai elogioasă, dramaturgul Tudor Mușatescu.

Pentru executarea celor trei ani de închisoare a fost încarcerat în penitenciarul de la Aiud, unde a decedat la 22 august 1959 și depus într-o groapă comună. Astfel nu numai că nu a avut parte de cimitirul Bellu și nici de cruce albă de marmură – așa cum și-a dorit – ci dimpotrivă: *La terre cache, l'herbe efface*.

După înființarea CNSAS, a apărut într-un ziar din București un articol în care se menționa că familiile unor scriitori, deținuți politici, nu au solicitat restituirea manuscriselor confiscate de Securitate. Printre aceștia figura și numele poetului Dimitrie Iov.

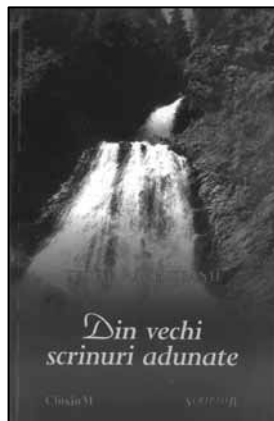
Printr-o rudă apropiată, dat fiind că familie nu mai avea, am făcut demersurile necesare la CNSAS care, în final, ne-a restituit numai un volumaș de versuri intitulat *1907* cu care urma să participe în anul 1948 la un concurs de poezie, ce nu s-a mai ținut, două

volume de versuri intitulate *Răsare soarele* și *Amintiri din ieri*, precum și piesa de teatru *Dar de nuntă*. De asemenea ni s-a restituit Ordonanța de percheziție domiciliară din 31 ianuarie 1957, întocmită de locotenentul major Nedelcu Ștefan în care se menționase la data respectivă că printre materialele confiscate s-a aflat și volumul de versuri, mult râvnit de mine, *Covor Basarabean*, care a fost sustras de la dosar, desigur de un securist mai instruit. Ori toate demersurile făcute pentru recuperarea materialelor confiscate, vizau tocmai acest volum de poezii. În schimb, am găsit două scrisori ale lui Mihail Sadoveanu trimise celui percheziționat, care nu figurau nici în ordonanța de confiscare și nici în procesul de predare-primire întocmit de CNSAS. Probabil că reprezentanții celor două instituții nu l-au considerat important nici pe Mihail Sadoveanu și nici pe Dimitrie Iov.

Teofil Răchițeanu, *Paznic al albei singurătăți*

Gavril MOLDOVAN

concepute ca reverberații de suflet ale strămoșilor... El nu caută noutatea căci știe de la Eminescu și Blaga că definitivul n-are nevoie de originalitate, ci de mărturie simplă. El integrează locul într-un timp unic, sacralizând și smerindu-se în sacralitate. Zamolxe, voievozi fără nume, Iancu, un dumnezeu motogan sunt relicve.”

Iată un contur bine definit al unui poet ce-și respect rețetele lirice și-n ultimele două cărți apărute recent, intitulate *Apa din care bea curcubeul* (Editura „Napoca”, 2008 și *Din vechi scrinuri adunate* (Ed „Clusium”, 2009), amândouă pătrunse de acel fior liric de aspră singurătate ce definește un poet adevărat. Teofil Răchițeanu se numește pe sine „Paznic al albei singurătăți”, pornind de la starea lui de intelectual retras în munți într-o viețuire solitară și productivă pe plan literar. El este un mijlocitor între versul dulce popular și poezia cultă, îndreptățită în ritmurile ei tropice de mișcarea naturală a peisajului alpestru. În versurile lui freamătă viața adâncurilor codrilor, apelor repezi ce străbat ținutul, alura mândră a strămoșilor care au consacrat acest spațiu și datorită cărora noi astăzi ne bucurăm

de viață în libertate. Aș putea să dau exemple nenumărate de versuri limpezi ca cristalul, împovărate de soliditatea muntelui, de unicitatea peisajului, dar n-o fac în speranța că cititorii vor descoperi ei înșiși frumusețea nebănuită a acestor magnifice versuri de la care se pare că a început lumea. Voi da numai un citat din criticul și istoricul literar V. Fanache, cel care adeseori a scris despre acest original poet, încurajând demersul liric al lui:

„Satisfacția de a descoperi forța spirituală în a întreține focul unei creații, ținute deocamdată relativ la colț, vine să argumenteze că, dincolo de mode și timp, un filon poetic, exprimat cu sinceritate fermă, dar fără ostentație, își continuă prin vocea poetului nostru substanța lirică, în forme pe cât de vii, pe atât de actuale. Dialogul tensionat cu veșnicia, blocat de tainele unei transcendențe mute, din creația lui Blaga, se regăsesc filtrate într-o alcătuire profund originală.” (Vezi prefața la *Apa din care bea curcubeul*).

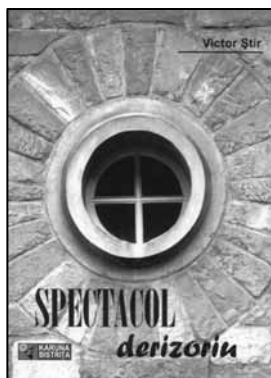
Teofil Răchițeanu nu este, poate, un poet actual, dar este fără îndoială un poet peren. Versul său străbate timpul și cred că armoniile lui vor încânta cititorul.

Raft

Victor Știr și derizoriul spectacolului diurn

Ion MOISE

În ultimul timp, poetul și jurnalistul bistrițean Victor Știr se afirmă tot mai mult pe piața cărții. După volumul de poeme *Alcool și sânge* (2008), cu un titlu incitant dar cam naturalist, deși căutarea expresiei

moderne în text e o reușită, publică în același an, micro-romanul *Clepsidra lui Cela*, o poveste de dragoste madrilenă suprapusă peste alte experiențe erotice mai toate eșuate. Și aici modernismul, post-modernismul coexistă alături de un textualism de împrumut dar bine asimilat în care se întrevăd vagi rădăcini și fibre expresioniste. Nu lipsesc experiențele și expresiile tari, în care erosul e consumat când pasional până la exacerbare, când lucid, cu poluții tardive, între un vârstnic vlăguit de ani și o tânără scriitoare care-l incită cu un arsenal metodic bine cunoscut și stăpânit, cu un interes explicit din capul locului, acela al susținerii afirmării ei în presa literară în special și în literatură în general. Dar seducția femeii interesate se impune pe mai multe planuri: scoaterea partenerului din abulia vârstei, vindecarea de temerile obsedante ale tanatosului, stimularea poftelor scrisului și trimiterea, în final, la masa creației. Sunt pagini excelente de analiză, de introspecție și retrospecție morală, de pendulare internă, avatarială, într-un spațiu iberic marcat de un fost imperiu, un fost război civil și de dictatura franchista care a lăsat unele răni încă necicatrizate. E un opus care-l impune pe Victor Știr și în ipostază de prozator modern.

În cea de a treia carte apărută la Editura Karuna, Bistrița, 2009, iată anul și volumul, dar cu texte din 2008, an potențial de vârf pentru autor, îl regăsim pe V. Știr în postură de publicist diurn, cu opinii legate de momente și teme de strictă actualitate. Avem aici de a face

cu o variată gamă tematică, cu caracter politic, economic, cultural și spiritual marcată, într-o cvasi-totalitate, de un pronunțat spirit polemic. Sunt texte de atitudine în care ironia dusă adesea până la invectivă, dezvăluie un temperament sensibil la tarele sociale demascate pe baza unor analize profunde, la obiect, dar și din perspectiva unui sincer și nealterat patriotism, tipic ardelenesc. Și nu se sfîște să-l înfrunte aici pe Patapievici pentru atitudinea lui criminal-antiromânească, ajuns totuși în fruntea unui Institut Cultural Român, prin care, în loc să promoveze marile noastre valori culturale, el mai mult le discreditează și le trimite în derizoriu, dezonorându-le cu bună știință. De asemenea îl acuză până la nivel de rechizitoriu pe Andrei Pleșu pentru că a găzduit în foaia dumisale, *Dilema*, niște „fecioruți în ale cărturăriei”, care au formulat opinii antieminesciene cu prilejul aniversării anului de naștere a poetului. Și excremenții ăștia, cum i-ar numi Céline, au emis formulări de tipul că poetul ar fi fost „cultivat prea mult în comunism” și să mai fie lăsat „la naftalină”, că formula „geniul nostru național” e prea festivă, că „poezia lui nu mai spune nimic astăzi” și așa mai departe. Pe toți aceștia, autorul îi taxează prompt, considerându-i, în numele unor mari cărturari pro-eminescieni, Călinescu, Creția, Vatamaniuc, Perpessiciu, Negoțescu ș.a., ca încă „neieșiți din ou” ce au ratat întâlnirea cu „cultura nației” din care fac parte.

Moralist și justițiar, Victor Știr nu iartă nici fețele bisericești (*Preoții și politica, Legea e aspră și pentru vlădicu*), în care reprobă intrarea unor preoți în politică și renunțarea la îndatoririle slujbei pentru care s-au pregătit, deși mitropolitul Ardealului, Bartolomeu Anania a adoptat o hotărâre fermă pentru preoți: „ori în politică, ori la altar”. Și îl evocă pe ieromonahul Sihăstriei, Ioanichie Bălan care a făcut recomandarea: „Nu este bine ca un creștin ortodox să intre în politică, pentru că

este multă minciună și murdărie (!)” Și de aici logica elementară conform căreia dacă unui simplu creștin i se cere să nu intre în politică, cu atât mai mult se impune unui slujitor al bisericii să stea cât mai departe de aceasta. În privința „legii pentru vlădicu”, autorul se referă la gestul incalificabil al împărtășirii mitropolitului ortodox Corneanu al Banatului într-o biserică greco-catolică. Este considerată o abatere gravă din partea unui atât de înalt ierarh bisericesc de la o lege elementară a bisericii pe care el este primul chemat să o vegheze cu o absolută strictețe ecumenică, având în vedere prestigiul, autoritatea și responsabilitatea funcției pe care o deține.

Natura polemică, temperamentală care străbate ca un leitmotiv întreaga carte, se poate percepe chiar după simpla enumerare a titlurilor din cuprins: *Manelizarea limbii române*, *Violul ca brand românesc*, *Bacalaureatul prostiei*, *Puiul dă lecții ciorii*, *Bâlba națională*, *Obicei sau cultură de bordei*,

Babilonia vorbelor, *Blânda și buna noastră clasă politică* ș.a. Sunt și pagini mai senine ca cele de ordin memorialistic: *Italia din geam*, *Întâlnire cu Roma*, *Veneția, un vis* în care remarcăm spiritul obiectiv de observație, notațiile erudite, descrierile locurilor și oamenilor ce trădează un original portretist și un remarcabil peisagist. Întâlnim și speculații politico-filozofice în care autorul își exersează spiritul analitic, erudiția și intuițiile provocatoare: *Cărțile și vinul maestrului mort*, *Inadecvare istorică*, *Despre teoria bărbii, penDELETE*, *Ne trezim încet*, *Cine se poate abține de la scris?* etc.

Avem, așadar, de a face cu un tom specific speciei jurnalistice dar cu inserții calitative ce trădează pe poetul și prozatorul, ba și pe eseistul Victor Știr care, iată, la vârsta maturității sale creatoare, ni se dezvăluie a fi o personalitate complexă, cu largi posibilități de comunicare în varii domenii ale scriiturii.

Poezia noastră cea de toate zilele, de Elena M. Cîmpan

Virgil RAȚIU

100 de poeme scrise din 21 mai până în 28 august 2009. Cartea începe cu un „Menuet”, un fel de dans liric prin salonul cuvintelor ascunse între ploi, în pământ, nescoase la lumină. Pretutindeni poți întâlni căldura poezie fără anotimp, iar acest „pretutindeni” poate însemna mulțimi de fire de iarbă, unindu-se cu roua devreme sau târzie a poeziei. Poeta plantează flori dar și poezii, decorându-și casa cu aceste plante care nu se vor usca, iar dacă va pleca în vacanță le va lăsa în grija cuiva, o, poeziile firave, „iarna de prea mult frig/ vara, de prea multă căldură/ se vor adapta la condiții de orice/ fel”. Poeta atât de

mult iubește poeziile încât își închipuie că bărbatului și copilului, când vor sosi acasă, le va pune pe masă poezii, „hrană/ și bucuria cea mare”...

În 23 iunie 2009, poeta ascultă: „copacii înfloresc/ ascultând/ din singurătate// singurătatea vorbește/ ascultând/ din poezie// clopote de apă...” Jocul de-a poezia și dedicat poeziei este evident și se încearcă punerea lui în lumină. Iată „Nod” (9 iulie 2009):

„eu fac un nod de lacrimi/tu faci un nod de cuvinte/ eu fac un nod de zâmbet/ tu faci un nod de poeme/ eu mă fac muză/ tu te faci poet// eu desfac un nod de noapte/ tu desfaci un nod de stea/ eu desfac un nod de iarbă/ tu desfaci un nod de timp/ eu mă desfac din poet/ tu te desfaci dintr-o muză...” – părănd un text liric adecvat pentru muzică ușoară.

În același registru așez și „Vis” (10 iulie 2009): „eu visez pace, tu visezi război/ în

aceeași noapte, în același pat,/ în aceeași clipă// eu surâd și mă împac/ cu întunericul, tu ridici pumnul/ gata să lovești// eu îngân metafore/ tu descrii tragedii/ în spatele cortinei de somn/ cenzura onirică// unde sunt nopțile/ când visam amândoi/ același lucru deodată?...”

Poeta, obsedată de căutarea unor biografii cu ajutorul literelor, notează următoarea înșiruire ușor amalgamată: „Arghezi în Cuvinte potrivite/ Blaga în Poemele luminii/ Cărtărescu în Levantul/ Dosoftei în Psaltire/ Eminescu în Floare albastră/ Flaubert în Madame Bovary/ Goethe în Balade/ Heine în Lorelei/ Isanos Magda în Cântarea/ munților/ Joyce în Ulise/ Klimt în Sărutul/ Labiș în Primele iubiri/ Minulescu în Romante/ Neagu Fănuș în Insomnii de mătase/ Ovidiu în Tristele/ Paz Octavio în

Patria soarelui/ Quevedo în Poeme de amor/ Rilke în Elegii și Sonete către/ Orfeu/ Stănescu Nichita în Epica Magna/ Topârceanu în Rapsodii de/ toamnă/ Ursachi Mihai în Zidirea/ Voiculescu în Ultimele sonete/ Whitman și Yeats”... Placheta se încheie cu „ani și cărți/ cărți și ani//.../ iubirea de tine/ poezie”...

O carte dedicată recompunerii creării actului poetic, rareori cu iluzii la „iubirea de lacrimă”. Elena M. Cîmpan, de această dată, practică vădit poezia simplă, schematică, asemeni unor notițe de maculator, în fugă, acestea părând mai degrabă bruioane, mereu dând senzația de neterminat, tânjind către altă modalitate de căutare. Față de volumul „Dile(m)ne”, 2001, această plachetă este cu doi pași mai jos.

Apostoli de pământ, poeme de Florica Dura

Virgil RAȚIU

Poemul care dă titlul volumului, un poem lung, „Apostoli de pământ”, este dens, și în construcții simbolice și în încifrări. Temelia simbolurilor este livrescă: temerea de moarte,

precaritatea și nesiguranța meseriei de poet, moartea provocată prin cuvinte, filozofia poeziei, poezia ca o funie aruncată de Dumnezeu, înălțarea la cer, moartea – ca o panteră atrasă de frica cea de toate zilele, poetul-apostol, poetul-apostol de pământ, precum călugări rătăcind între viață și moarte, poezia ca o funie de argint, funia epifanică, salvatoare prin revelație lirică...:

„nu te teme frate ioane/ că ai putea muri/ în timp ce/ tot/ mai mulți poeți se duc/ precum păsările călătoare/ spre alte lumi”;

„nu te teme frate/ îi spuneam eu/ în gând/ acelui om/ îmbrăcat/ în cămașa închipuirilor –/ speriat de morțile unor prieteni–/ acolo/ în galeria de artă a orașului//

în timp ce el/ simțea/ că poezia/ este la fel de periculoasă/ ca și meseria de a trăi/ și poetul/ poate muri mai repede decât un miner/ ori un scafandru/ ori decât un tăietor de lemne”;

„chiar dacă cuvintele nu le văd/ decât/ îngerii// știa că moartea provocată de cuvinte/ este/ mult mai dureroasă”;

„nu te teme/ frate// în antecamera morții// poezia e o funie de argint/ pe care Dumnezeu/ o trimite/ pentru a ne salva// și în timpul acesta/ sufletele noastre se înălțau/ încet/ către cer”;

„în timp ce moartea/ ne mirosea sudoarea// era printre noi// panteră/ atrasă/ de frica noastră”;

„poezia/ e-o/ rugăciune continuă”;

„poezia/ e-o funie de argint/ pe care Dumnezeu/ ne-o trimite// să ne ridice/ la cer”.

Poeții sunt niște apostoli de pământ.

Celelalte 43 de poeme, câteva foarte scurte, sunt dedicate iubirii: iubirii împlinite și iubirii neîmplinite, care subjugă, făcând până și aerul să devină erotic:

„îmi era atât de dor de tine/ încât/ îți telefonam/ din lumi paralele// să-ți spun/ că/ abia mă abțin/ să nu mă ridic la cer”;

„citesc/ în urma păsărilor pe cer/ un mesaj/ pe care mi l-ai scris//în timp ce/ dintr-o casă astrală/ înalț/ rugăciuni”;

„noaptea/ din spaimele tale/ zburau fluturi/ ce umpleau/ cu lumină odaia/ în care ne iubeam”;

„soseai flămând/ și beat de lume/ și atât de trist/ că nici un nume/ nu ți se potrivea”;

„am fugit/ să nu mă înec//în atracția ta/ amplificată de/ isteria/ ce devenise la fel/ de reală/ ca visul”;

„tu erai atât de singur/ și trist/ încât mă abțineam/ să gândesc/ să vorbesc// să exist/.../ atunci/ de undeva din cer/ începea să ningă/ cu penele îngerilor”;

„pe străzile circulare ale destinului/ s-a nnoptat/ într-o casă ca o floare a soarelui/ în rugăciune/ stau/ așteptând un bărbat/ precum/ un vers”...

„*Apostoli de pământ*” este cea de a șasea carte a autoarei. Volumul este ilustrat cu 44 de desene de Cristian Târnovan.

O dublă evadare ratată

Ion Radu ZĂGREANU

„ești umbra unui vis
ce nici nu l-ai călcat”
(Vasile Dâncu)

De câteva ori, lângă un pahar de vorbă, i-am promis poetului Vasile Dâncu din Runcu Salvei, că o să-i fac o vizită, acolo pe dealul unde locuiește. Când totul era plănuț, cel în tovărășia căruia m-aș fi deplasat la Runcu Salvei, poetul târgoviștean Mihail I. Vlad, a plecat dintre noi.

Probabil că o descindere acasă la poetul Vasile Dâncu (deși el mi-ar fi replicat scurt: „Mie să-mi spui badea Vasile”), mi-ar fi schimbat oarecum percepția asupra noului său volum de versuri *Slove rurale* (Editura „Eikon”, Cluj-Napoca, 2009).

Din corpul autografului, pe care autorul mi l-a așternut pe această carte, am remarcat sintagma „meditații de toamnă”, formulare sintetică a esenței acestui volum. Simbolistica acestei metafore se dizolvă într-o privire retrospectivă a unui destin aflat la vârsta multor toamne de existență.

Din Olimpul lui de pe deal, Vasile Dâncu își scrutează destinul și constată că a rămas acolo, pe vârful dealului și că el încă mai crede în „visul dintâi”, poezia. A încercat să evadeze din îmbrățișarea dealului și a poeziei și nu a reușit. Dublă „ratare”. „Obositul Sisif”, încercuit de ani, este cuprins de deznădejdea Ecclesiastului: „Ești aproape orb/ de-atâtea mângăleli/ și tot în vârful dealului rămas-ai” (*Scribul*); „De ce oare mai scriu –/ acest netrebnic tic –/ când am trecut prin viață/ nepricepând nimic?” (*Cântec*).

Contemplarea propriului trecut declanșează momentul unei reci reflecții: „Stau lângă sobă/ ca Țibleşul de singur/ și mă gândesc/ la trecutele mele iluzii” (*Cântec*). În spatele unui surâs conciliant și uneori puțin ironic, poetul își analizează traseul existențial, de la ipostaza idilică de Don Quijote, de Columb sau de Monte Cristo: „În tinerețe/ toți pornesc spre Troia,/ dar când ajung/ războiul s-a sfârșit/ prăzile-s luate/ de vreo trei milenii” (*Anonimii*).

Poetul și-a subordonat viața încrederii totale în vers: „Tot căutând/ la început credeai/

în adevărul/ oricărei pagini scrise” (*Slove rurale*); „Cândva credeai/ că aripile versului ar putea clinti/ cetățile din loc” (*Bătrânul*).

Poetul constată că micul său surplus liric pare o poezie care „s-a mai scris” (*Cântec*), că nimic nu-i nou sub soare: „Orice-ai zice/ s-a mai zis” (*Cântec permanent*). Din această perspectivă, la vârsta când, după spusele poetului, „croaziera se apropie de capăt”, el se reîntoarce, aș zice terapeutic, înspre copilărie (*Sania*) sau re trăiește melancolic amintirea romanticelor iubiri: „Iubita mea (mesteceni)/ ce numa-n cântul meu exiști te-aștept să vii pe înserat/ plutind cu norii peste sat” (*Cântec*).

Nu lipsesc nici accentele satirice sau parodice la adresa realităților contemporane: „aprigii atei/ azi mituiesc pe Domnul” (*Slove rurale*), ca să fii comunist sau capitalist „îți trebuie exact/ aceleași calități” (*Cântec nespun până acum*), nedreptatea persistă: „Privim amărâți cum cei ce ne-au belit/ au pensii enorme/ și gras ciolan în blid” (*Cântec civic*) etc.

Descumpănit de parcursul propriului destin poetic: „Viața triumfă/ dincolo de slove” (*Posfață*), amenințat de timpul ireversibil: „Doamna-n gri/ m-a vizitat azi noapte” (*Cântec*), poetul își acceptă condiția, exploatează din plin cele două „ratări” semnalate anterior. Ai zice că o ia de la capăt în fiecare zi, calcă mai apăsător dealul, continuă să-și înalțe „statuia ecvestră/ cu dalta de fum a cuvintelor” (*Cântec*).

Nu are de ales fiindcă: „Madona cu coasa/ tace și ne așteaptă” (*Cântec de ocaș*). E prea târziu pentru el. În realitate, Vasile Dâncu nici nu vrea, nici nu poate să-și mai părăsească dealul și să renunțe la poezie. Doar acolo el va deveni „umbra unui drum/ ce nici nu l-ai călcat” (*Un cântec al trădării*).

Schimbând conjunctura și reperele, badea Vasile este bătrânul „papă” vizitat, nu de președinții de state, ci de cuvinte. Acum, când poetul a trecut deșertul vieții „cămașa celui răstignit...” (*Cântec papal*) i se pare a semăna cu armura lui de cuvinte, pe care el a purtat-o cu obstinație o viață întreagă.

Nicolae Băciuț – Povestea răsăritului

Menuț MAXIMINIAN

Vrednicul scriitor Nicolae Băciuț prezintă, la Editura Nico, volumul „*La răsărit de apus*”, prin intermediul căruia transformă subiectele expuse în ziare și reviste în adevărate pagini de

carte în care primesc un nou contur, de eleganță, rafinament. Constatăm că Băciuț are o grijă pentru construirea frazei, ceea ce ne ghidează dincolo de opinii spre literatura pură, textele cu un orizont extins făcându-ne din cititori participanți. Subiecte diferite din lumea care ne înconjoară, cu precădere din cea artistică, privite din unghiuri diferite într-o carte care comunică mesaje bine semnalizate

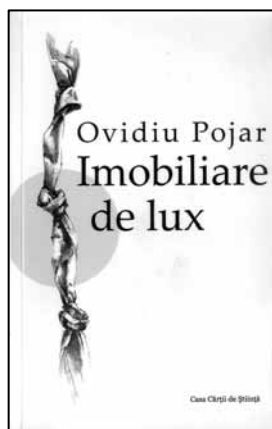
între autor și receptor. Coperta, bine inspirată, este zugrăvită pe baza unei fotografii realizată de Melania Cuc la Archiud. Cartea începe cu citatul „Prostia va avea bani, iar nepriceperea va avea putere” al lui Andrei Pleșu, Băciuț conturând, prin intermediul textelor note despre sentimentul românesc al ființei, unde patria de pământ este mult în urma patriei de cuvinte, deși pe alocuri vorbește și despre o literatură a exilului sau exilul în literatură. Barierea străinătății este spartă, însă, prin scriitori ca Daniel Renon sau trubaduri ca George Ani. Când cineva ne supără suntem sfătuiți să-l recitim pe Eminescu sau să luăm aminte la cugetările părintelui Steinhardt, despre care Băciuț vorbește într-un interviu semnat de Emilian Cira. Nu lipsesc scrisorile cordiale din corespondența cu Doina Cetea sau

întâmplările petrecute cu fratele Grigore Vieru și artiștii Doina și Ioan Aldea Teodorovici. Scriitorul ne face părtași la masa de lucru, unde facem cunoștință și cu biblioteca din casă, cu scriitori interziși sau cu gruparea *Echinocțiu*. Nu lipsește din carte magia cuvântului sau îngerii care construiesc din cuvinte un alfabet al poeziei. Pe aceeași linie suntem părtași la călătoria în Țara Sfântă sau la viețile sfinților români, Nicolae Băciuț amintindu-ne de mitropolitul Gavriil Bărnulescu Bodoiu, originar din Bistrița.

Și pentru ca meniul să fie complet, nu lipsesc nici vedetele românilor gen Busuioc, Becali sau Cleopatra. Cartea se încheie prin câteva materiale mai mult sau mai puțin oficiale despre munca din ultimii ani de la Direcția Județeană pentru Cultură Mureș, unde Nicolae Băciuț este director, conturându-se un bilanț al multelor și importantelor acțiuni culturale. Volumul poate fi inclus în seria de cugetări a Editurii Nico, Nicolae Băciuț reușind să fructifice, cum numai el știe, fiecare gând transformându-l, prin prisma psihologică, filozofică și literară, într-un subiect.

Imobiliarele lui Ovidiu Pojar

Ion MOISE

Aflat la a doua carte de versuri, intitulată *Imobiliare de lux*, apărută la Editura „Casa Cărții de Știință” din Cluj-Napoca, 2009, Ovidiu Pojar își descoperă relativ târziu vocația, deși cele două volume trădează un îndelungat și laborios travaliu asupra cuvântului, a verbului esențializat până la limite cerebrale. Absolvent al unui liceu de matematică și al unui institut politehnic, Ovidiu Pojar, originar din Jibou (Sălaj), ne întâmpină în acest volum cu o tonalitate gravă, uneori chiar depresivă, dramele erosului sau cele conjugale fiind însă atent și aspru cenzurate, sugestia cu valoare simbolică însemnând lait-motivul tomului de față, figurativul atingând uneori zone abstracte și chiar criptice, umbra lui Ion Barbu resimțindu-se aproape la tot pasul. „Noaptea surpă biserici/ și eu veghez/ cu tâmpla lipită de/ marginea orei/ ca neantul/ să nu-mi înghită/ din greșeală/ și visele.” Procedând oarecum metodic, ne vom opri pentru început la tema predilectă a poetului, cea a erosului și ipostazelor sale în raport cu ființa apropiată,

legătură evocată cu maximă sensibilitate și discreție: „Am fi putut exploda ca două supernove/ (cum tremura lumina la apropierea ta!)/ nici nu mai era nevoie de vorbe,/ amestecul exploziv se formase deja./ Mai trebuia cineva s-aducă chibritul/ și azi am fi fost o singură stea/ cu resturi nearse ți-aș fi hrănit urâtul/ Când negre eclipse ne-ar fi ajuns cândva.” Durerea despărțirii e uneori sugerată în spirit eminescian, dar în sintagme moderniste, utilizând simbolica astrelor care vin să definească starea interioară: „(...) câteodată mai produceam unora insomnii/ în nopțile când străluceam mai tare;/ Altfel, legăturile dintre noi erau foarte strânse/ (...) Numai că într-o zi, deasupra, la poluri/ a apărut fisura în stratul de ozon/ și-au început să plutească în derivă ghețarii/ oamenii au uitat brusc de palton/ Și astrele prinse în noua mișcare de revoluție/ uitaseră mai nou să aștepte,/ lăsând pe cerul odată curat urma/ fostelor traiectorii perfecte!” În altă parte, același sentiment al iubirii trădate este exprimat mai direct, resimțit în paroxistice imagini agresive: „(...) Să mă arunce dar peste casă,/ să-mi sfâșie diminețile/ în care străine așternuturi/ încălzești.” Dorința revederii este iarăși transferată în alegorie și simbol: „Iau foile de sticlă pe rând –/ în prima a înghețat

vara/ cu copacul de la fereastră/ în alta au încremenit păsările/ și chiar cântecul lor/ Numai pe tine nu te găsesc/ și mai am atât de puține foi!” Uneori culoarea, cea a „rozelor ce mor” îi oferă un nou prilej poetului să „construiască” erosul din ipostazierea transfigurării acestei culori într-o osmotică relație cu astrul solar: „(...) De sus ne privea soarele, roz,/ și-am început să mă tem tot mai tare/ Să nu te îneci într-un târziu/ în privirile mele, fără scăpare!”

O altă componentă a volumului o constituie meditația și notația lirică cu un mesaj variat, de un rafinament controlat în expresie dar evident programat. Oscilant între un modernism însușit parțial și un clasicism structural, dezvoltat prin negație și aprehensiune, poetul este un tip ușor atemporal dar care se salvează prin efortul unei comunicări ce depășește clișeul și convenționalul. Și iată această răfuială cu timpul: „O să mototolesc ziua de azi/ ca pe-o hârtie albă/ o s-arunc timpul la coș/ în timp ce secunde/ le voi strivi una câte una/ de peretele alb./ Ah, soarele/ poate/ ne va albi odată/ păcatele.” Sunt și poeme care degajează, de sub notația faptului diurn, nostalgii și reverii ale întoarcerii spre lumea de altădată: „Oțelari-sori străini, din lingouri/ Îmi topest în amiezi sentimente,/ Și-mi retrag în uitare depouri/ garnituri de tren repetente” (...) Senectutea care-l cuprinde încet și sigur e o sursă de incitare la imaginar în care decepția e alimentată gradual și cu un analogon abia sesizabil și abia perceput: „(...) Nu mai scapără sub copite scânteii/ și iarba nu-i cine s-o pască;/ în mine temple părăsite de zei/ așteaptă o nouă religie/ să se nască.”

În acest context, găsim și un rechizitoriu contra trădării timpului: „Mă-nțeleptesc/ nu e Timpul/ prietenul în care crezusem cândva./ El este doar ultimul care mă trădează –/ în zare toamna/ își adună arginții/ grăbită iarăși/ să-ncreșteze luna/ cu dinții.”

Întâlnim și imagini care vorbesc despre o vagă culpabilitate morală în care simbolul sisific se topește în reverberarea unei notații simbolice ușor depresive: „Îmi port în spate trecutul/ ca pe-o nevăzută cocoasă./ Ceilalți nu știu/ de ce pășesc cu sfială/ ca și cum m-aș

teme/ să nu sparg un vas prețios/ să nu-mi fure cineva/ o comoară./ Dar se împuținează izvoarele/ locuri nu mai sunt să ne-adape/ prin pustiu rățăcesc caravane/ legănându-și obosite cocoase.”

În fine, o altă dimensiune a cărții o constituie pastelul pe care adesea poetul îl convertește în meditație. Fire introvertită, meditativă, Ovidiu Pojar e atras de anotimpul autumnal evocat obsesiv, într-o ludică angajare care-i permite să-i atribuie o anume noblețe a nostalgiei și întristării: „Te-a mușcat frigul de obraz/ și frunzele s-au înroșit, pudice./ Altele, galbene de necaz/ și-au întors fața spre ceruri sudice./ Te-a sărutat soarele pe obraz/ Și nu peste mult te va vinde,/ va da iubirea de peste an/ pentru un pumn de colinde.” Original, prin expuneri cu valori paradigmatiche, se arată poetul și în pasteluri în care dezgustul și depresia ating cote bacoviene: „Pudic își ascunde pământul/ cicatricele/ Își trage halatul pe umeri și cască/ numai rănila mea,/ nevindecatele,/ vor mai degrabă să înflorească”.

Desigur, registrul liric al poetului, concentrat dar bogat pe plan semantic, include și poeme de atitudine cetățenească, în care sunt exprimate, mai transparent și vindicativ, sentimentele de durere și dezamăgire față de tarele societății contemporane, unele de strictă actualitate: „(...) Mă însoțește pe străzi/ un oraș obosit;/ clădirile vechi își plâng pierduta spoială,/ numai politicienii continuă să zâmbească/ impasibili/în această tristă toamnă electorală.” Lipsa de interes a guvernanților față de țară, îi provoacă dezgust și indignare, sentimente finalizate cu interogații ce frizează o resemnare ajunsă în pragul exasperării: „Sentinde’nainte viața/ ca o șosea cariată – o panglică neagră/ cu gropi tot mai mari/ autostrada mereu promisă/ și-apoi abandonată/ în fiecare an./ (...) O, voi camioane,/ TIR-uri flămânde/ ce înghițiți kilometri mereu/ în fiecare groapă o lume se frânge/ în lumi!/ Oare pe noi, la sfârșit, la-nceput,/ nu ne mai așteaptă nimic?” Beneficiind de o formație științifică, poetul își permite luxul să confere elementelor abstracte, simbolurilor matematice, valoare lirică, emoțională: „Puși la treabă, radicalii/ Scot din rădăcini curmalii/ Iar în urma lor

derivatele/ Netezesc ogorul, ingratele/ Rămas cel mai mic, numitorul/ Și-a scrântit într-o groapă comună piciorul./ Numai tu, de când te-am ridicat la pătrat/ Ai uitat de unde-ai plecat!”

Deși pe alocuri poetul se arată inegal cu sine însuși, cedând unor modele clasice, chiar convenționale, totuși legitimitatea sa lirică este

incontestabilă, expresia, verbul, poetica intrinsecă, arsenalul prozodic de nivel modernist, demonstrează maturitate și valoare care-l recomandă ca o voce originală, gravă, cu reale disponibilități de comunicare, calități meritorii ce revendică un destin reperabil în sfera actuală a literelor românești.

Un jurnal de călătorie cultural

Lavinia TĂTAR

Vistian Goia, istoric literar și publicist, s-a născut la 15 septembrie 1935 în Roșia de Secaș, județul Alba. În 1960 a absolvit Facultatea de Filologie a Universității Babeș Bolyai Cluj, iar doctoratul l-a susținut

cu teza *V. A. Urechia, studiu monographic*, în 1975.

În 2009, editura Napoca Star lansează *De la Paris la Londra*, adică 140 de pagini în care autorul pomenit încearcă să împărtășească cititorilor măcar o frântură din savuroasa lui călătorie. Cartea este un jurnal sentimental ce redă (pe cât posibil) un soi de aventură: autorul împreună cu soția lui, Rodica, și fiul lor, Lucian, vizitează acești monștri sacri din punct de vedere cultural (Paris și Londra). Spun aventură, pentru că totul a fost realizat oarecum spontan, într-un interval foarte scurt de timp.

„Am reușit să vedem Parisul și Londra în nici 12 zile, o adevărată performanță turistică! Chiar dacă n-am putut cuprinde tot (și nici nu e posibil așa ceva), ne consolăm cu gândul că am surprins esențialul despre fiecare: pe de-o parte eleganța și armonia Parisului – cu monumentele, bulevardele și florile lui extraordinare, pe de altă parte măreția și sobrietatea Londrei – cu palatele și parcurile ei impresionante!”

Cartea este ușor de lecturat, limbajul folosit este simplu, accesibil unei vaste categorii de cititori. Pe lângă descrierea călătoriei și a locurilor vizitate, sunt relatate și scurte întâmplări hazlii, dar care stârnesc curiozitatea, mici detalii care pot defini o întreagă națiune. Monumentele și locurile nu sunt prezentate pe scurt, ci la fiecare în parte se adaugă o mica fărâmă de istorie, se fac referiri la muzică, la filme, la celebrități care au legătură într-un fel sau altul cu acestea, astfel propunându-se o imagine amplă și diferită. Sunt oferite informații complexe, de la date esențiale, pe care nu trebuie să fii expert ca să le cunoști, până la mărturisiri profunde, inedite, amprente sufletești rămase în urma călătoriei. Fiind un jurnal, împărțirea cărții este marcată de data fiecărei zile și titlul care o poate descrie: „Miercuri, 27 august, 2008. Emoțiile pregătirii călătoriei”.

Un detaliu ce diferențiază acest volum este energia pozitivă emanată printre litere. Se simte bucuria autorului de a împărtăși o astfel de experiență cu cititorii, oferindu-le informații pe care cărțile turistice nu le oferă, așezând în lumină realitatea, cu avantajele și dezavantajele ei. Autenticitatea celor relatate este dovedită de existența unei mici colecții de fotografii reprezentative de la sfârșitul jurnalului. De asemenea, lucrarea ar putea veni în ajutorul turiștilor nehotărâți și neexperimentați care au dorința de a vizita Parisul sau Londra. Desigur că nu poate fi luată literalmente ca fiind ghid turistic; este

plăcut de lecturat întrucât proiectează în mintea cititorului orașele descrise... măcar pentru o secundă efemeră.

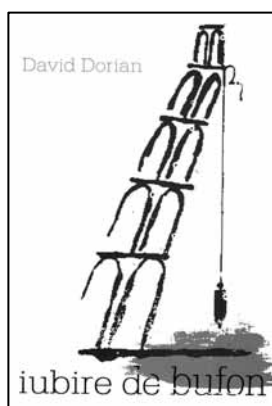
În prezent, librăriile și bibliotecile dispun de o multitudine de jurnale de călătorie (câteva exemple: *O privire dincolo de orizont. Jurnal de călătorie în jurul lumii* de Nicolae C. Dimache, *Călătorie în China* de Nicolae Milescu Spătarul, *Fetița cu o mie de riduri* de Nora Iuga – acestea sunt doar o infimă parte). Nu se pune problema ierarhizării din punct de vedere calitativ a unor astfel de jurnale,

deoarece fiecare are ceva aparte. Reprezentativă este cartea lui Vistian Goia; prezentarea celor două orașe stârnește, în mod cert curiozitatea celor pasionați de călătorii.

Jurnalul de călătorie *De la Paris la Londra* este exact ce te-ai aștepta să fie și un pic mai mult: o carte simplă, relaxantă, dezvăluie atât impresii personale, pur literare, cât și date concrete, utile chiar. Și totuși, parcă fiecare capitol respiră, trăiește. Treaba cititorului e să înțeleagă de ce...

Iubire de bufon

Carla POP

Autorul cărții *Iubire de bufon* (Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2009) David Dorian s-a născut la 27 martie 1957 în Bistrița. Avem de-a face cu un scriitor ce deține studii politehnice și care din 1994 este membru al Uniunii Scriitorilor din

România și membru al Asociației Ziariștilor Profesioniști Români.

David Dorian a debutat în anul 1973 în revista *Primii pași* a Liceului Andrei Mureșanu din Bistrița, coordonată de profesorul Ioan Cutova. Opera lui David Dorian cuprinde deopotrivă poezie, cât și proză; dintre volumele de poezii pot fi menționate: *Retorica ninsorii* (1993), *Umilințele* (1993), *Fetele personajului* (1994) și *Paradisele derizorii* (1995), iar printre romane – *Jurnal iluzoriu* și *Scrisorile lui Tristan* – premiat la Festivalul Național de proză "Liviu Rebreanu". În anul 2005, antologia de poezii *Euridice* îi este premiată cu Premiul pentru poezie pe anul 2005 al Uniunii Scriitorilor, Filiala Târgu-Mureș.

Romanul *Iubire de bufon* de David Dorian este o lucrare în actualitate din punct

de vedere al elementelor noi care sunt introduse. Computerul și tot ceea ce presupune acesta, adică internetul și diferite forme de comunicare pe internet („Comunicăm pe internet: mirc, chat, e-mail, mess”) apar ca elemente ce fac parte din viața de zi cu zi.

Volumul *Iubire de bufon* aduce o perspectivă cu totul diferită asupra romanului, din punct de vedere structural. *Nu există nici volume*, nici capitole ci întâlnim alternanța a trei părți distincte ca formă și conținut. Există în primul rând fragmente în care predomină meditația filosofică sau narațiunea. Sunt tratate teme precum singurătatea ce duce la cufundarea într-o altă lume, cea virtuală, iubirea, trăită sau închipuită, credința, natura. Episoadele narative reprezintă momente din viața protagonistului în care se poate observa cu ușurință abundența personajelor feminine precum: Adriela, Dora, Elvira, Iulia, Anca, Ana în comparație cu cele masculine: Andrei Paleologos, Constantin.

În al doilea rând apar pasaje ce se aseamănă cu niște scrisori de dragoste adresate protagonistului, expeditorul nefiind identificat nici la finalul romanului („Tu ești lumina trimisă... Ca un curcubeu ai apărut pe cerul vieții mele.”).

Al treilea element structural al romanului îl reprezintă conversațiile dintre personajul

Tristan și Adriela. Aceste conversații au un caracter aparte, deoarece sunt redată ca și cum discuția ar avea loc pe *chat* sau pe *Messenger*, fapt care conferă romanului originalitate și o mai mare putere de atracție a cititorului.

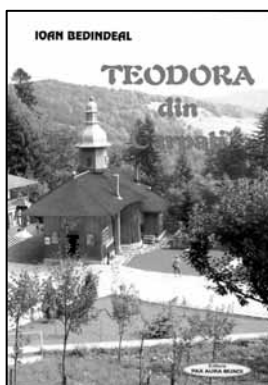
Deși are o structură diferită, romanul lui David Dorian înfățișează o posibilă poveste de dragoste între personajul Tristan și Adriela, poveste care, din câte se poate observa, este zădărnicită din mai multe motive. Unul dintre aceste motive fiind faptul că fiecare dintre parteneri „aparține” altei persoane, idee sugerată și de numele protagonistului – Tristan, făcând o paralelă cu povestea de dragoste *Tristan și Isolda*. Titlul romanului – *Iubire de bufon* invită cititorul să descopere o

iubire mascată, ascunsă după cuvinte care se doresc a fi directe. *Bufon* poate fi considerat chiar artistul care spune adevăruri neplăcute sau poate să-și manifeste iubirea la adăpostul geniului sau al nebuniei.

Romanul lui David Dorian propune cititorului un mod nou și interesant de a privi romanul de actualitate. Se îmbină caracteristici ale romanului obișnuit – părți narative, meditații filosofice și pasaje descriptive, cu elemente din viața secolului XXI, precum conversațiile pe internet. Această combinație se dovedește a fi una reușită și care cu siguranță va avea succes în rândurile cititorilor.

Teodora din Carpați, roman de Ioan Bedindeal

Virgil RAȚIU

Istoria literaturii beletristice autohtone cu teme istorice nu prea este cuprinzătoare. Doar dacă am considera *Historia Ieroglifică* roman ori proză de întindere, poate că am recunoaște în Dimitrie Cantemir un înaintaș de

seamă. În înțelesul direct a ceea ce înseamnă roman istoric românesc, în secolul XX, Mihail Sadoveanu a excelat, după cum a și fost recunoscut în branșă. Prin anii 1970-80, romane istorice mai scria și publica Mihail Diaconescu, un cercetător cu mijloace beletristice a începuturilor încreștinării dacilor, a formării poporului român sub legile protocreștinismului. Romancieri care au abordat teme similare celor de mai sus au mai existat, dar nu au făcut dovada unei anverguri demne de reținut pentru posteritate, de pildă, cititorii de azi. Cine s-a încumetat înainte vreme și se încumetă în zilele noastre să scrie roman istoric trebuie așezat într-un șir al elogiilor – desigur, dacă operele lor conving și

au merit. Un roman istoric publicat relativ recent este *Ochiul Dragonului*, de Ion Moise (Ed. Arcade, Bistrița, 2004), – care evocă și recompune „perioada” domniei lui Vlad Țepeș. Și or mai fi și altele despre ale căror apariții nu am aflat sau știu foarte puțin (Victor Iancu, de pildă)...

Teodora din Carpați, de Ioan Bedindeal (Ed. Pax Aura Mundi, Galați, 2008) pare o încumetare a autorului de a face cunoscută încă o încercare de roman istoric românesc. Perioada pe care o cuprinde autorul în paginile sale este 1750-1815, pe vremea când domnea în Țara Moldovei dintre Carpați și Nistru Măria Sa Vodă (autorul nu-l numește), prieten cu Măria Sa, Domnul Valahiei (tot din acea perioadă). Rezumatul romanului este destul de simplu:

În familia și casa lui Stoian Joldea, armașul tezaurului domnesc de la Cetatea Neamțului, așezate în părțile Vânătorii Neamțului, s-au născut și creșteau două copile frumoase, Marghioala și Teodora; sigur, slujitorul domnesc și-ar fi dorit și un urmaș de parte bărbătească, dar n-a fost să fie. Copilăria fetelor, dar nu numai, ca și a altor copii din

acea parte de țară era una idilică. În joaca lor, cel mai adesea fetele visau să ajungă călugărițe la o mănăstire, ba chiar să ridice ele o mănăstire nouă. În întâlnirile tatălui lor cu Domnul Țării Moldovei, la Cetatea Iașilor, de pildă, câteodată luau parte și fetele unde vedeau și cunoșteau lume nouă. Teodora, între fete, „chiar și simpla ei înfățișare de copil, la o privire mai atentă lăsa să se descopere un aer așezat și calm, un echilibru ce părea de neclintit”. După o bună vreme, asupra Moldovei se abătu o molimă care seceră sute de suflete, mai ales de copii. Prin încercarea asta trece și familia armașului Joldea, copila Marghioala fiind răpusă de boală. În Cetatea Neamțului umbra lume multă. Apăreau oameni și din alte părți. Astfel, armașul Joldea a cunoscut pe Omar, un om dintr-o familie de ispravă de la gurile Dunării, din Ismail, de fapt un trimis al lui Marelui Vizir de la Istanbul. S-a făcut că Omar s-a îndrăgostit de frumoasa Teodora. În ciuda legii de care ținea Omar, el a fost acceptat în familia lui Stoian Joldea. Tinerii chiar hotărâra să se căsătorească, dar într-un ultim moment, într-o clipă de

iluminare, Teodora renunță la iubirea ei cu gândul deschis să se călugărească, cerându-i și lui Omar să urmeze aceeași cale, să se încreștineze și să se călugărească. Cei doi tineri fac legământ în acest sens și se despart. Frumoasa Teodora începe viața monahală, deloc ușoară. Prin ascultare și rugăciune, Teodora ajunge să fie cunoscută în toate părțile Moldovei ca o fără de egal muceniță. Împreună cu o soră superioară întemeiază un nou lăcaș de rugăciune, dar armatele turcești, tătarăști, îl pustiesc, apoi, la bătrânețe se retrage într-o sihăstrie (o peșteră) greu accesibilă piciorului de om, trăind numai în rugăciune și în post. Cuvioasa Teodora este și azi pomenită la Schitul Sihla.

Romanul lui Ioan Bedindeal este o evocare a vieții unei călugărițe vrednice, un roman plin de evlavie, într-o încercare a autorului de a moderniza prin mijloace directe romanul românesc istoric, mai ales a limbajului eroilor. Dacă a reușit, rămâne să hotărască cititorul. Mai notez în paranteză faptul că Ioan Bedindeal este pseudonimul lui Ioan Bradea.

Un debut semnificativ

Aurel PODARU

Georgiana Diaconița (născută în 1988), studentă, în prezent, la Facultatea de Litere și Științe ale Comunicării din cadrul Universității Ștefan cel Mare Suceava, participă, de câțiva ani încoace, și obține premii la diverse concursuri și festivaluri naționale și internaționale de literatură. Printre acestea, aminti și premiul oferit, în 2007, de revista *Mișcarea literară*, pentru proză scurtă.

De atunci n-au trecut decât doi ani și iată că fosta elevă la un liceu sucevean debutează, în această toamnă, cu volumul de proză scurtă

Când ne-am spus toate cerurile, volum premiat la Concursul Național „Literatură modernă”, ediția I, 2009, după cum se menționează și pe pagina de titlu.

Un volumaș de doar 80 de pagini, format 12,5/19,5 cm., pagini de jurnal, poeme în proză, mici povestiri, în total 9 titluri. Pagini scrise cu gravitate, dar și cu umor, cu ironie și autoironie, într-un cuvânt, pagini scrise impecabil, cu momente de reală virtuozitate a detaliilor și a dialogurilor, cartea fiind o meditație despre condiția umană, chiar dacă autoarea ei se află la o vârstă abia ieșită din anii adolescenței.

O probă de virtuozitate stilistică:

„ți-am zis faza de marți? nu? scuze, cred că am uitat, de atâtea ori am povestit-o, că știu

pe de-a rostu' toate replicile, toate privirile, toate gesturile... profu a vrut să ne vedem, ca să discutăm poeziile, să le aranjăm pentru volumaș, cum spune el. și l-am convins spă stăm la școală, cu toate că el ra pornit să mergem la el acasă (da, da, profu de [la] 10), da' eu n-am vrut. Și am stat în patru, că-i to timpu' goală. și acolo, printre tăieturi de poezii, și traeri de priviri, profu și-o spus și el oful, dar să-l fi văzut cum sătea, cum se uita la mine, cum vorbea, cu ochii în lacrimi. Nici un actor nu l-ar putea imita. Și mi-a spus că-i place um îl aștept pe sală, că-i place cum îi spun „domn proesor, am mai luat un premiu”, că-i place că am evoluat foarte mult în poezie. Că îi plac poeziil mel, da maimult îi place de mine. Și-ți dai seama, eu ar fi trebuit să mă ridic, să plec și adio! Dar eu ținla el, n-aș fi putut faceașa ceva. țin la el, adică îl respect, îl admir, tu mă știi pe mine când mă atașez de cineva... dar încă n-am ajuns la stadiul acela!

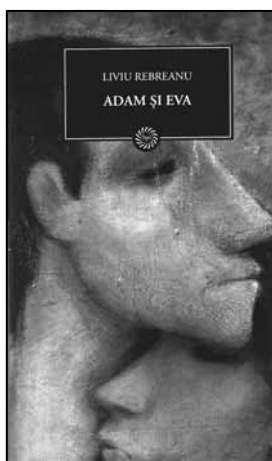
Și-au mai urmat atingeri, priviri, bun, totul în limita bunului simț, și tot mă întreba

„hai, vii la mine?”, eu îi spuneam că nu, nu vin. și la urmă, era trecut de și 20, m-am săpat și i-am zis că mă simt foarte prost, mai prost de atâta nu m-am mai simțit niciodată în viața mea. Și el, supărat că nu i-a ieșit pasența, „nu asta a fost intenția mea, oricum, astfel deșanse nu trebuie ratate niciodată în viață. De acum aștept propuneri de la tin”. Aaa, și era să uit partea cea mai impotantă – mi-a zis că eu trebuie să-l înțeleg pe el, că are și el sentimentele lui, că e și el bărbat la urma urmei[...]” (*Jurnalul ca mărturie*, pp. 20-21).

Exemplele ar putea continua, dar ne oprim aici, dar nu înainte de-a mai adăuga că volumul acesta se citește cu sufletul la gură, iar lectura lui nu durează mai mult de două ore, cel mult două și jumătate, textele Georgiane Diaconița atingând spontaneitatea, densitatea și strălucirea unor veritabile proze scurte. Debutul tinerei prozatoare fiind unul de bun augur, care ne îndreptățește să așteptăm cu interes și nerăbdare viitoarele sale cărți.

Adam și Eva în „Biblioteca pentru toți”

Iulia BULZ

În plină vogă literară pentru Liviu Rebreanu, în 1925, a apărut romanul *Adam și Eva*, roman ce închide între coperte transfigurarea literară a unui concept mitic, metempsihoza. Este vorba despre credința în reîncarnare, despre protagoniștii cuplului

arhetipal, cuplului ideal, care se caută și se reîntregesc de abia în a șaptea treaptă istorică a evoluției pământești. *Adam și Eva* este relansat în 2009 de către *Jurnalul Național* printr-o serie de cele mai importante titluri românești. Cartea face parte din colecția „Biblioteca pentru toți”, este editată de „Litera

Internațional” și prefătată de criticul literar Andrei Moldovan.

Pretextul romanului *Adam și Eva* este o întâmplare trăită de autor în septembrie 1918, la Iași. Autorul a întâlnit o femeie cu umbrelă. A fost uimit de ochii ei verzi care îl priveau curioși. Femeia îi părea cunoscută dar nu o mai văzuse niciodată. După un intens schimb de priviri, aceasta a dispărut pentru totdeauna, în urma ei rămânând doar regretul romancierului. A fost prima dată când Rebreanu a simțit controversatul „*déjà vu*”.

Întâmplarea a condus la crearea cuplului arhetipal și androginic care se caută și se reîntregește în șapte perioade istorice foarte diferite. Cuprinsul romanului, plasat la Începutul și Sfârșitul agoniei lui Toma Novac e alcătuit din derularea filmului celor șapte ipostaze ale eroului: păstor în

vechea Indie, nomarh în Egiptul antic, scrib în Babilon, cavaler roman pe vremea împăratului Tiberiu, călugăr în evul mediu german, medic în Franța Revoluției de la 1789, profesor universitar la București. Fiecare dintre capitoarele consacrate acestor stadii poartă unul din numele femeii ursite: Navamalika, Isit, Hamma, Servilia, Maria, Yvonne și Ileana, ea însăși divers ipostată, ivită ca într-o străfulgerare, în drumul bărbatului, dar tot atât de iute pierdută, până la ultima întâlnire, alinătoare, din final.

Subiectul capitoarelor se dezvoltă după un anumit tipar, cu un erou ce trebuie să rămână în datele lui fundamentale neschimbat. Dificultatea cea mai de seamă pe care o avea de înfrânt romancierul ține de evitarea monotoniei uniformității epicului. Capcana aceasta a fost ocolită, prin fastul decorativ asigurat acțiunii, prin nuanțările psihologice care însoțesc mutațiile personajului, prin varietatea peripețiilor parcurse de fiecare dată și, mai ales, printr-o creștere gradată a intensității pasionale de la o perioadă la alta, pregătind marea întâlnire de la sfârșit. Pe lângă toate acestea, capitoarele aduc, fiecare, câte un accent specific, pun în relief o modalitate aparte de manifestare a iubirii, într-un context anume.

Rebreanu a declarat (și a rămas fidel celor spuse până la sfârșitul vieții!) în repetate rânduri: „în orice caz, mie, mie din tot ce am scris până acum, *Adam și Eva* mi-e cartea cea

mai dragă. Poate pentru că într-însa e mai multă speranță, dacă nu chiar mângâiere, pentru că într-însa viața omului e deasupra începutului și sfârșitului pământesc, în sfârșit, pentru că *Adam și Eva* e cartea iluziilor eterne...”

Referitor la mărturisirile ferme ale autorului despre preferința neezitantă pentru acest roman de dragoste, criticul literar Andrei Moldovan lansează în prefața cărții o enigmă cel puțin interesantă: „nu știu dacă preferința autorului pentru *Adam și Eva* se explică prin propriile lui mărturisiri sau dacă avem și noi dreptate prin încercarea de a identifica un mecanism mai puțin vizibil în veșnic tănuitele miracole ale creației. Sau poate să fie pur și simplu o afecțiune aparte, ca pentru un copil ceva mai sensibil și firav, având nevoie de o atenție specială. Cine știe...” Răspunsul rămâne la latitudinea fiecărui cititor...

Adam și Eva e perfect pentru cei care vor să descopere un Rebreanu „dincolo de realism”, pentru cei suprasaturați de cotidian ce doresc o incursiune în fantezie pură. Este un roman profund spiritual în care Erosul transcende Thanatosul, o invitație într-un univers rebrenian altfel... Și, totuși, întrucât e creația preferată (desigur, conform propriilor declarații) a unuia dintre cei mai buni romancieri, cartea trebuie să prezinte interes pentru oricine pretinde că are tangențe cu literatura română...

Despre cultura tradițională

Alina MOLDOVAN

Cartea Gabrielei Sermeșan *Elemente de cultură tradițională în comuna Salva* ne pune încă de la început în fața unui text care nu se vrea literar ci cu un caracter informativ, explicativ.

Titlul poate induce în eroare prin prezentarea redusă a

elementelor de cultură tradițională în comuna Salva, dar pe parcursul lecturii autoarea atinge tangențial toate riturile deși în „Notă asupra ediției” atrage ea însăși atenția că nu are „pretenția elaborării unei lucrări științifice exhaustive”.

Și atunci cum se explică faptul că a ales tocmai cele două teme: „Cununa grâului” și „Obiceiuri de înmormântare și folclorul lor în comuna Salva”? Tocmai pentru că explorându-le reușește să atingă și alte ritualuri, dar

mai ales pentru că sunt două rituri care implică întreaga comunitate și nu doar individul.

Informațiile devin astfel prețioase, nu doar pentru Salva ci și pentru o întreagă zonă, cea Transilvăneană.

Perspectiva Gabrielei Sermeșan asupra celor două rituri e concentrată asupra trecutului, dar face referire și la prezent și recunoaște cu greu că sunt puțin denaturate, lucru regretabil din cauza faptului că dăunează coeziunii comunității. Cu toate acestea, autoarea resimte un profund respect pentru puterea sălăoanilor de a-și fi format propriile obiceiuri distincte de ale altor comunități și ale fi păstrat cu un puternic sentiment de posesie.

Metoda de lucru a Gabrielei Sermeșan, deși axată mult pe simbolistică, e una coerentă plecând de la aspectul general al celor două

elemente și ajungând la detaliile specifice comunei Salva.

Încercând însă să abordeze cultura grâului și ritualul înmormântării din perspective multiple, cum ar fi cea istorică, cea creștină, cea simbolică, cea psihanalitică sau cea antropologică, autoarea cade adesea în două capcane: cea a discursului didactic organizat adesea în tipologii sau cea a omiterii unor lucruri pe care le anunțase în prealabil cum ar fi explicarea componentei antropologice, în discutarea chestiunii morții.

O carte așadar cu o miză științifică și simbolică în același timp, autoarea suferind chiar o contaminare a limbajului care devine pe alocuri literar, metaforizant, dar o carte care în loc de concluzie, se mulțumește să se încheie obiectiv cu un glosar, o listă a informatorilor și câteva anexe.

La noi, românii, întâi se aud cântecele și apoi răsare soarele

Anamaria FIGAN

Eram foarte confuză în ceea ce privește o părere despre această carte... un volum în care sunt prezentate tradiții..., obiceiuri românești din Transilvania. *Colocviile Ion Căian Românul dedicate culturii tradiționale...*,

cam atât la început... și, da, era să uit: editura Clubul Saeculum, Beclean 2009.

Din nota asupra ediției aflăm că volumul cuprinde în esență comunicările prezentate de participanții la prima ediție a Colocviilor Ion Căian Românul, organizate de Grupul școlar din comuna Căianul Mic, unitate școlară ce poartă numele marelui umanist român.

Am ajuns să număr zilele și să nu știu cum să încep... până într-o zi când am auzit din întâmplare o melodie interpretată de Nicolae Furdui Iancu: Nu uita că ești român,/

Nu uita că ești român./ Că tatăl tău a fost cioban/ Bunicul tău a fost Traian/ Și-n țara asta te-ai născut să fi stăpân/ Pe la noi au viscolit mii de păgâni/ Dar am rămas totuși aici în veci stăpâni./ Nu uita că ești român,/ Nu uita că ești român.

Nu vă puteți imagina câte sentimente au trezit în mine aceste versuri...

Trăiesc și trăim într-o lume în care tradițiile sunt uitate sau mai bine zis trăim într-o țară în care adevăratele valori sunt ignorate. Se promovează la tv, în special, toate scursurile societății că îți e și greață să te uiți la ele, iar adevăratele valori care ar merita să fie promovate sunt lăsate deoparte, deoarece ele nu fac audiență, deoarece românul a uitat de unde a pornit..., a uitat că arhetipul lui este ȚĂRANUL, omul simplu de la țară... cu opinci și brâu și mai ales cu idealuri... Cine se mai gândește astăzi că acei oameni săraci au vrut să fie liberi?, să fie uniți cu țara?... că au luptat ca nouă să ne fie mai bine?

În societatea românească modernă atribuind cuvântul „țăran” unei persoane acest fapt este privit ca o insultă. Pe când Liviu Rebreanu spunea: „Țăranul nu-și zice nicio dată țăran... Țăranii însă numesc pe țărani, simplu, oameni. De fapt, țăranul n-are nume pentru că nu e nici clasă, nici breaslă, nici funcție, ci poporul însuși...” și continuând: „Țăranul nu pleacă nici de voie, nici de nevoie. El n-are unde să-și mute sărăcia, pentru că, smuls de pe ogorul lui, ar fi osândit să piară... El se simte zămislit și născut din acest pământ... Astfel, destinul pământului care ne-a născut și ne-a crescut a trebuit să comande și destinul dezvoltării neamului nostru... Rezultatul?” ...Rezultatul actual e crunt! „Țăranul” a plecat... și-a lepădat opincile, a dispărut de pe el cămeșa cu flori, și acum e „domn”...

Vedem prea mult la televizor tot felul de analiști care afirmă fără pic de jena că s-au săturat de țara lor, că România este o țară care nu îți dă șanse... Cum pot spune că le este rușine de țara lor dacă privesc la istoria ei? România, Dacia de altădată, a stat între trei imperii 2000 de ani, aproape, cu imperiul otoman la sud, cu imperiul rus la răsărit, cu imperiul austro-ungar la apus. Și vorba cântecului: „am rămas stăpâni!”

Folclorul românesc constituie una dintre mândriile noastre naționale. Prin mesajul său

ar trebui să trezească în sufletul oamenilor sentimente de dragoste, admirație și mândrie față de țara în care s-au născut. Dispariția obiceiurilor și datinilor populare prin nepracticarea lor de către copii, elevi și tineri sunt pierderi imense.

Mă tot întrebam de ce lumea este atât de încântată de romanul „Ion”. După citirea acestei cărți mi-am dat seama..., avem în sânge tradițiile românești! Trebuie doar să știm să le „ștergem de praf” și să le acordăm un loc mai cu prioritate, așa cum se întâmplă în volumul de față, carte demnă de toată considerația.

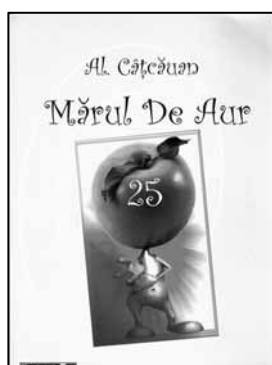
Dacă răsfoiți acest volum o să învățați sau o să vă aduceți aminte despre costumul popular românesc, despre obiceiurile de la nunți, despre cântecul și jocul tradițional care ocupă un loc important în viața de toate zilele a neamului nostru. A avut dreptate Nicolae Iorga când a afirmat: „La noi, românii, întâi se aud cântecele și apoi răsare soarele”.

După atâta joc și voie bună, românului i se face și foame. Mâncărurile obținute în bucătăria din Transilvania sunt mâncăruri grase, gustoase și piperate, care se realizează de obicei pe bază de carne și în special carne de porc. Fiecare ardelean îi înnebunit după „găluște”, după „zama de fasole”, după „slămina cu ceapă”...

Nu uita că ești român !

Miracolul cotidian

Cornel UDREA

Înscriindu-se în generoasa vocație culturală a Bistriței, Festivalul de umor „Mărul de Aur”, internaționalizat din necesitatea ofertei tot mai generoase, nu reprezintă, la sfertul de veac ce-i marchează existența, o complementaritate ce s-a adăugat respirației spirituale a Cetății. Festivalul

„Mărul de Aur” transcrie în secțiunile sale artistice umorul în esență pură, așezat sub semnul orgoliului frumos al competiției, și de aceea în cei 25 de ani de existență, acest festival a propus, afirmat și confirmat valori care la ora actuală au intrat în conștiința națională. Este aproape imposibil să derulăm nominalizat pe toți cei care au participat la această mare competiție în calitate de judecători sau invitați, pentru c-ar însemna să aducem în fața Dvs. o listă cu cei mai mari actori ai neamului românesc, graficieni,

caricaturiști, dar și scriitori pentru care umorul este o formă de existență publică. Menționându-i pe Ștefan Popa Popas, George Corbu, Cornel Udrea, Dorel Vișan, Florin Piersic, Ștefan Cazimir și lista poate să continue până la un nesfârșit plin de generozitate, să amintim că alături de aceștia mari actori ai scenei românești, creatori de muzică, interpreți ai lumii prin fotografie și penel, numele lui Alexandru Misiuga, cel care acum face nefființa să zâmbească, se înscrie în galeria celor care dau totul fără a pretinde nimic pentru sine, și bucuria lor devine bun public, valoare a Cetății pe care ne-am simțit obligați să o materializăm în această carte, fără de care biografia culturală a Bistriței nu s-ar defini exhaustiv, ar rămâne cu un semn de întrebare, cu o nerezolvare a unor adevăruri pe care le știm, le rostim, dar câteodată le lăsăm pradă uitării. „Mărul de Aur”, înainte de toate, înseamnă instituționalizarea inteligenței active, binemeritând de la cetățenii deveniți spectatori, o obișnuință deja în Bistrița culturală, pentru că teatrul, opera, umorul festivalier sunt oaspeți intrați într-un cotidian, devenit școală spirituală. Așteptăm cu încredere următoarele ediții ale acestui festival, zâmbim cu optimism, nu întotdeauna

acoperit în fapte, și avem deplina senzație că și în acest an, ca și în anii următori, visele vor deveni o realitate culturală în acest mijloc de țară, unde se respiră prin umor și în numele umorului. De aceea monografia realizată de Al. Cățcăuan nu cuprinde decât o parte dintr-un întreg devenit istorie și să ne amintim, în încheiere, o poezie premiată în 2009, semnată de Elis Râpeanu, care concentrează toată știința zâmbetului și veselia de fiecare zi:

„Mărul de Aur”

Istoria cunoaște multe mere –
Celebru este Mărul lui Adam
Ce i-a rămas în gât când, cu plăcere,
S-a înfrupt din mărul de pe ram.

Pe care Eva îl smulse iute
La-ndemnul șarpelui cu clopoței;
Adam, mâncând, a vrut s-o și sărute
Și s-a-necat cu ochii-n ochii ei.

Din când în când, Adam, colegial,
Transformă fructu-acesta în tezaur –
Îl împrumută pentru festival
Și mărul-acesta e un „MĂR DE AUR”!

Un reprezentativ studiu monografic – Casa de Cultură a Sindicatelor din Bistrița

Ion MOISE

din Bistrița, semnat de prof. Augustin Pădurean și Al. Cățcăuan. Cu un „Cuvânt

La Editura „EIKON”, nume intrat în legenda editorială bistrițeană prin impresionantul număr de cărți din județ tipărite aici, a apărut în 2009 și studiul monografic de excepție al Casei de Cultură a Sindicatelor

înainte” semnat de Mircea Prahase, cartea a apărut sub egida Consiliului Județean Bistrița-Năsăud (președinte Liviu Mihai Rusu) și prezintă în respectarea celor mai riguroase cutume ale genului, istoricul acestei instituții de la începuturi până în prezent. Vârsta celor patru decenii cât a împlinit acest for cultural subscris la activ o sumă întreagă de acțiuni și activități culturale, unele înscrise pentru eternitate în cartea unor recorduri, metaforic vorbind, care au depășit prin vogă, amploare și calitate, granițele județului și chiar ale țării. Și am în vedere aici cele trei mari festivaluri literare: „George Coșbuc”, „Liviu Rebreanu” și „Mărul de Aur”. La baza acestora stă un

nucleu de creație care îndeplinește cel puțin aceeași vârstă, anume Cenaclul literar „George Coșbuc”, veritabilă pepinieră de talente care a dat literaturii române nume de referință: Cleopatra Lorințiu, Domnița Petri, Emil Dreptate, Virgil Rațiu, Nicolae Băciuț, Olimpiu Nușfelean, Ion Moise, Al. Misiuga, Al. C. Miloș, Luca Onu, G. Moldovan, Victor Știr, David Dorian, Ioan Pinte, George Roș și mulți alții.

Dar pe parcursul celor 400 de pagini, studiul evocă și activitatea unor formații folclorice, muzicale și coregrafice de renume: Ansamblul „Codrișorul”, Corala „Andrei Mureșanu”, Orchestra „Bistrița”, formații de muzică ușoară și de dans modern, formații de artă dramatică, activități cultural-educative, capitoare în care regăsim chipuri și portrete de artiști care s-au perindat de-a lungul timpului pe scena acestei instituții, care a fost de mai multe ori distinsă pe plan local și național cu numeroase premii și distincții pentru performanțele de excepție avute în activitatea cultural-artistică și educativ-instructivă.

Studiul realizat de profesorul A. Pădurean în colaborare cu Al. Cățăuan, actualul director al instituției, primul un veritabil specialist în monografii, având, după propria-i mărturie, nu mai puțin decât 34 de asemenea lucrări în palmares, oferă o veritabilă oglindă peste timp a unei activități culturale de amploare care a marcat decenii de-a rândul peisajul spiritual al municipiului și județului nostru.

De acum înainte, nicio instituție culturală, nu numai sindicală, din județ și din țară, nu poate omite această lucrare pe deplin edificatoare pentru consemnarea unei istorii atât de generoase în organizarea și susținerea unor manifestări care au întrunit în Bistrița, nume ale unor personalități de prestigiu din lumea artei românești: Tamara Buciuceanu, Florin Piersic, Dem Rădulescu, nelipsitul Dorel Vișan, Draga Olteanu Matei, Ernest Maftai ș.a. Iar lista scriitorilor e mult mai largă, din care se cuvine să facem câteva nominalizări: Dumitru Radu Popescu, Ion Vlad, Mircea Tomuș, Marius Tupan, Alex Ștefănescu, Gh. Grigurcu, Ion Horea, A. Rău, Petre Poantă, Ion Mureșan, C. Stănescu, Adrian Popescu, A. Păunescu ș.a., care au ridicat la cota maximă prestigiul unor

manifestări de amploare în cinstea corifeilor culturii române – Coșbuc și Rebreanu. O mențiune specială i-am acorda-o cercetătorului și scriitorului de mare notorietate și prestigiu, Niculae Gheran, nelipsit la Festivalul anual „Rebreanu”, specialistul numărul 1 în privința studiului vieții și operei marelui nostru romancier, căruia i-a consacrat nu mai puțin de 23 de volume plus alte zeci de studii de specialitate.

Un capitol special e acordat activității publicistice a acestei instituții care stă la baza unor perene apariții editoriale: „9 dimineți”, „Suverana clipă”, „Spații posibile”, antologiile „Cenaclul Literar George Coșbuc” și „Mărul de Aur” care are și o replică în album aparținând lui Al. Cățăuan, la care se adaugă publicațiile ocazionale: „Literatură și actualitate”, „Coșbuciana”, „Saloanele Liviu Rebreanu”, „Mărul de Aur”, „Bobârnacul” și revista „Minerva” apărută cu aportul scriitorilor Valentin Raus, Lucian Valea, Cornel Cotuțiu, Ion Moise, Aurel Podaru, Andrei Moldovan ș.a.

În materie de grafică subliniem colaborarea permanentă cu prof. Domițian Barteș și cu cel mai de seamă caricaturist român intrat și în „Cartea Recordurilor”, Ștefan Popa Popa's.

Bogat ilustrată, cu imagini din activitatea celor patru decenii de viață a acestei instituții culturale care găzduiește de câțiva ani buni și Centrul Bistrița al Universității Ecologice București, lucrarea se încheie cu o seamă de consemnări de gânduri și mesaje din partea unor foști directori (Dorel Cosma și Emil Rusu) precum și din partea unor personalități marcante ale vieții noastre culturale și politice care au colaborat în vreme cu acest for cultural sindical județean ce s-a impus, prin varietatea și calitatea manifestărilor organizate și susținute aici atât pe plan local cât și la nivel național și internațional.

Prin amploarea și rigoarea documentar-științifică, prin varietatea materialelor, prin bogăția informațiilor, prin efortul și competența cercetării, precum și a structurării conținutului, studiul înseamnă un demers monografic remarcabil și un exemplu pentru literatura de acest gen din această zonă transilvană.

O nouă carte de Serghei Dovlatov

(*Compromisul*, Ed. Humanitas, București, 2009 – traducere din limba rusă de Margareta Șipoș)

Virgil RAȚIU

Serghei Dovlatov (3 sept. 1941-24 aug.1990, mama armeană, tatăl evreu) este socotit unul dintre cei mai enigmatici și mai inteligenți scriitori ruși. În Uniunea Sovietică fusese după propriile mărturisiri, un elev rău, un student rău, un soldat rău și mai ales un cetățean sovietic rău – notează editorul. După doi ani și jumătate de studii la Facultatea de Filologie din Leningrad, e dat afară și luat în armată. În URSS a publicat numai în samizdat. Toate aceste „experiențe” sunt reflectate în cărțile lui, și studenția, și armata, și perioadele de jurnalist și de ghid. În 1978 emigrează la New York, locuiește cu soția și fiica în aceeași casă și în cei doisprezece ani pe care îi mai avea de trăit a publicat 12 cărți. De una vă puteți aminti precis, *Rezervația Pușkin*, apărută și în limba română, aceeași editură, aceeași colecție, „cartea de pe noptieră”, cu nr. 114.

În acest nou volum, *Compromisul*, după cum tot editorul menționează, narațiunea este cam așa:

Din afară, jurnalismul poate părea o profesie frumoasă, plină de neprevăzut și aducătoare de celebritate. Însă din culise – ei bine – de aici perspectiva este cu totul alta. În căutarea unei slujbe, jurnalistul Serghei Dovlatov își recitește articolele scrise pentru un ziar din Estonia sovietică și conchide cu amărăciune că totul se rezumă la „zece ani de minciună și de prefăcătorie”. Dincolo de cuvintele scrise la comandă, dincolo de compromisul cu minciuna, există totuși „niște oameni, dialoguri, sentimente, viață” pentru care merită să demonstrezi că jurnalismul e o „muncă utilă” în orice societate.

Dat afară din serviciu, jurnalistul Serghei Dovlatov încearcă să-și găsească altă slujbă. Bineînțeles că la oricare sugestie înaintată de vreun prieten, Serghei sucește din nas. Însă nu

are încotro și acceptă o colaborare taman la *Sovietskaia Estonia*. Era prin 1973. Astfel, după cum singur recunoaște, începe cu un compromis, după care acestea se țin lanț. Textele pe care le publica în paginile acelei gazete erau, toate, comandate de redactorul șef – nici nu merită să-i reținem acestuia numele; un șef tipic unui regim comunist, în fața căruia orice spirit de glumă este tradus ca o jignire adusă ideologiei și statului bolșevic, ca o batjocorire „subtilă” la adresa puterii sovietice. Textul primului compromis este un text șablon, o notă simplă. De astfel de banale „informații”, de-a lungul a zeci și zeci de ani, au fost pline toate publicațiile din blocul sovietic și din țările satelite acestui colos comunist. Iată:

CONFERINȚĂ ȘTIINȚIFICĂ. Oameni de știință din opt state au sosit la Tallin pentru cea de-a 7-a Conferință pentru studiarea Scandinaviei

și Finlandei. Sunt specialiști din URSS, Polonia, Ungaria, RDG, Finlanda, Suedia, Danemarca și RFG. La conferință, lucrările se desfășoară în cadrul a șase secțiuni. Peste 130 de oameni de știință – istorici, arheologi, lingviști – prezintă rapoarte și comunicări. Conferința va continua până pe 16 noiembrie.

Bineînțeles că redactorul-șef i-a atras atenția ziaristului că enumerarea țărilor este

Cartea străină

eronată (deși autorul se bizuia pe ordinea alfabetică), că, de pildă, de ce RDG e după Ungaria... Că „există o regulă strictă. Țările democratice – în frunte! Apoi statele neutre. Și, în sfârșit, cele din bloc...”, explică politic șeful.

TALLIN ÎȘI IA ADIO DE LA HUBERT ILVES. Ieri, la cimitirul Linametsa, a fost înmormântat fiul credincios al poporului eston, director fondator al televiziunii, Erou al Muncii Socialiste, Hubert Voldemarovici Ilves.

Întreaga viață a lui Hubert Ilves a fost un exemplu de neprecupețită slujire a cauzei comunismului.

Definitorii pentru el au fost simțul de răspundere neclintit, atenția față de oameni și uimitoarea lui modestie. În sunetele marșului funebru, reprezentanți de frunte ai societății poartă sicriul acoperit cu nenumărate coroane [bla, bla, bla – n.m.]. La mitingul de doliu au luat parte activiști de frunte ai partidului și statului [bla, bla, bla – n.m.].

Amintirea lui Hubert Ilves va fi veșnic vie în inimile noastre.

Acesta este o parte din textul publicat. Numai că până să ajungă să scrie această notă, jurnalistul Serghei Dovlatov a fost trimis la ceremonie în locul secretarului redacției, fiindcă acesta lipsea, apoi a fost nevoit să-și facă rost de un costum negru deoarece așa

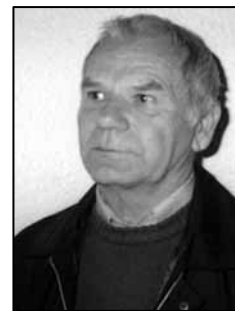
ceva „nu prea avea”. Prezent la mitingul de doliu, află că de înmormântare se ocupa chiar fiul defunctului, o pacoste. Pe urmă i se cere textul cuvântării. Ziaristul invocă „o improvizație”, ăia nici nu vor să audă de așa ceva, dar scot ca din joben textul din timp pregătit de secretarul de redacție, cel care trebuia să participe la funeralii. Serghei îl citește, se crucește, se miră ce coleg de redacție lingău îi e șef etc. Pe urmă are de-a face cu comisia funerară. Se constată că mortului încă nu i se pusese cravata și pe rever insigna Uniunii Ziariștilor. În sfârșit, alaiul se pornește. Cei care cară sicriul pe umeri, niște colaboratori de la un ziar al tineretului, se plâng că mortul e cam greu. Și în sfârșit încep cuvântările, înmormântarea era transmisă în direct la TV. Deodată însă se află că în sicriu nu e trupul lui Ilves, ci un al unui alt mort. Și începe tămbălăul: că nu poate fi întrerupt mitingul, nici transmisia, că îl vor înmormânta parțial, abia pe urmă, noaptea, îl vor dezgropa și va fi adus la groapă adevăratul Ilves...

Romanul se derulează ca o spovedanie hazlie, dacă poate exista așa ceva, nici o secvență din întreg nu dă senzația de pietrificare, de încremenire. Narațiunea curge fluid, bine pigmentată cu observații de amănunt articulate în împletire cu satira sășioasă.

Limbajul – expresivitatea – stilul în concepția lui Liviu Rebreanu

Ionel POPA

Liviu Rebreanu nu a avut ambiția teoretizărilor, nici chemarea lor precum contemporanul său febrilul Camil Petrescu. Ideile sale de crez artistic au rămas disipate în mărturisiri, interviuri, în Jurnal și Caiete. Această stare de lucruri a condus la ideea cvasiabsenței ideilor ori la banalitatea lor. Această situație l-a condus pe G. Călinescu la o apreciere drastică a concepției estetice a romancierului afirmând că ea este inferioară operei. Totuși din materialele documentare amintite putem excerpta câteva idei care se coagulează într-o concepție artistică, unele din aceste idei fiind niște stele fixe care au început să licărească încă din prima perioadă a creației, cea a prozei scurte. Într-un interviu, autorul volumului „Frământări” afirma: „Toată concepția mea creatoare am avut-o formulată în minte încă de când am venit din Ardeal”. Fraza lui Rebreanu se continuă cu: „Omul nu trebuie să se depărteze de pământ”. Pământul la care face referire scriitorul este realitatea, existența complexă care încapsulează în ea componente istorice, etnice, sociale, etice, sufletești, psihologice. Toate astea înseamnă pentru Rebreanu „a vedea viața și lumea în proporțiile eternității”.

Pentru a aprecia corect și fără «resturi» concepția literară a aceluia care a scris „Proștii”, trebuie să se acorde atenția cuvenită și biografiei sale spirituale. Aceasta cunoaște trei dimensiuni (coordonate) de maximă importanță. Prima dimensiune e dată de anii de școală la liceul german din Bistrița. În acești ani, viitorul scriitor vine în contact cu literatura (spiritualitatea) germană. Această cunoaștere primă va fi mereu lărgită și adâncită prin lecturi literare și filosofice. Așa și-a format Rebreanu o gândire ordonată, și-a dezvoltat simțul și conștiința responsabilității față de actul scrisului, și-a format conștiința

lucrului bine făcut. Toate acestea l-au făcut imun la balcanismul bucureștean când viitorul scriitor a descălecat în Țară.

A doua și a treia dimensiune își au începutul tot în anii tinereții și ele înseamnă învățarea, cu creionul în mână, la școala clasicilor – Eminescu, Creangă, Caragiale, Slavici – a limbii române care la el figura doar în acte ca naționalitate; și școlirea în ale scrisului la marea proză universală: Balzac, Tolstoi, Cehov, Zola, Dostoievski. Toate acestea corelate deschid calea spre înțelegerea specificului scrisului rebrenian, specific conturat în esențialitatea lui încă de la debutul din 1912 cu volumul Frământări, adâncit, consolidat cu fiecare nouă carte tipărită.

În evocarea lui Coșbuc, Rebreanu afirmă „Literatura se naște și crește din viață”. Propoziția mărturisește crezul realist al prozatorului. Dar trebuie să subliniem că scriitorul nostru nu este un simplu continuator, fie el și de talent, al realismului sec. al XIX-lea, în speță, al realismului clasic balzacian. Permanent autorul „Catastrofei” își nuanțează poziția față de mimesis, conceptul poetic și estetic fundamental al realismului și naturalismului. În activitatea sa scriitoricească, Rebreanu a urmat cu consecvență sfatul lui Coșbuc: „Muncă, răbdare, încredere! Mi-a repetat la despărțire. Fără astea nimeni să nu încerce meseria scrisului. Talentul e un dar dumnezeiesc, neapărat, însă sigur, fără multă, foarte multă trudă rămîne sterp. Un sfert de talent și trei sferturi de muncă abia vor naște o operă de artă”.

Numai în aparență formulările „teoretice” ale scriitorului sunt simple, banale. Iată o idee «tare ca o nucă» pe care suficienți scriitori mai vechi sau mai noi o nesocotesc: „În literatură poate că nici nu există lege mai aspră

**Caietele
Rebreanu**

decît cea care te obligă să ştii ce să nu scrii, sau cu alte cuvinte, să ştii ce să faci, dacă ai avut ghinionul să scrii ce nu trebuie”.

Rebreanu respinge din start arta-copie fotografică: „A crea oameni nu înseamnă a copia după natură indivizi existenţi. Asemenea realism sau naturalism e mai puţin valoros ca o fotografie proastă. Creaţia literară nu poate fi decît sinteză.” Deosebit de semnificativă pentru tema noastră e afirmaţia referitoare la expresivitatea expresiei literare, la stil: În *Cred* găsim următoarea frază: „Temelia creaţiei rămîne negreşit expresia, nu însă ca scop, ci ca mijloc. [...] De altfel cred că e mult mai uşor a scrie «frumos» decît a exprima adevărul.” În continuare îşi argumentează crezul: „Nu frumosul, o născocire omenească, interesează în artă, ci pulsaţia vieţii. Cînd ai reuşit să închizi în cuvinte cîteva clipe de viaţă adevărată ai realizat o operă mai preţioasă decît toate frazele frumoase din lume.” În esenţă asemeni contemporanului său Camil Petrescu, Liviu Rebreanu este un anticalofil.

Din coroborarea ideilor despre creaţie şi muncă creatoare ajungem la problema transfigurării artistice. Autorul lui „Iţic Ştrul, dezertor” afirmă că opera literară nu e emanaţie directă a realităţii, ci numai configurată complex prin misterioase şi

inesizabile metamorfoze. Pentru scriitor realitatea e doar un **pre-text** ce urmează a fi, zice scriitorul, **frămîntat**. Tot el mai afirmă metaforic că scriitorul construieşte **urzeala** după care vine **alesul**, iar apoi urmează **bătătura finală**.

Întreaga concepţie artistică a scriitorului o găsim sintetizată în „Cred”. Textul *Cred* publicat în 1943 în volumul „Amalgam” este la origine un răspuns la o anchetă a revistei „Idea Europeană” din ianuarie 1926. Titlul şi formulările aproape axiomatiche fac din acest text, doar de 2 pagini şi jumătate, cheia de boltă a *weltanschunng*-ul scriitoricesc a lui Liviu Rebreanu. Fiecare propoziţie e formularea unei idei-teză încît comentariul ar deveni superfluu. Ca o sinteză a ideilor sale autorul lui „Cred” afirmă cu convingere ca „arta e o rugăciune care trebuie să-l facă pe om să se bucure şi că trăieşte, şi chiar să-l facă om”. Succesiunea logică şi expresia verbală în care sunt turnate gîndurile ne amintesc de **tabla legilor cu cele 10 porunci**.

Un scriitor, deci şi Rebreanu, e un artist în măsura în care viaţa, oamenii şi destinul lor devin realităţi artistice, şi acest lucru devine deja vizibil cu fiecare realizare din perioada prozei scurte (1912-1920).

Bibliografie

1. Liviu Rebreanu, *Opere*, Vol. 15, ediţie critică Niculae Gheran
2. Ionel Popa, *Scrisori despre Rebreanu*, Ed. Ardealul, 2006

Din corespondența lui Liviu Rebreanu cu Horia Petra-Petrescu

Mircea POPA

După plecarea sa la București, trecere ilegală prin Vama Cucului, profitând de serbările Astei de la Sibiu, fapt întâmplat în octombrie 1909, Rebreanu intră repede în publicistică, lucrând mai întâi la ziarul „Ordinea”, apoi la „Falanga” și „Convorbiri critice”. În 1911 devine secretar la Teatrul Național din Craiova, pe care-l diriguiește împreună cu Emil Gârleanu. Deja scria cronici dramatice în mai multe locuri, ocupație accentuată prin redactarea revistei „Scena” și prin activitatea de cronicar dramatic de la „Rampa”. Acum este momentul în care intră în relație epistolară cu Horia Petra-Petrescu, cunoscut publicist transilvănean, care își luase doctoratul cu Gustav Weigand la Leipzig cu o teză de doctorat despre Caragiale. În 1912 acesta este numit Secretar al Societății pentru Fond de Teatru Român, în care calitate primește din partea lui Liviu Rebreanu o scrisoare privitoare la colaborarea sa pe viitor cu informații și articole dramatice la ziarul „Rampa”, unde Liviu Rebreanu urma să informeze opinia publică din țară despre mișcarea teatrală din Transilvania, mai ales că în scurt timp Horia Petra-Petrescu va începe redactarea celei dintâi reviste de teatru din Transilvania, „Revista teatrală” (1913). Totodată, Liviu Rebreanu se interesează de modul cum ar putea obține o autorizație pentru un turneu teatral al companiei actriței Mariora Filotti în Transilvania, unde, în acel an, 1912, evoluase trupa lui Victor Antonescu, cu un mare succes.

Cele două scrisori din această perioadă de început furnizează date importante despre activitatea depusă de Liviu Rebreanu în acei ani la București și de inițiativele lui.

Cea de a treia scrisoare, trimisă la 29 august 1923 vorbește de o altă inițiativă a lui Liviu Rebreanu, aceea de a scoate, împreună cu Mihail Dragomirescu, o revistă de cultură numită „Atheneum”, rugându-l pe Horia Petra-Petrescu să colaboreze la ea și, eventual, să facă o listă de abonați căror să li se trimită revista la timp și care, prin contribuția lor, să susțină materialicește apariția revistei. Scrisoarea a fost semnalată în volumul *Scrisori către Horia Petra-Petrescu*, apărută la Sibiu în 1931, sub forma unui catalog, realizat de Lidia Băncescu, dar scrisoarea nu e publicată aici în întregime. De reținut este și turneul conferințelor lui Rebreanu, realizat în acel an prin Ardeal.

Primele scrisori sunt însă inedite și se află în păstrarea fondului documentar al Academiei Române, de unde le reproducem.

Horia Petra-Petrescu către Liviu Rebreanu,

Arhiva Rebreanu

I

Brașov, 22 noembrie n. 1912

Stimate Domnule Rebreanu,

Scrisorii Dtale din săptămânile trecute nu-i pot răspunde încă, hotărât. Cauza: am primit scrisoarea în mană abia zilele trecute; și – a doua – numai de marți sunt funcționar al Societății, după cum vezi din articolele alăturate.

De aceea, scuză întârzierea. Oricât de târziu dau însă semne de viață, cred că nu este întârziat planul nostru de a face propagandă pentru mișcarea teatrală sănătoasă.

Părerile mele despre mișcarea teatrală în Ardeal le vei ceti în vorbirea care am ținut-o cu prilejul adunării generale din Brașov. Te rog să citești vorbirea și să utilizezi ce crezi pentru revista Dtale. Îți dau voie să tipărești vorbirea in extenso sau parțial, cum vrei Dta.

O veste bună: voi redacta din 1 ianuarie o revistă: buletinul oficial al Societății noastre. Numărul 1 va apărea de Crăciun, ca număr de probă. Existența revistei este asigurată din cotizațiile membrilor societății noastre. Fiindcă vreau să intrăm în schimb și fiindcă vreau să mă informez despre mișcarea Dv. teatrală, te rog, Dle Rebreanu, trimite-mi de pe acuma, pentru Societatea de fond de teatru revista „Rampa”, de se poate, tot ce a apărut până acum. Firește, la Bibliografie și unde mi se va da ocazie o să fac amintire în revistă despre „Rampa”.

Fiind îngreunat cu lucru mult în primele zile de activitate, amân pentru câteva zile răspunsul meu în privința turneului Dș. Voiculescu.

Al Dtale stimător,

Dr. Horia Petra Petrescu, secretar literar al Societății pentru fond de teatru român, Brașov, Târgul Grâului, 4

II

Brașov, 26 dec. 1912, Târgul Grâului, 4
Stimate Dle Liviu Rebreanu!

Abia acum pot să-ți scriu în privința planurilor Dtale cu turneul. Cauza? Dl. Alexandru Vaida, deputatul nostru, a sosit abia ieri în Brașov și voiam să-l întreb și pe Dsa în privința pașilor care ar trebui întreprinși. I-am vorbit în privința planurilor Dtale și Dsa crede – și așa va fi corect – ca Dv. să vă adresați prin Ministerul de Externe românesc ministerului de externe austro-ungar ca acesta să sugereze și să vă exopereze consensul ministerului de cult ungar. Cam mare înconjurul, dar numai așa vom putea ajunge ținta dorită.

Încă nu este timpul pierdut. În constelația actuală politică, e cu puțință ca ungurii să nu vă pună piedeci. Alte dați am avut multe necazuri ca să esoperăm concesiile, fie ele cât de mici. Așa, d.e., la Blaj serbările de anul trecut. Numai comitetul aranjator, în frunte cu dl Maniu, știe cât a trebuit să antișambreze ca să se învoiască ministrul ungar, ca Liciu bietul și Aristizza Romanescu să poată declama, căci de jucat teatru nu era voie de la început. Negreșit, dacă veți avea

permis, va trebui să alegeți cu consemnul nostru niște piese, care să se potrivească cu cercul nostru de vederi. Mă înțelegi prea bine ce vreau să zic, Dle Rebreariu. Cu Bernstein și alți autori de „comédie rosse” nu vreau să avem de-a face. La noi n-au sens de a fi câtă vreme suntem siliți să ne apărăm existența noastră, ca neam, și câtă vreme trebuie să ne înălțăm sufletește.

În privința întrebărilor celorlalte ale Dtale – încet pe încetul. Sunt numai de câteva săptămâni în slujbă. Abia am stabilit care sunt membri ai societății – era un galimatias mare – abia acum încep să primesc răspunsuri la apelurile mele, scrise și trimise în toate direcțiile rozetei vânturilor. La nr-le viitoare o să primesc informații despre locașuri, fonduri etc. Sunt numai la începutul carierei mele – un post cu desăvârșire nou.

Alături o rugare de schimb și sper să primesc „Rampa” cât de curând. „Revista teatrală” apare după toată probabilitatea la 1 ian. n[ou]. N-am putea primi câteva clișee și de la Dv? Caragiale, Liciu și alții, actori și artiști dramatici?

O strângere de mână de la al Dtale stimătoriu, Horia Petra Petrescu, secretar literar al Societății de fond de teatru

III

Sibiu, 24 dec. 1929

Mult Stimate Domnule Rebreanu!

Urările mele de bine te vor găsi de serbătorile Crăciunului.

Cu dorința ca să ai încă mulți ani mănoși în ogorul literaturii noastre, îmi permit să alătur un volum care – sunt sigur – te va interesa.

Ai amintit cu drag de activitatea mea în darea dtale de seamă despre deceniul ultim cultural – fapt pentru care îți mulțumesc.

Îți dau prilejul să arunci ochii în câteva lucruri, care poate nu ai avut prilejul să le iai la cunoștință.

Piesa mea *Un tăciune și un cărbune* este Beniaminul meu literar. Regretatul Ion Gorun a citit-o într-o noapte, în manuscris, și mi-a mărturisit: n-am putut să las manuscrisul din

mână – a fost prea interesant și prea original. Mi-a căzut bine că o spune Ion Gorun. Am scris-o pentru mine – e o confesie sufletească, născută în chinuri și în bucurii. Mi-o închipui jucată de trei actori de seamă, de la „Kammer spiele”. Pentru oameni de spirit și de inimă.

Călcâiul lui Achile e o piesă cu teză împotriva ziaristului veros și lipsit de scrupule – vai, o temă atât de actuală!

Linda Raia? un act scurt, pentru începutul unei reprezentări sau la o serbare

caritativă, ca să dea de gândit bogătaşilor. Rogu-te citește! Nu e timp pierdut. Dacă-ți va prii vreo pagină, comunică-mi. Ai „Studio”-ul acum. Deapănă gândul mai departe după ce ai cetit volumul.

Ti-l trimit cu dorul de a contribui cu mult-puținul meu la ameliorarea îngrijorătoare stări sufletești în care ne sbatem cu toții astăzi.

Cu bine! Al Dtale, Horia Petra Petrescu
Sibiu, Piața Unirii 10/I

Liviu Rebreanu către Horia Petra-Petrescu

/antet/

„Atheneum”

Revistă lunară

București, 29 august 1923

Scumpe Domnule Petrescu,

La 1 Noemvre, împreună cu prof. univ. Mihail Dragomirescu, vom scoate o revistă, lunară, enciclopedică, în felul lui „Mercure de France” – „Atheneum”. Între altele, foarte numeroase cronici, vom avea însemnări despre mișcarea literară din străinătate, din toate țările, în formă larg informativă, cam așa, cum sunt scrisorile din „Litterarisches Echo”. D-ta, am observat, te ocupi de-aproape cu Cehoslovacia. Te-ai însărcina oare să ne faci, în fiecare lună, cate-o cronică despre mișcarea literară în Cehoslovacia? Sau, dacă d-tale ți-ar fi peste mână, n-ai vrea să ne recomanzi un cunoscător conștiincios și obiectiv care să ne facă cronica aceasta?... Aștept grabnic un răspuns hotărât și binevoitor de la prietenia Dtale...

Apoi: noi avem în fiecare oraș și orășel cate-un reprezentant și prieten al revistei care ne interesează de mersul ei, să fie expusă în librării, să plătească librării etc. și care să ne facă, prietenește, abonați. Ai vrea D-ta să primești a fi reprezentantul nostru pentru Sibiu?... Presupunând că da, îmi permit a-ți atașa aici trei prospecte cu liste pentru prenumerați (nr. 118, 119, 120), din care vei vedea, în linii mari, ce vrea să fie revista noastră. În liste vei binevoi a trece numele persoanelor care ar dori să se aboneze, rămânând ca plata abonamentelor să se facă, prin intermediul D-tale, după primirea primului număr. Listele complete trebuie să ni se înapoieze până la 15 Septemvre, ca să ne putem orienta asupra cererilor reale.

În speranța că ofertele mele te vor găsi în cele mai bune dispoziții, te rog să primești cele mai amicale salutări de la al D-Tale,

Liviu Rebreanu
str. Primăverii, 19

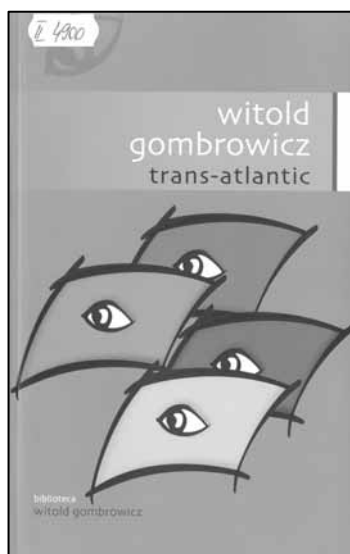
(Biblioteca Astra Sibiu, nr. 400, M.XXVIII/4/5)

Witold Gombrowicz și fuga din Realitate și din Polonia

Antoaneta TURDA

A vorbi despre Witold Gombrowicz (1904-1969) înseamnă, în primul rând, a conștientiza faptul că acest scriitor născut într-o familie aristocrată din preajma Varșoviei,

care a făcut în tinerețe studii de drept și științe economice, mai mult mânat de impulsul familiei decât de plăcere, a schimbat traiectoria literaturii polone prin aducerea unui spirit ludico-parodic neîntâlnit până în 1937, când apărea *Ferdydurke*, scris între 1935-1936, la puțină vreme de la debutul

din 1933 cu *Amintiri din perioada maturizării*, acest prim pas spre cititori, dezvăluind portretul scriitorului care se conturează pe liniile ironiei ce biciuiește relațiile interumane și o societate bazată pe un convenționalism stupid, deci al unui scriitor care își dezvăluie tot farmecul imaginației și al umorului pentru a înfrunța prejudecățile și ridicolul ce par să-l sufocă. Preocupat să-și descopere și apoi să-și dezvăluie propria personalitate, Gombrowicz își face

Literatura străină

așadar apariția în lumea literelor poloneze cu intenția, vădită și fără rețineri demonstrată, de a scrie mereu împotriva a ceva sau a cuiva, de a înțepa și a demola fără milă tot ceea ce poate sugera ipocrizie sau un formalism conservator și banal în prostia sa. Pătrunzând, cronologic, în universul literar al scriitorului polonez, ne putem familiariza, de la primul roman, scris între 1934-1935 și publicat în 1938 *Ivona*,

prințesă de Burgund, farsa tragică atât de specifică acestui scriitor, ce va căpăta valențe speciale la toate romanele sale ce au urmat după *Ferdydurke*, scris între 1935-1936 și publicat în 1937.

Preocupat pe tot parcursul activității sale de *FORMA* cea mai potrivită a exprimării, în scris, vine, în primul rând, în peisajul țării sale, ca apoi vocea sa să răzbată din îndepărtata Argentina, cu un egotism exacerbat, declarat cu nonșalanță chiar în deschiderea *Jurnalului* în care este cuprinsă experiența existențială de maturitate a autorului (perioada 1957-1966):

„Luni
Eu.
Marți
Eu.
Miercuri
Eu.
Joi
Eu.”

Vineri”

Fixarea „eului” în centrul tuturor preocupărilor, alături de celelalte două chestiuni obsedante: Polonia și Forma vor fi liniile directoare pe care scriitorul va urmări să-și structureze întreaga operă menită parca a desacraliza toate valorile morale, artistice și sociale în care plutise societatea poloneză de până la el, desacralizare care este cel mai bine aspectată în romanul *Trans-Atlantic*. Bazat ca toate romanele sale, pe un subiect simplu, aici fiind vorba despre debarcarea unui polonez pe pământ argentinian unde întâlnește un homosexual foarte bogat, îndrăgostit de Ignacy, tânărul polonez pe care tatăl său vrea să îl înroleze în armata engleză pentru a lupta împotriva hitlerismului, este considerat, din punct de vedere literar, a fi cel mai bun roman al autorului. S-a publicat în 1953 la Paris și s-a

pus în scenă în 31 mai 2008 la Montréal de către Teo Psychalyki.

Punând în balanță, grație personajelor de tot felul, deși puține numeric, dar foarte bine individualizate, reprezentând prototipuri ale anumitor categorii sociale, două lumi: una veche și conservatoare și alta nouă și plină de fantezie, personajul-autor e obligat, să aleagă între cele două lumi simbolizate de către Maiorul în rezervă Tomasz Kobrzycki și fiul său Ignacy, confruntare care se termină cu un bizar duel. Folosind ca pretext narativ această confruntare, Gombrowicz, care declara chiar în prefața cărții: „Acum a sosit timpul să îndepărtiez o altă primejdie, și anume ca opera mea să fie citită prea îngust și superficial” dezvăluie o lume în care ridicolul pare să domine totul, o lume în care sunt scoase la iveală, din toate ungherele posibile, toate defectele poporului polonez, începând cu declarațiile patriotarde, care se transformă în logoree, ale Ministrului Feliks Kosiubidzki și până la defăimarea marilor nume ale Poloniei: Copernic, Chopin sau Mickiewicz.

Cartea a fost gândită în anul 1939, când autorul se afla la Buenos Aires, unde a petrecut 24 de ani, perioadă în care a mai scris romane în care sunt prezente obsedantele teme ale autorului: cea a identității și a exilatului, cuprins de spaime și de sentimentul singurătății, într-o țară în care „omul e mai prevăzător, vorbește mai încet, se mișcă mai potolit, să nu stârnească vreun necaz, și s-ar ascunde ca un iepure pe haturi” motivația fiind, în pur stil gombrowiczian, cât se poate de explicită: „Prea puternic este înrădăcinat în noi complexul polonez și suntem prea împovărați de tradiție”, tradiție biciuită și aici, cu toată vehemența caracteristică autorului care provoacă la o răfuială argumentată prin afirmația că romanul se vrea a fi o satiră, „o răfuială, chiar destul de dură... nu cu vreo Polonie anume, firește, ci cu Polonia pe care au creat-o condițiile existenței sale istorice și plasarea ei în lume” (altfel zis, cu o Polonie slabă)..., sau mai exact, câte puțin din toate, ce doriți: satiră, critică, tratat, distracție, absurd, dramă – dar nu este nimic exclusiv, pentru că mă reprezintă doar pe mine, vibrația mea, descărcarea mea, existența mea.”

Roman cu doar câteva personaje dintre care două sunt esențiale în a defini mesajul cărții: eroul principal, Gombrowicz însuși și (Puto) Gonzalo-homosexualul cu trăsături specifice: Mănuță Durdulie, Albă, Piciorul Bărbătesc parcă voia să fie Picioruș, dar care atrage atenția totuși și prin cumpătare și prudență, cu mici excepții, cum ar fi scena cu caruselul în care îi e dezvăluită din plin homosexualitatea și răsfrângerea sa asupra celor din jur, asupra lumii care pare să fie tot atât de bolnavă și decăzută ca propria persoană, surprinde elementele destinului uman și a lumii în întregul ei.

Prezentarea individuală a personajelor este la fel de sugestivă ca cea a prezentării cuplurilor. Sugestiv este, în acest sens, cuplul Coțofan, cel care, cufundat în hârtiile sale își privește interlocutorii chiar ca o coțofană și perechea sa Pycka, care îl completează prin trăsăturile sale, tocmai pentru a întări, până la limita superioară, atmosfera ridicolă: „Mai scund decât el, mai îndesat, dar, dacă acesta era un bărbat mândru, impunător, magnific, strălucitor, celălalt parcă fusese mestecat și scuipat sau abia ieșise de după șură”. Interesante sunt și personajele grupate în mai mulți indivizi care, fie se completează, fie sunt puternic contrastante cum e grupul format din Baron, Pycal și Ciumakala care apare astfel de sub pana scriitorului: „Baron vuieste, bâzâie ca un tăune, își înfoaie coada ca un păun, se înalță ca un șoim; Pycal cu țipătul, cu urlatul lui, cu mojiția lui mojiică se năpustește ca un taur; Ciumkala bombăne, iar baron parcă merge cu o caretă trasă de patru cai, dă ordine și trâmbeștează ...S-ar îneca unul pe altul într-o lingură de apă...” Din aceeași familie de indivizi face parte și bătrânul Contabil Popacki: „mic de stat, foarte slab, cu ochelari fumurii de os, uscat ca o mumie, avea un păr rar care îi înconjură, ca o cunună, țeasta mare și cheală; și mai avea niște degete lungi și subțiri. Urmărindu-mi munca, îmi tot corectează câte o literă, se scarpină după ureche, își șterge nasul, își scutură praful de pe haine, dar cel mai bucuros e când aruncă pe fereastră firmituri vrăbiilor.”

Fixarea anumitor repere imagologice cum e cel al ministrului Kosiubidzki Feliks,

este menită a recrea deseori, o lume, aici fiind vorba despre una dominată de demagogie și minciună, lume răsfrântă în trăsăturile de caracter ale acestui personaj despre care autorul mărturisește: „este unul dintre cei mai ciudați oameni pe care mi-a fost dat să-i întâlnesc în viața mea. Subțire, durduliu, cam grăsan, avea și nasul destul de Subțire Durduliu, ochii șterși, degetele înguste durdulii și picioarele la fel, înguste și durdulii, sau grășane, iar cheliuța lui parcă era de alamă, pe care își pieptăna firele de păr negru-roșcat; îi plăcea să tragă cu ochiul și tot trage. Prin comportarea și ținuta lui arăta o considerație deosebită pentru înalta sa demnitate și cu fiecare mișcare își sporea onoarea, iar celui cu care vorbea îi făcea cinste, încât se vorbea cu el aproape în genunchi.” Pentru a întări la maxim latura caricaturală, descrierea acestui personaj surprinde prin puterea contrastelor. Așadar nu ne uimește deloc faptul că el apare, la un moment dat „palid și neadormit, dar proaspăt bărbierit... și cu o privire de vasilisc.” Întâlnirea dintre eroul principal și acest ministru aduce în atenția cititorului relația creator-putere și toate compromisurile pe care trebuie să le facă un artist într-o societate totalitară: „...pentru că ești scriitor, eu ți-aș solicita să scrii pentru ziarele de aici articole care să glorifice pe Marii noștri Scriitori și Geniile noastre, în schimb, la mica înțelegere, eu ți plătesc 75 de pesos pe lună... pentru că mai mult nu pot. Întinde-te cât ți-e plapuma... Poartă-te după cum ți-e rangul!... Așa cere Propaganda și trebuie să se știe că Poporul nostru e bogat în genii” dovadă care trebuie înfățișată Occidentului.

Într-o lume în care predomină atmosfera absurdă ce deseori oferă o undă amuzantă universului descris, personaje anonime de tipul *Omul acesta* despre care naratorul mărturisește „cu siguranță că în viața mea nu mai văzusem un om atât de ciudat” nu mai miră cititorul, oricât de bizare ar fi: „Îmbrăcat în pardesiu, izolat de restul lumii în spatele ochelarilor mari și negri, ca în spatele unui gard, cu un șal de mătase în buline semisidefii petrecut în jurul gâtului, mânuși negre de zefir, semidigitale, pălărie neagră cu semiboruri. Înfofolit și depersonalizat astfel, trăgea mereu

dintr-o sticlă lungă sau se ștergea și își flutura batista neagră de zefir. Avea buzunarele pline de hârtii, cu manuscrise, pe care le pierdea neîncetat, iar sub braț strângea niște cărți de o inteligență extrem de subtilă, pe care mereu o subtiliza, o distila, în fiecare remarcă a lui era atât de inteligent, încât smulgea femeilor și bărbaților țocături de admirație (deși îi admirau Ciorapii și Cravatele). Își cobora neîncetat vocea, dar cu cât era mai potolită, cu atât devenea mai puternică, pentru că ceilalți, făcând liniște, îl ascultau mai atent (deși poate nu-l ascultau) și așa cu Pălăria lui Neagră, părea că își conduce turma spre Liniștea Veșnică. Uitându-se prin cărțile și notele sale, rătăcindu-le, tăvălindu-se, cufundându-se în ele, își împodobește ideile cu citate rare, și s-a dezlănțuit, dar parcă numai pentru el, în pustiu.”

Prezentarea unei lumi aflată în isteria ce prevestea o Europă aflată în pragul celui de-al Doilea Război Mondial, dezrădăcinarea de țara natală și senzația avută la debarcarea pe pământ argentinian, îi biciuiește scriitorului polonez atenția în așa măsură încât surprinde, pe tot parcursul romanului, anumite detalii care duc toate, la redarea unei lumi aflată în prag de colaps, o lume în care eternul zbcium omenesc în drumul său spre perfecțiune pare a nu-și mai afla sensul, omul gombrowiczian fiind asemeni viermelui descris la un moment dat și care poate fi considerat o sosie a autorului care asemenea lui, aflat pe tărâm străin: „se cațără, pe un fir de iarbă... acest vierme, în acest loc și timp, în această clipă și pe acest țărm, peste acest ocean, se cațără și se cațără, se cațără și se cațără...”. Bizareria lumii descrise implică redarea tuturor aspectelor care țin de prezentarea absurdului existențial, absurd sugerat fie de descrieri cum e cea a Străzii Florida: „interzică circulației rutiere, dar roind de pietoni, luminată de soare, scânteiază, lucește, se înfoaie ca o coadă de păun.” sau sugerarea birocrăției și a lipsei de interes a funcționarului public: „Registrele ies din dulapuri, se înalță până la tavan, acoperă ferestrele, năpădesc întreaga încăpere. Dacă vreun funcționar se mișcă, foșnește ca un șoarece printre hârtii. Totuși, printre hârtii sunt și multe alte obiecte, cum ar fi sticle, sau tablă

îndoită, mai departe o farfurioară spartă, o lingură, o bucată de șal, o perie cheală, mai încolo o bucată de cărămidă, alături un tirbușon, un codru de pâine, mulți pantofi și brânză, pene, un ibric și o umbrelă. Aproape de mine un funcționar slăbănog și bătrân ședea și își privea penița în lumină, încercând-o pe unghia degetului, și părea să aibă o nevralgie,...; dincolo de el alt funcționar, mai tânăr și rumen, socotea cu abacul mușcând în același timp dintr-un cârnat, mai încolo o funcționară dichisită, tapată se privește în oglindă și își aranjează cărlionții, mai departe alți opt-zece funcționari. Unul scrie, altul caută în registru.” Un episod interesant este cel al descrierii unei serate, amplu relatată, în care sunt asamblate perfect elementele tragico-comice menite a reda miracolul tragic-comic al existenței: „M-am trezit într-o sală mare; multe persoane, unele stau în picioare, altele pe scaune; se mănâncă prăjituri, se bea vin... mai încolo un grup de trei sau patru persoane admiră o carte sau o sticlă; în altă parte s-au așezat în cerc, discută. Dar nu era forfotă, nici zgomot, ci exclamațiile acelea, în loc să fie ceva mai puternice, erau exact ceva mai slabe, mai temperate; ciudat era și imobilismul mișcărilor, parcă erau niște pești în iaz... oamenii din sală erau bine îmbrăcați, cu binocluri moderne... Cel mai puternic săreau în ochi ciorapii bărbaților... doamnele în schimb își admiră pălăriile.” În bizareria petrecerii, o scenă este semnificativă: „Prima pășea o damă în blană de hermină cu pene de struț, de păun și cu o pungă mare, lângă ea câțiva Lingușitori, după Lingușitori câțiva Secretari, mai încolo câțiva Scribi și câțiva Măscărici, care băteau din tobe.” În tumultul cotidian, demnă de remarcat este și descrierea unei biblioteci, inutile, într-o lume anapoda, așezată într-o cameră mare, pătrată în care zăceau: „mormane de cărți, de documente, toate parcă răsturnate din roabă; munți înalți până la cer, iar printre munți, prăpăstii, ieșituri, defilee, halde dar și praf și pulbere de îți gâdile nările. Pe munții aceia ședea niște Cititori foarte sfrijiți; era vreo liniște neobișnuită, pentru că, deși discuțiile nu lipseau, și nici râsetele, discuțiile, râsetele, șapte sau opt – Biblioteca, zice Gonzalo, ...e o adevărată pacoste, pentru

că sunt cele mai valoroase, cele mai apreciate opere ale geniilor, ...dar ce să-i fac dacă nu se împacă între ele și se ieftinesc de preamultul lor, fiindcă sunt prea multe, prea multe, și mereu vin altele, și nimeni nu izbutește să le citească pe toate, pentru că sunt prea multe, ah, prea multe! Ei bine, eu am angajat Cititori și îi plătesc gras, fiindcă atâtea lucruri zac necitite...”

În absurdul cotidian, un amănunt atrage atenția și anume *Mersul* (acesta este de fapt unul dintre leitmotivele principale ale romanului) prin sala de recepție, asemeni traversării unui labirint ce sugerează traiectoria vieții și a destinului personal: „Iar mersul meu e tot mai puternic, mai Viguros... și așa dracu’, dracu’, Merg, și Merg, și Merg, Merg de-a binelea, Merg, și Merg, și Merg... Mersul meu duduia ca pe pod...” Chinuitorul mers este amplificat de prezența lui Puto a cărui prezență, asemeni unui șarpe viclean, este năucitoare și dătătoare de stări contradictorii: „Îmi venea să-l iau la bătaie! Dar el se apropie, se lipește de mine: – Haide, haide, doar noi mergem împreună, haide, hai, hai. Și, spunând asta, a pornit înainte, iar eu am în Mersul meu și să Mergem, să Mergem, să Mergem. Intrăm în parc! Acolo un tren iese zgomotos de după stânci, pe ici, pe colo paiate, sticle goale, carusele, leagăne sau trambuline, mai încolo roata cu cai de lemn, standuri de tir, o peșteră artificială, oglinzi strâmbe, și uite așa, dom’le, toate se învârt, zboară, împușcături în trosnetul distracției, printre lampioane, rachete, artificii! Iar oamenii umblă, fără să știe de ce, unul se uită la leagăne, altul la paiate, și așa, de la oglindă la sticle, umblă și cască gura la una și la alta; și totul gonește zguduindu-se, aici un Monstru, dincolo un Iluzionist! Distracția e în toi, Leagănele pendulează, Caruselele se învârtesc după propria coadă, iar oamenii se plimbă, se plimbă, se plimbă, și se plimbă de la Leagăne la Carusele sau de la Carusele la Leagăne. Iar oamenii se plimbă. Numai oglinzile mai ispitesc cu lampioanele lor...” Obsedantul mers este, în cazul lui Gombrowicz, dincolo de simbolul destinului, unul al obsesiilor oricărui exilat. Simbolul mersului, al exilului, implică, la scriitorul polonez, trei elemente definitorii: cele două

teritorii, al țării părăsite și iremediabil pierdute (Gombrowicz nu-și va mai revedea țara natală niciodată) și al țării de adopție, al adaptării și implicit al identității problematice și al acomodării cu noua limbă, toate aceste trei elemente constituind un ansamblu ce creionează portretul identitar al individului cuprins în vârtoarea tragismului istoric.

Roman al identității marginale, și al unei istorii personale într-un univers tragico-comic care poartă pecetea tabuurilor care se pare că pot caracteriza orice societate, *Trans-Atlantic*, prin faptul că narează istoria unui individ aparținând spațiului central-european care se mută într-un spațiu aparținând unui alt continent, poate fi considerat și un roman al prăbușirii morale al spațiului geografic polonez abia format, după 1918, prăbușire datorată pericolului celui de-al Doilea Război Mondial care, așa cum bine se știe, a produs distrugerii nu doar la nivel individual ci și colectiv.

Marcând destinul individului însingurat, Gombrowicz realizează, grație cunoscutului său spirit ludic, prin simbolul celebrului vapor scufundat, o parabolă existențială bine argumentată: „Mereu mă distrează acest *Trans-Atlantic*... poznaș, sclerotic, baroc, absurd, în stilul povestitorilor de acum o sută de ani, dar amestecat cu alte soiuri de cuvinte, adeseori create de mine...”

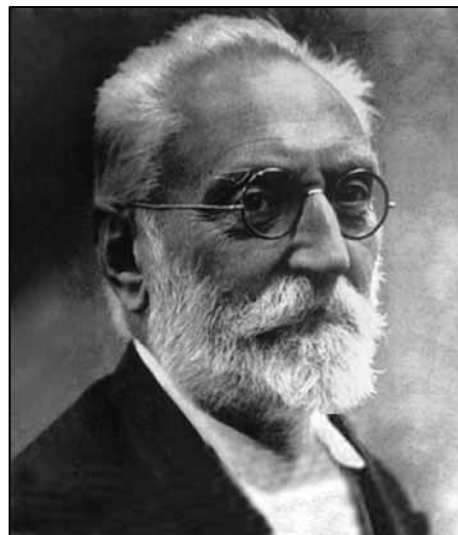
Lectura romanului în atmosfera căruia întâlnim, pe lângă personaje de tot felul, vietăți la fel de bizare ca și indivizii ce răzbat zilele și nopțile, în întunericul acestora din urmă auzindu-se sunetele unor animale necunoscute, asemeni strigătelor de disperare ale omului părăsit, pe care nu-l mai aude nimeni, e una palpitantă, nu atât prin densitatea acțiunii cât prin faptul că acest roman este, din toată opera scriitorului polonez, poate fi considerat, dincolo de o oglindă fidelă a propriului *eu*, cel mai profund din punct de vedere ideatic și al amănuntelor menite a prezenta o lume pe dos. Scrisă într-un ritm alert în care se remarcă, ca efect stilistic, o anume utilizare a majusculilor, punctuației și o topică proprie, cartea poate fi considerată o capodoperă a literaturii postmoderniste care depășește granițele Poloniei nu doar prin stil ci și prin adevărul spus, vai! a câta oară despre destinul omenesc: „Și-i Gol! Totu-i gol, ca sticla goală, ca Vrejul, Butoiul, cochilia.”

Abordarea celui mai bizar și controversat roman al lui Gombrowicz este totuși, dincolo de amărăciunea dată de efemeritatea și tragismului destinului omenesc, una fascinantă întrucât este o posibilitate absolut remarcabilă de a pătrunde în interiorul fascinant al creației scriitorului polonez care și-a aplecat atenția asupra grotescului atât în țara natală cât și în cea de adopție.

Miguel de UNAMUNO

(1864-1936)

Tabel cronologic

29 septembrie 1864 – Se naște la Bilbao Miguel de Unamuno, fiul lui Félix de Unamuno și al Salomé de Jugo.

1871 – Primele studii le face la Colegiul San Nicolas, unul dintre cele mai renumite din Bilbao.

Octombrie 1875 – Începe cursurile Institutului Vizcain.

Iunie 1880 – Obține diploma de Bacalaureat și pleacă la Madrid pentru a urma cursurile universitare.

1880-1883 – Urmează cursurile Facultății de Filosofie și Litere a Universității din Madrid.

Septembrie 1883 – Obține titlul de licențiat în Filosofie și Litere.

20 iunie 1884 – Obține titlul de Doctor cu teza: „*Critica problemei asupra originii și preistoria rasei basce*”. În același an se întoarce la Bilbao ca profesor de Latină la Institutul Provincial. Mai predă Psihologie, Logică, Etică în învățământul preuniversitar și Metafizică în învățământul superior.

1891-1924 – Profesor la catedra de Limbă greacă a Universității din Salamanca.

1900 – Fără a abandona titlul de la Universitatea din Salamanca, intră în învățământul recent înființatei catedre de Filologie comparată a Facultății de Filosofie și Litere din Madrid, care se transformă apoi în Istoria limbii spaniole.

1901 – Este numit Rector al Universității din Salamanca de către Regina regentă (pe atunci) Maria Cristina, funcție pe care o deține până în 1914.

1920 – Este ales Decan al Facultății de Filosofie și Litere a Universității din Salamanca.

1921-1923 – Este numit și îndeplinește funcția de Vicerector al Universității din Salamanca.

Septembrie 1923 – Generalul Primo de Rivera instaurează un regim militar punând capăt regimului parlamentar. Câteva luni mai târziu apare într-o revistă argentiniană o scrisoare privată a lui Miguel de Unamuno adresată unui prieten, în care acesta critica Guvernul. Urmează exilarea lui Unamuno în insula Fuerteventura din Arhipelagul Canare.

Iulie 1925 – Obține o amnistie din partea Guvernului, dar o refuză, și se refugiază la Paris, unde publică în reviste din Franța și America, întrerupând colaborarea cu presa spaniolă.

1926-1930 – Se mută la Hendaya, în țara vască franceză, pe granița cu Spania.

Februarie 1930 – Cade Guvernul lui Primo de Rivera și Unamuno se întoarce triumfal la Salamanca.

Echivalențe lirice

1930-1934 – I se oferă catedra de Limbă și literatură greacă dar o acceptă pe cea de Istorie a limbii spaniole pe care o deține până la pensionarea sa, la șaptezeci de ani, în 1934.

Aprilie 1931 – Se proclamă Republica și Unamuno devine deputat al Curții de Salamanca în Parlament în care se pronunță pentru obligativitatea învățământului în limba spaniolă, inclusiv în regiunile bilingve, și se opune separatismului unor regiuni din peninsula.

1934 – Este ales prin vot unanim din nou Rector al Universității din Salamanca, sarcină pe care o îndeplinește după pensionarea sa, printr-un decret al Republicii. Renunță la ea în octombrie 1936. Este numit președinte al Consiliului Instrucției Publice la Madrid.

1934 – Obține titlul de Doctor „honoris causa” al Universității din Grenoble (Franța) unde nu poate fi prezent datorită bolii soției sale, care moare în 15 mai 1934.

1936 – Primește titlul de Doctor „honoris causa” al Universității din Oxford (Anglia).

31 decembrie 1936 – Salamanca, ultima zi a vieții lui Miguel de Unamuno.

CANCIONERO – Diario poético (1928-1936)

COLECȚIE DE CÂNTECE ȘI POEZII – Jurnal poetic (1928-1936)

Ochi în ochi și mână-n mână

Ochi în ochi și mână-n mână,
soarele apune, drumul se sfârșește.
Se deschide noaptea, trecerea gonește,
de vis liniștit, inima-mi bătrână.

Zilele de-acum îmi întorc cu norii,
sfânta nebulă din zori de-altădată,
în pliseul vieții, ziua pitulată
îmi aprinde steaua ultimei iluzii.

Ochi în ochi și mână-n mână,
se aprinde steaua, ultima speranță;
renaște din nou noua dimineață
ce în miezul nopții Dumnezeu o-ngână.

22-VII-28

Ultima tânguire a lui Don Quijote

„Știu cine sunt!” crez de hidalgo,
știu ce-i rătăcirea unui fiu de *algo*¹
nici mai mult, nici mai puțin,
tu, eu ce am fost, a mea amintire
de odinioară, când era nălucire,
amintirile mă susțin.

Vai tu, al meu Alonso Quijano,
amintirea mea, suverano,
tu, cel mai bun eu;
vai Doamne, cavalerul era
pradă drumului în care se băga
ce îl aștepta mereu.

Tu, marele Tu care ne-ai zămislit
privește cât mi-e sufletul de trist,
întristat până la a muri,
și-a mea tristă figură,
lipsita de noroc aventură,
e visul de-a trăi.

Deja știu cine am fost... deja mă trezesc...
târziu însă și pentru deșteptare!
un lucru sigur întrezăresc
râurile se varsă în mare...

8-XI-28

1. Cuvântul *hidalgo* este compus din *hijo* (fiul) de *algo* (al cuiva).

Cerul zorilor de ziuă

Cer din zorii de trezire
îmi alungă a visa,
câte nopți de despărțire
de copilul a spera!

Ziuă nouă azi, mă mir
că-mi aduce noutate,
viața-mi atârnă de-un fir,
clipă în eternitate.

Zorilor de dimineață,
voi din vis mă veți trezi
la un alt vis, de speranță,
ce nicicând nu va pieri.

14-XI-28

Cogito, ergo sum

Amintirea că te văd Pământ,
și-amintirea că mă aflu-n tine;
mintea cine-afirmă: „eu sunt”
amintirea e doar amintire.

Eu am fost; umbrele ce aleargă
alungă eternitatea din cerul
ce naște-amintiri ce îl neagă;
moartea este adevărul.

12-XII-28

Împlinirea timpurilor

Când Verbul se dezice
de timpurile pline,
fapta îl contrazice,
restabiliri depline.

Trăirea ne trăiește,
Viitorul ne toarce,
când Viața se-mplinește,
neantul se întoarce.

Palencia, 25-VIII-34

Rândunică, migratoare,

Rândunică, migratoare,
unde-ți dormi în iarnă somnul?
e pe cerul tău un soare
ce-ți păstrează-n cuib eternul?

Zbori tu doar, nu zboară cuibul;
primăvară-n cer cu soare,
albastru senin ca nimbul,
rândunică trecătoare.

Flori ne-aduci în primăvară
la cuibul tău neclintit,
ne trezești amoruri iară
ce-n apus au adormit.

Celestul, etern amor
ne-alină iubiri de-odinioară
va zbura nemuritorul dor
al cuibului ce nu zboară?

18-XII-36

Se vede muntele în apă

Se vede muntele în apa caldă
simțindu-se trăind,
în ape spiritul-i se scaldă
simțindu-se simțind.

Ce rămâne se vede în ce trece
sufletul va porni;
trăiește și simte ce se petrece,
ce nu va reveni.

12-VII-28

Ceea ce tinerețea crede

Ceea ce tinerețea crede
nemurirea în iubire
e altceva ce se vede -
iubirea de nemurire.

27-VIII-28

Somnul secolelor îl simt

Somnul secolelor îl simt
și-mi creează insomnii,
apăsarea istoriei o resimt,
viitorul îmi dă nevralgii.

4-X-28

Cât m-apasă apăsările mele!

Cât mă apasă ale mele-apăsări!
cât mă apasă al meu strigăt finit!
Doamne, câte poveri grele!

la Tine, mare de mări,
în adâncimi de infinit,
e mormântul iubirii mele.

2-III-29

Tabel cronologic și traducere din limba spaniolă de **Carmen BULZAN**

Sali BASHOTA

Poet, critic literar și eseist, născut în satul Caravik, comuna Klina, Albania – 1959. A absolvit Facultatea de Filologie la Universitatea din Pristina. Este membru al PEN-centrului din Kosova, precum și al Consiliului Național al Kosovei Memoria Lumii. Din anul 2003 este directorul Bibliotecii Naționale Universitare din Kosova. A publicat volumele de poezie: *Albumul rupt* (1986), *Pasărea cu profil de toamnă* (1989), *Ieșirea din tristețe* (1999), *Exilul sufletului* (2004), *Frumusețe blestemată* (2006), *Ploaia fără tine* (2007). În anul 1997 îi apare volumul de eseuri *Pronunțarea critică*, iar în anul 2001 apare volumul de critică literară *Sensul ideilor literare*. Poezia lui Sali Bashota este tradusă în limbile: engleză, franceză, germană, polonă, turcă, bulgară și română.

Sali Bashota scrie cu sufletul topit în versul artei sângelui despre iubire, singurătate, depărtare de cei dragi, despre moarte etc... O cunoaștere a realului fizic care exprimă lumea văzută cu ochii sufletului e toată viziunea poetică a lui Bashota, promițând o concordanță ideală: subiect-obiect. Versurile au gravitate și consistență obiectivă; predomină lumea din interiorul eului său care capătă valențe nostalgice într-o poezie cu sunete intime, confesive. Sunt momente proiectate pe un ecran al memoriei, drame cognitive, amintiri emoționante devenind prilej de meditație ontică.

Nu ți-am zis oare iubito

Nu ți-am zis oare că ne voim iubi
Un poem despre toamnă se va scrie atunci
Între scrumul meu și buzele tale
Fiindcă tu orice lucru urât
Îl îndepărtezi din sufletul meu
Nu ți-am zis oare că ne vom iubi
Firește că nu mă voi plictisi mult
Fiindcă melancolia o țin ascunsă
Iată marea câmpia malurile
Este timpul să pornim Iubito
Nu ți-am zis oare că ne vom iubi.

Poezie albaneză

Ea era doar un vis

O sută de ani am iubit-o
Niciodată n-am atins-o
Sânii ei erau galbeni
Ca lacrima durerii ineale
Dar ea era doar un vis crescut
În melancolia tristeții
Când se repetă albul regret necredincios
Pe masa de moarte

Unde ne-nfruntăm unii pe alții
Să nu o speriați
Să rămână în locul uitării
Atunci veți înțelege purificarea sufletului
Ochiul de ce este orb
Capul de ce este încărunit
Poezia de ce este cenzurată
O sută de ani am iubit singurătatea
Scrum negru al sufletului
Dar ea era doar un vis crescut
Care țipă țipă țipă.

Frumoasa adormită

Acum dormi
Pe patul cel moale cu pene de păsări
Acoperă fața albă ca fildeşul
Obrajii ți se înroșesc
Când alunecă surâsul copt
Întinde părul pe perna cu vise de noroc
Buzele ah buzele ușor se-nchid
Cu un sărut
Sânii ard foc în primul act al îmbrățișării
Acum dormi
În grădina singurătății se rupe floarea de violetă

Se naște iubirea vin oamenii vii
Cu melancolia așteptării ameițe
Această zi îndură urarea cea rea
În florăria unde te-ai născut

În cea din urmă toamnă plângătoare
Șuieră simțurile când ziua se stinge-n
așteptare.

Halil HAXHOSAJ

Poet, eseist și dramaturg, Hali Haxhosaj s-a născut în comuna Vokshi 1946. A absolvit Facultatea de Filozofie (Limba și literatura albaneză) a Universității din Prishtina. Între anii 1992-2008 a publicat 11 (unsprezece) cărți. El este primul poet de limbă albaneză din Kosova care a fost tradus în limba română: *Umbra viselor* (2004).

Poetul Halil Haxhosaj este preocupat în ceea ce scrie de corectitudinea raportului dintre imaginație și sensibilitate, având în vedere criteriul socratic al adecvării obiectului la subiect. El încorporează în textul liric meditație și atitudine, obținând tensiunea necesară încorporării însăși. Aspirația orfică se încarcă de „explozibilul” conștiinței morale într-un spațiu autoreflexiv. Bunăoară, ridicarea discreției la rang de stil al trăirii autentice, fixează definitiv atenția. E limpede că înclinația divină e structurală. Ea reprezintă atât un ecou al lecturii, adecvate, cât și o opțiune etică și estetică.

Străzile s-au legat nod

De câte ori am dorit să mă plimb printre
vanități
Străzile toate erau înnodate

De câte ori am dorit să mă cufund în
singurătate
Gândurile miroseau a mucegai

De câte ori am dorit să mă odihnesc
Timpul a întârziat să vină

De câte ori m-am plimbat printre lucruri fără
sens
Din capul meu a ieșit fum

În cântecul meu

Pe poalele inimii
Unde scriam jurnalul vieții mele
Cătam cuvintele blândeții

Adevărul ajunsese cerșetor
Melodia sensului dispăruse

Într-un timp fără de timp
Iar primăvara aceea promisă o pierdusem

Nimic nu mi-a rămas

Ca să nu înnebunesc
Mi-am găsit căldura cântecului

Umbra viselor

Umbrele viselor
Aleargă bezmetice
Căutând Raiul

Drumul este anevoios
Pentru că mergi pe lângă Iad
Fără să întorci capul spre el

Trăsăturile care se mișcă
Își pierd conținutul și forma
Învăluite fiind de ghemul de foc

În Purgatoriu
Scările erau putrezite de lacrimi
Și toate locurile ocupate

Umbrele măhnite și-au lăsat capetele în jos
Căutând sufletele lor
Undeva în adâncuri

Fiarele

Când cineva devine fiară
Oamenii fug de ei înșiși
Străini ajung în vetrele lor

Dragostea suspină fără pasiune
Nenorocirile sufocă viața
În numele umanității

Vor să facă ceva bun
Pariind pe filantropia mincinoasă

Lumea devine mai rea, mai mică
Aducând cu o scrumieră
De pe masa cancelariilor

Când omul devine fiară
În cimitire miroase a sânge
Mireasma pământului se duce spre cer
Și-l face pe Dumnezeu să lăcrimeze
Ce imagini macabre
Pe albumul masacrelor

Pilo ZYBA

Poet și traducător, membru al Uniunii Scriitorilor din Albania, Pilo Zyba s-a născut la 10 aprilie 1957 în localitatea Përmet. Din anul 1995 trăiește și scrie în Grecia. A publicat cărți de poezie pentru copii, dar și volume pentru adulți. A tradus din opera lui Janis Ricos (poeme) și din același autor – povestiri.

Motivele în poezia lui Pilo Zyba sunt bine alese și variate de la cele tradiționale până la ipostazele contemporane sub care se desfășoară viața poetului. Transfigurarea confesiunilor este, aici, un reflex vădit obsesiv al temelor și emoțiilor persuasive, reprezentând seducția melodioasă care invită pe lector spre căile de înțelegere și implicare. Adâncimea reflexivității îl determină pe autorul Pilo Zyba să dea măsura intuiției sale pentru a se apropia cu gestul liric de poezia modernă, deținând forța și combustia interioară întru dominarea obsesiilor, acordând clipei o certă semnificație.

Cuibul meu

Am un cuib
În streășină sufletului
Unde ciripesc și prin viață
Gândurile mele.

El este loja de unde privesc
Mersul vânturilor
Migrația păsărilor
Transformarea anotimpurilor.

Cuibușorul
Din streășina sufletului meu
E fereastră la care petrec
Clipe pentru expoziția cea mare
Pe care o voi lăsa altora

Am hotărât

Am hotărât să rămân
O carte mică
Cu copertile aripi
Aruncate într-un colț.

Literele
Cât un bob de grâu
Adunate spic
Au forța și greutatea
Să te lase fără minte.

Atena

Ea în fața mea
Eu în fața Atenei.

Un cumpărător obișnuit
În fața vitrinei.

Ea îmi ia puterea

Anii cei mai valoroși.

Îi transformă în cântec și vis
Și artă pentru ceilalți.

Arqile V. GJATA

Poet, publicist și eseist, Arqile V. Gjata s-a născut la 4 septembrie 1942 în orașul Vlora de pe coasta Adriaticii. Din anul 1995 trăiește cu familia la Athena (Grecia). Este secretar al Uniunii Scriitorilor Liter-Art din Athena. A publicat numeroase reportaje și critică literară dar și volumele de poezii: *Când se trezește viața* (2005), *Coroană de culori* (2006) și *Orașul care cere muzică – povestiri* (2008). Are în curs de publicare volumul de poezii *Observând femeile poezilor* – titlul pe care-l folosește la unul din poemele din antologia *Cheia sufletului*. Aici, poetul Arqile V. Gjata își programează discursul liric în afara dar și înăuntru normelor restrictive ale retoricii. Acest mod de interpretare se produce fie prin mutații în planul ideilor, fie prin limbaj „Limbajul e Casa Ființei” (Heidegger) ancorând în „marea învățătură” a dialecticii.

Observând femeile poezilor

Vin Femeile Poeților
Perechi-perechi
Cu sufletul plin de cântece
Aceste femei cu Valea schimbată
Zi și noapte rumegă vise
Despre bărbații turmentați de suspine
Femeile poezilor
Idilice
„Natură liniștită” în grădina
Cu aer a poeziei
Lucesc ca un fruct oprit
Prăbușit pe pat
Atrase de iubire

Bărbaților poeți
Nu le iese sufletul
Înainte de a apărea cartea
Cu vocabular melodios
„Femeile sunt vinovate”...

Mormântul pescarului

Adânc în miez de canal
Sub algele și scoicile apelor
Împărăția peștilor
A deschis un mormânt
Pentru pescar
Mormânt cu nisip și apă sărată

Bătrâni cu ochi sărați
Pești cu ochi înlăcrimați
Însoțesc cortegiul subacvatic
Al pescarului
Delfini îmbrăcați în doliu
Cântă cântece de doliu
Ale riturilor marine

Stolurile de pescăruși
Legate braț de braț
Plâng cu legi despre prietenul lor
Pescăruș
Coșciugul peste speranță
Lovește adâncul mării
Nisipul cristalin-auriu
Acoperă mormântul pescarului...

Prezentare de **Victor STEROM**
Traducere de **Baki YMERI**

Georges STEINER

„Umanismul este auxiliarul barbariei”

Filosof al limbajului, teoretician al traducerii și romancier, Georges Steiner evocă într-o carte singulară – *Cărțile pe care nu le-am scris* – criza studiilor umaniste, complexitatea condiției evreiești și convingerile sale politice.

– *Parcursul dumneavoastră de intelectual, profesor și scriitor v-a plasat la interferența mai multor culturi. Ce le spuneți astăzi celor care vorbesc de conflictul civilizațiilor?*

– Încă din 1919, Valery scria: „Noi, astelalte civilizații, știm acum că suntem muritoare.” Umanismul european s-a prăbușit în inuman, iar întrebarea, esențială, care mă obsedează de o jumătate de secol încoace, este aceasta: de ce cultura europeană n-a putut rezista barbariei? Mai rău, ea a fost adesea partenera zeloasă a acesteia. După aproape o jumătate de secol, de când am fericirea de a preda, aceste frământări nu m-au părăsit: putem crede că ficțiunea, puternica ficțiune dezumanizează.

Optimismul Ilumiștilor consta în a proclama: „studiați marile texte, apreciați muzica măreață și tablourile celebre; veți fi puțin mai umani.” S-ar putea ca însăși forța imaginarului să fie potrivnică praxisului, cum ar fi spus Marx, reflexului imediat, uman, social. Însă, vedeți, eu nu am un răspuns la întrebarea dumneavoastră și asta e destul de grav. Mi-ar fi plăcut ca, la sfârșitul vieții mele, să pot reflecta la această meserie pe care o iubesc atât de mult și să găsesc în ea o ripostă, un răspuns care ar fi putut ușura condiția noastră într-adevăr inumană, dar nu sunt deloc conștins de asta.

– *Faptul că umanismul nu a putut rezista barbariei, și că s-a făcut auxiliarul inumanului,*

discreditează proiectul modern al emancipării prin cultură despre care Habermas spune că a rămas neterminat?

– Eu nu cred în optimismul profesat de Habermas. Schimbul liber de opinii, de doctrine filosofice, nu cred, din păcate, că poate garanta un liberalism uman. Luptele ideologice au sfâșiat Europa noastră, chiar și lumea-ntreagă, dușmăniile ideologice s-au dovedit a fi implacabile și au fost propagate de intelectuali scilipitori și puternici. Doi studenți de-ai mei, cărora Gărzile roșii le-au zdrobit coloana vertebrală în timpul revoluției culturale, i-au scris Voltairului secolului nostru, Sartre, cerându-i să intervină public. Domnul Sartre, într-un discurs celebru, a afirmat cu tărie că denunțurile referitoare la așa-zisele brutalități ale Gărzilor roșii nu erau decât scorneli de-ale CIA-ului. Domnul Claudel, pe care-l idolatrizez, în special pentru teatrul său, scrie imn Mareșalului, iar Aragon omagiu lui Guépéou „Gardieni ai libertății”. Savanții pe care-i întâlnesc la Princeton și la Cambridge au oarecare scrupule în a debita asemenea prostii.

– *I se reproșează lui Martin Heidegger tăcerea lui referitoare la Shoah. Dumneavoastră, care i-ați dedicat o carte, cum apreciați opera și omul?*

– Cred că este un geniu care a revoluționat problemele filosofice esențiale: „un titan remarcabil” care, la fel ca Luther, a creat o nouă limbă germană. Dacă există după Heidegger o germană mai bună sau mai rea,

asta este o altă problemă. Acest țaran abil a conceput texte celebre ce au revoluționat gândirea. Dacă lui Heidegger i-ar fi aparținut doar formularea „încă nu am învățat să gândim”, ea ar fi fost, după părerea mea, decisivă. Pe de altă parte, soția lui Heidegger era o antisemită activă; cât despre Heidegger, lucrurile sunt mult mai complicate. Nu e nici urmă de rasism în opera lui, rasismul îl plictisea. În 1933, când aspira să devină Führerul Führului, așa cum Platon dorea să fie consilierul împăratului, Gestapo-ul îl anchetează și decide că nu se poate avea încredere în Heidegger spre a i se încredința un post important. Argumentul decisiv al ofițerului anchetator este acela că Heidegger este, în mod evident, un Privatnazi (un nazist privat); mă întreb ce nivel de inteligență avea acel agent Gestapo ca să găsească o asemenea formulare genială.

– *În lucrarea dumneavoastră consacrați un capitol problematicii evreiești. În ce consistă iudeitatea unui evreu neortodox?*

– Este o problemă foarte serioasă. În anumite privințe, eu sunt, pentru ortodox, mai rău ca Păgânul, neevreul. Evreul ortodox știe cine este, la un nivel pe care eu nu-l voi atinge niciodată. Pe de altă parte, imensul aport cultural și uman al evreului neortodox, liberal, schimbat după civilizația modernă, este un argument care atârână greu în balanță. Când, vinerea seara, la Mea Shaerim, după baia rituală, se văd copiii ca niște luminițe, îmi spun, uneori, că ei sunt pe calea cea bună. Dar nu sunt convinși de acest lucru. E evident că dacă există o șansă de supraviețuire, ei o au. Asimilarea și căsătoriile mixte ating mai mult de o treime din tinerii evrei. Pe de altă parte, când este vreo catastrofă, toată lumea se adună. În timpul Războiului de Șase Zile, eram la Manhattan și toți, înarmați cu tranzistoare, se îmbulzeau pe străzi și se interpelau zicând: „Și eu sunt evreu”. Optimist cum sunt, cred în dezastru și-n formidabila unire din timpul dezastrului.

– *Scrieți că „retorica vizionară a lui Marx, atitudinea și iconografia care îl caracterizează sunt evreiești până în măduva oaselor”. Oare internaționalismul proletar nu*

este decât o extensie a semnificativului „evreu” din lume?

– Nu este nimeni mai evreu decât Trostky. Aceasta viziune egalitară, fără frontiere, utopică vine din „Livre d’Amos” care cuprinde revoluția în totalitatea dimensiunilor sale. Doamne, bine că n-a reușit! Noi, oamenii de rând, nu suntem la înălțimea iluziei comuniste, socialiste, mesianice. Dar asta nu înseamnă că revoluționarii greșesc, ci că supraestimează puterea de altruism al omului.

– *Susțineți că Omenirea trece printr-o criză profundă. Este o criză de progres sau una care anunță un iremediabil declin?*

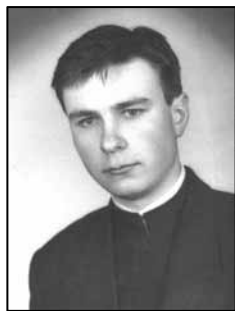
– Este posibil ca mâine să se nască un Shakespeare, un Beethoven, un Michelangelo, un Mozart, dar nici dumneavoastră, nici eu nu credem un cuvânt din toate astea. Niciodată destinul n-a semnat cu o civilizație dată un pact care să-i garanteze eternitatea. Civilizațiile se nasc, se dezvoltă și pier. Intuiția îmi spune că explozia de genii, în domeniul științific, matematic, poetic, ce va veni din India va bulversa lumea. De ce n-ar fi așa? Europa este obosită. N-a avut Lenin această frază sugestivă? „Europa este arhipelagul Asiei”. Europa este un minunat hotel, plin de turiști. Trăim din turism, dar apoi? Miracolul, după cei 70 de milioane de morți între august 1914 și aprilie 1945, este că, dumneavoastră și cu mine, stăm în acest frumos birou al lui Claude Gallimard și că există încă o Europă. Dar ea e obosită. Ceea ce trebuie să ne dea de gândit este că în afacerea din Kosovo au trebuit chemate Statele-Unite pentru a se obține o încetare a înfruntărilor.

– *Anul viitor veți avea 80 de ani, cum priviți secolul care începe?*

– Este o întrebare foarte frumoasă și foarte grea. Am copii și nepoți, așadar mă aflu în postura tatălui și a bunicului care speră că aceștia nu vor trăi anumite evenimente. Un evreu nu are dreptul, nici cel mai mic, de a fi optimist. Ar fi o prostie. Însă în fiecare dimineață îmi spun că neantul, destinul, Dumnezeu sau vidul sau orice ar fi nu ne-a promis o lume echitabilă, o lume confortabilă sau pașnică, ci o lume interesantă. Iar această promisiune a fost admirabil respectată.

Interviu realizat de **Omar Merzoug**
(După *La Quinzaine littéraire*, 2008)

Traducere de **Virginia NUȘFELEAN**

Arabia preislamică

Ioan Sabin MUREȘAN

De-a lungul veacurilor, începând cu primele atestări scrise ale istoriei și până în secolul al VII-lea al erei creștine, acea imensă peninsulă – situată între Marea Roșie, Oceanul Indian, Golful Persic și Eufrat, cunoscută sub numele de Arabia – a rămas neschimbată și aproape neafectată de evenimentele care au zguduit restul Asiei și au cutremurat din temelii Europa și Africa. S-au ridicat și s-au prăbușit regate și imperii, s-au stins dinastii străvechi, s-au modificat hotarele și numele țărilor, iar locuitorii lor au fost luați în captivitate sau chiar exterminați. Arabia însă – în ciuda faptului că în regiunile de frontieră a suferit unele modificări – și-a păstrat în adâncul deșertului ei caracterul primitiv și independența, iar triburile nomade nu au căzut niciodată pradă robiei.

Izolată de vechile țări culturale, acea imensitate de piatră și de nisip ce formează o parte integrantă a continentului asiatic nu a ținut pas cu evenimentele istorice ale neamului omenesc. Istoria a vorbit atât de mult despre imperiile mari și puternice care au luat ființă și au dispărut în părțile nordice ale Asiei apusene cât și despre ceea ce au știut să dureze perșii pe continentul Asiei și despre puterea lor mondială. Istoria s-a ocupat și de falnicul și strălucitul imperiu al

Confluente

lui Alexandru Macedon, ca și de actele de bravură ale legiunilor Caesarilor, care după prăbușirea imperiului marelui Alexandru și-au dus și împlântat acvilele până departe în Răsărit trecând peste Asia Mică și Siria. În schimb istoria nu pomeneste nimic de nisipoasa și stâncoasa peninsulă arabică¹, de colțul de lume în care s-a născut și plămădit cel mai nou crez mondial.

Arabia, cea mai mare peninsulă de pe Terra, este situată în sud-vestul Asiei, fiind limitată la vest de Marea Roșie, la nord-vest de golful Arabia, Marea Moartă și râul Iordan, de câmpia Mesopotamiei la nord-est, la est de golful Oman și golful Persic, iar la sud de golful Aden și Marea Arabiei. Este un uriaș paradis deșertic, având o suprafață de 2,73 milioane km², cu marginile de vest și de sud înălțate în era terțiară, în urma năvălirilor apelor Mării Roșii², atingând altitudinea maximă în sudul capitalei Yemenului, în Jebel am’Nabi Sha’ili (3.600 m), iar spre est este o câmpie joasă. În interiorul podișului se găsesc deșerturile Nefud la nord și Rub’al Khali la sud între care se intercalează hamada³ Nejd cu dune și stânci golașe. Străbătută fiind prin mijloc de Tropicul Capricornului, Arabia are o climă tipic tropicală, cu temperaturi de 40°–50° C și amplitudini termice mari, cu precipitații reduse (100 mm/an)⁴. Din această cauză teritoriul Arabiei este numai în proporție de 1/4 prielnic vieții umane⁵. În munții Yemenului și în munții Oman musonul de vară din Oceanul Indian aduce precipitații bogate (700–900 mm/an). Râurile permanente și locurile umede sunt aproape inexistente, iar vegetația, solul și fauna sunt specifice locurilor deșertice.

Interiorul acestei peninsule de piatră – cu excepția binecunoscutelor ținuturi de la mare, de-a lungul cărora pluteau vase comerciale ce se îndreptau spre Răsărit, din Sinai până la Aden, era teritoriul cel mai puțin cercetat în epoca anteislamică. Pătrunderea în interiorul peninsulei o împiedecă topografia ei, fapt care i-a obstrucționat și pe locuitorii ei să țină pas cu civilizația sau să ia contact cu restul lumii.

Populația care locuia pe pământul Arabiei spre nord, la hotarul răsăritean al Siriei

și până la Eufrat, în marea ei majoritate se compunea din triburi ce nu aveau statornicie, ducând o viață nomadă. Excepție făceau arabii care-și aveau sălășluire în locuri mai ferite, mai productive. Atât „copiii deșertului”, cât și ceilalți locuitori ai deșertului sunt semiți, aparțin rasei semite. După afirmațiile lui Eugen Fischer ei sunt reprezentanții cei mai de seamă ai așa numitei „rase orientale”⁶. Legătura tainică ce a ținut împreună toate elementele Arabiei, orășeni sau nomazi, a fost dependența, afinitatea tuturor față de limba semită. Azi e un lucru recunoscut de toți că patria tuturor semiților ce locuiesc în afara de hotarul Arabiei a format-o peninsula arabică. Putem susține chiar mai mult: tot insul ce locuiește pe pământul Arabiei e de aceeași rasă. Astfel istoria poporului arab, începând din cele mai vechi timpuri, a format un capitol special în istoria semințiilor. După ce reprezentanții rasei semite, de care face mențiune și Moise în cartea Facerii la capitolul 10, au populat întreaga peninsula arabică, după ce solul acestui colț de lume nu a mai putut hrăni pe toți locuitorii ei, împinși de necesități, aceștia și-au căutat un alt loc unde să se stabilească, îndreptându-se spre Nord și spre Sud-Vest, spre Asia interioară și spre Etiopia.

Judecându-i pe arabi după limbă, aceștia au făcut parte din neamurile semite după cum s-a arătat mai sus. După legendele lor populare, originea lor se împletește cu cea a vechilor evrei⁷. Populația majoritară a peninsulei ar descinde din Kathan sau Joctan, un presupus urmaș al lui Sem la a patra generație. Urmașii acestuia s-au răspândit în sudul peninsulei și pe coasta Mării Roșii. Iarab, unul dintre fiii săi, a întemeiat regatul Yemenului, iar teritoriul arab i-a împrumutat numele, de aici derivând numele poporului arab și al țării Iurham. Un alt fiu a fondat regatul Hedjas pe care descendenții lui l-au stăpânit timp de generații. Acești oameni i-au primit cu prietenie pe Agar și pe fiul ei Ismael ce fuseseră izgoniți din țara lor de venerabilul Avraam. Mai târziu Ismael s-a însurat cu fiica lui Madad, un prinț domnitor descendent al lui Iurham și astfel alăturarea dintre o străină și un prinț evreu a stat la originea poporului arab. Soția lui Ismael a dobândit doisprezece fii,

numeroșii lor urmași, împărțiți în douăsprezece triburi, s-au extins invadând și asimilând neamul original al lui Iactam⁸.

Aceasta este relatarea făcută de arabi despre propria lor origine și scriitorii creștini⁹ o citează ca reprezentând împlinirea legământului dintre Dumnezeu și Avraam, așa cum stă scris în Sfânta Scriptură: „Și Avraam i-a zis lui Dumnezeu: Rogu-te, măcar Ismael să trăiască înaintea Ta. Și i-a zis lui Dumnezeu: Iată te-am ascultat și pentru Ismael și iată îl voi binecuvânta, îl voi crește și-l voi înmulți foarte, foarte tare; doisprezece voievozi se vor naște din el și voi face din el un popor mare”. (Facere 17, 18, 20).

În sânul comunității diferitelor triburi arabe legăturile de sânge erau foarte importante. Deși beduinul este din fire un adevărat individualist egoist, după cum reiese dintr-o rugăciune a unui arab trecut la islam: „Doamne, îndură-te numai de mine și de Profetul Mahomed și încolo de nimeni altul”¹⁰, în sânul unei familii toți membrii familiei aveau aceleași drepturi și datorii. Fiecare era obligat să-și apere fratele ajuns la ananghie, fără să întrebe dacă are dreptul sau nu la ajutor. Dacă membrii unei familii nu pot cu propriile puteri să-și ajute aproapele, atunci tot tribul sărea în ajutorul celui oropsit.

Arabii, popor călit de greutatea vieții de nomad, pe lângă multele defecte și vicii ca desfrânarea, beția, cruzimea, setea de sânge, pasiunea de a prăda și de a jefui și dragostea de luptă, „calități” care se moșteneau din generație în generație, se puteau mândri și cu calități alese: devotamentul față de căpetenie și respectarea cu tărie a cuvântului dat. Cuvântul dat de un arab era respectat cu sfințenie, arabul necălcându-și niciodată vorba. De asemenea erau extrem de curajoși în luptă și ospitalieri. Bucurându-se de o bogată fantezie, specifică tuturor orientalilor, arabii erau robii poveștilor și ai basmelor, preamărind în cântece lirice faptele lor de arme sau cele de jaf ale confrăților.

Încă din cele mai vechi timpuri s-a făcut o distincție clară între arabii care „dețineau orașe și castele” și „cei care locuiau în corturi”¹¹. În ceea ce-i privește pe cei dintâi unii ocupau oaze fertile sau văi, presărate ici și

colo printre munți, unde aceste orașe și castele erau înconjurate de vii și de livezi, pâlcuri de palmieri, câmpuri cu grâu și pășuni fertile. Aveau obiceiuri bine stabilite, dedicându-se cultivării pământului și creșterii vitelor.

Alții se ocupau de comerț, deținând porturi și orașe de-a lungul Mării Roșii, pe țărmul sudic al peninsulei și al Golfului Persic, practicând comerț cu alte țări prin intermediul corăbiilor și caravelor. Astfel era cu deosebire populația Yemenului sau a Arabiei Fericite, țărmul mirodeniilor, al parfumurilor și al tămâii, Sabeea profeților și Saba Sfintelor Scripturi. Ei erau printre cei mai activi navigatori pe mările din răsărit. Corăbiile lor aduceau smirna și rășinile aromate, precum și aurul și alte mărfuri din India și Africa tropicală. Acestea, împreună cu produsele autohtone, erau transportate de-a lungul deșerturilor în caravane spre statele semi-arabe Ammon, Moab și Edom sau Idumeea, spre porturile feniciene de la Mediterana și de acolo mai departe spre Occident. Cămila a fost numită corabia deșertului, iar caravana, flota lui.

Însă arabii agricultori și neguțători, acei locuitori ai orașelor, n-au fost considerați niciodată reprezentanți autentici ai neamului. Ocupațiile lor, așezate și pașnice, le-au domolit caracterul, iar contactul cu străinii le-a modificat trăsăturile de grup. Caracterul național și-a conservat forța și prospețimea sa originală în rândul celeilalte categorii a arabilor – corsarii deșertului sau „locuitorii corturilor” – cu mult mai numeroasă decât prima. Având deprinderi nomade, ocupații pastorale și fiind familiarizați prin experiență și tradiție cu toate resursele ascunse ale deșertului, ei duceau o viață rătăcitoare, călătorind din loc în loc în căutarea acelor oaze și izvoare rămase încă din vremea patriarhilor; făceau popas acolo unde puteau beneficia de umbra curmalilor, de apă și de nutreț pentru cirezile de cai și de cămile și își schimbau locul atunci când proviziile se epuizau.

Multitudinea acestor triburi rătăcitoare, fiecare cu prințisorul său și fărâma sa de teritoriu, dar lipsite de o conducere unitară, iscau frecvente ciocniri. De altfel, răzburarea era aproape un principiu religios pentru ei.

Nevoia de a fi mereu pregătit să-și apere turmele și cirezile l-a familiarizat pe arabul deșertului încă din copilărie cu folosirea armelor. Nimeni nu-l putea întrece în mânăuirea arcului, a lancei și a sabiei și nici în folosirea iscusită și elegantă a calului. El era, de asemenea, un luptător jefuitor, deși uneori, angajat în serviciul negustorului căruia îi furniza cămile călăuze și însoțitori pentru transportul mărfurilor sale, cel mai adesea pretindea o răsplată în schimbul protejării caravanei sau o pradă pur și simplu în timpul călătoriei prin deșert. El considera acestea îndreptățite fapte de arme și-i privea cu dispreț pe „*fiii negoșului*”, considerându-i o rasă inferioară, decăzută datorită îndeletnicirilor și țărilor lor sordide. Acesta era arabul deșertului, locuitorul corturilor, în care se împlinise destinul profetic al strămoșului lui Ismael. „El va fi un bărbat neîmblânzit, mâna lui se va ridica asupra tuturor oamenilor și mâna acestora va fi împotriva lui.”¹²

Dacă facem o comparație între viața socială, foarte primitivă a arabilor, și cea spirituală vom observa o mare deosebire. Poezia, arta, care s-au dezvoltat în mod deosebit, s-au bucurat de o îngrijire cu totul specială. Istoria nu cunoaște un popor primitiv care să pună atâta preț pe curățenia și eleganța vorbirii de toate zilele ca beduinii. Și, precum arabii au ales totdeauna vorbele de care s-au folosit, căutând să fie la înălțime, la fel și în domeniul poeziei toți s-au înflăcărat fiind „*asemenea vechilor atenieni, trup și suflet pentru poezie*” cum spune Gheorghe G. Stănescu¹³. Fiecare eveniment, oricât de neînsemnat, își găsea o reoglindire în poezie. Episoadele vieții de toate zilele ofereau poezilor și rapsozilor arabi tot atâtea ocazii binevenite pentru poezie. Și acolo unde fiecare caută să poetizeze, unde fiecare se înflăcărează căutând să înțeleagă și să prețuiască poezia confratelui, poemul sau cântecul nu era doar o podoabă, ci un „*ce*” din ființa poporului deșertului¹⁴.

Între poezia arabă, singurul domeniu artistic ce a fost cultivat în deșerturile de nisip, și între poezia europeană este o mare deosebire. Niciodată nu a putut un poet arab să dureze poeme deosebit de alese grație fanteziei

și grației lăuntrice așa cum au făcut poeții noștri, precum perșii. Poetul arab e cu totul lipsit de ceea ce noi europenii înțelegem prin „fantezie productivă”. Rapsodul arab era robul prezentului, al actualității care-l înconjura. A descrie, a reda ceea ce-l înconjoară, aceasta era gloria după care tindea. Poetul arab se simțea mai capabil, mai chemat, să descrie calitățile excepționale ale cămilei și ale calului, o vânătoare sau o furtună de nisip, precum și farmecele și grațiile iubitei, decât să se lase îmbătat de o sensibilitate lirică derivând din sentimentalitate. Fiind una de ocazie, poezia arabă, nu a putut nicicând să devină o compoziție poetică și artistică în adevăratul înțeles al cuvântului. De vreme ce poetului arab îi lipsea adâncimea și avântul artistic, o altă notă caracteristică a tuturor semiților, nici poezia lui nu a putut să se ridice devenind ceva impunător, ceva măreț. Poetul arab a căutat să înlocuiască aceste defecte cu altceva, cu puterea de muncă depusă în durarea imnelor și a unor versuri cât mai frumoase. Pentru noi europenii, neobișnuiți cu viața fiilor deșertului de nisip fierbinte, poezia lor ne apare ca ceva straniu, ceva ce descrie lucruri din altă lume, o lume cu totul străină și aparte. „Acela care vede într-o cămilă superbă un simplu exemplar de grădină zoologică bineînțeles că va adormi citind pagini întregi închinat descrierii amănunțite a acelei vietăți”¹⁵.

În ceea ce privește viața religioasă, în vremea așa-numitelor *zile ale Inocenței*¹⁶, arabii aparțineau în principal celor două credințe, sabeeană și magiană sau mazdeeană, care predominau în lumea orientală a acelor timpuri. Totuși, cea sabeeană avea mai mulți adepți. Se spune că numele acesta provine de la Sabi, un fiu al lui Set, despre care se spune că ar fi înmormântat lângă piramide alături de tatăl său¹⁷. Alții susțin că numele religiei vine de la cuvântul Saba însemnând în idiș stele și atribuie originea religiei acelor păstori asirieni care în timp ce-și păzeau turmele la vreme de noapte pe câmpiile întinse priveau forma și mișcarea corpurilor cerești și creau teorii despre forța lor benefică sau malefică asupra rosturilor omenirii. Alții susțin că ar avea origine și mai veche și anume că ar fi fost religia lumii antediluvienă. Se spune că ar fi

supraviețuit potopului și că ar fi fost practică pe vremea patriarhilor. A fost propovăduită pe vremea lui Avraam, îmbrățișată de urmașii lui, copiii lui Israel, sanctificată și confirmată în Legile dezvăluite lui Moise, printre fulgere și tunete, pe Muntele Sinai.

Deși la origine religia sabeeană era pur spirituală, cultivând credința monoteistă, doctrina unei reîntrupări, a recompensei și a pedepsei și necesitatea urmăririi unei vieți virtuoză și sfinte pentru dobândirea nemuririi și-a pierdut treptat simplitatea și puritatea originară fiind umbrată de mistere și acte de idolatrie. În loc să considere corpurile cerești locuințele agenților mijlocitori, sabeenii le divinizau ca pe niște zeități: ridicau în onoarea lor chipuri sculptate în crânguri sfinte, păstrau cu sfîntenie acești idoli în temple și li se închinau ca și cum ar fi fost pătrunși de suflu divin.

La fel și secta rivală a magianilor – mazdeenilor (adoratori ai focului) a pierdut din vedere natura divină a simbolurilor și a început să se închine luminii sau focului pe care-l asociau cu forța divină și să deteste întunericul de parcă era Satana sau diavolul însuși. Cuprinși de un zel fanatic, magianii îi aruncau pe necredincioși în flăcări, sacrificându-i astfel pentru îmblânzirea zeității incandescente.

Pe vremea lui Mahomed în privința religioasă domnea un indiferentism foarte mare și conștiința de Dumnezeu, cea înainte mult mai curată, decăzuse la superstiție și la un fetișism cras încât un contemporan al lui Mohamed se exprima: „Unde vedeau ei o piatră se închinau la dânsa”¹⁸, iar dacă lipsea mulgeau o cămilă peste un vraf de nisip, modelau o piatră și se închinau la aceasta. Unul dintre cele mai însemnate obiecte ale adorării formau la ei pietrele sfinte, după cum reiese și din textul de mai sus, întocmai ca și la cele mai multe popoare semitice. De o considerare deosebită se bucura, la o mare parte a semințiilor arabe, meteorul cel negru din Ka’aba, templul cel pătrat din Mekka în Hidjaz. Acest meteor ar fi fost adus lui Avraam de către îngeri atunci când el a rezidit Ka’aba pe care o zidise mai întâi Adam după un prototip ceresc. În fiecare an se organizau pelerinaje mari la Ka’aba al cărei teritoriu era

declarat sacrosant atât pentru oameni cât și pentru animale.

Iudaismul a pătruns în Arabia de timpuriu, însă într-o formă incipientă și nesemnificativă. Despre aceasta se mărturisește și în Sfânta Scriptură¹⁹, amintind printre cei prezenți la predica de la Cincizecime a Sfântului Apostol Petru și arabi. Totuși multe din riturile, ceremoniile și tradițiile acestei religii au prins rădăcini aici. Atunci când Ierusalimul a fost cucerit și distrus de romani (70 d. Hr.), mulți evrei se vor refugia în Arabia, se vor organiza în comunități, vor dobândi ținuturi fertile pe care vor construi castele și cetăți.

Religia creștină a avut și ea aderenți în Arabia. Sfântul Pavel însuși spune în Epistola sa către Galateni că la scurtă vreme după ce a fost rânduit să propovăduiască religia creștină în rândul păgânilor el „a plecat în Arabia”. Disensiunile care au izbucnit în sânul Bisericii orientale în primele secole și care au dus la

separarea mai multor secte au silit pe mulți să ia calea exilului spre ținuturile îndepărtate ale Orientului, au umplut deșerturile Arabiei de pustnici și au sădit sămânța credinței în sânul principalelor triburi.

Amintitele trăsături fizice și morale pot explica parțial cauzele care au menținut neschimbată situația arabilor timp de mai multe secole. Deși poziția lor izolată și deșerturile nesfârșite le asigurau protecția împotriva atacurilor din afară, frământările interne și lipsa de unitate politică sau religioasă îi făcea mai puțin primejdioși în postura de cuceritori.

A venit în cele din urmă timpul ca triburile răzlețe să fie unite într-un singur crez și să urmeze o cauză comună; și a fost atunci când un geniu atotputernic²⁰, Mahomed, s-a ridicat pentru a uni aceste triburi dispersate, pentru a le însufleți cu propriul spirit îndrăzneț și entuziast și a conduce această forță gigantică a deșertului către cucerirea lumii.

Note:

1. Gheorghe G. Stănescu, *Mahomed Profetul*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1988, p. 15.
2. Idem, p. 16.
3. Podiș în deșerturile din zonele intertropicale, în special Sahara, acoperit cu pietre colțuroase, rezultat al dezagregării; în *Dicționar explicativ al limbii române*, Editura Academiei Republicii Socialiste Române, București, 1975, p. 300.
4. *Dicționar Enciclopedic*, vol. I. A – C, Editura Enciclopedică, București, 1993, p. 85.
5. Horia C. Matei, *Enciclopedia Antichității*, Editura Meronia, București, 1995, p. 33.
6. Eugen Fischer citat în Gheorghe G. Stănescu, op. cit., p. 22. Trăsăturile caracteristice ale arabilor erau: nasul puțin coroiat, doi ochi negri și vioi, un corp bine legat, nu prea înalt, mai mult svelt.
7. Gheorghe G. Stănescu, op. cit., p. 23.
8. Washington Irving, *Viața lui Mahomed*, Editura Institutului European, Iași, 1998, p. 38.
9. Jean Damascène, *Ecrits sur l'Islam*, în „Sources Chrétiennes”, presentation, commentaries et traduction par Raymond le Coz, Les Éditions du Cerf, Paris, 1992, p. 211.
10. Gheorghe G. Stănescu, op. cit., p. 23.
11. Washington Irving, op. cit., p. 39.
12. *Facere* 16, 12.
13. Gheorghe G. Stănescu, op. cit., p. 23.
14. idem, p. 27.
15. ibidem, p. 27.
16. „Zile ale Inocenței” – perioadă de început a istoriei, în care oamenii respectau religia cea adevărată profesată de Avraam care cu timpul va fi pervertită, fapt care a făcut necesară apariția lui Mahomed, ultimul profet al lui Dumnezeu, care să restabilească adevărul revelat (n.a.).
17. Washington Irving, op. cit., p. 44.
18. *Coranul*, traducere din arabă și studiu introductiv de Dr. Silvestru Octavian Isopescul, Editura Eta, Cluj Napoca, p. 4.
19. *Faptele Apostolilor*, 2, 11.
20. Washington Irving, op. cit., p. 48.

Florin BUCIULEAC

Născut la 14 aprilie 1968, în Lespezi, Iași.

Absolvent al Liceului de Arte „Octav Băncilă” din Iași, Absolvent al Academiei de Arte „George Enescu” din Iași, promoția 1996, clasa profesor Ion Neagoe și Atena Simionescu.

Licențiat în arte plastice, profil arte plastice, decorative și design, specializare în Grafică.

Muzeograf la Muzeul Literaturii Române din Iași

Membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România

Membru al Societății Culturale JUNIMEA '90

Expoziții de grup:

1994, 1995, 1997, 2000, 2003, 2005, 2007 – Iași, Timișoara, București, Galați, Bârlad, Chișinău

Expoziții personale:

- Iulie 1995, Galeriile Trianon, Iași, Grafică
- Martie 1997, Casa Pogor, Iași, Pictură
- Septembrie 1997, Cercul Militar, Oradea, Pictură
- Aprilie 2002, Galeriile de Artă „Pod Pogor-Fiul”, Iași, Grafică
- Septembrie 2002, Centrul Cultural German, Iași, Pictură
- Aprilie 2004, Galeriile Artă „Pod Pogor-Fiul”, Iași, Grafică
- Ianuarie 2005, Galeriile „Horia Bernea”, Ipotești, Botoșani, Grafică
- Septembrie 2006, Galeriile „N. Tonitza”, Bârlad, Grafică
- Iulie 2007, Muzeul Județean Bistrița Năsăud, Grafică, Pictură
- Martie 2008, Galeriile „N. Tonitza”, Bârlad, Pictură

Plastică

Lucrări în colecții particulare din România, Germania, Belgia, Statele Unite ale Americii

Telefon: 0756105990

e-mail: florinbuciuleac@yahoo.com

La Conferința Filialei Cluj a USR: Vasile Fanache,
Cornel Cotuțiu, Mircea Oprea.

Varujan Vosganian, Olimpiu Nușfelean, Vistian Goia

Iulian Dămăcuș, Virgil Rațiu

Gavril Moldovan, Andrei Moldovan

Album cu scriitori

La Conferința USR, București: Olimpiu Nușfelean, Petru
Poantă, Mircea Moț

Olimpiu Nușfelean, Andrei Moldovan, Mircea Oprea.

Niculae Gheran

Niculae Gheran și D. R. Popescu
în casa memorială a poetului I. Minulescu

Niculae Gheran în fața tortului aniversar

Niculae Gheran, Ilderim Rebreanu, Andrei Moldovan
la Bogdana (Teleorman)

Niculae Gheran în curtea casei sale din Breaza

Niculae Gheran cu câinii vecinilor de la Breaza

Virgil Rațiu, Andrei Moldovan, Olimpiu Nușfelean,
Ion Moise, Lucian Perța

Poetul pr. Vasile Luțai

Victor Știr, George Țăra, Gavril Ciuban

Juriul revistei *Mișcarea literară*, format din Olimpiu Nușfelean, Ioan Pinte, Ion Moise, Virgil Rațiu și Andrei Moldovan, a acordat următoarele premii, pentru 2009:

- **Lucian PERȚA** – poezie;
- **Flavia TEOC** – roman;
- **Danile FULGA** – eseu;
- **Marius CONKAN** – debut în poezie.

Premiile Mișcării literare

Virginia Nușfelean, Marius Conkan, Flavia Teoc, Daniela
Fulga, Gavril Moldovan, Cornel Cotuțiu

Vasile G. Dâncu, Daniela Fulga, Gavril Moldovan, Suzana
Deac, Al. C. Miloș, Menuț Maximilian, Ion Radu Zăgreanu

Flavia Teoc

Lucian Perța

Daniela Fulga

Marius Conkan

Marius Conkan, Elena M. Câmpan, Denisa Pintiuță

Niculae Vrăsmaș, Ion Radu Zăgreanu, Valentin Falub,
Nicolae Avram

Jurizarea volumelor de versuri la Concursul Național de Poezie George Coșbuc. – Ion Mureșan, Petru Poantă.

Olimpiu Nușfelean, Virgil Rațiu, Al. Cățcăuan

Eugeniu Nistor, Al. C. Miloș

Daniel Săuca, Ioan Pinteș, Petru Poantă, Al. Cățcăuan

Colocviile George Coșbuc

Vasile Dâncu

Ovidiu Pojar

Andrei Moldovan, Niculae Gheran,
Livi Rusu (președintele CJ-BN) și Al. Cățăuan
la Saloanele Liviu Rebreanu, 2009

Ion Moise, Mihai Sin, Olimpiu Nușfelean,
Constantin Stănescu, Corneliu Lupeș

La Casa Memorială Liviu Rebreanu din Prislop

Adi Cristi

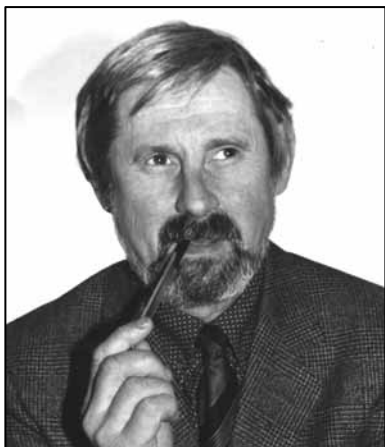
Saloanele Livi Rebreanu

Dorina Manu

Maria Cristina Iuga

Lucian PERȚA

Casandra Ioan

Înfloresc lacunele

(din *Mișcarea literară* nr.2(30)/2009)

Nu e de ajuns
să scrii primele versuri la nouă ani.

Suntem o țară de poeți. Suntem îndeajuns
de circumspecți și civilizați
ca să nu rimăm visul cu abisul.
Suntem suficient de stresați
ca să putem exporta stresul
oriunde se va putea
și după aceea să primim rezidență
poetică în SUA.

Încercăm să nu uităm că
suntem un neam de vânători
și că până a fi meșter trebuie să fii, nu în zadar,
ucenic și calfă.
Numai că uneori,
de prea multe ori,

etapele se sar.

**Parodii
pur și simplu**

Ați văzut, eu, de cum
am ajuns la liceu,

am și știut ce sunt, adică ce voi fi:
voi scrie poezii.

Mai am doar o lacună,
sinceră să fiu:
fiindcă scriu atât de multe,
nu mai știu
care e rea și care e bună!

Narcis Ionel Murza

Gara

(din *Mișcarea literară* nr.2(30)/2009)

stau și cuget până la transpirație,
așa cum numai un licean de la reală știe,
întotdeauna când am inspirație
și simt că e bine de scris o poezie

nici nu se pune problema
să-l dezamăgesc pe domnul Moise,
deși, recunosc, pe tema
aceasta s-a discutat la cenaclul „Coșbuc” –
cică poetul, adică eu, ori se
apucă serios de treabă în poezie,
ori se duce după liceu unde se duc
toți veleitarii – la filologie!

pe mine nu mă sperie, nu vă mint –
pe Dumnezeu alături îl simt

și tata, și chiar și femeia ce mi-e mamă,
cu sfaturi, foșnind de bunătate,
cum numai frunzele toamna foșnesc, mă-
ndeamnă
să mă gândesc serios la facultate

de aceea acum stau într-o gară și cuget în vers,
cu o valiză în mână unde-i de mers

am, orișicum, de pe-acum o deviză:
poți sta în gară oricât, totul e
să nu te simți niciodată valiză!

CITITOR DE REVISTE

România literară
nr. 22/5.06.09. Aflat
la Târgul de Carte de

la Praga (14-17 mai a.c.) unde și-a prezentat romanul *Hotel Europa*, Dumitru Țepeneag a răspuns întrebărilor adresate de Lubeșe Valentová. Din forma răspunsurilor lui Dumitru Țepeneag distingem o judecată politică echilibrată: „...Înainte ca România să intre în Uniunea Europeană eram mai degrabă sceptic cu privire la beneficiile acestei aderări. Socoteam că nu e pregătită să facă față exigențelor dictate de la Bruxelles. Sigur, Uniunea (nu cea Sovietică!...) a ajutat cu bani serioși țările aderente. Dar o mare parte din bani au intrat în buzunarele unor șmecheri, altă parte a fost risipită din nepricepere și neglijență. Principala problemă în România e corupția. Iar în asta Europa nu are nici o vină. După cât se pare, mondializarea e inevitabilă. Sistemul capitalist are nevoie de această globalizare a mijloacelor de producție și a relațiilor comerciale. Ceea ce presupune tot felul de pericole: de pildă, criza financiară cu consecințele ei pe plan economic și social și de aici ni se trag. Dar ce-i de făcut? (...) Globalizarea poate fi avantajoasă țărilor mai sărace prin efectul vaselor comunicante. Deschiderea e însoțită de o tendință spre omogenizare. Sigur, se îmbogățesc în primul rând bogații din țările sărace, dar săracii-săraci se aleg și ei cu niște firimituri. În condițiile capitalismului contemporan, o țară mică sau chiar o țară mai mare și dezvoltată ca Germania nu are nici o șansă în «războiul economic» pe care îl duc și-l vor duce în continuare marile unități teritoriale și umane cum sunt China, India, Rusia și Statele Unite. E nevoie de Europa Unită, fie și cu toate dezavantajele ei. Așa că mi-am mai schimbat părerea...”

Luceafărul nr. 22/1
iulie 2009. Remarc
două interviuri, cu
Ana Blandiana și
Dumitru Radu Popa.

Întrebată dacă a sesizat vreo diferență între cititorul mediteranean și cel român, A. B. răspunde: „Dacă mă gândesc la felul în care mi-au fost primite cărțile în Italia și Spania, ca și la participările la festivalurile de poezie din aceste țări, cred că pot spune că cititorul mediteranean este mai deschis, mai curios, mai interesat de imaginea lumii din cărți decât cititorul român, așa cum apare acesta în secolul 21. Cititorul român se află încă pe o curbă descendentă (după marea solidarizare cu poezia din anii '70, '80, când încerca astfel să respire ultimele molecule de libertate care se ascundeau în versuri), în timp ce cititorul lumii libere, saturate de materialism, singurătate și indiferență, se întoarce spre poezie, ca spre o șansă de atingere a unui tip de spiritualitate. În plus – în plus nu numai față de români, ci și față de alții – mediteraneanul are – atât istoric, cât și biologic – o capacitate mai mare de a se bucura de ceea ce este frumos”. Afirmatia aceasta îmi amintește de expresia prietenului Răzvan Tenie-Brădean: „Românul își iubește la nebunie apartamentul de la bloc sau curtea și își urăște țara cumplit pentru că nu o înțelege”.

Întrebat despre New-York-ul în care locuiește, D. R. P. răspunde: „New-York-ul nu este un oraș, e mai degrabă o stare de spirit, un sentiment, e o poveste de dragoste sau de ură, în fond, același lucru, dar niciodată una de indiferență. Nu te poate lăsa indiferent un fel de convenție apărută așa insular, cu zgârie-nori și tomberoane negolite, cu «avenu-uri» impecabile și «homleși» care lasă goale căminele municipalității, construite anume pentru ei, numai pentru că vor să-și exprime deplina libertate de a-și duce viața în stradă. Cu Metropolitan Opera, cu Metropolitan Muzeum, Googunheim și inocenții localnici care n-au intrat vreodată în vreun muzeu și n-au deschis un album, cu mirosul dulceag de lemn de mahon al micilor spații, unde se poate bea pe gratis o cafea și ronța un biscuit, citind confortabil de dimineața până seara orice carte luată de pe raft, fără obligația de a o cumpăra, și oameni de 60 de ani care se laudă la

televizor în cine știe ce emisiune trăznită că n-au deschis o carte în viața lor, cu biserici ridicându-se sever, dar și porno shopuri, ambele tipuri de stabilimente avându-și clientela respectivă. E o permanentă și fascinantă coincidență a opuselor care, iată, de câteva secole bune, ne arată că... imposibilul se poate”.

VATRA nr. 5-6/2009.

Tema numărului dublu este unică, *La*

„*Echinox*”. Revista studențească din Cluj a apărut în urmă cu 40 de ani, reprezentând, cum afirmă inițiatorul temei, Iulian Boldea, un moment cu semnificații multiple pentru literatura română contemporană. „Incomodă pentru autoritățile comuniste din acea vreme, revista *Echinox* a fost una dintre puținele reviste (dacă nu cumva singura) care și-au croit o alură europeană, prin spiritul de multiculturalitate promovat (...). Refuzând imixtiunile ideologice, revista a fost, pentru cei peste două sute de scriitori și critici literari care s-au perindat prin redacție, o adevărată școală: de literatură, de moralitate, de onestitate intelectuală. Singurul pact care a fost semnat de școala echinoxistă a fost acela cu valoarea, cu exigența culturii temeinic asimilate, cu autonomia esteticului. (...) În ce privește raportul dintre *Echinox*-ul de ieri și cel de azi, în ciuda diferențelor de abordare a sferei literaturii și a modalității diferite de structurare a substanței numerelor, cred că se regăsesc și în *Echinox*-ul actual datele fundamentale ale spiritului echinoxist, cu un accent inedit, uneori natural, alteori strident, de vigoare nonconformistă”... O fi, nu zicem nu... Vorba aceea: Nonconformist, față de ce? Nonconformist, cum? Nonconformist, pentru cine? de dragul cui?...

Dintre cronicile literare, multe, remarc: „Despărțirea de Rebreanu”, de Andrei Moldovan, despre romanul *Arta de a fi păgubaș*, vol.1, *Târgul Moșilor* (Ed. Biblioteca Bucureștilor, 2008), de Niculae Gheran. Niculae Gheran s-a întors la proză – iubirea sa dintâi – după ce a încheiat ediția *OPERE – Liviu Rebreanu* cu vol. 23. A. M. afirmă:

„Volumul este fără doar și poate un roman. Autorul rupe tradiția (sau se adaugă celor care o fac) printr-un flux al memoriei spațializat, urmărit prin jocuri de apropiere sau abandonare, în favoarea naratorului, un narator ce se află în mijlocul unor episoade epice în care, de cele mai multe ori, nu este actor. Dacă cineva se așteaptă ca romanul lui N. Gheran să plătească tribut Maestrului pe care l-a slujit zeci de ani, va fi foarte dezamăgit. Nimic nu pare să-l trimită spre Rebreanu. Verbul îi vine mai degrabă dinspre Gheorghe Brăiescu, Mateiu și I. L. Caragiale, deși nu s-ar putea zice că nu se înrudește și cu cei doi mari gurmanzi ai literaturii române, I. Creangă și M. Sadoveanu, atunci când descrie mulțimea de bunătați din birturile bucureștene. Cu toate trimiterile la hipotexte, *Arta de a fi păgubaș* nu plătește tribut nimănui”.

VATRA nr. 7-8/2009. Un număr la tema: *Poezia italiană astăzi*. Dar până una alta, semnalez fragmente din *Jurnal* (1977-1978) de Gheorghe Crăciun. Notele lui Crăciun sunt ca un fluid care tot curge, formate din paragrafe, fraze, propoziții cuvinte, apozitii, paranteze, fără nici un semn de punctuație. Dar textele sunt extrem de clare, exprimă stări din a căror suprapunere scriitorul se salvează mereu; continuă cu poezii de Vasile Igna, cu un „protest bărbătesc” al unui ins din jud. Neamț, semnalat de Ion Mureșan, cu proză de Bedros Horasangian, cu un interviu luat lui Dan Culcer de Illyés Gyula în primăvara lui 1978, nepublicat atunci; urmează cronici literare și eseuri. De realizarea temei acestui număr se pare că s-a ocupat în special Alex. Cistelecan, o adevărată antologie despre și cu poezie italiană contemporană. *Despre* semnează Giuliano Ladolfi, un studiu-raport. Poeții antologați sunt prezentați mai întâi, urmând texte reprezentative a peste 20 de autori. Alex. Cistelecan explică: „...Poezia italiană de azi e cam în aceeași situație în care se găsește poezia română: se scrie mult și se vinde foarte puțin. Se și publică, în volume, foarte puțin... La recentul Târg de carte de la Torino, de pildă, erau foarte puține volume de poezie, fie ele de clasici, fie de contemporani... Dar de discutat se discută, în schimb, mult. Firește, în

revistele literare, și aici citite în cercuri destul de restrânse. Există, însă, multe festivaluri – locale, regionale – care premiază poezia și multe orașe care au premiul lor de poezie. Dacă nu citită, poezia e măcar respectată; ba chiar onorată”.

Nord Literar

anul IV, nr. 1 (16), martie, 2009

Nord Literar nr. 7-8/2009. Gheorghe

Glodeanu semnează cronica literară la studiul monografic realizat de Maria Vaida (*Gheorghe Pituț sau ochiul și noaptea*, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj, 2009), care „are meritul de a se apropia de creația unui scriitor, care, chiar dacă nu a fost uitat, nu se mai găsește în centrul atenției criticii literare”. Adela Naghiu ia în seamă versurile lui Constantin Abăluță din volumul *Cineva care nu mă cunoaște umblă pe străzi* (Ed. Limes, Cluj), volum care „mărturisește o poetică a interiorității asumate – și a exteriorității delimitate realist de scepticismul lucid și demitizant al unui poet”... (Probabil aprecierea este corectă, dar cât de înăbușite par „sensurile” unor termeni înghesuiți într-o frază, ca: „interioritățile” și „exterioritățile” și „scepticismul demitizant” – greu de „decelat”.) Augustin Cozmuța comentează romanul *Alberia* de George Boitor (Ed. Citadela, Baia Mare, 2009). Gavril Ciuban semnează o pagină de poezie; o poezie cu „herghelii de funii”, „oștiri de cuvinte”, „maluri ale deznădejdi”, „extaz al viscerelor”, „soldați numărați de gloanțe”, cu „a tutun crud a otravă sfârcurile tale brumate/ gata înotate sub văpaia rugului/ în pânza de bumbac a râului aspru” etc. (Oare ce o fi semnificând: sfârcurile brumate, gata înotate sub văpaia rugului?) Dumitru Țepeneag semnează paginile de proză ale revistei. I se alătură Alexandru Zotta și Constantin Ciucă. Corneliu Lupeș ne plimbă prin București cu Eminescu, pe la adresele nu puține unde poetul a stat cu chirie, câteva luni, un an sau doi, în vreme ce trudea la *Timpul*. Gheorghe Pârja realizează un interviu cu Eugen Simion căruia îi propune să discute despre Maramureș. Inevitabil, dialogul ajunge la scriitori originali din zonă. Iată, despre N. Breban: „Sunt prieten cu el. Îl consider un prozator esențial pentru literatura de astăzi. Și el este un om dificil, un om, cum

spune el, orgolios, dar nu vanitos. Eu cred că uneori și vanitos. Lui îi place să domine o conversație, ceea ce este firesc pentru un scriitor. Uneori poți să intri în conflict cu el. Ce-mi place enorm la el, și trebuie să o spun, este că vrea să fie scriitor cu orice preț. (...) E un autor care are o operă. Sigur că putem să-i reproșăm o mulțime de lucruri, important este că el stă și scrie”...

Mesagerul literar și artistic nr. 11/2009.

Virgil Rațiu scrie în

editorial despre răbdarea care trebuie să însoțească un scriitor după ce a depus un manuscris la o editură. Astfel, până la apariția în librării a acelei cărți este posibil să treacă un an, doi-trei, chiar patru, uneori mai mulți. Exemplul pe care îl oferă este al lui Emil Cioran, la Paris, care a așteptat câțiva ani până și-a văzut tipărit la Gallimard *Tratatul de descompunere*. Motivele întârzierii erau de toate felurile, ca de pildă: „...tipărirea cărții a fost amânată: editura trece printr-o mare criză, și deocamdată nu mai imprimă decât romane de succes. Acest lucru mă plictisește nespus” – scria Cioran în 1947 către familia sa din România. Pagina de Lecturi este ocupată cu recenzii. Despre *Personalități din granița născădeană – contribuții documentare* de Adrian Onofreiu și Viorel Rus (Ed. Argonaut, Cluj, 2009) scrie Cornel Cotuțiu, despre *Jurnal de Oana Pellea* (Ed. Humanitas, 2009) scrie Corneliu Florea, despre *Lăcașuri monahale ortodoxe din Transilvania până la începutul secolului al XIX-lea* de pr. dr. Dănuț Liviu Hognogi (Ed. Karuna, Bistrița, 2009) scrie Victor Știr. Proză semnează Alexandru Petria, poezie, Ioan Borșa, Lucreția Bucur. Victor Știr traduce poezii de Mahmoud Darwish (n. 1941 în Al-Birwa, un sat situat în partea de vest a Galileei). Corneliu Lupeș evocă vremurile de restriște pe care le trăise Tudor Arghezi cu familia sa prin anii 1950, la Mărțișor, acum Muzeul Memorial „Tudor Arghezi”. (V. R.)

Ediția din decembrie 2009 a *Caietelor Silvane* descrie, la rubrica Ethnos, o serie de obiceiuri de iarnă

sub semnătura Diane Vid, a Mariei și a lui Grigore Croitoru și a lui Vasile Burian sau a Olimpiei Mureșan. Daniel Hoblea traduce câteva considerații ale lui René Guénon despre creștinism, care observă la un moment dat că „de la nașterea Sa umană, omagiul îi este adus lui Hristos în cele <trei lumi> despre care vorbesc toate doctrinele orientale: lumea terestră, lumea intermediară și lumea celestă; și cei care i-l aduc nu sunt alții decât depozitarii autentici ai Tradiției primordiale, păzitorii depozitului Revelației făcute umanității încă din Paradisul terestru.” Într-un reportaj constituit din impresii jurnaliere, Ștefan Doru Dăncuș scrie despre Cel mai mare târg de carte din România, unde „Una din realizările acestui târg de carte este faptul că dă posibilitatea ca scriitorii să se întâlnească măcar o dată pe an cu vechi prieteni, să lege relații cu alți oameni de cultură, să facă schimb

de informații.” Într-o antologie lirică a poezilor transilvăneni, la rubrica *Poesis*, este prezent cu un grupaj de versuri Ioan Radu Văcărescu. Viorel Mureșan scrie despre Vasile Sav, care, la sfârșitul toamnei lui 2009, ar fi împlinit 60 de ani și a cărui carte *Catulliene* „e gâlceava unui egolatu cu toate alcătuirile politice, culturale și bisericești din stat și cu mulți dintre oamenii care, cu sau fără de cinste, le reprezintă.” Daniel Săuca scrie despre prezența *Caietelor Silvane* la Galele APLER 2009. Viorel Tăutan prezintă cartea *Voi chiar vorbiți și în numele meu?* semnată de Daniel Săuca, acesta în postură de ziarist, iar Imelda Chința, despre antologia bilingvă (română-engleză) *Timpul poeziei; poete contemporane*, apărută la Casa Editorială Odeon. Marcel Lucaciu semnează un eseu, *Când poezia coboară în stradă...*, despre Mircea Dinescu. (O.N.)

Colocviile George Coșbuc – 25

Aflate la ediție jubiliară, *Colocviile* și *Festivalul Național de Poezie George Coșbuc* s-au desfășurat într-o singură zi, într-un cadru restrâns, din cauza finanțării sărace.

Organizatorii evenimentului au fost Uniunea Scriitorilor din România, Asociația Națională a Caselor de Cultură a Sindicatelor din România, Casa de Cultură a Sindicatelor Bistrița, Centrul pentru Cultură al Județului Bistrița Năsăud, Biblioteca Județeană, Filiala Târgu-Mureș a U.S.R., Cenaclul literar „George Coșbuc” și Revista *Mișcarea litarară*.

În concurs s-au înscris 36 de titluri, 30 de volume publicate și alte șase în manuscris. Juriul, din Pentru Poantă - președinte, Ion Mureșan, Eugeniu Nistor, Alexandru Cristian Miloș, Olimpiu Nușfelean, Ion Moise și Virgil Rațiu – membri, a acordat următoarele premii:

La secțiunea volume publicate au fost acordate: Premiul de excelență „George Coșbuc” lui **Ion Horea**, pentru volumul *Bătaia cu aur* apărută la Editura „Ardealul” din Târgu Mureș; Premiul „George Coșbuc” și al Centrului Județean pentru Cultură Bistrița Năsăud lui **Arcadie Opait**, din Cernăuți (Ucraina), pentru volumul *Unu și pluralul*, Editura „Zalati”, Cernăuți; Premiul „George Coșbuc” și al Filialei Cluj a U.S.R. lui **Daniel Săuca**, din Zalău, pentru volumul *Cartierul vestit al iadului*, Editura Eikon, Cluj-Napoca; Premiul „George Coșbuc” și al Societății Scriitorilor din Județul Bistrița-Năsăud și al revistei „Mișcarea literară” lui **Vasile Dâncu**, din Runcu Salvei, pentru volumul *Slove rurale*, Editura Eikon, Cluj-Napoca; Premiul „George Coșbuc” și al Bibliotecii Județene a fost acordat lui **Cosmin Perța** din București, pentru volumul *Bătrânul – o divină comedie* Editura Charmides, Bistrița.

Premii speciale au revenit **Anei Dragu** din Bistrița, lui **Ion Mușlea** din Cluj-Napoca și **Ofelei Prodan**, din București.

Premiile pentru debut au fost acordate lui **Dan Mureșan** din Prundu-Bârgăului și lui **Ovidiu Pojar**, din Bistrița.

Secțiunea manuscrise, mult mai săracă decât altădată, i-a evidențiat pe **Lenuța Dolinschi** din Localitatea Arbore, județul Suceava, acordându-i-se premiul revistei „Târnava” din Târgu Mureș, și pe **Adrian Dinis** din București, care a primit premiul revistei „Verso” din Cluj-Napoca.

Spre deosebire de edițiile anterioare, ce-a de a douăzeci și cincea a consacrat o premieră diferită ca idee, în sensul acordării de cinci premii „George Coșbuc”, socotite egale ca valoare și fără un mare premiu al Uniunii Scriitorilor, ca altădată.

Saloanele „Liviu Rebreanu” – 2009

Ce-a de-a XXVII-a ediție a Saloanelor și Festivalului de Proză „Liviu Rebreanu” s-a desfășurat în zilele de 26-27 noiembrie 2009, avându-i ca organizatori: Uniunea Scriitorilor din România, Asociația Națională a Caselor de Cultură a Sindicatelor din România, Casa de Cultură a Sindicatelor Bistrița, Consiliul Județean Bistrița-Năsăud, Centrul pentru Cultură al Județului Bistrița-Năsăud, Societatea Scriitorilor din Județul Bistrița-Năsăud, Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud, Primăria Năsăud, Cenaclul literar „George Coșbuc” și Revista „Mișcarea literară”.

Juriul, compus din: Mihai Sin – președinte, Constantin Stănescu, Corneliu Lupeș, Olimpiu Nușfelean, Ion Moise, Virgil Rațiu și Mircea Prahase, a acordat premii după cum urmează:

Secțiunea volume: Marele premiu și premiul I nu se acordă. Premiul II a fost acordat lui **David Dorian** din Bistrița pentru volumul *Iubire de bufon*, carte apărută la Editura Eikon din Cluj-Napoca, și lui **Iulian Dămăcuș** din Gherla pentru volumul *Sonia*, apărut la Editura „Grinta” din Cluj-Napoca. Premiul III a fost acordat lui **Adi Cristi** din Iași pentru romanul în două volume *Provocarea* apărut la Editura Timpul din Iași. Premiul pentru debut a fost acordat **Mariei Cristina Iuga**, elevă a Școlii Generale din Năsăud, pentru romanul *Spada lui Zorro* apărut la Editura Napoca Star. Tot la această secțiune, juriul a mai acordat cinci premii speciale scriitorilor: **Livius Lăpădat**, **Ioan Traia** și **Traian Trifu Cătă** din Voivodina – Serbia, **Sever Ursa** din Maieru, **Dorina Manu** din Bistrița și lui **Marian Nicolae Tomi** din Vișeu de Sus.

Note

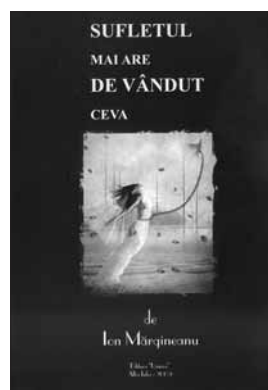
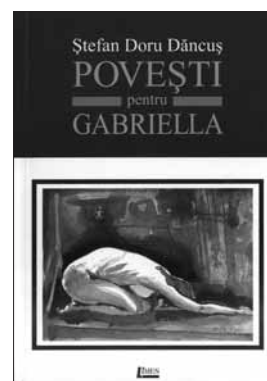
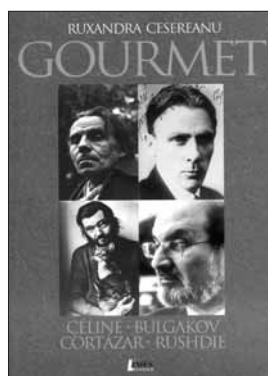
La secțiunea manuscrise, premiul I nu s-a acordat, premiul II a fost atribuit prozatoarei **Doina Cherecheș** din Alexandria și lui **Paul Ersilean Roșca** din Bistrița, premiul III s-a acordat lui **Vasile Părăuți** din localitatea Cumpăna – Constanța și prozatoarei **Chișu Svetlana** din Târgu Mureș.

Programul actualei ediții a Saloanelor a cuprins și lansarea volumului *Liviu Rebreanu prin el însuși* semnat de Nicolae Gheran și Andrei Moldovan, apărut la Editura Academiei Române, desfășurată la Casa memorială a prozatorului din Prislop, în prezența autorilor și a unui public interesat.

Și această ediție a beneficiat de apariția publicației Saloanele „Liviu Rebreanu”, structurată în patru pagini, editată de Casa de Cultură a Sindicatelor. Paginile unu și patru cuprind un interviu cu Nicolae Gheran, intitulat *Tainele lui Liviu Rebreanu „răstignite” în cărți* realizat de Monica Andronescu în *Jurnalul Național*. Aceleași pagini mai găzduiesc un comentariu al lui Dan C. Mihăilescu intitulat *Liviu Rebreanu vorbindu-ne azi*, despre aceeași carte *Liviu Rebreanu prin el însuși* de Nicolae Gheran și Andrei Moldovan apărut în *Evenimentul zilei*, în aprilie 2009. Paginile doi și trei găzduiesc biografia, referințe și fragmente din prozele concurenților premiați la ediția din 2008 a Concursului național de proză.

Al. Câtcăuan

CĂRȚI SOSITE LA REDACȚIE

„Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicațiilor și nici pentru conținutul materialelor publicate.”

Florin BUCIULEAC, *Corabia*